ΑΡΧΑΙΑ Β/Γ26

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΛ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Θουκυδίδη ιστορία

ΒΙΒΛΙΟ Ζ
ΒΙΒΛΙΟ Ζ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ... 1981

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θουκυδίδη ιστορία

ΒΙΒΛΙΟ ς΄
ΒΙΒΛΙΟ Z

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ 89 ΣΧΒ
Λαμπρίδη, Ελ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΕΛ.ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Θουκυδίδη ιστορία

ΒΙΒΛΙΟ ς΄
ΒΙΒΛΙΟ Z΄

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

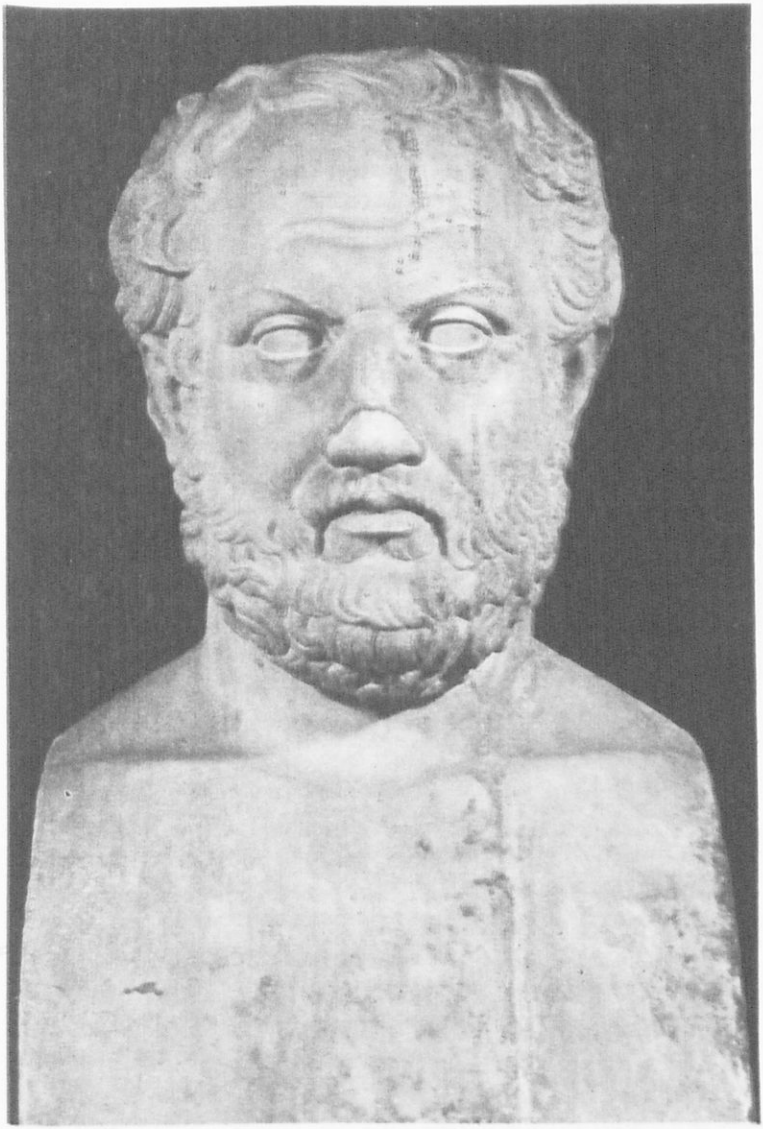
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1981

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
Αρ. Εισ. Βιβλίων
3218 ΕΤΟΣ 1982

Ἡ εἰσαγωγή καί τά σχόλια ἔγιναν ἀπό τήν Κατερίνα Συνοδινοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαϊκό ἀντίγραφο προτομῆς τοῦ Θουκυδίδη τοῦ 4 π.Χ. αἰώνα (Νεάπολη, Ἐθνικό Μουσεῖο).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος

Ὁ Θουκυδίδης γεννήθηκε στήν Ἀθήνα γύρω στό 460 π.Χ. ἀπό πλούσια καί ἀριστοκρατική οἰκογένεια ἡ ὁποία φαίνεται σχεδόν βέβαιο πώς συγγένευε μέ βασιλική οἰκογένεια τῆς Θράκης. Ἴσως σ' αὐτή τή σχέση ὀφείλει τά μεταλλεῖα χρυσοῦ πού εἶχε στή Σκαπτή Ὕλη. Ἐκεῖ πιθανόν ἀποσύρθηκε τό 424 π.Χ. μετά τήν ἐξορία στήν ὁποία τόν καταδίκασαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἀπέτυχε νά διαφυλάξει τήν Ἀμφίπολη ἀπό τό Σπαρτιάτη στρατηγό Βρασίδα. Στό διάστημα τῆς ἐξορίας του εἶχε τήν οἰκονομική ἄνεση καί τό χρόνο ν' ἀφιερωθεῖ στή συλλογή τοῦ ὑλικοῦ πού ἀπαιτοῦσε ἡ συγγραφή τῆς ἱστορίας τοῦ πολέμου μεταξύ τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Σπαρτιατῶν. Ὅπως λέει ὁ ἴδιος, ἐρχόταν σ' ἐπαφή μέ τά δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα καί ἑπομένως πρέπει νά εἶχε ταξιδέψει ἀρκετά. Στό τέλος τοῦ πολέμου μετά ἀπό 20 χρόνια γύρισε στήν Ἀθήνα καί σέ λίγα χρόνια πέθανε, ἴσως γύρω στό 399 π.Χ. χωρίς νά προφτάσει νά ὁλοκληρώσει τό ἔργο του.

Ἐποχή

Ἡ Ἀθήνα μετά τούς περσικούς πολέμους, οἰκονομικά, πολιτικά καί πνευματικά ἦταν τό κέντρο τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καί τῆς Μεσογείου. Τό ἐμπόριο ἀνθοῦσε στή Λύση (Σικελία καί Ἰταλία), στόν Εὔξεινο καί τή Θράκη, ἰδίως μετά τήν παρακμή τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐμπορικῶν ἰωνικῶν πόλεων. Ἡ ἰδιοποίηση ἀπό τούς Ἀθηναίους τοῦ φόρου τόν ὁποῖο ἀρχικά ἔδιναν οἱ σύμμαχοι γιά νά ἀντιμετωπιστεῖ μιά μελλοντική περσική ἀπειλή οὐσιαστικά μετέβαλε τή συμμαχία τῆς Δήλου σέ ἀθηναϊκή ἡγεμονία. Οἱ πόροι πού μέ αὐτό τόν τρόπο ἀπόχτησε ἡ Ἀθήνα τῆς ἔδωσαν τή δυνατότητα ἀνάμεσα στ' ἄλλα νά αὐξήσει σημαντικά τό στόλο της καί νά πραγματώσει μεγάλο οἰκοδομικό πρόγραμμα, ὅπως τά ἔργα στήν Ἀκρόπολη.

Μέ τήν ἡγεσία τοῦ Περικλῆ, τό πολίτευμα, ὑπερνικώντας τίς ἀντιδράσεις τῶν συντηρητικῶν ἀντιπάλων του, ἔφτασε γιά τούς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολίτες στήν πιό δημοκρατική μορφή πού γνώρισε ποτέ. Ἡ ἐκλογή τῶν ἀξιωματούχων καί τῆς βουλῆς τῶν 500 μέ κλῆρο ἀπ' ὅλους τούς πολίτες ἀποτέλεσε θεμελιακό παράγοντα γιά τή δημοκρατική ἀνάπτυξη τῆς Ἀθήνας. Ἡ καθιέρωση ἡμερομίσθιου γιά τούς δικαστές στά λαϊκά δικαστήρια, γιά τούς βουλευτές καί τούς ἀξιωματούχους ἔδινε τή δυνατότητα ἀκόμα καί στούς θῆτες - τό μισό τουλάχιστο πληθυσμό τῶν πολιτῶν - νά παίρνουν μέρος στή διακυβέρνηση τῆς χώρας τους.

Στά πλαίσια τῆς εὐμάρειας, τῆς θαλασσοκρατορίας καί τῆς πολιτικῆς προόδου ἐντάσσεται καί ἡ πνευματική ἄνθηση τῆς Ἀθήνας ἐκείνη τήν ἐποχή. Ὁ Παρθενώνας δέν ἐξασφάλιζε μόνο ἀπασχόληση γιά τούς Ἀθηναίους, ἦταν κυρίως τό σύμβολο τῶν νέων δυνατοτήτων τῆς Ἀθήνας. Στήν τραγωδία τόν Αἰσχύλο διαδέχονται ὁ Σοφοκλῆς καί ὁ Εὐριπίδης πού καθένας μέ τό δικό του τρόπο σημαδεύει τήν ἐποχή του. Γέννημα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας καί ὁ Ἀριστοφάνης δέν παύει νά τήν κρίνει καί νά τή διακωμωδεῖ. Στή φιλοσοφία ὁ Ἀναξαγόρας καί ὁ Δημόκριτος, στήν προσπάθειά τους νά ἐξηγήσουν τήν ἀρχή τοῦ κόσμου, συνεχίζουν τήν παλιά ἰωνική παράδοση. Οἱ θετικές ἐπιστῆμες ὅπως τά μαθηματικά καί ἡ ἰατρική δέν ὑστεροῦν. Τό πνευματικό κλίμα στό σύνολό του χαρακτηρίζεται ἀπό κριτικό πνεῦμα πού βρίσκει τήν πιό συγκεκριμένη του ἔκφραση μέ τούς Σοφιστές. Παρά τίς διαφορές στίς ἀντιλήψεις καί στούς στόχους, κοινό χαρακτηριστικό τῶν Σοφιστῶν εἶναι ἡ ἀμφισβήτηση, σέ μικρότερο ἤ μεγαλύτερο βαθμό, τῶν καθιερωμένων ἀξιῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καί στήν περίοδο τῆς ἀκμῆς ἡ Ἀθήνα δέν εἶχε πάψει νά ἀντιμετωπίζει ἐξωτερικούς ἐχθρούς, κυρίως τούς Πέρσες. Ἐξίσου μεγάλο πρόβλημα τῆς δημιουργοῦσαν τά ἀπελευθερωτικά κινήματα τῶν τυπικά συμμαχικῶν, στήν οὐσία ὅμως ὑποτελῶν πόλεων, τά ὁποῖα ἡ Ἀθήνα βίαια καί ἀδίσταχτα κατέπνιγε. Ἀπό τά πιό ἀποτελεσματικά μέτρα γιά τήν καταστολή τῶν στάσεων ἦταν ἡ ἐγκατάσταση «κληρούχων», δηλαδή φτωχῶν Ἀθηναίων, στό ἔδαφος τῶν «συμμάχων». Σέ ὁρισμένες περιπτώσεις οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαθιστοῦσαν φρουρούς νά παρακολουθοῦν τούς «συμμάχους» πού εἶχαν ἐπαναστατήσει ἤ πού δέν ἐνέπνεαν ἐμπιστοσύνη. Ἡ ἐγκατάσταση τῶν φτωχῶν Ἀθηναίων στίς διάφορες πόλεις στέριωνε τή δύναμη τῆς Ἀθήνας, ἀλλά συγχρόνως δυνάμωνε καί τό μίσος τῶν ὑποτελῶν συμμάχων ἐναντίον της. Τό σύνθημα τῶν Σπαρτιατῶν στόν πελοποννησιακό πόλεμο ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπό τήν τυραννία τῆς Ἀθήνας. Ἀποφασιστική γιά τήν κυριαρχία της ἦταν καί ἡ ἀπόφαση νά ἐπιβληθοῦν σ' ὅλη τήν ἐπικράτεια τά ἀθηναϊκά νομίσματα, μέτρα καί σταθμά, πράγμα πού εὐνόησε τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου στό Αἰγαῖο, κι ἀκόμα περισσότερο μεγάλωσε τήν οἰκονομική κυριαρχία τῆς Ἀθήνας. Ἐπιστέγασμα τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς ἦταν ἡ δικαστική ἐξουσία πού ἀσκοῦσε στούς συμμάχους της, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὅλες οἱ σπουδαῖες πολιτικές δίκες ἔπρεπε νά παραπέμπονται στά λαϊκά ἀθηναϊκά δικαστήρια.

Τήν ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας ποτέ δέν εἶχαν πάψει νά βλέπουν μέ ἀνησυχία ἡ Σπάρτη καί ἡ Κόρινθος, ὁ μεγάλος ἐμπορικός της ἀντίπαλος. Τελικά, μετά τίς τριακονταετεῖς σπονδές τοῦ 446 π.Χ. ξέσπασε ἡ σύγκρουση τό 431 π.Χ. μεταξύ τῆς Ἀθήνας καί τῆς Σπάρτης, μέ τήν ὑποκίνηση τῆς Κορίνθου, πού ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στήν προσπάθειά της νά πείσει τούς ἀπρόθυμους Σπαρτιάτες νά βγοῦν σέ πόλεμο ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς πατρίδας τους. Μετά ἀπό πόλεμο 27 χρόνων ἡ Ἀθήνα ὑπέκυψε στή Σπάρτη τό 404 π.Χ.

Ἔργο

Ὁ Θουκυδίδης ἔγραψε τήν ἱστορία τοῦ πολέμου ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε «π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ό ς». Τό ἔργο του ἀτελείωτο, χωρισμένο σέ ὀχτώ βιβλία ἀπό τούς Ἀλεξανδρινούς φι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λολόγους, καλύπτει τήν περίοδο ἀπό τό 431 π.Χ. ὥς τό 411 π.Χ.

Περιεχόμενο

I. Ὁ Θουκυδίδης θεωρεῖ τόν πελοποννησιακό πόλεμο σπουδαιότερο ἀπ' ὅλους τούς προηγούμενους. Γιά νά τεκμηριώσει τή γνώμη του παραθέτει τή λεγόμενη «ἀρχαιολογία», δηλαδή μιά περίληψη τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπό τούς ἀρχαιότατους χρόνους ὥς τήν ἐποχή του. Μεγάλη σπουδαιότητα ἔχουν τά κεφάλαια 20-22 τοῦ πρώτου βιβλίου, ὅπου ὁ ἱστορικός ἐκθέτει τή μέθοδό του καί τό σκοπό πού ἐπιδιώκει μέ τό ἔργο του. Στή συνέχεια ἀναλύει τά γεγονότα πού τελικά ὁδήγησαν στή σύγκρουση. Τονίζει πώς βασική αἰτία τοῦ πολέμου ἦταν ἡ αὐξανόμενη δύναμη τῆς Ἀθήνας καί ὁ φόβος πού προκαλοῦσε στούς Σπαρτιάτες. Στήν «πεντηκονταετία», μιά ἀπό τίς λίγες παρεκβάσεις στό ἔργο του, ὁ Θουκυδίδης σκιαγραφεῖ τή βαθμιαία ἀνάπτυξη τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας ἀπό τό τέλος τῶν περσικῶν πολέμων ὥς τήν ἔκρηξη τοῦ πελοποννησιακοῦ.

II. Τό δεύτερο βιβλίο πραγματεύεται τά τρία πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου. Ὁ Θουκυδίδης χρονολογεῖ μέ μεγάλη ἀκρίβεια τήν ἀρχή του τό 431 π.Χ. : μέ τήν ἱέρεια τῆς Ἥρας στό Ἄργος, τόν ἔφορο στή Σπάρτη καί τόν ἐπώνυμο ἀθηναῖο ἄρχοντα. Στή συνέχεια ἐξιστορεῖ τά γεγονότα κατά χρονική ἀκολουθία, χωρίζοντας τό ἔτος σέ καλοκαίρι καί χειμώνα. Στόν «ἐπιτάφιο» πού ἐκφωνεῖ ὁ Περικλῆς γιά τούς νεκρούς τῆς πρώτης χρονιᾶς τοῦ πολέμου, ὁ Θουκυδίδης παρουσιάζει τήν ἐξιδανικευμένη εἰκόνα τῆς Ἀθήνας. Στό δεύτερο χρόνο τοῦ πολέμου ὁ «λοιμός» δίνει στούς Ἀθηναίους τό πρῶτο ἀπροσδόκητο χτύπημα.

III. Στό τρίτο βιβλίο ὁ Θουκυδίδης τονίζει τήν ἔξαρση τῆς ὠμότητας πού χαρακτηρίζει τά τρία ἑπόμενα χρόνια τοῦ πολέμου. Μέ ἀφορμή τά γεγονότα ἀνάμεσα στούς δημοκρατικούς καί τούς ὀλιγαρχικούς στήν Κέρκυρα, ἀναλύει τίς συνέπειες πού ἔχει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στό χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων. Ὁ πόλεμος, «βίαιος διδάσκαλος» κατά τό Θουκυδίδη, ἐξαπολύει τά πιό βίαια πάθη προκαλώντας καθολική σύγκρουση καί ἀναποδογύρισμα τῶν ἀξιῶν.

IV. Τό τέταρτο βιβλίο γιά τά ἑπόμενα τρία χρόνια τοῦ πολέμου πραγματεύεται ἀνάμεσα στά ἄλλα τά γεγονότα τῆς Πύλου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί τῆς Σφακτηρίας στά ὁποῖα σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξε ὁ Κλέων. Ἐδῶ ἐμφανίζεται καί ὁ Βρασίδας πού μέ τήν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολης ἔγινε αἰτία νά ἐξοριστεῖ ὁ Θουκυδίδης.

V. Τό πέμπτο βιβλίο ἐκτείνεται ἀπό τό δέκατο ἕως τό δέκατο ἕκτο χρόνο τοῦ πολέμου. Μετά τό θάνατο τοῦ Βρασίδα καί τοῦ Κλέωνα στήν Ἀμφίπολη, ἡ φιλειρηνική παράταξη καί στήν Ἀθήνα καί στή Σπάρτη ὑπερίσχυσε μέ ἀποτέλεσμα νά συναφθεῖ ἐπισφαλής εἰρήνη τό 421 π.Χ. ἀνάμεσα στούς δύο ἀντίπαλους γιά 50 χρόνια, ἡ γνωστή εἰρήνη τοῦ Νικία.

Ὁ «διάλογος τῶν Μηλίων» στό τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου ἔχει ξεχωριστή σημασία γιά τήν πολιτική ἰδεολογία τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἀνίσχυροι Μήλιοι δέν μποροῦν νά διατηρήσουν τήν οὐδετερότητά τους ἔξω ἀπό τήν ἀθηναϊκή κυριαρχία. Ὁ διάλογος παρουσιάζει ἀνάγλυφα τήν ἐπεκτατική πολιτική τῆς Ἀθήνας στήν πιό ἐπιθετική της μορφή.

VI καί VII. Ἀμέσως μετά τήν καταστροφή τῆς Μήλου ὁ Θουκυδίδης ἀρχίζει τήν ἐξιστόρηση τῆς σικελικῆς ἐκστρατείας (415 - 413 π.Χ.) πού καλύπτει δύο ἀπό τά πιό καλογραμμένα βιβλία στήν ἱστορία του. Στήν ἀρχή τοῦ ἕκτου βιβλίου ὁ ἱστορικός ἀναφέρει τήν ἐπιθυμία τῶν Ἀθηναίων νά καταχτήσουν τή Σικελία, ἄν καί οἱ περισσότεροι δέ γνώριζαν τό μέγεθος καί τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ. Στή συνέχεια δίνει μιά σύντομη ἱστορία τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Σικελίας καί ἐκθέτει τούς στόχους τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκστρατείας. Κάνει διάκριση μεταξύ πραγματικῶν αἰτίων καί ἀφορμῶν, τονίζοντας πώς πρόθεση τῶν Ἀθηναίων ἦταν νά καταχτήσουν ὁλόκληρο τό νησί. Τά ὑπέρ καί τά κατά τῆς ἐκστρατείας ἀναπτύσσει ὁ Θουκυδίδης μέ τίς δημηγορίες τοῦ Ἀλκιβιάδη καί τοῦ Νικία, πού ταυτόχρονα παρουσιάζουν ἀνάγλυφα τό χαρακτήρα τῶν δύο ἀντρῶν.

Μετά τόν ἀκρωτηριασμό τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν καί τήν ἐκκίνηση τοῦ στόλου, ὁ Θουκυδίδης περιγράφει τή συνέλευση τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου στίς Συρακοῦσες καί μέ ἀφορμή τήν ἀμφιγνωμία πού δημιούργησαν τά νέα τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκστρατείας ἀφήνει νά διαφανοῦν οἱ κίνδυνοι ἀπό τόν ἐσωτερικό διχασμό τῆς πολιτείας.

Οἱ ἐχθροί τοῦ Ἀλκιβιάδη κατορθώνουν νά ἐπιτύχουν τήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνάκλησή του μέ τήν κατηγορία τῆς ἀσέβειας. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως καταφεύγει στή Σπάρτη καί τούς πείθει νά στείλουν τό στρατηγό Γύλιππο στό πεδίο τῶν ἐπιχειρήσεων καί νά ὀχυρώσουν τή Δεκέλεια στήν Ἀττική. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Γύλιππου στή Σικελία ἀλλάζει τήν κατάσταση. Ἡ ἐπιστολή τοῦ Νικία στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου δείχνει τή δύσκολη θέση στήν ὁποία ἔχουν ἀρχίσει νά βρίσκονται πιά οἱ Ἀθηναῖοι.

Τό ἕβδομο βιβλίο ἀρχίζει μέ τήν κατάληψη τῆς Δεκέλειας ἀπό τούς Σπαρτιάτες, πού ἔτσι ἀποκόβουν τήν Ἀθήνα ἀπό τόν πιό σημαντικό δρόμο ἀνεφοδιασμοῦ. Στίς Συρακοῦσες οἱ Ἀθηναῖοι ἐλέγχουν ἀκόμα τήν κατάσταση στή θάλασσα, ἄν καί ἔχουν χάσει τό Πλημμύριο. Ὁ Δημοσθένης ξεκινᾶ ἀπό τήν Ἀθήνα μέ σημαντικές ἐνισχύσεις, μόλο πού οἱ οἰκονομικές δυσκολίες ἔχουν ἀρχίσει νά γίνονται αἰσθητές στήν πόλη.

Οἱ Συρακούσιοι ἐντωμεταξύ ἀποχτοῦν ὅλο καί μεγαλύτερη ἱκανότητα στή θάλασσα. Ὁ Δημοσθένης δέν κατορθώνει νά καταλάβει τίς Ἐπιπολές καί προτείνει ἄμεση ὑποχώρηση. Ὅταν τελικά ὁ Νικίας τό ἀποφασίζει, μιά ἔκλειψη σελήνης ματαιώνει τήν ἀναχώρηση. Οἱ Συρακούσιοι ἔχουν περάσει πιά στήν ἐπίθεση καί σχεδιάζουν νά ἐμποδίσουν τήν ἔξοδο τῶν Ἀθηναίων ἀπό τό μεγάλο λιμάνι. Μετά τήν ἥττα τους καί τήν ἀποτυχημένη ἀπόπειρα ἐξόδου, οἱ Ἀθηναῖοι προσπαθοῦν νά ὑποχωρήσουν ἀπό τήν ξηρά. Σέ κάποιο σημεῖο τῆς βασανιστικῆς τους πορείας ἐγκλωβίζονται ἀπό τούς Συρακουσίους. Οἱ ἀπώλειες εἶναι μεγάλες, οἱ αἰχμάλωτοι μεταφέρονται στά λατομεῖα ἤ πουλιοῦνται ὡς δοῦλοι, ὁ Νικίας καί ὁ Δημοσθένης θανατώνονται. Ἔτσι οἰκτρά τελείωσε γιά τούς Ἀθηναίους ἡ ἐκστρατεία καί τό ὄνειρό τους νά καταχτήσουν τή Σικελία.

VIII. Στό ὄγδοο βιβλίο παρουσιάζονται τά στοιχεῖα πού παίζουν ἀποφασιστικό ρόλο στά τελευταῖα στάδια τοῦ πολέμου: Οἱ Πέρσες παρεμβαίνουν στίς ἑλληνικές ὑποθέσεις. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἀποστατοῦν στά νησιά καί τή Μικρά Ἀσία. Στή Σάμο ὁρισμένοι Ἀθηναῖοι ὀλιγαρχικοί ἑτοιμάζουν τήν ἀνατροπή τοῦ δημοκρατικοῦ τους πολιτεύματος καί τό κατορθώνουν γιά λίγο τό 411 π.Χ. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀλκιβιάδη δίνει προσωρινά εὐνοϊκή τροπή στά πράγματα γιά τούς Ἀθηναίους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μέθοδος

Ὁ Θουκυδίδης ἀρχίζει νά γράφει ἀμέσως μέ τήν ἔκρηξη τοῦ πολέμου. Ἡ πρώτη ἀρχή τῆς μεθόδου του εἶναι νά ἐξακριβώσει τήν ἀλήθεια. Γιά τά σύγχρονα γεγονότα ἐλέγχει τήν ἀκρίβεια ἤ ἀπό προσωπικές του ἐμπειρίες ἤ ἀπό αὐτόπτες μάρτυρες, ἐνῶ γιά τό παρελθόν καταφεύγει ἤ σέ «τεκμήρια» (ἀποδείξεις) ἤ σέ «εἰκότα» (πιθανότητες). Μέ ἐπίπονο τρόπο, χωρίς νά παρασύρεται ἀπό τυχαῖες πληροφορίες ἤ ἀπό τήν προσωπική του γνώμη, διασταυρώνει τίς διάφορες ἀπόψεις γιά νά ἀποκαλύψει τά πραγματικά περιστατικά. Ἀντίθετα ἀπό τόν Ἡρόδοτο, ὁ Θουκυδίδης δέν παραθέτει τίς πηγές του ἤ τίς διάφορες γνῶμες κι ἔτσι δέ φαίνεται ἡ πορεία πού ἀκολούθησε στήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας παρά μόνο τό τελικό ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν του. Ὁ γνήσιος ὅμως ἀγώνας τοῦ Θουκυδίδη γιά ἀντικειμενικότητα δέ σημαίνει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένος ἀπό προκαταλήψεις.

Ἡ δεύτερη θεμελιακή ἀρχή τῆς μεθόδου τοῦ Θουκυδίδη εἶναι τό ὅτι μένει στό θέμα του. Οἱ μεγάλες παρεκβάσεις γεωγραφικές, ἐθνογραφικές, ἱστορικές καί γενικά ἡ διήγηση γιά τή διήγηση, ὅπως τή βρίσκομε στόν Ἡρόδοτο, δέν ὑπάρχουν.

Σπουδαία θέση στήν ἱστορία τοῦ Θουκυδίδη ἔχουν οἱ δημηγορίες. Ἐφόσον ἡ ἀκριβής ἀναπαραγωγή τους δέν ἦταν δυνατή, ὁ Θουκυδίδης τίς προσαρμόζει σ' ὅ,τι ἀπαιτοῦσε ἡ κάθε περίσταση διατηρώντας κατά τό δυνατό τό γενικό νόημα τῶν πραγματικῶν λόγων. Μέ τίς δημηγορίες, συνήθως ἀντιθετικές, ἀναλύει τά κίνητρα, τίς ἰδέες, τίς προσδοκίες καί τίς πιθανότητες πού παρουσιάζονται σέ μιά κατάσταση, ἐνῶ ταυτόχρονα χαρακτηρίζει ἐν μέρει τούς ἄντρες πού τίς ἐκφωνοῦν.

Στό σύνολό του τό ἔργο του τό χαρακτηρίζει ἡ ἀπουσία κάθε μεταφυσικοῦ στοιχείου, σέ ἀντίθεση μέ τόν Ἡρόδοτο πού προϋποθέτει μιά θεϊκή δύναμη γιά τήν ἑρμηνεία τῶν γεγονότων. Μέσα στό ὀρθολογιστικό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, ὁ Θουκυδίδης προχωρεῖ νά ἐρευνήσει τίς αἰτίες πού ὑπάρχουν κάτω ἀπό τά φαινόμενα. Τήν ἐπιτυχία τήν ἐγγυᾶται ὁ λογικός προγραμματισμός στά ὅρια βέβαια τῆς ἀνθρώπινης πρόγνωσης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μεγάλη πορεία ἔκανε ὁ ἄνθρωπος γιά νά φθάσει ἀπό τή μυθική ἑρμηνεία τῶν ἱστορικῶν φαινομένων στήν ὀρθολογιστική. Ὡς τά μέσα περίπου τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα ἡ ἐπική ποίηση ἱκανοποιοῦσε σέ μεγάλο βαθμό καί τό ἱστορικό ἐνδιαφέρον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ κατάλληλες συνθῆκες γιά τή γέννηση τῆς Ἱστορίας δημιουργήθηκαν γιά πρώτη φορά στήν Ἰωνία μέ τό ξύπνημα τοῦ κριτικοῦ πνεύματος, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καί τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἐνσωμάτωση ἐξάλλου τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰωνίας στήν περσική αὐτοκρατορία στό δεύτερο μισό τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα διεύρυνε τούς πνευματικούς τους ὁρίζοντες καθώς ἡ γεωγραφία καί ἡ ἱστορία αὐτῶν τῶν λαῶν ἔγιναν ἀντικείμενα μελέτης ἀπό τούς Ἴωνες. Ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τῶν φυσικῶν, οἱ «λογογράφοι» τῆς Ἰωνίας (πεζογράφοι σ' ἀντίθεση μέ τούς ἐπικούς) υἱοθέτησαν κριτική στάση ἀπέναντι στήν ποίηση καί τή μυθολογία κι ἔτσι δημιούργησαν τήν ἱστορική ἐπιστήμη.

Ὁ Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὁ σπουδαιότερος «λογογράφος», ἔχει συνδεθεῖ μέ τήν ἀρχή τῆς ἱστορίας. Γεννήθηκε ἴσως κατά τά μέσα τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα κι εἶναι κατεξοχήν γεωγράφος. Ταξίδεψε πολύ καί τό ἔργο του «Περίοδος γῆς» περιεῖχε γεωγραφικά, ἐθνογραφικά καί ἱστορικά στοιχεῖα. Στίς «Γενεαλογίες» του, τήν ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, εἶναι ὁ πρῶτος πού ἐξετάζει τήν παράδοση ὀρθολογιστικά.

Στήν ἴδια ἰωνική παράδοση ἀνήκει ὁ Ἡρόδοτος ἀπό τήν Ἁλικαρνασσό, ὁ συγγραφέας τῆς ἱστορίας τῶν περσικῶν πολέμων. Τό ἔργο του τό σημαδεύουν οἱ ἐκτενεῖς παρεκβάσεις πού ἄλλες σχετίζονται μέ τό κύριο θέμα τῆς ἱστορίας του ἐνῶ ἄλλες ἁπλῶς ἐξυπηρετοῦν τήν ἐπιθυμία του νά πεῖ μιά ἱστορία. Κοινό στοιχεῖο στό ἔργο του εἶναι ἡ πίστη στή Μοίρα, σχετική μέ τήν πίστη στούς οἰωνούς καί τίς προφητεῖες μέ τά ὁποῖα τό πεπρωμένο φανερώνεται.

Διάδοχος τοῦ Ἡρόδοτου εἶναι ὁ Θουκυδίδης, ὁ θεμελιωτής τῆς πολιτικῆς ἱστορίας. Ὁ ἴδιος ἔχει συνείδηση ὅτι ἡ ἱστορία του, ἀπαλλαγμένη ἀπό μυθικά στοιχεῖα καί εὐχάριστες διηγήσεις, δέν εἶναι ψυχαγωγική. Τή βλέπει ὡς αἰώνιο ἀπόκτημα τῶν λίγων πού θά ἤθελαν νά κατανοήσουν ὅσα ἔγιναν ἤ θά ξαναγίνουν ἔτσι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἤ κάπως ἔτσι, σύμφωνα μέ τή νομοτέλεια πού ὑπάρχει στήν ἀνθρώπινη φύση.

Τήν ἱστορία τοῦ Θουκυδίδη ἀπό τό 411 π.Χ. ὡς τήν πτώση τῆς θηβαϊκῆς ἡγεμονίας τή συνεχίζει ὁ Ξενοφῶν στά «Ἑλληνικά». Δέν ἀκολουθεῖ ὅμως τή μέθοδο τοῦ Θουκυδίδη γιά τήν εὕρεση τῆς ἀλήθειας. Δέν κατορθώνει νά δεῖ κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων, οὔτε κρύβει τίς φιλολακωνικές τάσεις του καί τό μίσος του γιά τή Θήβα. Ἀπό τό Θουκυδίδη ἔμαθε μόνο νά μή φεύγει ἀπό τό θέμα του.

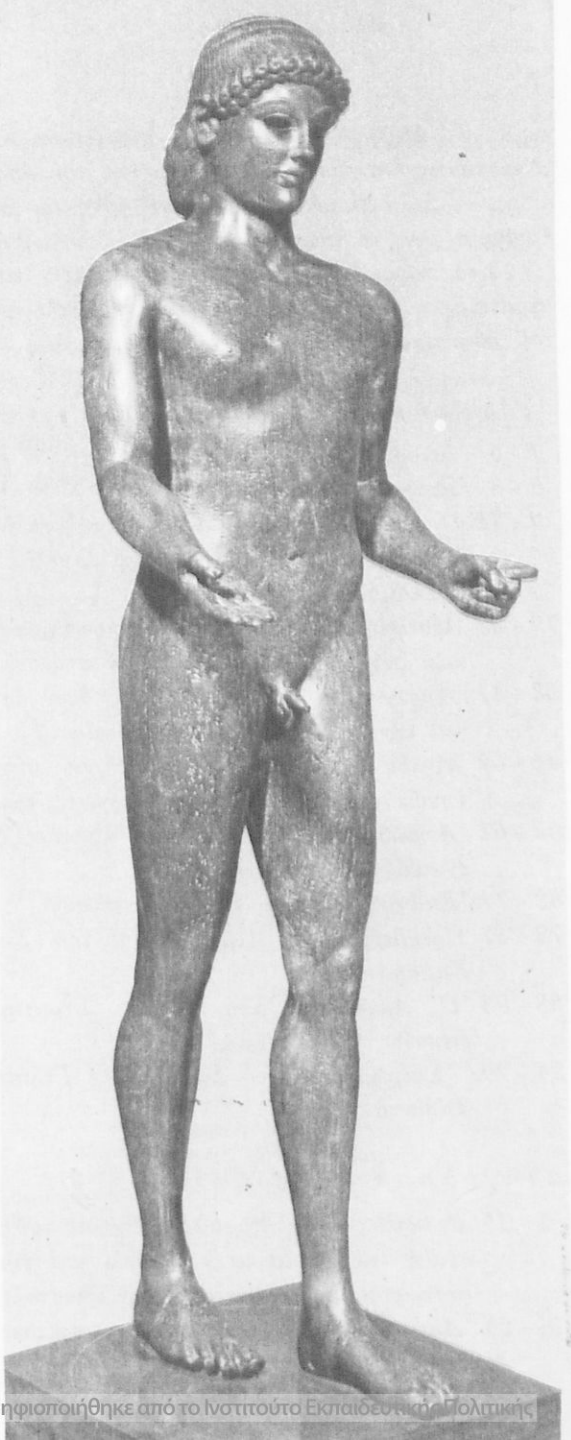
Ἱστορικό πλαίσιο τῶν «σικελικῶν».

Οἱ Ἐγεσταῖοι ζήτησαν βοήθεια τό 416 π.Χ. ἀπό τούς Ἀθηναίους ἐναντίον τοῦ δωρικοῦ Σελινούντα κι ἔδωσαν ἔτσι τήν ἀφορμή γιά τή σικελική ἐκστρατεία.

Πρίν ἀπό τήν ἀποστολή τῶν Ἐγεσταίων πρέσβεων στήν Ἀθήνα, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν τήν εὐκαιρία νά ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ τις ἑλληνικές ἀποικίες στήν Ἰταλία καί στή Σικελία πού ἤδη ἀπό τό τέλος τοῦ ἕβδομου αἰώνα εἶχαν ἁπλωθεῖ κυρίως στά ἀνατολικά παράλια τῆς Σικελίας καί στήν περιοχή γύρω ἀπό τόν κόλπο τοῦ Τάραντα. Βαθμιαῖα οἱ ἑλληνικές πόλεις τῆς Σικελίας υἱοθέτησαν τό ἀττικό νόμισμα καί ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ ἰωνική πόλη μέ τίς μεγαλύτερες ἐμπορικές συναλλαγές στήν Ἰταλία καί τή Σικελία. Τό μεγάλο μειονέκτημά της, δηλαδή τήν ἔλλειψη ἀθηναϊκῶν ἀποικιῶν στήν περιοχή γιά νά ἐξυπηρετοῦν τό ἐμπόριό της, ἡ Ἀθήνα προσπάθησε νά τό καλύψει μέ πολιτικές σχέσεις. Μέ τήν ἡγεσία τοῦ Περικλῆ ἄρχισε ὁριστικά ἡ δυτική της πολιτική, ἀφενός μέ τίς συμμαχίες πού σύναψε μέ τήν Ἔγεστα, τό Ρήγιο καί τούς Λεοντίνους, ἀφετέρου μέ τήν ἵδρυση τῆς πανελλήνιας ἀποικίας τῶν Θουρίων πού σκοπό εἶχε ν' ἀποτελέσει κέντρο ἀθηναϊκῆς ἐπιρροῆς στήν Ἰταλία. Αὐτές καί παρόμοιες πράξεις τῶν Ἀθηναίων στόχο εἶχαν κυρίως νά ὑποστηρίξουν τίς ἰωνικές πόλεις ἐναντίον τῶν δωρικῶν καί ἰδίως ἐναντίον τῆς κορινθιακῆς ἀποικίας τῶν Συρακουσῶν.

Κατά τή διάρκεια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου πόλεις τῆς Σικελίας ἐξακολουθοῦσαν νά ζητοῦν βοήθεια ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι, ἔστειλαν δύο ἐκστρατευτικά σώματα στή Σικελία τό 427 π.Χ. καί 425 π.Χ. χωρίς μεγάλη ἐπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χάλκινο ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνα, ἔργο σικελικὸ ἢ κατωιταλιωτικό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τυχία. Τό 415 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἀποφάσισαν νά βοηθήσουν τούς Ἐγεσταίους ἐναντίον τῶν Σελινουντίων καί, ὅπως λέει ὁ Θουκυδίδης, «ὁ πιό οὐσιαστικός λόγος γι' αὐτή τήν ἐκστρατεία ἦταν ἡ ἐπιθυμία τους νά κυριαρχήσουν σ' ὁλόκληρη τή Σικελία».

Στά παρακάτω διαγράμματα φαίνονται τά στάδια τῆς ἐκστρατείας πού τελικά ὁδήγησαν στήν ὁλοκληρωτική καταστροφή τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος :

Διάγραμμα VI βιβλίου

1 - 5 Ἱστορία τῆς Σικελίας
6 - 8 Ἀπόφαση γιά τήν ἐκστρατεία.
9 - 18 Προσπάθεια τοῦ Νικία νά ἀποτρέψει τήν ἀποστολή τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος στή Σικελία. Ἀπάντηση τοῦ Ἀλκιβιάδη.
19 - 32 Δευτερολογία τοῦ Νικία. Ἀκρωτηριασμός τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν. Ἀναχώρηση τοῦ στόλου.
33 - 41 Ἀμφιγνωμία στίς Συρακοῦσες ὅσον ἀφορᾶ τίς εἰδήσεις γιά τήν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.
42 - 52 Ἄφιξη τῶν Ἀθηναίων στό Ρήγιο, σύσκεψη τῶν στρατηγῶν καί διπλωματικές ἐνέργειες τῶν Ἀθηναίων.
53 - 61 Ἀνάκληση τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὑποψίες ἐναντίον του γιά ἐγκαθίδρυση τυραννίας.
62 - 71 Ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν.
72 - 87 Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακουσίων στήν Καμάρινα.
88 - 93 Ὁ Ἀλκιβιάδης στή Σπάρτη. Στρατηγικό του σχέδιο ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.
94 - 104 Ἐπιχειρήσεις στή Σικελία. Ὁ Γύλιππος φτάνει στόν Τάραντα.

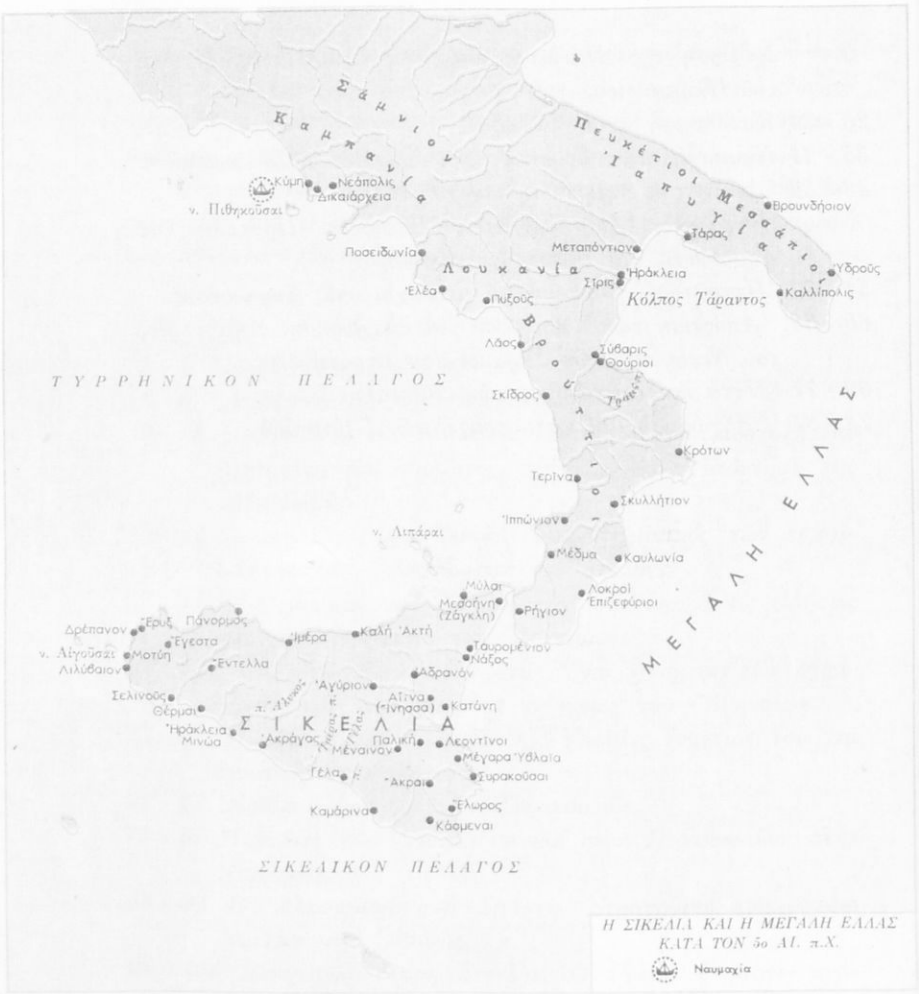
Διάγραμμα VII βιβλίου

1 - 15 Δυσκολίες τῶν Ἀθηναίων ἐξαιτίας τοῦ Γύλιππου. Ἐπιστολή τοῦ Νικία στήν Ἀθήνα γιά τήν ἀνάκληση τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἤ τήν ἀποστολή ἐνισχύσεων.
16 - 25 Ἀπόφαση τῶν Ἀθηναίων γιά ἐνισχύσεις. Κατάληψη καί

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὀχύρωση τῆς Δεκέλειας ἀπό τούς Σπαρτιάτες. Πτώση τοῦ Πλημμύριου.
26 - 34 Κατάσταση στήν Ἑλλάδα.
35 - 41 Ναυμαχία στίς Συρακοῦσες καί νίκη τῶν Συρακουσίων.
42 - 50 Ἄφιξη τοῦ Δημοσθένη καί τοῦ Εὐρυμέδοντα.
Ἥττα τῶν Ἀθηναίων στίς Ἐπιπολές. Πρόταση τοῦ Δημοσθένη γιά ἄμεση ἀποχώρηση.
51 - 59 Ἥττα τῶν Ἀθηναίων σέ ναυμαχία στίς Συρακοῦσες.
60 - 68. Ἀπόφαση τῶν Ἀθηναίων γιά ἀναχώρηση. Δημηγορίες τοῦ Νικία καί τῶν Συρακουσίων στρατηγῶν.
69 - 77 Ἥττα καί ἀναχώρηση τῶν Ἀθηναίων.
78 - 87 Ὑποχώρηση καί καταστροφή τῶν Ἀθηναίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χάρτης τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟ Ϛ΄

ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ
(κεφ. 1)

1. Τόν ἴδιο ἐκεῖνο χειμώνα θέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ξαναπᾶνε στή Σικελία, μέ μεγαλύτερο ἐκστρατευτικό σῶμα ἀπό κεῖνο πού εἶχαν στείλει μέ στρατηγούς τό Λάχη καί τόν Εὐρυμέδοντα [1] γιά νά τήν ἀναγκάσουν, ἄν μπορέσουν, νά τούς ὑποταχθεῖ· οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι δέν εἶχαν ἰδέα οὔτε γιά τό μέγεθος τοῦ νησιοῦ, οὔτε γιά τό μεγάλο ἀριθμό τῶν κατοίκων του, Ἑλλήνων καί βαρβάρων, γι᾽ αὐτό δέν καταλάβαιναν πώς ἀναλάμβαναν πόλεμο ὄχι πολύ μικρότερο ἀπό τόν πόλεμο πρός τούς Πελοποννησίους. Γιατί γιά ν᾽ ἀρμενίσει γύρω στή Σικελία ἕνα φορτηγό πλοῖο δέ θέλει λιγότερο ἀπό ὀχτώ μέρες, κι ἐνῶ εἶναι τόσο μεγάλη, μόλις εἴκοσι στάδια τή χωρίζουν ἀπό τή στεριά καί τήν κάνουν νησί.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ
(κεφ. 2 - 5)

Μή Ἕλληνες κάτοικοι.

2. Κατοικήθηκε ἀπό τά παλιά χρόνια κατά πῶς τά ἀναφέρω παρακάτω καί τόσες φυλές ἔχει ὅλες μαζί [2]: Τόν πολύ παλιό καιρό λένε πώς σέ κάποιο μέρος τῆς χώρας αὐτῆς κατοικοῦσαν Κύκλωπες καί Λαιστρυγόνες, ἀλλά γι᾽ αὐτούς ἐγώ δέν μπορῶ νά πῶ οὔτε τήν καταγωγή τους, οὔτε ποῦθε ἦρθαν ἤ ποῦ πῆγαν ὅταν ἔφυγαν. Φτάνουν ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ γι᾽ αὐτούς ἀπό τούς ποιητές, καί ὅσα ὁ καθένας ξέρει τυχόν μέ ὁποιοδήποτε ἄλλο τρόπο. Οἱ Σικανοί ὅμως μετά ἀπ᾽ αὐτούς φαίνεται πώς εἶναι οἱ πρῶτοι πού ἐγκαταστάθηκαν· οἱ ἴδιοι βέβαια λένε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πώς ἦταν ἐκεῖ καί πρωτύτερα, γιατί εἶναι αὐτόχθονες, καθώς ὅμως προκύπτει ἀπό τήν ἔρευνα, ἦταν Ἴβηρες, καί τούς ἔδιωξαν ἀπό τά περίχωρα τοῦ ποταμοῦ Σικανοῦ[3] στήν Ἰβηρία οἱ Λίγυες. Κι ἀπ' αὐτούς λεγόταν τότε ὅλο τό νησί Σικανία, ἐνῶ πρωτύτερα λεγόταν Τρινακρία· αὐτοί κατοικοῦν τά δυτικά τῆς Σικελίας ἀκόμη καί τώρα. Ὅταν πάλι κυριεύτηκε τό Ἴλιο, μερικοί Τρῶες πού ξέφυγαν ἀπό τούς Ἀχαιούς ἔφτασαν στή Σικελία μέ καράβια καί κατοίκησαν μέρος τοῦ νησιοῦ πού συνόρευε μέ τούς Σικανούς· ὀνομάστηκαν ὅλοι μαζί Ἔλυμοι καί οἱ πόλεις τους ἦταν ἡ Ἔρυξ καί ἡ Ἔγεστα. Μαζί τους ἐγκαταστάθηκαν καί μερικοί Φωκεῖς πού φεύγοντας τότε ἀπό τήν Τροία παρασύρθηκαν ἀπό τήν τρικυμία πρῶτα πρός τή Λιβύη καί ὕστερα ἀπό κεῖ στή Σικελία. Οἱ Σικελοί τώρα ἀπό τήν Ἰταλία, γιατί ἐκεῖ κατοικοῦσαν, πέρασαν στή Σικελία, φεύγοντας μπρός στίς ἐπιθέσεις τῶν Ὀπικῶν[4], καί πέρασαν, ὅπως εἶναι φυσικό καί λέει ἡ παράδοση, ἀπάνω σέ σχεδίες, παραφυλάγοντας νά διασχίσουν τή θάλασσα ὅταν φυσοῦσε ἀπό τό βοριά, ἴσως ὅμως καί ν' ἀρμένισαν ἐκεῖ μέ κάποιο ἄλλο τρόπο. Καί ὑπάρχουν καί τώρα ἀκόμα Σικελοί στήν Ἰταλία· ἡ χώρα αὐτή ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπό τόν Ἰταλό, κάποιο βασιλιά τῶν Σικελῶν πού εἶχε αὐτό τό ὄνομα. Κι ὅταν ἦρθαν στή Σικελία, ὄντας μεγάλος στρατός καί νικώντας τούς Σικανούς στόν πόλεμο, τούς ἀπώθησαν στά νότια καί τά δυτικά τοῦ νησιοῦ κι ἔγιναν αἰτία νά ὀνομαστεῖ τό νησί Σικελία ἀντί Σικανία. Ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ ἔχοντας στήν κατοχή τους τά καλύτερα μέρη, κάπου τριακόσια χρόνια, ἀπό τόν καιρό πού πέρασαν ἐκεῖ πρίν νά ἔλθουν Ἕλληνες στή Σικελία[5]. Καί κρατοῦν ἀκόμα καί τώρα τό κέντρο καί τό βόρειο μέρος τοῦ νησιοῦ. Κατοικοῦσαν ἀκόμα καί Φοίνικες σέ ὅλα τά παράλια τῆς Σικελίας ἀφοῦ ὀχύρωσαν τ' ἀκρωτήρια πάνω στή θάλασσα καί τά νησάκια κοντά στή στεριά γιά νά κάνουν ἐμπόριο μέ τούς Σικελούς. Ὅταν ὅμως ἦρθαν οἱ Ἕλληνες, πλῆθος ἀρμενίζοντας ἀπό τή θάλασσα, ἀφήνοντας οἱ Φοίνικες[6] τά περισσότερα μέρη, κατοίκησαν πυκνά τή Μοτύη καί τό Σολόεντα καί τήν Πάνορμο κοντά στούς Ἐλύμους καί τά νέμονταν μαζί τους, ἐπειδή στηρίχτηκαν καί στή συμμαχία τῶν Ἐλύμων καί στό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γεγονός ὅτι ἀπ᾽ αὐτά τά μέρη ἀπέχει ἡ Καρχηδόνα τή μικρότερη θαλάσσια ἀπόσταση ἀπό τή Σικελία. Τόσοι λοιπόν βάρβαροι κι ἔτσι ἐγκαταστάθηκαν στή Σικελία.

Νάξος, Συρακοῦσες, Λεοντίνοι καί Κατάνη

3. Ἀπό τούς Ἕλληνες πάλι πρῶτοι οἱ Χαλκιδεῖς τῆς Εὔβοιας ἀρμένισαν μέ ἀρχηγό τῆς ἀποικίας τό Θουκλῆ, καί ἵδρυσαν τή Νάξο κι ἔχτισαν βωμό στόν Ἀπόλλωνα Ἄρχοντα[7]· ὁ βωμός αὐτός εἶναι τώρα ἔξω ἀπό τήν πολιτεία, καί ὅταν ξεκινοῦν ἀπό τή Σικελία ἀντιπρόσωποι στίς θρησκευτικές τελετές τῆς Ἑλλάδας, θυσιάζουν πρῶτα σ᾽ αὐτόν. Τίς Συρακοῦσες τίς ἵδρυσε τόν ἄλλο χρόνο ὁ Ἀρχίας ἀπό τήν Κόρινθο, ἕνας ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλῆ[8], ἀφοῦ πρῶτα ἔδιωξε τούς Σικελούς ἀπό τό νησί[9] πού ἀπάνω του εἶναι χτισμένη ἡ μέσα πολιτεία καί πού δέν περιβρέχεται πιά ἀπό τή θάλασσα· ὕστερα ἀπό καιρό χτίστηκε τεῖχος πού περίκλεισε καί τήν ἔξω πολιτεία κι ἔγινε πολυάνθρωπη. Πέντε χρόνια μετά τό χτίσιμο τῶν Συρακουσῶν ὁ Θουκλῆς καί οἱ Χαλκιδεῖς ξεκινώντας ἀπό τή Νάξο, ἀφοῦ ἔδιωξαν τούς Σικελούς μέ πόλεμο, ἵδρυσαν τούς Λεοντίνους καί ὕστερα ἀπ᾽ αὐτό τήν Κατάνη· ἀρχηγό ὅμως τῆς ἀποικίας τους ἔκαναν οἱ ἴδιοι οἱ Καταναῖοι τόν Εὔαρχο.

Μέγαρα, Ὑβλαῖα, Σελινοῦς, Γέλα, Ἀκράγας, Ζάγκλη.

4. Τόν ἴδιο ἀπάνω - κάτω καιρό ἔφτασε στή Σικελία μέ ἀποίκους καί ὁ Λάμης ἀπό τά Μέγαρα· σέ ψήλωμα πάνω ἀπό τόν ποταμό Παντακύα ἵδρυσε μιά πολιτεία, τόν Τρώτιλο, κι ὕστερα ἀπό κεῖ, ἀφοῦ γιά λίγο καιρό ἔμεινε στούς Λεοντίνους ὡς πολίτης μέ τούς Χαλκιδεῖς, διώχτηκε ἀπ᾽ αὐτούς καί ἵδρυσε τήν ἀποικία τῆς Θάψου, ὅπου ὁ ἴδιος πέθανε· οἱ ἄλλοι ὅμως διώχτηκαν[10] ἀπό τή Θάψο, καί ὁ Ὕβλωνας, ἕνας βασιλιάς τῶν Σικελῶν, τούς παράδωσε τόν τόπο καί τούς ὁδήγησε ἐκεῖ ὁ ἴδιος καί ἵδρυσαν τήν ἀποικία πού ὀνομάστηκε Μέγαρα Ὑβλαῖα. Κι ἀφοῦ ἔμειναν ἐκεῖ διακόσια σαράντα πέντε χρόνια τούς ἔδιωξε κι ἀπό τήν πολιτεία κι ἀπό τή χώρα ὁ Γέλων, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἀλλά πρίν διωχτοῦν, ἑκατό χρόνια ὕστερα ἀπό τήν ἐγκατάστασή τους, ἔστειλαν τόν Πάμμιλο κι ἔχτισαν τό Σελινούντα· αὐτός εἶχε ἔρθει ἀπό τά Μέγαρα, πού ἦταν ἡ μητρόπολή τους, κι ἐγκαταστάθηκε μαζί τους κι ὁ ἴδιος ἐκεῖ. Τή Γέλα πάλι τήν ἔχτισαν μαζί φέρνοντας ἀποίκους ὁ Ρόδιος Ἀντίφημος κι ὁ Κρητικός Ἔντιμος, σαράντα πέντε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χρόνια μετά τήν ἵδρυση τῶν Συρακουσῶν. Ἡ πολιτεία πῆρε τ' ὄνομα ἀπό τόν ποταμό Γέλα, ἀλλά ἡ τοποθεσία ὅπου εἶναι τώρα ἡ ἀκρόπολη καί πού ὀχυρώθηκε πρῶτα μέ τεῖχος λέγεται Λίνδιοι· καί θέσπισαν ὅλες τίς δωρικές συνήθειες. Καί σχεδόν ἀκριβῶς ἑκατόν ὀχτῶ χρόνια ἀφοῦ ἱδρύθηκε ἡ δική τους πολιτεία, ἵδρυσαν οἱ Γελῶοι τόν Ἀκράγαντα, καί τόν ὀνόμασαν ἀπό τόν ποταμό Ἀκράγαντα, στέλνοντας γι' ἀρχηγούς τόν Ἀριστόνοο καί τόν Πυστίλο καί δίνοντάς του τούς θεσμούς τῆς Γέλας. Ἡ Ζάγκλη πάλι ἱδρύθηκε ἀπό μιᾶς ἀρχῆς ἀπό ληστές πού ἤρθαν ἀπό τήν Κύμη, τήν πολιτεία τῶν Χαλκιδέων στήν Ὀπικία[11]· ἀργότερα ἤρθαν πολλοί ἄλλοι ἀπό τή Χαλκίδα καί τήν ὑπόλοιπη Εὔβοια καί μοιράστηκαν μαζί τους τή γῆ. Ἀρχηγοί τῆς ἀποικίας ἦταν ὁ Περιήρης ἀπό τήν Κύμη κι ὁ Κραταιμένης ἀπό τή Χαλκίδα. Τ' ὄνομά της τῆς δόθηκε ἀπό τούς Σικελούς, ἐπειδή ἡ τοποθεσία ἔχει τό σχῆμα δρεπάνου (οἱ Σικελοί λένε τό δρέπανο ζ ά γ κ λ ο)· ἀργότερα ὅμως αὐτοί οἱ ἴδιοι ἐκδιώκονται ἀπό Σαμίους καί ἄλλους Ἴωνες πού ἔφευγαν μπροστά στίς ἐπιθέσεις τῶν Μήδων κι ἄραξαν στή Σικελία· ἀλλά τούς Σαμίους τούς ξετόπισε μέ τή σειρά του ὄχι πολύ ἀργότερα ὁ Ἀναξίλας, ὁ τύραννος τῶν Ρηγίνων, πού, ἀφοῦ δέχτηκε γιά κατοίκους πολλῶν λογιῶν ἀνθρώπους, τῆς ἄλλαξε τ' ὄνομα καί τήν εἶπε Μεσσήνη ἀπό τή δική του πατρίδα τόν παλιό καιρό.

Ἱμέρα, Καμάρινα.

5. Ἡ Ἱμέρα ἀποικίστηκε ἀπό τή Ζάγκλη μέ ἀρχηγούς τόν Εὐκλείδη, τό Σίμο καί τό Σάκωνα, καί οἱ περισσότεροι πού ἤρθαν στήν ἀποικία ἦταν βέβαια Χαλκιδεῖς, ἀλλά ἐγκαταστάθηκαν μαζί τους καί πολιτικοί ἐξόριστοι ἀπό τίς Συρακοῦσες πού εἶχαν νικηθεῖ σ' ἐπανάσταση, οἱ ὀνομαζόμενοι Μυλητίδες[12]· καί ἡ γλώσσα ἔγινε ἕνα μεῖγμα χαλκιδικῆς καί δωρικῆς, θεσμοί ὅμως ἐπικράτησαν οἱ χαλκιδικοί. Χτίστηκαν καί ἀπό τούς Συρακουσίους οἱ Ἄκρες καί οἱ Κασμένες, οἱ Ἄκρες ἑβδομήντα χρόνια μετά τήν ἵδρυση τῶν Συρακουσῶν, οἱ Κασμένες κοντά εἴκοσι χρόνια μετά τίς Ἄκρες. Ἡ Καμάρινα ἐπίσης χτίστηκε ἀρχικά ἀπό Συρακουσίους, σχεδόν ἑκατόν τριάντα πέντε χρόνια μετά τήν ἵδρυση τῶν Συρακουσῶν· καί ἀρχηγοί τῆς ἀποικίας ἦταν ὁ Δάσκων κι ὁ Μενέκαλος. Ἀφοῦ ὅμως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διώχτηκαν οί Καμαριναῖοι ἀπό τούς Συρακουσίους μέ πόλεμο ἐξαιτίας ἀποστασίας τους, χρόνια ὕστερα ὁ Ἱπποκράτης ὁ τύραννος τῆς Γέλας παίρνοντας τή γῆ τῶν Καμαριναίων ὡς λύτρα Συρακουσίων αἰχμαλώτων, ἔγινε ὁ ἴδιος ἀρχηγός ἀποικίας καί τήν ξαναῖδρυσε· ἀλλ' ἀφοῦ κι αὐτοί πάλι διώχτηκαν ἀπό τό Γέλωνα, κατοικήθηκε γιά τρίτη φορά ἀπό τούς Γελώους.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ
(κεφ. 6 - 8)

Οἱ Ἐγεσταῖοι πρέσβεις στήν Ἀθήνα.

6. Τόσες φυλές Ἑλλήνων καί βαρβάρων κατοικοῦσαν τή Σικελία, καί σέ τόσο μεγάλη χώρα ποθοῦσαν νά στείλουν ἐκστρατεία οἱ Ἀθηναῖοι, μέ τήν ἐπιθυμία βέβαια — κι αὐτό ἦταν τό ἀληθινό τους κίνητρο — νά τήν καταχτήσουν ὁλόκληρη, ἀλλά μέ τήν εὔσχημη δικαιολογία πώς ἤθελαν νά ἐνισχύσουν τούς ὁμόφυλούς τους καί τούς συμμάχους πού εἶχαν ἀργότερα προστεθεῖ [13]. Πιό ἐπίμονα τούς παρακινοῦσαν σ' αὐτό πρέσβεις τῶν Ἐγεσταίων πού ἦταν παρόντες καί ζητοῦσαν τή βοήθειά τους μέ πολύ ζῆλο. Γιατί βρίσκονταν σέ πόλεμο μέ τούς Σελινουντίους πού συνόρευαν μαζί τους, γιά ὁρισμένα δικαιώματα γάμου [14] καί γιά ἀμφισβητούμενη γῆ· καί οἱ Σελινούντιοι, πού εἶχαν καλέσει τούς Συρακουσίους γιά συμμάχους, τούς ἔκλειναν μέ τόν πόλεμο τίς ἐπικοινωνίες κι ἀπό τή στεριά κι ἀπό τή θάλασσα· οἱ Ἐγεσταῖοι λοιπόν θυμίζοντας στούς Ἀθηναίους τή συμμαχία πού εἶχε γίνει τόν καιρό τοῦ Λάχη καί τοῦ προηγούμενου πολέμου, τούς παρακαλοῦσαν στέλνοντάς τους καράβια νά τούς ὑπερασπίσουν, λέγοντας ἄλλα πολλά καί τό κυριότερο, πώς, ἄν οἱ Συρακούσιοι ἔμεναν ἀτιμώρητοι ἀφοῦ εἶχαν διώξει τούς Λεοντίνους, θ' ἀφανίσουν καί τούς συμμάχους πού ἀπόμειναν στούς Ἀθηναίους καί θά ἔχουν αὐτοί μόνοι τους ὁλόκληρης τῆς Σικελίας τήν ἐξουσία· ἔτσι ὑπῆρχε ὁ κίνδυνος μήπως κάποτε, ὄντας Δωριεῖς καί βοηθώντας τούς Δωριεῖς ἐξαιτίας τῆς συγγένειάς τους καί ὡς ἄποικοι βοηθώντας τούς Πελοποννησίους πού τούς ἔστειλαν, μέ μεγάλο πολεμικό καταρτισμό καταλύσουν μαζί μ' αὐτούς τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων· ἦταν λοιπόν, ἔλεγαν, λογικό ν' ἀντισταθοῦν στούς Συρακουσίους μαζί μέ τούς συμμάχους πού εἶχαν ἀκόμα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀφοῦ μάλιστα αὐτοί, οἱ Ἐγεσταῖοι, θά τούς προμήθευαν καί χρήματα ἀρκετά γιά τόν πόλεμο. Ἀφοῦ ἄκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι στίς συνελεύσεις νά τά λέν αὐτά οἱ Ἐγεσταῖοι, ὄχι μιά φορά, παρά πολλές, καθώς κι ὅσους μιλοῦσαν γιά νά ὑποστηρίξουν τήν ὑπόθεσή τους, ψήφισαν νά στείλουν πρῶτα πρέσβεις στήν Ἔγεστα, καί γιά νά ἐξετάσουν ὅσον ἀφορᾶ τά χρήματα, ἄν βρίσκονται, ὅπως ἔλεγαν, στό δημόσιο ταμεῖο καί στούς ναούς, καί γιά νά μάθουν συγχρόνως γιά τόν πόλεμο μέ τούς Σελινουντίους, σέ ποιό σημεῖο βρίσκεται.

Οἱ Ἀθηναῖοι πρέσβεις στή Σικελία. Ἀπόφαση γιά τήν ἀποστολή πλοίων. Ἐκλογή στρατηγῶν.

7. Στάλθηκαν λοιπόν στή Σικελία οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων.

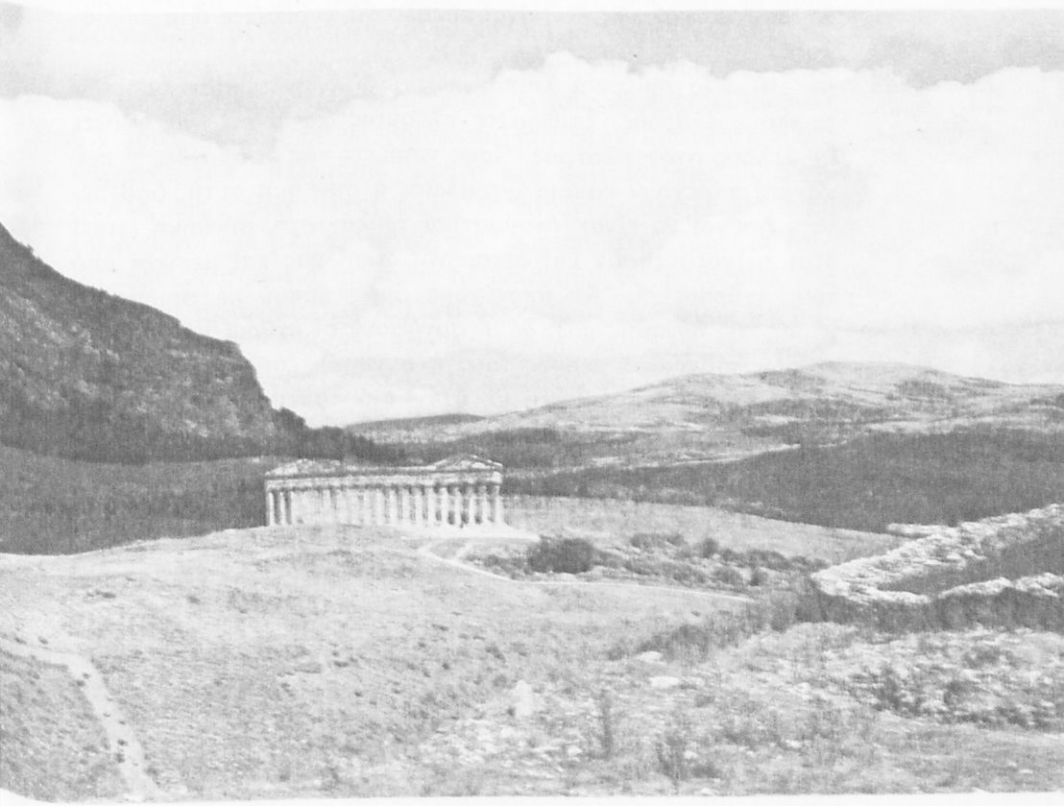
8. Τόν ἀκόλουθο χρόνο μόλις μπῆκε ἡ ἄνοιξη, γύρισαν οἱ πρέσβεις ἀπό τή Σικελία καί μαζί τους οἱ Ἐγεσταῖοι φέρνοντας ἑξήντα τάλαντα ἄκοπο ἀσήμι, μισθό ἑνός μήνα, γιά τά ἑξήντα καράβια, πού σκόπευαν νά ζητήσουν νά τούς στείλουν. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν συνέλευση κι ἄκουσαν ἀπό τούς Ἐγεσταίους καί ἀπό τούς δικούς τους πρέσβεις, καί ἄλλα ἐνθαρρυντικά ἀλλά ψεύτικα νέα καί γιά τά χρήματα πώς εἶναι πολλά διαθέσιμα στούς ναούς καί στό δημόσιο ταμεῖο. Ψήφισαν λοιπόν νά στείλουν ἑξήντα καράβια καί στρατηγούς μέ ἀπόλυτη ἐξουσία, τόν Ἀλκιβιάδη τό γιό τοῦ Κλεινία, τό Νικία τό γιό τοῦ Νικήρατου καί τό Λάμαχο τό γιό τοῦ Ξενοφάνη, γιά νά βοηθήσουν τούς Ἐγεσταίους ἐναντίον τῶν Σελινουντίων κι ἄν ὑπερισχύσουν σέ κάποιο σημεῖο στόν πόλεμο, νά συμπράξουν γιά νά ἐπαναπατριστοῦν οἱ Λεοντίνοι καί νά κάνουν ὅ,τι ἄλλη ἐνέργεια στή Σικελία πού ἔκριναν πώς ἦταν τό καλύτερο γιά τούς Ἀθηναίους. Πέντε μέρες ἀργότερα ξανάγινε συνέλευση γιά ν' ἀποφασιστεῖ μέ πόιό τρόπο μποροῦν νά ἐξοπλιστοῦν τά καράβια τό γρηγορότερο κι ἄν τυχόν χρειάζονταν οἱ στρατηγοί καί τίποτ' ἄλλο γιά νά ξεκινήσουν, νά τό ἐγκρίνουν κι αὐτό. Καί ὁ Νικίας, πού εἶχε ἐκλεγεῖ στρατηγός χωρίς τή θέλησή του, νόμιζε πώς ἡ πολιτεία δέν εἶχε ἀποφασίσει σωστά, ἀλλά μέ ἀσήμαντη καί εὔσχημη δικαιολογία ποθοῦσε ὁλόκληρη τή Σικελία, πολύ μεγάλη ὑπόθεση· βγῆκε λοιπόν μπροστά θέλοντας νά τούς ἀποτρέψει καί συμβούλευε τούς Ἀθηναίους κάπως ἔτσι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ
(κεφ. 9 - 14)

Εἰσαγωγή.

9. «Βέβαια ἡ συνέλευση ἡ σημερινή ἔχει γίνει μέ σκοπό τήν προετοιμασία μας γιά τό πῶς πρέπει νά ξεκινήσουμε γιά τή Σικελία. Ἐμένα ὅμως μοῦ φαίνεται πώς εἶναι ἀνάγκη νά σκεφτοῦμε ἀκόμα γι' αὐτό ἀκριβῶς τό θέμα, ἄν εἶναι δηλαδή τό καλύτερο νά στείλομε τά καράβια, καί νά μήν ἀναλάβομε, κάνοντας μιά γρήγορη σύσκεψη γιά τόσο μεγάλο ζήτημα κι ἀκούγοντας τά λόγια ξένων ἀνθρώπων [15], ἕναν πόλεμο πού δέ μᾶς ἀφορᾶ. Ἐγώ ὡστόσο βρῆκα τιμές καί δόξες ἀπό τέτοια

Δωρικὸς ναὸς τῆς Ἔγεστας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πράματα καί φοβᾶμαι λιγότερο ἀπό ἄλλους γιά τή ζωή μου, ἄν καί νομίζω πώς εἶναι ἐξίσου καλός πολίτης ἐκεῖνος πού κάπως θά προνοοῦσε καί γιά τή ζωή καί γιά τήν περιουσία του. Γιατί κατεξοχήν ὁ πολίτης αὐτός θά ἤθελε νά πᾶνε καλά καί τά δημόσια πράματα, γιά δικό του συμφέρον [16]. Παρ' ὅλ' αὐτά, οὔτε ποτέ πρωτύτερα μίλησα ἀντίθετα μέ τήν ἀληθινή μου γνώμη ἐπειδή ἤθελα νά τιμηθῶ περισσότερο ἀπό ἄλλους, οὔτε καί τώρα θά πῶ ἄλλα ἀπό κεῖνα πού θεωρῶ τά καλύτερα. Μέ τήν ἰδιοσυγκρασία βέβαια πού ἔχετε, ὁ λόγος μου θά φανεῖ ἀδύνατος, ἄν σᾶς συμβούλευα νά διαφυλάξετε ὅσα ἔχετε καί νά μή ρίξετε στόν κίνδυνο τά ἕτοιμα γιά πράγματα ἄδηλα καί μελλοντικά [17]. Θά σᾶς ἀποδείξω ὅμως πώς βιάζεστε σέ ἀκατάλληλη ὥρα, καί πώς δέν εἶναι εὔκολο νά κυριέψετε ὅσα ἐπιδιώκετε.

Προβλήματα στήν ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

10. »Ἰσχυρίζομαι λοιπόν πώς, ἐνῶ ἀφήνετε πίσω σας ἐδῶ πολλούς ἐχθρούς, ἐπιθυμεῖτε πλέοντας κατά κεῖ, νά φέρετε κι ἄλλους στόν τόπο μας. Ἴσως νομίζετε πώς οἱ σπονδές [18] πού κάνατε παρέχουν κάποια ἀσφάλεια· ἡ συνθήκη αὐτή, ὅσο μένετε ἥσυχοι θά εἶναι, ὀνομαστικά τουλάχιστο, συνθήκη (γιατί ἔτσι τά κατάντησαν καί ὁρισμένοι δικοί μας καί μερικοί ἀπό τούς ἐχθρούς) [19]. Ἄν ἀποτύχομε ὅμως κάπου μέ σημαντικό μέρος τῆς δύναμής μας, δέ θ' ἀργήσουν οἱ ἐχθροί νά μᾶς ἐπιτεθοῦν· γιατί ἀπό μέρους τους ἡ συνθήκη ἔγινε ἐξαιτίας τῶν συμφορῶν [20] πού ἔπαθαν κι ἦταν πιό ταπεινωμένοι καί πιό ἐξαναγκασμένοι ἀπό μᾶς· δεύτερο, καί στήν ἴδια τή συμφωνία μέσα ἔχομε πολλά ἀμφισβητούμενα. Καί ὑπάρχουν ἄλλοι πού δέν ἔχουν παραδεχτεῖ οὔτε κι αὐτή τή συμφωνία, καί δέν εἶναι οἱ πιό ἀσήμαντοι [21]· κι ἀπ' αὐτούς ἄλλοι μᾶς κάνουν ἀνοιχτό πόλεμο, κι ἄλλοι συγκρατοῦνται ἀκόμα μέ δεκαήμερες σπονδές [22] μόνο καί μόνο ἐπειδή οἱ Λακεδαιμόνιοι κάθονται ἥσυχοι. Πιθανότατα ἄν μᾶς ἔβρισκαν μέ τίς δυνάμεις μας χωρισμένες, πράμα πού βιαζόμαστε τώρα νά κάνομε, θά μᾶς ἐπιτεθοῦν αὐτοί μέ μεγάλη προθυμία μαζί μέ τούς Σικελιῶτες τούς ὁποίους μέ μεγάλο τίμημα θά 'καναν συμμάχους ἐδῶ καί κάμποσα χρόνια. Πρέπει λοιπόν νά τά στοχαστεῖ κανείς αὐτά καί νά μή ζητάει, ἀφήνοντας τήν πολιτεία μας κρεμασμένη στό κενό νά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ριχτοῦμε στον κίνδυνο καί νά ὀρεγόμαστε κι ἄλλη ἐξουσία πρίν σιγουρέψουμε αὐτήν πού ἔχομε, ἄν μάλιστα οἱ Χαλκιδεῖς στή Θράκη ἐνῶ ἀποστάτησαν ἀπό μᾶς ἐδῶ καί τόσα χρόνια δέν ἔχουν ἀκόμα ξαναϋποταχθεῖ καί μερικοί ἄλλοι σέ διάφορες στεριές [23] μέ ἐνδοιασμούς μᾶς ὑπακούουν. Ἐμεῖς ὅμως βιαζόμαστε νά ἐνισχύσουμε τούς Ἐγεσταίους, τούς συμμάχους μας, γιατί τάχα παθαίνουν ἄδικα. Ἀλλά ἀκόμα καθυστεροῦμε ν' ἀποκρούσομε ὅσους μᾶς ἀδικοῦν ἐμᾶς τούς ἴδιους μέ τήν ἀποστασία τους.

Κίνδυνοι καί δυσκολίες.

11. »Κι ὅμως αὐτούς τούς τελευταίους, ἄν τούς ὑποτάξομε μποροῦμε νά τούς κρατήσομε στήν ἐξουσία μας· τούς ἄλλους ὅμως, ἀκόμα κι ἄν τούς νικήσουμε, θά μποροῦσαμε νά τούς ἐξουσιάζομε μέ δυσκολία, τόσο μακριά καί τόσο πολλοί πού εἶναι. Εἶναι ὅμως ἀνοησία νά πάει κανείς νά χτυπήσει τόσο πολλούς, πού κι ἄν τούς νικήσει δέν θά τούς κατέχει, κι ἄν πάλι δέν τούς νικήσει, δέ θά βρίσκεται πιά στήν ἴδια θέση ὅπως καί πρίν τήν ἐπιχείρηση. Ἐμένα μοῦ φαίνεται πώς οἱ Σ κελιῶτες, ὅπως βρίσκονται τώρα, θά γίνονταν ἀκόμα λιγότερο ἐπικίνδυνοι γιά μᾶς ἄν τυχόν τούς πάρουν στήν ἐξουσία τους οἱ Συρακούσιοι. Καί μ' αὐτό τό τελευταῖο οἱ Ἐγεσταῖοι μᾶς φοβίζουν τό περισσότερο. Γιατί τώρα ἴσως νά 'ρθουν μερικές πόλεις χωριστά γιά χάρη τῶν Λακεδαιμονίων· ἄν ὅμως συμβεῖ τό δεύτερο, δέν εἶναι πιθανό μιά ἡγεμονία νά σηκώσει πόλεμο ἐνάντια σέ μιά ἄλλη· γιατί μέ ὅποιο τρόπο μᾶς ἀφαιρέσουν τήν ἐξουσία μας μαζί μέ τούς Πελοποννησίους, εἶναι πιθανό ἀπό τούς ἴδιους νά καθαιρεθοῦν κι ἀπό τή δική τους ἀρχή μέ τόν ἴδιο τρόπο [24]. Ἐμᾶς ὅμως οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες θά μᾶς φοβοῦνται περισσότερο ἄν δέν πᾶμε στή Σικελία, καί κάπως λιγότερο ἄν ἐπιδείξομε τή δύναμή μας γιά λίγο καί φύγομε· (γιατί ὅλοι ξέρομε πώς θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι τά μακρινά κράτη κι ὅσα δώσουν λιγότερο τήν εὐκαιρία νά δοκιμαστεῖ ἔμπρακτα ἡ φήμη τους)· ἄν ὅμως σκοντάψομε σέ κάτι, πολύ γρήγορα θά μᾶς ἀψηφοῦσαν καί θά μᾶς ἔκαναν ἐπίθεση μέ τούς ἐχθρούς μας ἐδῶ. Πράμα πού ἔχετε πάθει τώρα σεῖς, Ἀθηναῖοι, σχετικά μέ τούς Λακεδαιμονίους καί τούς συμμάχους τους· ἐπειδή δηλαδή τούς νικήσατε ἀντίθετα μέ ὅ,τι φοβόσαστε στήν ἀρχή, τώρα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς καταφρονᾶτε κι ἐπιθυμεῖτε καί τή Σικελία. Δέν πρέπει ὅμως νά ἐπαίρεται κανείς ἀπό τήν κακοτυχία τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλά ν᾽ ἀποχτήσει αὐτοπεποίθηση ὅταν τούς ξεπεράσει στά σχέδια καί στό φρόνημα. Καί μή νομίζετε πώς οἱ Λακεδαιμόνιοι στοχάζονται τίποτ᾽ ἄλλο, ἀκόμα καί τώρα, ἔτσι πού ταπεινώθηκαν, παρά μέ ποιό τρόπο, ἄν μπορέσουν, νά μᾶς κάνουν νά σκοντάψομε πουθενά κι ἔτσι νά ἐπανορθώσουν τόν ἐξευτελισμό τους, ἀφοῦ μάλιστα πάνω ἀπ᾽ ὅλα καί πάντα καλλιεργοῦν τή φήμη τῆς ἀνδρείας. Ὥστε τώρα, ἄν ἔχομε μυαλό, δέν ἀγωνιζόμαστε γιά τούς Ἐγεσταίους στή Σικελία, γι᾽ ἄντρες βαρβάρους, ἀλλά γιά νά φυλαχτοῦμε μέ ὀξυδέρκεια ἀπό μιά πόλη πού μᾶς ἐπιβουλεύετε μέ τήν ὀλιγαρχία της.

Καιροσκοπισμός τῶν συμμάχων καί τοῦ ὑποκινητῆ τῆς ἐκστρατείας.

12. »Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ἐπίσης ὅτι πρίν ἀπό λίγο ξανασάναμε κάπως ἀπό φοβερή ἀρρώστια [25] κι ἀπό τόν πόλεμο, ὥστε νά ἔχουν αὐξηθεῖ καί οἱ περιουσίες καί ὁ πληθυσμός μας· καί δίκαιο εἶναι νά τά ξοδέψομε αὐτά ἐδῶ, γιά τόν ἑαυτό μας, κι ὄχι γι᾽ αὐτούς τούς ἐξόριστους ἀνθρώπους [26] πού ζητοῦνε βοήθεια· γι᾽ αὐτούς τό ψέμα πού θά παρουσιάσουν μέ ὡραῖα λόγια εἶναι χρήσιμο καί μέ τόν κίνδυνο τοῦ ἄλλου, ἐνῶ αὐτοί οἱ ἴδιοι θά ᾽χουν συνεισφέρει μόνο λόγια, εἴτε ἄν πετύχουν, δέ θά δείξουν ἀντάξια εὐγνωμοσύνη, εἴτε ἄν χάσουν, θά παρασύρουν στήν καταστροφή καί τούς φίλους τους. Κι ἄν κάποιος [27] πού μέ χαρά ἐκλέχτηκε σ᾽ ἀνώτερο ἀξίωμα σᾶς προτρέπει νά ξεκινήσετε γι᾽ αὐτή τήν ἐκστρατεία, κοιτάζοντας μόνο τό δικό του συμφέρον, ἄλλωστε καί γιατί εἶναι ἀκόμα νέος γιά τήν ἐξουσία, γιά νά τόν θαυμάζουν γιά τά ἄλογά του καί γιά νά βγάλει καί ὄφελος ἀπό τό ἀξίωμα, μιά καί ἡ ζωή του εἶναι τόσο πολυτελής, μήτε σ᾽ αὐτόν νά δώσετε τή δυνατότητα νά λαμπρύνει τήν ἰδιωτική του ζωή μέ κίνδυνο τῆς πολιτείας· ἀλλά νά νομίζετε πώς τέτοιοι ἄνθρωποι καί τό δημόσιο ἀδικοῦν καί ξοδεύουν ἀστόχαστα τήν ἰδιωτική τους περιουσία· καί τό ζήτημα εἶναι πολύ σπουδαῖο καί ὄχι τέτοιο πού νά τό στοχαστεῖ καί νά τό χειριστεῖ μέ βιασύνη ἕνας νεώτερος.

Προτροπή νά ἀπορριφτεῖ ἡ πρώτη ἀπόφαση.

13. »Τέτοιους νέους βλέποντας τώρα ἐδῶ νά κάθονται παρακινημένοι ἀπό τόν ἴδιο αὐτόν ἄντρα [28], φοβᾶμαι καί δίνω στούς πιό ἡλικιωμένους τήν ἀντίθετη συμβουλή, ἄν κάθονται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κοντά σέ κανένα ἀπ᾽ αὐτούς, νά μή δειλιάσουν ἀπό ντροπή μήπως φανοῦν, ἄν δέν ψηφίσουν γιά πόλεμο, πώς εἶναι ἄναντροι· μήτε, πράμα πού μπορεῖ νά πάθουν οἱ ἴδιοι, νά κυριευτοῦν ἀπό μανιακό πόθο γι᾽ ἀπόντα πράματα, ἀλλά νά σκεφτοῦν πώς ἀπό μόνο τήν ἐπιθυμία ἐλάχιστα πετυχαίνονται, ἀλλά πάρα πολλά μέ τήν προνοητικότητα· ἀλλά γιά χάρη τῆς πατρίδας, μέ τήν ἰδέα πώς ρίχνεται σήμερα στό μεγαλύτερο κίνδυνο ἀπ᾽ ὅλους στήν ἱστορία της, νά σηκώσουν τά χέρια ἐνάντια στήν ἐκστρατεία, καί νά ψηφίσουν πώς ὅσο οἱ Σικελιῶτες μένουνε στά σημερινά τους σύνορα, — πού δέν εἶναι ἀξιόμεμπτα, δηλαδή τό Ἰόνιο πέλαγος, ἄν κάποιος πλέει παράκτια, καί ἡ Σικελική θάλασσα, ἄν κάποιος διασχίσει τό πέλαγος — νά χαίρονται τά δικά τους μέρη καί μεταξύ τους νά συνθηκολογοῦν· καί στούς Ἐγεσταίους ἰδιαίτερα νά ποῦμε, πώς ἀφοῦ μπῆκαν ἀπό μιᾶς ἀρχῆς σέ πόλεμο μέ τούς Σελινουντίους χωρίς τούς Ἀθηναίους, καί μόνοι νά τόν τερματίσουν· κι ἀπό δῶ κι ἐμπρός ἄς μή κάνομε συμμάχους, ὅπως τό συνηθίζαμε ὡς τώρα, ἀνθρώπους, πού ἅμα ἀτυχήσουν τούς βοηθοῦμε, ἀλλά ὅταν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι χρειαστοῦμε βοήθεια δέν πετυχαίνομε τίποτ᾽ ἀπ᾽ αὐτούς.

Πρόταση γιά νέα ψηφοφορία.

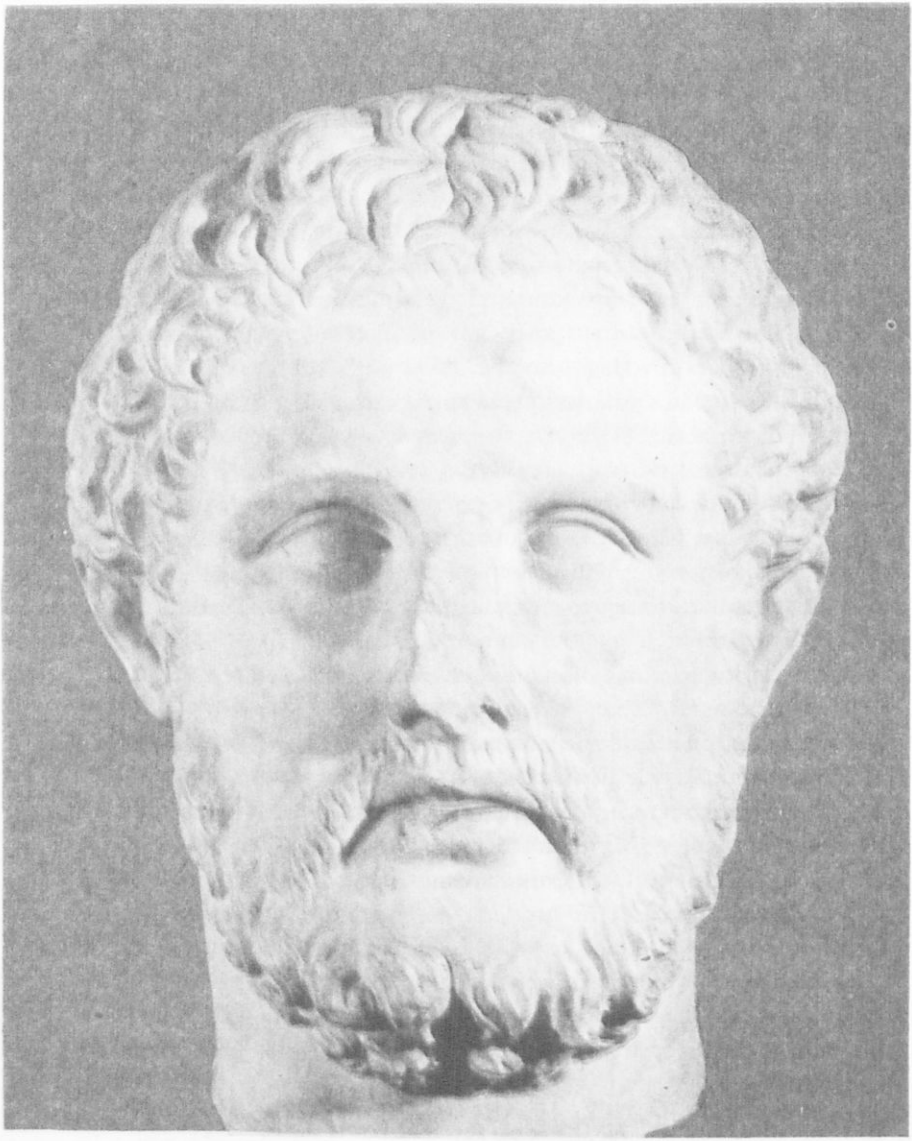
14. »Καί σύ, πρύτανη [29], ἄν νομίζεις πώς ταιριαστό γιά σένα εἶναι νά φροντίζεις γιά τήν πολιτεία, καί θέλεις νά δειχτεῖς χρηστός πολίτης, βάλε τό ζήτημα στήν ψηφοφορία καί ξανάθέσε τίς ἀντίθετες γνῶμες μπροστά στούς Ἀθηναίους· Πίστεψε, ἄν τυχόν φοβᾶσαι μιά δεύτερη ψηφοφορία, πώς δέν μπορεῖς νά κατηγορηθεῖς ὅτι παραβαίνεις τούς νόμους μπροστά σέ τόσους μάρτυρες, καί ὅτι μπορεῖς νά γιατρέψεις τήν πολιτεία πού δέ σκέφτηκε καλά καί πώς τοῦτο εἶναι τό χαρακτηριστικό τοῦ καλοῦ ἄρχοντα, νά ὠφελεῖ τήν πατρίδα ὅσο γίνεται περισσότερο, ἤ τουλάχιστο νά μήν τή βλάπτει μέ τή θέλησή του».

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ
(κεφ. 15 - 18)

Σκιαγραφία τοῦ Ἀλκιβιάδη.

15. Αὐτά ἀπάνω - κάτω εἶπε ὁ Νικίας· ἀπό τούς Ἀθηναίους ὅμως οἱ περισσότεροι πού ἀνέβηκαν στό βῆμα παρακινοῦσαν νά γίνει ἡ ἐκστρατεία καί νά μήν ἀκυρωθοῦν οἱ ἀποφάσεις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαϊκό ἀντίγραφο ἔργου τοῦ 4 π.Χ αἰώνα πού ἀπό πολλούς θεωρεῖται πώς ἀποδίδει τή μορφή τοῦ Ἀλκιβιάδη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού εἶχαν ψηφιστεῖ. Ὑπῆρχαν ὅμως καί μερικοί πού μίλησαν ἐναντίον. Καί μέ περισσότερο ζῆλο ἀπ' ὅλους προωθοῦσε τήν ἐκστρατεία ὁ Ἀλκιβιάδης ὁ γιός τοῦ Κλεινία, θέλοντας καί νά ἐναντιωθεῖ στό Νικία, ἀφοῦ εἶχαν διαφορές σ' ὅλα τά πολιτικά ζητήματα, κι ἐπειδή τόν εἶχε ἀναφέρει τόσο ἐπιτιμητικά, ἀλλά τό κυριότερο ἐπειδή τόν ἔκαιγε ὁ πόθος νά γίνει στρατηγός καί εἶχε τήν ἐλπίδα πώς μέ τήν ἀρχηγία του θά κυρίευε τή Σικελία καί τήν Καρχηδόνα καί συγχρόνως ἄν πετύχαινε θ' αὔξαινε καί τή δική του θέση μέ πλοῦτο καί δόξα. Ὄντας δηλαδή σέ μεγάλη ὑπόληψη ἀπό τούς πολίτες, εἶχε τίς ἐπιθυμίες μεγαλύτερες ἀπό τήν περιουσία του τόσο γιά τούς μεγάλους σταύλους ὅσο καί γιά τ' ἄλλα του ἔξοδα· τοῦτο προπάντων ἀργότερα γκρέμισε τήν πόλη τῶν Ἀθηναίων. Γιατί φοβήθηκε ὁ κόσμος τό μέγεθος τῆς παρανομίας του σχετικά μέ τόν τρόπο τῆς ζωῆς του, καί τή μεγάλη φιλοδοξία πού ἔδειχναν ὅλες του οἱ πράξεις σ' ὁποιοδήποτε τομέα ἐνεργοῦσε, καί τόν ἐχθρεύτηκαν μέ τήν ἐντύπωση πώς ἤθελε νά γίνει τύραννος. Κι ἐνῶ στά δημόσια εἶχε κανονίσει περίφημα τά ζητήματα τοῦ πολέμου, ὅμως ὅλοι, ἀγανάκτησαν γιά τά καμώματά του στήν ἰδιωτική του ζωή καί δίνοντας σέ ἄλλους τήν ἀρχηγία, ἔφεραν τήν πολιτεία σέ λίγο χρονικό διάστημα στήν καταστροφή της [30]. Στήν περίπτωση τούτη λοιπόν ἀνέβηκε στό βῆμα καί συμβούλευε τούς Ἀθηναίους κάπως ἔτσι :

Ἡ ἰδιωτική του ζωή.

16. «Καί μοῦ ταιριάζει, Ἀθηναῖοι, νά εἶμαι ἀρχηγός περισσότερο παρά σέ ἄλλους, (γιατί εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσω ἀπό τοῦτο, ἀφοῦ μέ πρόσβαλε ὁ Νικίας) καί νομίζω συγχρόνως πώς εἶμαι ἄξιος νά τό κάνω [31]. Γιά κεῖνα πού ἔχει ξεσηκωθεῖ τόση κατακραυγή ἐνάντιά μου, αὐτά ἀκριβῶς δοξάζουν τούς προγόνους μου καί μένα, καί εἶναι χρήσιμα καί στήν πατρίδα μου. Γιατί οἱ Ἕλληνες θεώρησαν τή δύναμη τῆς πολιτείας μας μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἀπό τή λαμπρότητα τῆς ἐπίδειξής μου στούς ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας, ἐνῶ πρωτύτερα ἔλπιζαν πώς εἶχε ἐξαντληθεῖ ἀπό τόν πόλεμο. Ἐγώ ὅμως κατέβηκα μέ ἑφτά ἅρματα, πρᾶμα πού δέν εἶχε ποτέ ἄλλοτε κάνει ἕνας ἁπλός πολίτης [32], καί ἐνίκησα καί ἤρθα δεύτερος καί τέταρτος, καί εἶχα ἑτοιμαστεῖ σ' ὅλα τ' ἄλλα ἀντάξια μέ τή νίκη μου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κατά τή συνήθεια τέτοια πράματα φέρνουν τιμή κι ἀπό τέτοιες πράξεις συγχρόνως ὑπονοεῖται δύναμη. Κι ὅσα πάλι στήν πολιτεία μέ λαμπρύνουν, χορηγίες ἤ κάτι ἄλλο, εἶναι φυσικό νά προκαλοῦν τό φθόνο τῶν πολιτῶν· στούς ξένους ὅμως φαίνεται καί αὐτό δύναμη. Καί δέν εἶναι ἄχρηστη αὐτή ἡ τρέλα, ὅταν, πληρώνοντας κανείς ἀπό δικά του, ὠφελεῖ ὄχι μόνο τόν ἑαυτό του, ἀλλά καί τήν πολιτεία. Κι οὔτε εἶναι ἄδικο, κάποιος πού ἔχει μεγαλόπνοες ἰδέες γιά τόν ἑαυτό του νά μήν εἶναι ἴσος μέ τούς ἄλλους, ἀφοῦ κι ὅποιος δυστυχεῖ μέ κανένα δέ μοιράζεται τίς συμφορές του. Ἀλλά ὅπως ὅταν πέσομε στή δυστυχία δέ μᾶς λέν οὔτε καλημέρα, κατά τόν ἴδιο τρόπο ἄς ἀνέχονται νά τούς κοιτάζουν ἀκατάδεχτα καί περήφανα ὅσοι πετυχαίνουν κι εὐτυχοῦν, εἰδάλλως ἄς δίνει σ' ὅλους τήν ἴδια θέση καί τότε μόνο ἄς ἀπαιτεῖ τήν ἴδια μεταχείριση [33]. Ξέρω καλά ὅμως ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἴδους αὐτοῦ κι ὅσοι ἄλλοι ὑπερέχουν μέ τή δόξα τους σέ κάτι, ὅσο ζοῦν εἶναι ἀνυπόφοροι, ἰδίως στούς ἀνθρώπους τῆς τάξης τους, ἔπειτα καί στούς ἄλλους μ' ὅσους κάνουν παρέα· στούς κατοπινούς τους ὅμως ἀφήνουν τήν περηφάνεια ν' ἀξιώνουν πώς ἦταν συγγενεῖς τους, ἀκόμα κι ὅταν δέν εἶναι ἀλήθεια, καί σ' ὅποια πατρίδα ἀνήκουν, τήν κάνουν νά καυχιέται καί νά μιλάει γι' αὐτούς ὄχι σάν νά ἦταν ξένοι καί κακοῦργοι, ἀλλά νά λέει πώς ἦταν δικοί της καί πρόκοψαν. Αὐτά ποθῶ ἐγώ, κι ἄν ἐξαιτίας τους μέ κατηγορεῖτε βίαια γιά τήν ἰδιωτική μου ζωή, ἐξετάστε ὅμως ἄν διαχειρίζομαι τίς δημόσιες ὑποθέσεις χειρότερα ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλον. Ἐγώ δηλαδή ἔνωσα τίς πιό ἰσχυρές πολιτεῖες τῆς Πελοποννήσου χωρίς ἐσεῖς οὔτε νά κινδυνέψετε οὔτε νά ξοδέψετε πολλά, κι ἔφερα τούς Λακεδαιμονίους στήν ἀνάγκη σέ μιά μέρα μέσα ν' ἀγωνιστοῦν στή Μαντίνεια γιά τήν ὕπαρξή τους· καί μόλο πού κέρδισαν τή μάχη, ἀκόμα καί τώρα δέν ἔχουν στέρεη τήν πεποίθηση στόν ἑαυτό τους, ἀπό τήν ἐνέργειά μου ἐκείνη [34].

Ἐπιχειρήματα ὑπέρ τῆς ἐκστρατείας.

17. »Αὐτά κατόρθωσαν λοιπόν τά νιάτα καί ἡ τρέλα μου πού φαινόταν ἀφύσικη, ἀντιτάσσοντας ταιριαστά λόγια στή στρατιωτική ἰσχύ τῶν Πελοποννησίων καί ἔπεισε μέ τήν ὁρμή πού ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη· καί τώρα μήν τρομάζετε ἀπ' αὐτήν, ἀλλά ὅσο ἐγώ βρίσκομαι ἀκόμα στήν ἀκμή μου μέ αὐτή, κι ὅσο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ Νικίας ἐξακολουθεῖ νά ἔχει τήν εὔνοια τῆς τύχης, ἐκμεταλλευτεῖτε ὥς τό ἀκρότατο ὅριο τά πλεονεκτήματα πού παρέχει ὁ καθένας μας καί μήν ἀλλάξετε γνώμη γιά τήν ἐκστρατεία στή Σικελία, μέ τήν ἰδέα πώς θά γίνει ἐνάντια σέ μεγάλη δύναμη. Γιατί οἱ πολιτεῖες ἐκεῖ ἔχουν μεγάλο πληθυσμό ἀπό ὄχλους κάθε λογῆς κι εὔκολα ἀλλάζει ἡ σύνθεση τῶν πολιτῶν τους μέ τήν εἰσδοχή νέων ὑπηκόων [35]. Καί γι᾽ αὐτό τό λόγο κανείς οὔτε ἐξοπλίζεται καθώς πρέπει γιά τήν ἄμυνά του σάν νά πρόκειται γιά πατρίδα πού τοῦ ἀνήκει, οὔτε ἔχει στήν ὕπαιθρο μόνιμες ἐγκαταστάσεις. Ἀλλά καθένας ἑτοιμάζει γιά τόν ἑαυτό του ὅ,τι νομίζει πώς θά μποροῦσε νά πάρει ἀπό τό κοινό ἤ μέ τήν πειθώ τῶν λόγων ἤ μέ ἐπανάσταση μέ τήν προοπτική νά κατοικήσει, σέ περίπτωση ἀποτυχίας, σ᾽ ἄλλη χώρα. Καί δέν εἶναι πιθανό τέτοιο πλῆθος οὔτε ν᾽ ἀκοῦνε τούς λόγους ἔχοντας μία γνώμη, οὔτε τίς πράξεις νά καταπιάνονται μέ κοινή ἐνέργεια· ἀλλά γρήγορα μπορεῖ ὁ καθένας, ἄν ἀκούσει κάτι πού τόν εὐχαριστεῖ, νά προσχωρήσει σ᾽ αὐτό, ἀφοῦ μάλιστα, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν, βρίσκονται σ᾽ ἐσωτερική διαμάχη [36]. Ἀλλά οὔτε οἱ Σικελιῶτες ἔχουν τόσους ἀρματωμένους στρατιῶτες ὅσους καυχιοῦνται πώς ἔχουν, οὔτε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποδείχτηκαν πουθενά τόσοι πολλοί ὅσοι μετριοῦνταν μόνοι τους, ἀλλά γελάστηκε πάρα πολύ σχετικά μέ τούς στρατιῶτες της ἡ Ἑλλάδα ὥς τώρα καί μέ δυσκολία ὁπλίστηκε ἱκανοποιητικά μόλις στόν πόλεμο τοῦτο. Ἡ κατάσταση λοιπόν ἐκεῖ, ἀπ᾽ ὅσα γνωρίζω ἀκούγοντας τίς πληροφορίες πού μᾶς ἔρχονται, παρέχει αὐτές τίς δυνατότητες καί θά εἶναι ἀκόμα πιό εὔκολη γιά μᾶς (γιατί θά ᾽χομε πολλούς βαρβάρους πού θά χτυπήσουν τούς Συρακουσίους μαζί μας ἐπειδή τούς ἐχθρεύονται) καί τά πράματα ἐδῶ δέ θά σταθοῦν ἐμπόδιο στήν ἐκστρατεία μας, ἄν πάρετε τίς σωστές ἀποφάσεις. Γιατί οἱ πατέρες μας, κατάχτησαν τήν ἡγεμονία μας [37] ἀφήνοντας πίσω τους αὐτούς ἀκριβῶς πού μᾶς λένε τώρα ὅτι ἀφήνομε ἐχθρούς στή ράχη μας ξεκινώντας γιά τή Σικελία· κι ἀπάνω ἀπ᾽ αὐτούς ἔχοντας ἐχθρό τούς Πέρσες, βασίζοντας τή δύναμή τους ὄχι σέ τίποτ᾽ ἄλλο παρά στό περίσσιο ναυτικό μας. Καί οἱ Πελοποννήσιοι δέν εἶχαν ποτέ λιγότερες ἐλπίδες νά μᾶς νικήσουν παρά τώρα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀκόμα κι ἄν τό 'χουν ὄρεξη καί πρόθεση· μποροῦνε βέβαια νά εἰσβάλουν μέ τό πεζικό τους στή χώρα μας, ἔστω κι ἄν δέν ξεκινήσομε γιά τή Σικελία, ἀλλά μέ τό ναυτικό τους δέ θά μποροῦσαν νά μᾶς κάνουν κακό, γιατί ἀφήνομε ἄλλο στόλο πίσω μας ἄξιο νά τούς πολεμήσει.

18. »Γι' αὐτό τί εὔλογη αἰτία μπορεῖ νά βρεῖ κανείς, εἴτε γιά νά μείνομε ἐδῶ ἀκίνητοι, εἴτε γιά νά τό φέρομε ὡς πρόφαση στούς συμμάχους γιά νά μήν τούς βοηθήσουμε ; Ἀλλά πρέπει νά τούς βοηθήσομε, ἀφοῦ πήραμε ὅρκο μαζί τους καί νά μήν προβάλλομε ὡς ἀντίθετο ἐπιχείρημα πώς δέ μᾶς βοήθησαν καί κεῖνοι. Γιατί δέν τούς προσθέσαμε στή συμμαχία μας γιά νά 'ρθουν νά μᾶς ἐνισχύσουν ἐδῶ, ἀλλά γιά νά ἐνοχλοῦν τούς ἐκεῖ ἐχθρούς μας κι ἔτσι νά τούς ἐμποδίζουν νά 'ρθουν νά μᾶς χτυπήσουν ἐδῶ. Ἔτσι ἀποχτήσαμε τήν ἡγεμονία μας, κι ἐμεῖς καί ὅσοι ἄλλοι εἶχαν ποτέ ἐξουσία σ' ἄλλα κράτη, προστρέχοντας μέ ζῆλο σ' ὅποιον τούς καλοῦσε σέ βοήθεια ἤ Ἕλληνες ἦταν ἤ βάρβαροι· γιατί ἄν καθόμαστε μέ σταυρωμένα τά χέρια σέ ὁποιαδήποτε περίσταση, ἤ ἄν κάνομε φυλετικές διακρίσεις ὡς γιά τό ποιόν πρέπει νά βοηθήσουμε, λίγα πράματα θά προσθέταμε στήν ἡγεμονία μας καί θά κινδύνευε ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξή της. Γιατί τόν ὑπέρτερο στή δύναμη δέν τόν ἀποκρούει κανείς μόνο σάν ἐπιτίθεται, ἀλλά καί φροντίζει ἀπό τά πρίν νά μήν μπορέσει νά χτυπήσει. Καί δέ μᾶς εἶναι μπορετό, ἐμᾶς, νά λογαριάζομε σάν διαχειριστές ἑνός χτήματος σέ πόση ἔκταση θέλομε ν' ἀσκοῦμε ἐξουσία, ἀλλά εἴμαστε ἀναγκασμένοι, μιά καί φτάσαμε στό σημεῖο αὐτό, γι' ἄλλους νά καταρτίζομε ἐπίβουλα σχέδια, καί σ' ἄλλους νά μή χαλαρώνομε τόν ἔλεγχό μας ἐπάνω τους, ἐπειδή ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος νά γίνομε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὑποταχτικοί σέ ἄλλους, ἄν δέν ἐξουσιάζομε τούς ἄλλους ἐμεῖς. Γιά σᾶς δέ γίνεται ν' ἀποβλέπετε στήν ἡσυχία ἀπό τήν ἴδια βάση μέ τούς ἄλλους, ἐξόν ἄν ἀλλάξετε καί τόν τρόπο τῆς ζωῆς σας καί ἐξομοιωθεῖτε μαζί τους [38].

»Ἄς στοχαστοῦμε λοιπόν πῶς θά μεγαλώσομε τήν ἡγεμονία μας ἐδῶ ἄν πᾶμε νά χτυπήσομε τά ἐκεῖ, καί ἄς ξεκινήσομε γιά τήν ἐκστρατεία, γιά νά σπάσομε τήν αὐθάδικη ὁρμή τῶν Πελοποννησίων ἀφοῦ θά ἰδοῦν πώς ἀψηφήσαμε τήν ἡσυχία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ἀνακωχῆς [39] καί πήγαμε ὡς καί στή Σικελία· καί συγχρόνως ἤ γιά νά ἐξουσιάσομε ὅλη τήν Ἑλλάδα, ὅπως εἶναι εὔλογο ὅταν μᾶς προστεθεῖ ὅλη ἡ ἡγεμονία τῆς Σικελίας, ἤ τουλάχιστο νά βλάψομε τίς Συρακοῦσες, πράμα πού θά ὠφελήσει κι ἐμᾶς καί τούς συμμάχους μας. Τήν ἐγγύηση πώς δέν κινδυνεύομε [40], εἴτε μένοντας ἐκεῖ, ἄν μᾶς πᾶν τά πράματα καλά, εἴτε φεύγοντας, μᾶς τή δίνουν τά καράβια μας· γιατί θά εἴμαστε ἡ ἀνώτερη ναυτική δύναμη κι ἀπέναντι σ᾽ ὅλους τούς Σικελιῶτες μαζί. Καί ἄς μή σᾶς παρασύρει ἐνάντια στήν ἐκστρατεία ὁ νωθρός δισταγμός τοῦ λόγου τοῦ Νικία, οὔτε ἡ ἀπόπειρά του ν᾽ ἀντιτάξει τούς πιό ἡλικιωμένους στούς νέους· ἀλλά μέ τή συνηθισμένη τάξη, ὅπως οἱ πατέρες μας μόλις γίνονταν νέοι ἄντρες ἔπαιρναν μέρος στίς συσκέψεις καί ἀνύψωσαν τήν πολιτεία μας στή σημερινή της ἀκμή, μέ τόν ἴδιο τρόπο προσπαθεῖστε καί τώρα νά κάνετε τήν πολιτεία νά προκόψει, καί πιστέψετε πώς τά νιάτα καί τά γερατειά δέν μποροῦν νά κάνουν τίποτα τό ἕνα χωρίς τό ἄλλο· μαζί ὅμως κι ἄν συγκεραστοῦν σωστά τό μικρό, τό μέτριο καί τό τέλειο στήν ἀκμή του ἀποτελοῦν ἰσχυρό σύνολο [41] καί πώς ἄν μείνει ἀδρανής ἡ πολιτεία θά φθαρεῖ ἀπό μόνη ὅπως καί καθετί ἄλλο, καί ἡ γνώση της σέ ὅλα τά ζητήματα θά παρακμάσει· ἄν ὅμως ἀγωνίζεται, θά προσθέτει ὁλοένα καινούργια στοιχεῖα στήν παλιά της πείρα καί θά ᾽χει ἀποχτήσει τή συνήθεια νά ὑπερασπίζει τόν ἑαυτό της ὄχι μέ λόγια, ἀλλά μέ πράξεις. Καί γενικά ὑποστηρίζω πώς μιά πολιτεία πού δέν ἀδρανοῦσε πρωτύτερα [42], ἄν τό γυρίσει στήν ἀδράνεια χάνεται γρήγορα, κι ἀπό τούς ἀνθρώπους πάλι ἐκεῖνοι ζοῦν πιό ἀπρόσβλητοι, πού δέν παρεκκλίνουν ἀπό τίς πολιτικές τους συνήθειες καί τούς θεσμούς τους καθόλου, ἔστω κι ἄν δέν εἶναι τόσο καλοί».

ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ
(κεφ. 19 - 23)

Ἐπιμονή τῶν Ἀθηναίων νά ἐκστρατεύσουν.

19. Ἔτσι ἀπάνω - κάτω μίλησε ὁ Ἀλκιβιάδης. Καί οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ τόν ἄκουσαν καθώς καί τούς Ἐγεσταίους καί τούς ἐξόριστους Λεοντίνους πού ἀνεβαίνοντας στό βῆμα παρακαλοῦσαν καί θυμίζοντας τούς ὅρκους πού εἶχαν πάρει, τούς ἱκέτευαν νά στείλουν ἐνισχύσεις, εἶχαν τώρα πολύ περισσό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τερη διάθεση νά κάνουν τήν ἐκστρατεία, παρά πρίν. Ὁ Νικίας κατάλαβε τότε πώς μέ τά ἴδια ἐπιχειρήματα δέ θά μποροῦσε πιά νά τούς ἀποτρέψει, ἀλλά πώς μέ τόν ὄγκο τῆς πολεμικῆς ἑτοιμασίας ἄν τή ζητοῦσε ἐπίμονα, ἴσως θά ἦταν δυνατό νά τούς κάνει ν᾽ ἀλλάξουν γνώμη· βγῆκε λοιπόν πάλι μπροστά στό πλῆθος καί εἶπε ἀπάνω - κάτω τ᾽ ἀκόλουθα.

Ἀξιολόγηση τῶν ἀντιπάλων.

20. «Ἀφοῦ βλέπω, Ἀθηναῖοι, πώς ἐπιθυμεῖτε νά κάνετε ὁπωσδήποτε τήν ἐκστρατεία, νά δώσουν οἱ θεοί νά μᾶς βγεῖ σέ καλό ὅπως τό ποθοῦμε ὅλοι· θά σᾶς ἀνακοινώσω ὅμως ὅσα νομίζω σωστά στίς τωρινές συνθῆκες [43]. Πρόκειται δηλαδή, καθώς ἀντιλαμβάνομαι ἀπ᾽ ὅ,τι ἀκούω, νά πᾶμε νά χτυπήσομε πολιτεῖες μεγάλες, καί πού δέν εἶναι ἡ μιά ὑποταγμένη στήν ἄλλη καί δέ χρειάζονται ἀλλαγή τοῦ καθεστῶτος τους· ἀλλαγή πού θά δεχόταν κανείς πρόθυμα ἄν πήγαινε ἀπό δουλεία ἐπιβεβλημένη μέ τή βία σέ κάποια ἄλλη, πιό ἤπια, κατάσταση· καί οὔτε εἶναι πιθανό νά δεχτοῦν οἱ πολιτεῖες αὐτές τή δική μας ἐξουσία ἀντί γιά τήν ἐλευθερία πού ἔχουν· ἀκούω ἐπίσης πώς ἄν λογαριάσομε πώς εἶναι ὅλες σ᾽ ἕνα νησί, εἶναι πολλές οἱ ἑλληνικές πόλεις ἐκεῖ. Γιατί ἐξόν ἀπό τή Νάξο καί τήν Κατάνη πού ἐλπίζω πώς θά ῥθουνε μέ τό μέρος μας ἀπό τή συγγένεια πού ἔχουν μέ τούς Λεοντίνους, ὑπάρχουν ἄλλες ἑφτά, κι ἐξοπλισμένες σέ ὅλα σχεδόν κατά τόν ἴδιο τρόπο μέ τή δική μας δύναμη, καί περισσότερο ἀπ᾽ ὅλες ἐκεῖνες πού πᾶμε κατά πρῶτο λόγο νά χτυπήσουμε, ὁ Σελινοῦς καί οἱ Συρακοῦσες. Γιατί ἔχουν πολλούς βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες καί πολλούς τοξότες καί ἀκοντιστές, καθώς καί πολλά καράβια καί πολύ κόσμο νά ὑπηρετήσουν ὡς πληρώματα. Ἔχουν καί χρήματα οἱ Σελινούντιοι, τόσο ἰδιωτικές περιουσίες ὅσο καί δημόσιες καταθέσεις στούς ναούς· καί στούς Συρακουσίους, πού τούς ἐξουσιάζουν, πληρώνουν καί μερικοί βάρβαροι φόρο. Κι ἐκεῖνο ὅπου προέχουν τό περισσότερο εἶναι πώς ἔχουν πολλά ἄλογα καί παράγουν μόνοι τους τό σιτάρι τους καί δέ χρειάζονται εἰσαγωγές.

Ἀνάγκη μεγάλης πολεμικῆς προετοιμασίας.

21. »Ἀπέναντι σέ τέτοια δύναμη λοιπόν δέ φτάνουν οἱ κοινοί στρατιῶτες πού πηγαίνουν συνήθως μέ τά καράβια, ἀλλά πρέπει νά μεταφερθεῖ καί πολύ βαρύ πεζικό, ἄν θέλομε νά πετύχομε κάτι πού ν᾽ ἀνταποκρίνεται στά σχέδιά μας καί νά μήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐμποδιστοῦμε νά βγοῦμε στή στεριά ἀπό τό μεγάλο τους ἱππικό, ἰδίως ἄν συμμαχήσουν οἱ πολιτεῖες μεταξύ τους ἀπό τό φόβο τους καί ἄν δέν προσχωρήσουν σέ μᾶς καί μερικοί ἄλλοι ἐκτός ἀπό τούς Ἐγεσταίους προμηθεύοντάς μας ἀνάλογο ἱππικό γιά ν' ἀμυνθοῦμε· καί θά εἶναι ντροπή μας νά φύγομε διωγμένοι μέ τή βία ἤ ἀργότερα νά στέλνομε νά ζητοῦμε πρόσθετη βοήθεια ἐπειδή ἀποφασίσαμε ἄστοχα ἀπό μιᾶς ἀρχῆς. Ἀλλά πρέπει ἀπό δῶ νά ξεκινήσομε μέ ἀξιόλογο πολεμικό καταρτισμό, λογαριάζοντας ὅτι πρόκειται ν' ἀρμενίσομε πολύ μακρυά ἀπό τόν τόπο μας. Δέν πηγαίνομε σ' ἐκστρατεία παρόμοια μ' ἐκεῖνες πού πηγαίναμε ὡς σύμμαχοι στούς ὑπηκόους μας νά χτυπήσετε κάποιον ἄλλο σέ μέρη ἀπ' ὅπου ἦταν εὔκολο νά προμηθευτεῖτε ὅσα πρόσθετα ἐφόδια χρειαζόμαστε ἀπό φιλικούς τόπους· ἀλλά θά εἴμαστε σέ χώρα ὁλότελα ξένη κι ἄν μᾶς λείψει τίποτα δέν εἶναι εὔκολο ἀπό κεῖ οὔτε σέ τέσσερις μῆνες νά ῥθει μήνυμα τό χειμώνα.

22. »Μοῦ φαίνεται λοιπόν πώς πρέπει νά πάρομε μαζί μας πολλούς βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες, καί δικούς μας κι ἀπό τούς συμμάχους μας, τόσο ἀπό τούς ὑποταχτικούς μας ὅσο κι ἄν μπορέσομε κι ἀπό τήν Πελοπόννησο νά πείσομε μερικούς ἤ νά τούς παρασύρομε προσφέροντας μισθό· καθώς καί πολλούς τοξότες καί σφεντονιστές γιά ν' ἀντιπολεμήσουν τό ἱππικό τους καί στό ναυτικό πρέπει νά τούς ξεπερνοῦμε κατά πολύ, τόσο γιά νά φέρνομε εὐκολότερα τίς προμήθειες στό στρατό, καθώς καί γιά νά φέρνομε ἀπό ἐδῶ σιτηρά μέ φορτηγά, στάρι καί καβουρντισμένο κριθάρι, καθώς καί ἀρτοποιούς ἀπό τούς μύλους στρατολογημένους σέ ἀριθμό ἀνάλογο μέ τό πλῆθος τοῦ στρατοῦ, μισθωτούς· ἔτσι νά 'χει ὁ στρατός ἐξασφαλισμένη τήν τροφή του ἄν κλειστοῦμε πουθενά ἀπό τόν καιρό (γιατί τόσο μεγάλο στράτευμα δέν μπορεῖ ὁποιαδήποτε πολιτεία νά τό δεχτεῖ καί νά τό τροφοδοτήσει), καί νά ἑτοιμαστοῦμε γιά ὅλα τ' ἄλλα ὅσο καλύτερα γίνεται, καί νά μήν εἴμαστε στό ἔλεος ἄλλων· καί τό κυριότερο ἀπ' ὅλα, νά πάρομε μαζί ὅσα περισσότερα χρήματα μποροῦμε ἀπό δῶ. Κι ὅσο γιά κεῖνα πού λένε οἱ Ἐγεσταῖοι πώς μᾶς τά 'χουν ἕτοιμα ἐκεῖ, πάρτε τα πώς εἶναι ἕτοιμα ἰδίως μέ τά λόγια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

23. »Γιατί ἄν ἐμεῖς πᾶμε ἀπό δῶ ἐξοπλισμένοι ἄξια γιά νά τούς πολεμήσομε, δέ λέω μόνο ἐνάντια στόν πεζικό τους στρατό πού θά μᾶς βγεῖ μπροστά στίς μάχες, μά ξεπερνώντας τους καί σ᾽ ὅλα τ᾽ ἄλλα, μόνο ἔτσι, καί πάλι μέ δυσκολία, θά εἴμαστε σέ θέση αὐτούς νά νικήσομε καί νά σώσομε τίς δυνάμεις μας[44]. Πρέπει νά θεωρήσετε πώς πηγαίνομε σάν ὁλόκληρη πολιτεία πού ἱδρύεται ἀνάμεσα σέ ἐχθρούς ἀπό ἄλλη φυλή, καί πρέπει νά γίνομε κύριοι τῆς γῆς τους ἀμέσως ἀπό τήν πρώτη μέρα πού θά πατήσομε πόδι ἐκεῖ, εἰδεμή νά καταλάβομε πώς ἄν ἀποτύχομε θά τά ᾽χομε ὅλα ἐνάντιά μας. Ἀπό τό φόβο μου γιά ὅλ᾽ αὐτά καί ξέροντας πώς ἔπρεπε πολλά πράματα νά στοχαστεῖτε καλά ἀπό καιρό τώρα, κι ἀκόμα σέ περισσότερα νά σταθεῖτε τυχεροί, πράμα πολύ δύσκολο ἀφοῦ εἶστε ἄνθρωποι, εἶμαι πρόθυμος νά ἐκστρατεύσω μαζί σας στά καράβια, ἀφοῦ ὅμως παραδώσω τόν ἑαυτό μου ὅσο γίνεται λιγότερο στήν τύχη, κι ἀσφαλής μέ τόν πολεμικό καταρτισμό πού συμπεραίνω ἀπό τά πράγματα πώς χρειάζεται. Γιατί αὐτά εἶναι ὅσα θεωρῶ πιό ἀσφαλή γιά τήν πολιτεία καί πιό σωτήρια γιά μᾶς πού θά ξεκινήσουμε. Ἀλλ᾽ ἄν κανείς ἄλλος ἔχει διαφορετική γνώμη, τοῦ παραχωρῶ τήν ἀρχηγία».

ΤΕΛΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ
(κεφ. 24 - 26)

Κίνητρα.

24. Τόσα ἀπάνω - κάτω εἶπε ὁ Νικίας, νομίζοντας πώς μέ τόν ὄγκο τῶν δυσκολιῶν πού πρόβαλε ἤ θ᾽ ἀπομάκρυνε τούς Ἀθηναίους ἀπό τό σχέδιό τους, ἤ, ἄν τόν ἀνάγκαζαν νά κάνει τήν ἐκστρατεία, θά ξεκινοῦσε κατοχυρωμένος ὅσο ἦταν δυνατό. Αὐτοί ὅμως δέν κλονίοτηκαν στή μεγάλη τους ἐπιθυμία νά ἐκστρατεύσουν ἀπό τό τεράστιο κι ἐνοχλητικό βάρος τῶν προετοιμασιῶν, ἀλλ᾽ ἀντίθετα τούς ἄναψε ἡ διάθεση περισσότερο, ὥστε κατάντησε νά φέρει τό ἀντίθετο ἀποτέλεσμα· γιατί θεώρησαν πώς τούς εἶχε συμβουλεύσει σωστά καί ὅτι ὁ στρατός τώρα θά ἦταν πιό ἀσφαλισμένος. Καί τούς ἔπιασε ὅλους μεγάλος πόθος νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία, τούς πιό ἡλικιωμένους ἀπό τή μιά μέ τήν ἰδέα πώς ἤ θά ὑποδούλωναν τά μέρη πού πήγαιναν νά χτυπήσουν ἤ τουλάχιστο πώς τόσο μεγάλη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύναμη δέν μποροῦσε νά πάθει καμιά συμφορά· τούς νέους στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας τους ἀπό τήν ἄλλη τούς κυρίεψε ἡ λαχτάρα νά ἰδοῦν καί νά γνωρίσουν ἀπό κοντά τήν ἄγνωστη χώρα, ἐλπίζοντας συγχρόνως πώς θά ἐπιζήσουν· τό πλῆθος τοῦ λαοῦ στρεφόταν πρῶτα στό ἄμεσο κέρδος τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ καί δεύτερο στήν κατάχτηση μιᾶς ἡγεμονίας πού θά ἦταν ἀνεξάντλητη πηγή χρημάτων[45]. Ἔτσι ἀπό τό γενικό ρεῦμα τῆς ὁρμῆς τῆς πλειοψηφίας, κι ἐκεῖνος ἀκόμα πού δέν εὐνοοῦσε τήν ἐπιχείρηση φοβόταν μήπως ἄν ψηφίσει ἀντίθετα θεωρηθεῖ ἐχθρός τῆς πολιτείας κι ἔτσι καθόταν ἥσυχος.

Πρόταση τοῦ Νικία γιά τή δύναμη τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

25. Καί τέλος κάποιος Ἀθηναῖος ἀνέβηκε στό βῆμα, καί ἀποτείνοντας τό λόγο στό Νικία τοῦ εἶπε πώς δέ χρειάζεται πιά νά βρίσκει προφάσεις καί νά καθυστερεῖ τά πράματα, ἀλλά νά πεῖ καθαρά μπροστά σέ ὅλους τί καί τί ἐξοπλισμούς ἤθελε νά τοῦ δώσουν μέ τήν ψῆφο τους. Αὐτός ἀναγκάστηκε ν' ἀπαντήσει πώς θά προτιμοῦσε νά συσκεφθεῖ πρῶτα μέ τούς ἄλλους στρατηγούς, ἀλλά κατά τή γνώμη του δέν ἔπρεπε νά ξεκινήσουν μέ λιγότερα ἀπό ἑκατό πολεμικά· κι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἴδιοι ἔπρεπε νά συνεισφέρουν καράβια γιά τή μεταφορά τοῦ στρατοῦ ὅσα κριθοῦν ἀναγκαῖα καθώς καί νά στείλουν νά ζητήσουν καί ἄλλα ἀπό τούς συμμάχους καί νά 'χουν βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες ὄχι λιγότερους ἀπό πέντε χιλιάδες ὅλους μαζί, Ἀθηναίους καί συμμάχους, κι ἄν μπορέσουν, ἀκόμα περισσότερους· κι ὅσο γιά τά ἄλλα ὅπλα θά ἔπαιρναν, αὐτός κι οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ἀφοῦ τούς ἑτοιμάσουν, ἀριθμό πού ν' ἀναλογεῖ πρός τό βαρύ πεζικό[46], καθώς καί τοξότες ἀπό τήν Ἀθήνα καί τήν Κρήτη, καί σφεντονίτες καί ὅ,τι ἄλλο τούς φανεῖ πώς χρειάζεται.

Ἑτοιμασίες πρίν ἀπό τήν ἐκστρατεία.

26. Κι ἀφοῦ τ' ἄκουσαν αὐτά οἱ Ἀθηναῖοι ψήφισαν ἀμέσως ἀπόλυτη πληρεξουσιότητα στούς στρατηγούς, τόσο γιά τόν ἀριθμό τῶν στρατιωτῶν, ὅσο καί γιά ὁλόκληρη τήν ἐκστρατεία, καί νά ἐνεργήσουν ὅπως νομίζουν πώς εἶναι τό καλύτερο γιά τούς Ἀθηναίους. Κι ὕστερα ἀπ' αὐτά ἄρχισαν ἀμέσως οἱ προετοιμασίες κι ἔστειλαν στούς συμμάχους ζητώντας ὅ,τι χρειάζονταν καί σύνταξαν στρατολογικούς καταλόγους γιά τήν Ἀθήνα. Τελευταῖα εἶχε συνέρθει ἡ πολιτεία ἀπό τή μεγάλη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀρρώστια κι ἀπό τόν ἀδιάκοπο πόλεμο [47], καί σχετικά μέ τό πλῆθος τῶν νέων πού εἶχαν μεγαλώσει στό μεταξύ καί μέ τήν ἀποταμίευση χρημάτων χάρη στήν ἀνακωχή, ἔτσι τά προμηθεύτηκαν ὅλα πιό εὔκολα. Βρίσκονταν λοιπόν αὐτοί ἀπασχολημένοι μέ τήν προετοιμασία.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΡΜΑΪΚΩΝ ΣΤΗΛΩΝ
(κεφ. 27 - 29)

Ἐπικήρυξη τῶν δραστῶν.

27. Στό διάστημα αὐτό ὅσες πέτρινες στῆλες τοῦ Ἑρμῆ ὑπῆρχαν στήν πολιτεία (καί ὑπάρχουν πολλές γιατί εἶναι ντόπια συνήθεια, τόσο στά πρόθυρα ἰδιωτικῶν σπιτιῶν ὅσο καί σέ ἱερά) βρέθηκαν οἱ περισσότερες μέ σπασμένο τό πρόσωπο μέσα σέ μιά νύχτα. Καί κανείς δέν ἤξερε ποιοί τό ἔκαναν, ἀλλά τούς καταζητοῦσαν προκηρύσσοντας μεγάλες ἀμοιβές, γιά τήν ἀνακάλυψή τους, κι ἐξόν ἀπ᾽ αὐτό ἔβγαλαν κι ἄλλο ψήφισμα, ἄν κανείς ἤξερε νά ᾽χει γίνει καμιά ἀσεβής πράξη, νά τό καταγγείλει χωρίς φόβο ὁποιοσδήποτε θέλει, εἴτε πολίτης εἶναι, εἴτε ξένος, εἴτε δοῦλος. Καί πῆραν τό πράμα πολύ στά σοβαρά· γιατί φαινόταν πώς ἦταν συγχρόνως κακοσημαδιά γιά τήν ἐκστρατεία, καί πώς εἶχε γίνει ἀπό συνωμότες πού σκόπευαν νά κάνουν πραξικόπημα καί νά καταλύσουν τή δημοκρατία [48].

Παρωδία τῶν μυστηρίων. Κατηγορία ἐναντίον τοῦ Ἀλκιβιάδη.

28. Τότε ὑποβάλλεται καταγγελία ἀπό μερικούς μετοίκους καί ὑπηρέτες, ὄχι σχετικά μέ τό σπάσιμο τῶν Ἑρμῶν, ἀλλά πώς εἶχαν διαπραχθεῖ κάτι ἄλλοι ἀκρωτηριασμοί ἀγαλμάτων ἀπό μερικούς μεθυσμένους νέους γι᾽ ἀστεῖο καί πώς εἶχαν παραστήσει σέ σπίτια τά ἐλευσίνια μυστήρια ἀπό ἀσεβή ἀναίδεια· γι᾽ αὐτά κατηγοροῦσαν ἀνάμεσα σ᾽ ἄλλους καί τόν Ἀλκιβιάδη. Κι ἐκεῖνοι πού εἶχαν μεγαλύτερο φθόνο γιά τόν Ἀλκιβιάδη πού τούς στεκόταν ἐμπόδιο, ὥστε νά μήν ἔχουν βέβαιη τήν ἡγεσία τῆς δημοκρατικῆς μερίδας νόμιζαν πώς ἄν τόν ἔδιωχναν αὐτόν θά ἦταν πρῶτοι στήν πολιτεία· πῆραν λοιπόν αὐτά γιά ἐπιχειρήματα καί τά ἐξόγκωσαν καί σήκωσαν κατακραυγή πώς τόσο ἡ παρωδία τῶν μυστηρίων ὅσο καί ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν Ἑρμῶν εἶχαν γίνει μέ τό σκοπό νά καταργηθεῖ ἡ δημοκρατία καί καμιά ἀπ᾽ αὐτές τίς ἱεροσυλίες δέν εἶχε διαπραχθεῖ χωρίς τή συμμετοχή του, ἀναφέροντας ὡς τελική ἀπόδειξη ὅλο τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὑπόλοιπο παράνομο φέρσιμό του καί τίς ἀντιδημοκρατικές του συνήθειες [49].

Ἀπόφαση νά φύγει πρίν ἀπό τή δίκη.

29. Αὐτός ὅμως ἀντέκρουσε τίς κατηγορίες ἀπό τήν ἀρχή καί δήλωσε πώς εἶναι πρόθυμος νά κριθεῖ ἀπό δικαστήριο ἄν εἶχε πράξει τίποτ᾽ ἀπ᾽ αὐτά, πρίν ξεκινήσει ἡ ἐκστρατεία (γιατί ὅλες οἱ προμήθειες καί ὁ ἐξοπλισμός εἶχαν πιά βρεθεῖ) καί ἄν εἶχε διαπράξει τίποτ᾽ ἀπ᾽ αὐτά, νά τιμωρηθεῖ, ἄν ὅμως ἀθωωθεῖ, νά πάει ὡς στρατηγός. Καί τούς ἐξόρκιζε ἔντονα νά μήν ἀκοῦνε τίς συκοφαντίες ἐνάντιά του ὅταν θά ἔλειπε, ἀλλά ἀμέσως νά τόν θανατώσουν, ἄν εἶχε κάνει αὐτές τίς ἀνομίες, προσθέτοντας πώς θά ἦταν πιό γνωστικό ἐνῶ κρεμόταν πάνω του τέτοια κατηγορία νά μήν τόν στείλουν ὡς ἀρχηγό τόσο μεγάλου ἐκστρατευτικοῦ σώματος πρίν ξεκαθαρίσουν τό ζήτημα μέ δίκη. Οἱ ἐχθροί του ὅμως φοβοῦνταν πώς ὁ στρατός θά εἶχε εὐνοϊκές διαθέσεις πρός αὐτόν ἄν δικαζόταν ἀμέσως τότε, καί μήπως τό πλῆθος δέ δείξει τήν ἀπαιτούμενη αὐστηρότητα ἀπό καλή προαίρεση, ἐπειδή ἐξαιτίας του ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία οἱ Ἀργεῖοι καί μερικοί Μαντινεῖς· κοίταζαν λοιπόν νά ἀποτρέψουν αὐτό καί ν᾽ ἀνακόψουν τή βιασύνη τοῦ Ἀλκιβιάδη, σκορπίζοντας ἀνάμεσα στόν κόσμο δικούς τους ρήτορες πού ὑποστήριζαν πώς πρέπει νά φύγει τώρα καί νά μήν καθυστερεῖ τό ξεκίνημα, ἀλλά νά γυρίσει καί νά δικαστεῖ σέ τακτή ἡμερομηνία. Μ᾽ αὐτόν τόν τρόπο ἤθελαν νά δικαστεῖ ὁ Ἀλκιβιάδης γιά μεγαλύτερη συκοφαντία, πού θά ἐπινοοῦσαν εὐκολότερα ἄν ἔλειπε αὐτός ἀπό τή μέση, καί νά δικαστεῖ φερμένος πίσω κατά μήνυμα τῆς πολιτείας. Κι ἔτσι ἀποφασίστηκε νά ξεκινήσει ὁ Ἀλκιβιάδης.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
(κεφ. 30 - 32)

Κάθοδος στόν Πειραιά.

30. Ὕστερα ἀπ᾽ αὐτά, στά μισά πιά τοῦ καλοκαιριοῦ [50], ἄρχισαν νά ξεκινοῦν γιά τή Σικελία. Στά περισσότερα καράβια τῶν συμμάχων καί στά φορτηγά πού μετέφεραν τό σιτάρι καί σ᾽ ἄλλα πλεούμενα κι ὅλη τήν ἄλλη νηοπομπή πού ἀκολουθοῦσε τήν ἐκστρατεία εἶχε δοθεῖ ἡ ἐντολή νά μαζευτοῦν στήν Κέρκυρα μέ τό σκοπό νά περάσουν τό Ἰόνιο πέλαγος ὅλοι μαζί πρός τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σέ λευκή λήκυθο 'Αθηναῖος πολεμιστής περιβάλλεται ἀπό μέλη τῆς οἰκογένειάς του πού τόν ἀποχαιρετοῦν (τέλος τοῦ 5 π.Χ. αἰώνα, 'Αθήνα, 'Εθν. 'Αρχ. Μουσεῖο).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀκρωτήρι Ἰαπυγία· οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἴδιοι κι ὅσοι λίγοι σύμμαχοι βρίσκονταν στήν Ἀθήνα κατέβηκαν στόν Πειραιά τήν ὁρισμένη μέρα τά ξημερώματα καί μπῆκαν ὡς πληρώματα στά καράβια γιατί ἐπρόκειτο νά σηκώσουν ἄγκυρα. Καί μαζί τους κατέβηκε καί σχεδόν ὁλόκληρος ὁ πληθυσμός ὅπως θά λέγαμε, τῆς πολιτείας, τόσο οἱ πολίτες, ὅσο κι οἱ ξένοι· οἱ ἐντόπιοι βέβαια γιά νά ξεπροβοδίσει ὁ καθένας τούς δικούς του, ἄλλοι συντρόφους, ἄλλοι συγγενεῖς, ἄλλοι γιούς, καί βάδιζαν μ᾽ ἐλπίδες μαζί καί θρήνους, ἐλπίζοντας νά κυριέψουν μεγάλα μέρη καί κλαίγοντας ἀπό τό φόβο μή δέν τούς ξανάβλεπαν πιά, γιατί στοχάζονταν σέ πόσο μακρύ ταξίδι ἀπό τόν τόπο τους τούς ἔστελναν.

Δύναμη τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

31. Καί τή στιγμή ἐκείνη πού ἦταν πιά νά χωριστοῦν γιά νά ριχτοῦν στόν κίνδυνο, τούς ἔρχονταν στό νοῦ ἡ φοβέρα τοῦ πολέμου περισσότερο παρά τήν ὥρα πού ψήφιζαν γιά τήν ἐκστρατεία· ἔπαιρναν ὅμως πάλι θάρρος ἀπό τό θέαμα, βλέποντας μέ τά ἴδια τους τά μάτια πόσο μεγάλα καί δυνατά ἦταν ὅλα [51]. Οἱ ξένοι πάλι καί τό ὑπόλοιπο πλῆθος πήγαιναν νά δοῦν μέ τήν ἰδέα πώς ἦταν κάτι ἀξιομνημόνευτο, κι ἀπίστευτο καί μέ τή φαντασία ἀκόμα. Γιατί αὐτός ὁ στόλος καί ὁ καταρτισμός του ἦταν ὁ πρῶτος πού ξεκινοῦσε ἀπό μιά μόνο πολιτεία μέ ἀποκλειστικά ἑλληνικές δυνάμεις καί ἦταν ὁ πιό πολυέξοδος καί ὁ πιό λαμπρά καταρτισμένος ἀπ᾽ ὅλους πού εἶχαν ἐκστρατεύσει ποτέ ὡς τήν ἐποχή ἐκείνη. Σέ ἀριθμό καραβιῶν καί στρατιωτῶν δέν ἦταν κατώτερες οὔτε ἡ ἐκστρατεία ἐνάντια στήν Ἐπίδαυρο μέ τόν Περικλῆ, οὔτε ἡ ἄλλη στήν Ποτείδαια μέ τόν Ἄγνωνα [52] γιατί εἶχαν τότε πάει τέσσερις χιλιάδες βαριά ἁρματωμένοι στρατιῶτες ἀπό τήν ἴδια τήν Ἀθήνα καί τριακόσιοι ἱππεῖς κι ἑκατό πολεμικά, καί ἄλλα πενήντα χιώτικα καί μυτιληναίϊκα, κι ἀκόμα κι ἄλλοι σύμμαχοι πολλοί· ἀλλά εἶχαν ξεκινήσει γιά μικρό θαλασσινό ταξίδι καί μέ πολύ πρόχειρη ἑτοιμασία· τούτη ὅμως ἡ ἐκστρατεία ξεκινοῦσε μέ τήν προϋπόθεση πώς θά κρατοῦσε πολύ καιρό, κι ἦταν ἐφοδιασμένη μέ ὅλα ὅσα θά χρειάζονταν καί γιά τά δύο, γιά τά καράβια καί γιά τό πεζικό· τό ναυτικό εἶχε προετοιμαστεῖ μέ μεγάλα ἔξοδα, τόσο τῆς πολιτείας ὅσο καί τῶν πλοιάρχων κάθε πολεμικοῦ, γιατί τό δημόσιο ἀπό τή μιά μεριά ἔδινε σέ κάθε ναύτη μιά

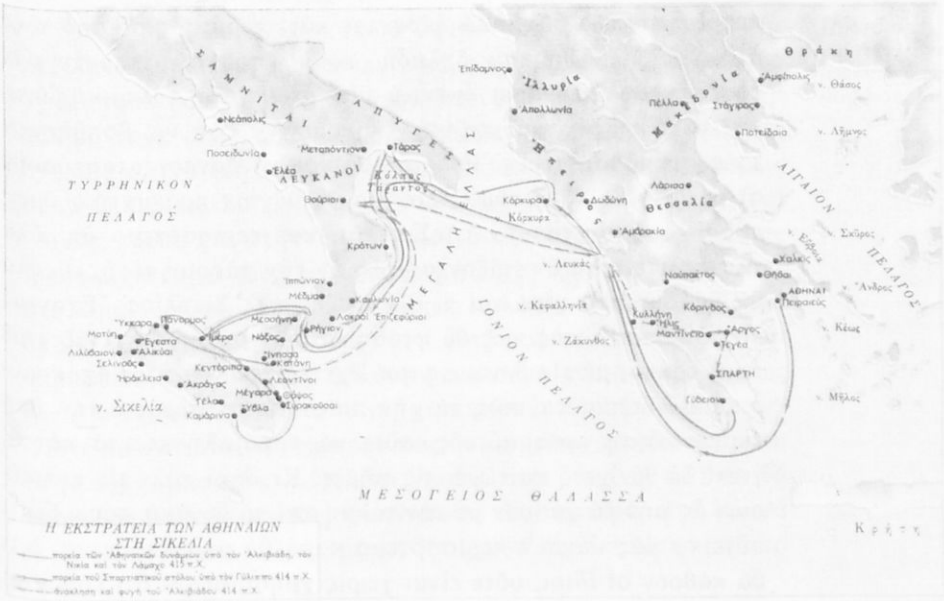
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δραχμή τήν ήμέρα καί προμήθεψε καί τά καράβια χωρίς ξάρτια, έξήντα γοργοτάξιδα καί σαράντα γιά τή μεταφορά τοῦ στρατοῦ, καί ὅλους τούς κωπηλάτες γι᾽ αὐτά, διαλέγοντας τούς καλύτερους· οἱ πλοίαρχοι πάλι ἔδιναν πρόσθετο ἐπίδομα στούς θρανίτες [53] ἀπό τούς ναῦτες, ἐξόν ἀπό τό μισθό πού ἔπαιρναν ἀπό τό δημόσιο καί σ᾽ ὅλα τ᾽ ἄλλα εἶχαν προμηθέψει πλούσιες γοργόνες [54] καί ἄλλα ξάρτια, καί εἶχε δείξει ὁ καθένας ζῆλο ὡς ἐκεῖ πού δέν παίρνει νά ξεχωρίσει τό δικό του καράβι μέ κάποιο χτυπητό γνώρισμα καί μέ τή γρηγοράδα του. Στό πεζικό πάλι εἶχαν οἱ ἄντρες ξεδιαλεχτεῖ ἀπό τούς κατάλογους τῶν πιό γενναίων καί δυνατῶν νέων, καί παράβγαιναν μεταξύ τους πολύ σοβαρά ποιός θά εἶχε τά καλύτερα ἅρματα καί τά πιό ὡραῖα στολίδια γύρω στό σῶμα του. Καί κατέληξε καί μεταξύ τους νά μαλώνουν στή δουλειά πού εἶχε ταχθεῖ ὁ καθένας καί θά μποροῦσε κανείς νά συμπεράνει πώς ἐπρόκειτο περισσότερο γιά ἐπίδειξη τῆς δύναμης καί τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀθήνας στούς ἄλλους Ἕλληνες, παρά γιά προετοιμασία ἐκστρατείας ἐνάντια σ᾽ ἐχθρούς. Γιατί ἄν λογάριαζε κανείς τί εἶχε ξοδέψει ἡ πολιτεία ἀπό τό δημόσιο ταμεῖο κι ὅσοι ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία ἀπό τά δικά τους, ἡ πολιτεία δηλαδή ὅσα εἶχε κιόλας πληρώσει κι ὅσα εἶχε δώσει νά ᾽χουν μαζί τους οἱ στρατηγοί πού ἔστελνε· οἱ ἰδιῶτες πάλι ὅσα εἶχε ξοδέψει ὁ καθένας γιά τόν προσωπικό του ὁπλισμό κι ὁ κάθε τριήραρχος γιά τό καράβι του κι ὅσα ἔμελλε ἀκόμα νά ξοδέψει, κι ὅσα ἦταν ἐπόμενο νά εἶχε προμηθευτεῖ ὁ καθένας ἀνεξάρτητα ἀπό τό μισθό πού ἔπαιρνε ἀπό τό δημόσιο, προμήθεια γιά μακρύχρονη ἐκστρατεία· κι ἀκόμη ὅσα πράματα ἔπαιρνε μαζί του κάθε ἔμπορος ἤ στρατιώτης γιά νά πουλήσει στήν ἀνάγκη, θά ᾽βρισκε πολλά τά τάλαντα πού ἔβγαιναν ἀπό τήν πολιτεία. Καί τό ἐκστρατευτικό σῶμα δέν ἦταν λιγότερο ξακουστό γιά τήν κατάπληξη πού προκαλοῦσε ἡ τόλμη του καί γιά τό λαμπρό θέαμα πού παρουσίαζε παρά γιά τήν ὑπεροχή του ἀπέναντι σέ κείνους πού πήγαινε νά χτυπήσει· φημίστηκε ἐπίσης γιατί ἦταν τό μεγαλύτερο ταξίδι, μέσ᾽ ἀπό τήν ἀνοιχτή θάλασσα μακριά ἀπό τήν πατρίδα τους καί γιατί τό ἀνάλαβαν μέ τήν ἐλπίδα νά καταχτήσουν τόσα μεγάλα μέρη σχετικά μέ ὅσα εἶχαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

'Απόπλους.

32. Όταν πιά τά καράβια εἶχαν ἐπανδρωθεῖ καί εἶχαν φορτωθεῖ ὅλα ὅσα ἔμελλαν νά 'χουν πρίν ἀνοιχτοῦν στό πέλαγο, σαλπίστηκε τό σῆμα γιά νά γίνει σιωπή, καί ἔκαναν τίς καθιερωμένες προσευχές πρίν ἀπό κάθε θαλασσινό ταξίδι, ὄχι κάθε καράβι χωριστά, ἀλλά ὅλοι μαζί μέ τό κανονάρχισμα ἑνός κήρυκα· κι ἀπό μεγάλα δοχεῖα ὅπου εἶχαν ἀνακατέψει τό κρασί κοντά σέ ὅλα τά τμήματα τοῦ στρατοῦ ἔκαναν σπονδές τόσο οἱ ἁπλοί στρατιῶτες ὅσο καί οἱ ἀξιωματικοί, ἀνασύροντας τήν προσφορά μέ χρυσά καί ἀσημένια κύπελλα. Κι ἕνωσαν τή φωνή τους στίς ἴδιες προσευχές καί τό ἄλλο πλῆθος οἱ ἄνθρωποι πού τούς ἔβλεπαν ἀπό τή στεριά, τόσο οἱ πολίτες ὅσο κι ὅποιοι ἄλλοι ἤθελαν τό καλό τους. Κι ἀφοῦ τραγούδησαν τούς παιάνες καί τελείωσαν οἱ σπονδές ἀνοίχτηκαν στό πέλαγο, καί ξεκινώντας πρῶτα στή σειρά τό ἕνα καράβι πίσω ἀπό τό ἄλλο, ἄρχισαν ὕστερα νά παρατρέχουν ποιό θά φτάσει πρῶτο στήν Αἴγινα. Ἔτσι βιάζονταν αὐτοί νά πᾶνε στήν Κέρκυρα, ὅπου στό μεταξύ συγκεντρώνονταν καί τά στρατεύματα τῶν συμμάχων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στίς Συρακοῦσες [55] τώρα εἶχαν ἔρθει μηνύματα ἀπό πολλές μεριές γιά τό ξεκίνημα τῶν Ἀθηναίων· δέν πίστευαν ὅμως γιά πολύ καιρό τίποτα, ἀλλ᾽ ἀκόμα κι ὅταν ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ καί εἰπώθηκαν πολλοί λόγοι κι ἀπό πολλούς, οἱ μισοί πίστευαν τίς φῆμες γιά τήν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων κι οἱ ἄλλοι μισοί πίστευαν τά ἀντίθετα. Τέλος ὁ Ἑρμοκράτης ὁ γιός τοῦ Ἕρμωνα, μέ τήν ἰδέα πώς ξέρει ἀκριβῶς τήν ἀλήθεια γι αὐτά, ἀνέβηκε στό βῆμα καί μίλησε κάπως ἔτσι, συμβουλεύοντάς τους [56].

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΜΟΚΡΑΤΗ
(κεφ. 33 - 34)

Σκοπός τῆς ἐκστρατείας. Ἐπιχειρήματα γιά τήν ἄμυνα.

33. «Θά σᾶς φανῶ ἴσως, ὅπως σᾶς φάνηκαν κι ὅσα εἶπαν μερικοί ἄλλοι, πώς λέω πράματα ἀπίστευτα σχετικά μέ τήν ἀλήθεια τῆς ἐκστρατείας ἐνάντιά μας. Καί ξέρω καλά πώς ὅσοι ἤ λένε ἤ ἀναγγέλλουν τά πράματα πού δέ φαίνονται πιστευτά, ὄχι μόνο δέν πείθουν τούς ἀκροατές τους, ἀλλά θεωροῦνται καί ἀνόητοι· δέ θά τρομοκρατηθῶ ὅμως ἀπ᾽ αὐτό γιά νά σωπάσω ἐνῶ εἶναι σέ κίνδυνο ἡ πολιτεία μας, γιατί ἔχω σχηματίσει τήν πεποίθηση πώς σᾶς μιλῶ ξέροντας κάτι περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους. Οἱ Ἀθηναῖοι δηλαδή, πράμα πού σᾶς παραξενεύει τόσο, ἔχουν ξεκινήσει ἐνάντιά μας μέ μεγάλη πολεμική δύναμη, ναυτική ὅσο καί πεζική, φαινομενικά γιά νά βοηθήσουν τούς συμμάχους τους Ἐγεσταίους καί νά ξαναεγκαταστήσουν στήν πατρίδα τους τούς Λεοντίνους, μέ τόν πραγματικό ὅμως πόθο νά καταχτήσουν τή Σικελία, καί περισσότερο ἀπ᾽ ὅλα τήν πολιτεία μας, νομίζοντας πώς ἄν τήν πάρουν αὐτή, εὔκολα θά βάλουν στό χέρι καί τ᾽ ἄλλα μέρη τῆς Σικελίας. Ἔχοντας λοιπόν ὑπόψη σας πώς θά φτάσουν ἐδῶ γρήγορα, κοιτάξτε μέ ποιό τρόπο, μέ τίς δυνάμεις πού ἔχετε τώρα, θά τούς ἀποκρούσετε καλύτερα, καί πῶς νά μήν πιαστεῖτε ἀνυπεράσπιστοι ἀπό περιφρόνηση πρός αὐτούς, οὔτε νά παραμελήσετε τά πάντα, γιατί δέ θά ᾽χετε πιστέψει τίς φῆμες. Κι ὅσοι πάλι τίς πιστεύουν, ἄς μήν τά χάσουν μέ τήν τόλμη καί τή δύναμή τους. Γιατί οὔτε νά μᾶς κάνουν περισσότερο κακό θά μπορέσουν ἀπ᾽ ὅ,τι θά πάθουν οἱ ἴδιοι, οὔτε εἶναι χωρίς χρησιμότητα ὅτι ἔρχονται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐνάντιά μας μέ τόσο μεγάλο ἐκστρατευτικό σῶμα, ἀλλά αὐτό εἶναι γιά μᾶς καλύτερο ἀπέναντι στούς ἄλλους Σικελιῶτες (γιατί θά εἶναι πιό πρόθυμοι νά συμμαχήσουν μαζί μας ἀπό τό φόβο καί τήν κατάπληξή τους)· καί ἄν, εἴτε τούς καταστρέψομε ὁλότελα, εἴτε τούς διώξομε πίσω χωρίς νά πετύχουν ἐκεῖνα πού ποθοῦν (γιατί δέ φοβᾶμαι μήπως κατορθώσουν ὅσα περιμένουν), θ' ἀποτελέσει αὐτό μεγάλο κατόρθωμα γιά μᾶς, καί κατόρθωμα πού ἐγώ τουλάχιστο δέν τό θεωρῶ ἀνέφικτο. Γιατί πολύ λίγες ἐκστρατεῖες ἤ ἀπό Ἕλληνες ἤ ἀπό βαρβάρους πέτυχαν σέ μέρη πολύ μακρυά ἀπό τήν πατρίδα τους. Γιατί ὅσοι κι ἄν ἔρχονται, δέν εἶναι περισσότεροι ἀπό τούς ντόπιους καί τούς γείτονές τους (ὅλοι ἑνώνονται ἀπό τό φόβο τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ)· εἴτε πάλι ἀποτύχουν ἐπειδή θά τούς λείψουν οἱ προμήθειες, πάλι ἀφήνουν ἔνδοξη φήμη σ' ἐκείνους πού σχεδίαζαν δολερά νά τούς καταστρέψουν, ἔστω κι ἄν ἀποτύχουν ἀπό δική τους εὐθύνη στά περισσότερα σημεῖα. Κι αὐτοί οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ὁ Μῆδος ἀπροσδόκητα ἔχασε ἀπό τά πολλά του σφάλματα, ὅμως δυνάμωσαν καί δοξάστηκαν μέ τή φήμη πώς τήν Ἀθήνα εἶχαν πάει νά χτυπήσουν οἱ Πέρσες· ὑπάρχουν βάσιμες ἐλπίδες νά συμβεῖ τό ἴδιο καί σέ μᾶς.

Προτάσεις γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου.

34. » Μέ θαρραλέα καρδιά λοιπόν ἄς ἑτοιμαζόμαστε γιά τήν ἄμυνά μας ἐδῶ, καί στέλνοντας μηνύματα στούς Σικελούς ἄς ἐξασφαλίσομε ἀκόμα πιό γερά ὅσους εἶναι κιόλας μαζί μας· καί μέ τούς ἄλλους ἄς προσπαθήσομε νά συνάψομε φιλικές σχέσεις καί νά τούς κάνομε συμμάχους, κι ἄς στείλομε πρέσβεις στήν ὑπόλοιπη Σικελία πού νά δείξουν πώς ὁ κίνδυνος εἶναι κοινός, καθώς καί στήν Ἰταλία γιά νά τήν κάνομε σύμμαχό μας ἤ τουλάχιστο νά τούς πείσομε νά μή δέχονται τούς Ἀθηναίους στά λιμάνια τους. Μοῦ φαίνεται πώς καλό θά εἶναι νά στείλομε ἀκόμα καί στήν Καρχηδόνα. Γιατί αὐτό πού συμβαίνει δέν εἶναι ἀπροσδόκητο σ' αὐτούς, ἀλλά ζοῦν ὁλόενα μέ τό φόβο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι πᾶνε κάποτε νά χτυπήσουν τήν πολιτεία τους. Ὥστε πιθανότατα νά νομίσοῦν πώς ἄν ἀφήσουν τά ἐδῶ πράματα στήν τύχη, μπορεῖ κι αὐτοί νά μποῦνε στά βάσανα, κι ἔτσι θά προθυμοποιηθοῦν νά μᾶς βοηθήσουν εἴτε φανερά εἴτε κρυφά ἤ μέ ὁποιοδήποτε τέλος τρόπο. Κι ἔχουν τήν ἱκανότητα νά τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κάνουν περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον, ἄν τό θελήσουν· γιατί ἔχουν ἄφθονο χρυσάφι κι ἀσήμι. Κι ἀπ᾽ αὐτά προκόβουν οἱ πόλεμοι κι ὅλα τ᾽ ἄλλα. Ἄς στείλομε καί στή Λακεδαίμονα καί στήν Κόρινθο νά τούς παρακαλέσομε νά στείλουν ἐδῶ ἐνισχύσεις τό γρηγορότερο καί νά ξαναζωντανέψουν τόν πόλεμο ἐκεῖ. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐγώ θεωρῶ πιό ἀπαραίτητο ἀπ᾽ ὅλα στήν τωρινή περίσταση, ἀλλά πού ἐσεῖς θά δυσκολευτεῖτε περισσότερο ἀπ᾽ ὅλα ν᾽ ἀκολουθήσετε, γιατί εἴσαστε συνηθισμένοι στήν εἰρήνη, ὅμως θά τό πῶ : ὅλοι μαζί οἱ Σικελιῶτες, ἄν τό θέλαμε, ἤ τουλάχιστο ὅσο γίνεται περισσότεροι μαζί μας, ρίχνοντας στή θάλασσα ὅλα μας τά καράβια μέ δυό μηνῶν προμήθειες, νά βγοῦμε ν᾽ ἀπαντήσομε τούς Ἀθηναίους στόν Τάραντα καί στό ἀκρωτήρι Ἰαπυγία· καί νά τούς δώσομε νά καταλάβουν πώς πρίν ἀγωνιστοῦν γιά τή Σικελία πρέπει ν᾽ ἀγωνιστοῦν γιά νά περάσουν τό Ἰόνιο· ἔτσι θά τούς κάνομε κυριολεκτικά νά τά χάσουν καί νά πέσουν σέ συλλογή, ὅτι ἐμεῖς ξεκινοῦμε σάν φρουροί ἀπό φιλική μας χώρα (γιατί ὁ Τάρας θά μᾶς δεχτεῖ εὐχαρίστως), γι᾽ αὐτούς ὅμως εἶναι μεγάλη ἡ θάλασσα νά τήν περάσουν μ᾽ ὅλες τους τίς νηοπομπές καί τίς ἑτοιμασίες· καί εἶναι δύσκολο σέ τόσο μακρύ ταξίδι νά μείνουν σέ ταχτική παράταξη ναυμαχίας, ὥστε θά ἦταν εὔκολο νά τούς ἐπιτεθοῦμε, καθώς θά ἔπεφταν ἀπάνω μας ἀργά καί λίγοι - λίγοι. Ἄν πάλι, ἀφήνοντας πίσω τά πιό βαριά τους πλοῖα, μᾶς ρίχνονταν μέ τά γρήγορα καράβια τους, εἴτε θά τούς χτυπούσαμε, ἐνῶ θά ἦταν κουρασμένοι ἄν χρησιμοποιοῦσαν τά κουπιά γιά τό γρήγορο ἀρμένισμά τους, εἴτε πάλι, ἄν ἀποφασίζαμε νά μή συμπλακοῦμε, μᾶς εἶναι δυνατό νά γυρίσομε πίσω στόν Τάραντα· αὐτοί τότε, μή ἔχοντας πολλές προμήθειες μαζί τους, ἀφοῦ θά εἶχαν περάσει τό πέλαγο ἑτοιμασμένοι γιά ναυμαχία, θά στεροῦνταν τά πάντα ἀράζοντας σ᾽ ἀκατοίκητα ἀκρογιάλια, καί εἴτε ἄν ἔμεναν ἐκεῖ θά τούς κυκλώναμε, εἴτε προσπαθώντας ν᾽ ἀρμενίσουν γύρω στά παράλιά μας, θ᾽ ἄφηναν πίσω τά μεταγωγικά τους κι ἐπειδή δέ θά ἦταν βέβαιοι ἄν θά τούς δέχονταν οἱ διάφορες πολιτεῖες, θά ᾽χαναν τό ἠθικό τους. Ἀκολουθώντας λοιπόν αὐτούς τούς συλλογισμούς, ἐγώ τουλάχιστο νομίζω πώς, ἀποκλεισμένοι ἀπό τήν προσέγγιση στόν Τάραντα, οὔτε θά ξεκινήσουν κάν ἀπό τήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κέρκυρα· ἀλλά εἴτε θ᾽ ἀρχίσουν μακρόχρονες συζητήσεις καί θά στείλουν κατάσκοπους νά μάθουν πόσοι εἴμαστε καί σέ ποιό μέρος βρισκόμαστε, ὥστε θά τούς σπρώξει ἡ ἐποχή ὡς τό χειμώνα, ἤ, κατάπληκτοι ἀπό τήν ἀπροσδόκητη πορεία τῶν πραγμάτων, θά ματαιώσουν τήν ἐκστρατεία τους ὁλωσδιόλου· καί γι᾽ ἄλλους λόγους καί γιατί, ὅπως ἀκούω, ὁ πιό ἔμπειρος ἀπό τούς στρατηγούς τους ἔχει ἀναλάβει τήν ἀρχηγία χωρίς νά τό θέλει, καί πολύ εὐχαρίστως θ᾽ ἁρπαζόταν ἀπό τή δικαιολογία αὐτή, ἄν φανερώναμε κάποια ἀξιόλογη ἀντίσταση. Καί ξέρω καλά πώς οἱ εἰδήσεις γιά μᾶς θά τούς ἔφταναν ἐξογκωμένες· καί οἱ διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων γυρίζουν ἀνάλογα μέ τίς διαδόσεις πού ἀκοῦν, καί τρομάζουν περισσότερο ἀπό κείνους πού κάνουν πρῶτοι τήν ἐπίθεση, ἤ πού δείχνουν τουλάχιστο φανερά στούς ἐπιδρομεῖς ὅτι θ᾽ ἀντισταθοῦν, νομίζοντάς τους ἄξιους ν᾽ ἀντιμετωπίσουν τόν κίνδυνο. Πράμα πού εἶναι λογικά πιθανό νά πάθουν τώρα οἱ Ἀθηναῖοι. Γιατί ἔρχονται νά μᾶς χτυπήσουν μέ τήν ἰδέα πώς δέ θ᾽ ἀντισταθοῦμε, ἔχοντάς μας καταδικάσει μέσα τους, καί πολύ σωστά, ἀφοῦ δέν τούς πολεμήσαμε μαζί μέ τούς Λακεδαιμονίους· ἄν ὅμως μᾶς ἔβλεπαν νά τολμοῦμε ἐνῶ δέν τό περίμεναν, θά κατατρόμαζαν περισσότερο ἀπό τήν ἀπροσδόκητη στάση μας, παρά ἀπό τήν ἀληθινή δύναμή μας.

»Κάντε λοιπόν ὅ,τι σᾶς λέω, τολμώντας ὅπως σᾶς συμβούλευσα· ἄν ὅμως δέν τά παραδεχτεῖτε αὐτά, ἑτοιμάστε ὅσο γίνεται γρηγορότερα ὅλα τ᾽ ἄλλα γιά τόν πόλεμο. Ἄς βάλει ὁ καθένας στό νοῦ του πώς ἡ καταφρόνεση πρός τούς ἐπιδρομεῖς φανερώνεται τό περισσότερο πάνω στήν ὁρμή τῆς μάχης, ἀλλά ἀπό τούτη τή στιγμή νά πιστέψετε πώς μεγαλύτερη ἀσφάλεια δίνει ἡ πλήρης ἑτοιμασία ἀπό τό φόβο τῶν ἐχθρῶν· γιατί τοῦτο θά σᾶς σταθεῖ τό πιό χρήσιμο, νά ἐνεργεῖτε μέ τήν ἰδέα πώς βρίσκεστε σέ ἄμεσο κίνδυνο. Οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐχθροῦ ξέρω καλά ὅτι βρίσκονται κιόλας στό δρόμο κι ἔρχονται καταπάνω μας, κι ὅπου νά ᾽ναι θά βρεθοῦν μπροστά μας».

ΑΝΤΙΓΝΩΜΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ. ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ. (κεφ. 35 - 41)

35. Ἔτσι πάνω - κάτω μίλησε ὁ Ἑρμοκράτης. Κι ὁ λαός

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Συρακουσῶν ἔπεσε σέ μεγάλη ἀντιγνωμία : ἄλλοι ἔλεγαν πώς μέ κανένα τρόπο δέ θά μποροῦσαν νά ᾽ρθουν οἱ ᾽Αθηναῖοι καί δέν ἦταν ἀλήθεια αὐτά πού διαδίδονταν, ἄλλοι πάλι πώς ἄν τύχει καί ἔρχονταν, τί μποροῦσαν νά κάνουν χωρίς νά πάθουν ἀντίστοιχα καί μεγαλύτερα; Κι ἄλλοι πάλι μέ ἀπέραντη περιφρόνηση γύρισαν τήν ὑπόθεση στό ἀστεῖο. Καί λίγοι ἀπό τό πλῆθος ἦταν πού ἔδωσαν πίστη στόν Ἑρμοκράτη καί φοβήθηκαν γιά τό μέλλον. Τότε ἀνέβηκε στό βῆμα ὁ ᾽Αθηναγόρας [57] πού ἦταν ἀρχηγός τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καί τήν ἐποχή ἐκείνη τόν ἀκολουθοῦσαν οἱ πολλοί καί εἶπε πάνω-κάτω τ᾽ ἀκόλουθα :

Κακόβουλες φῆμες τά νέα γιά τήν ἐκστρατεία.

36. «Ὅποιος δέ θέλει νά δειχτοῦν τόσο ἀνόητοι οἱ ᾽Αθηναῖοι ὥστε νά ᾽ρθουν ἐδῶ γιά νά γίνουν δοῦλοι μας, ἤ εἶναι δειλός ἤ δέν ἀγαπάει τήν πατρίδα μας· ἐκείνους ὅμως πού σᾶς δίνουν τέτοιες εἰδήσεις καί σᾶς κατατρομάζουν, δέ θαυμάζω τόσο τήν τόλμη τους ὅσο τή βλακεία τους, ἄν νομίζουν πώς δέν εἶναι φανεροί οἱ σκοποί τους. Γιατί ὅσοι φοβοῦνται μέσα τους γιά κάτι, θέλουν νά ρίξουν ὁλόκληρη τήν πολιτεία στόν πανικό γιά νά ἐπισκιάσουν τό δικό τους μέ τόν κοινό τρόμο. Καί τώρα μποροῦν νά φέρουν αὐτό τό ἀποτέλεσμα οἱ εἰδήσεις τοῦτες πού δέ βγήκανε στή μέση ἀπό μόνες τους, ἀλλά ἔχουν ἐπινοηθεῖ ἀπό ἄντρες πού ἀδιάκοπα ἀνακινοῦν τέτοια ζητήματα. Ἐσεῖς ὅμως ἄν σκεφτεῖτε καλά, δέ θά ὑπολογίσετε τίς πιθανότητες ἐξετάζοντάς τις μέ βάση τί σᾶς ἀνακοίνωσαν αὐτοί, ἀλλά τό τί εἶναι ἐπόμενο νά κάνουν ἄνθρωποι τετραπέρατοι καί μέ μεγάλη πεῖρα σέ πολλά ζητήματα, ὅπως ὑποστηρίζω πώς εἶναι οἱ ᾽Αθηναῖοι. Δέν εἶναι δηλαδή φυσικό ἀφήνοντας πίσω τους τούς Πελοποννησίους χωρίς νά ἔχουν τελειώσει τόν ἐκεῖ πόλεμο ὁριστικά, νά ξεκινήσουν ἀπό δική τους πρωτοβουλία γιά ἕναν καινούργιο πόλεμο, ὄχι μικρότερο ἀπό κεῖνον· γιατί ἐγώ τουλάχιστο νομίζω πώς θά εἶναι πολύ εὐχαριστημένοι πού δέν πήγαμε ἐμεῖς ἐνάντιά τους, τόσο πολλές πολιτεῖες πού εἴμαστε καί τόσο μεγάλες.

Ἀδύνατη ἡ κατάχτηση τῆς Σικελίας.

37. »Ἄν ὅμως πράγματι ἔρχονται, ὅπως διαδίδεται, νομίζω πώς ἡ Σικελία εἶναι πιό ἄξια ἀπό τήν Πελοπόννησο νά βγάλει πέρα τόν πόλεμο μαζί τους, καθόσο εἶναι καλύτερα ἐξοπλισμένη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί ἐφοδιασμένη ἀπ᾽ ὅλες τίς ἀπόψεις, καί μόνη της ἡ δική μας πολιτεία εἶναι πολύ πιό δυνατή ἀπό τό στρατό πού καθώς λένε, ἔρχεται τώρα ἐνάντιά μας, ἀκόμα κι ἄν ἐρχόταν διπλάσιος σέ μέγεθος· γιατί ξέρω καλά πώς οὔτε ἄλογα πρόκειται νά τούς ἀκολουθήσουν, οὔτε θά μπορέσουν νά προμηθευτοῦν ἀπό δῶ ἐξόν κάτι λίγα ἀπό τούς Ἐγεσταίους· οὔτε τόσο πολλοί ἁρματωμένοι στρατιῶτες ὅσους ἔχουμε ἐμεῖς μποροῦνε νά ῾ρθουν μέ καράβια (γιατί εἶναι μεγάλη ὑπόθεση νά φτάσουν ὥς ἐδῶ καί τά ἴδια τά καράβια ἀδειανά διασχίζοντας τόσο μεγάλο πέλαγο), κι ὅλος ὁ ἄλλος ἐφοδιασμός ὅσος θά χρειαζόταν νά προμηθευτοῦν γιά νά χτυπήσουν τόσο μεγάλη πολιτεία σάν τή δική μας, δέ θά ἦταν μικρός. Γιά ὅλ᾽ αὐτά νομίζω (καί θά προχωρήσω ὅσο παίρνει γιά νά διατυπώσω τή γνώμη μου), πώς ἄν ἔρχονταν ἔχοντας μαζί τους ὁλόκληρη πολιτεία μεγάλη σάν τίς Συρακοῦσες κι ἔπιαναν τόπο στά σύνορά μας κι ἔτσι ἔκαναν τόν πόλεμο, μόνο τότε μόλις καί μετά βίας θά ξέφευγαν τήν ὁλοκληρωτική ἐξόντωση· πόσο μᾶλλον σέ μιά Σικελία ὁλόκληρη, ἐχθρική πρός αὐτούς (γιατί θά ἑνωθοῦν ὅλοι μαζί μας) σέ στρατόπεδο πού ἐγκαταστάθηκε ἀπό καράβια, καί πολεμώντας ἀπό ἀντίσκηνα, καί μόλις μέ τόν ἀπαραίτητο ἐφοδιασμό, ἀνίκανοι ν᾽ ἀπομακρυνθοῦν ἀπ᾽ τό στρατόπεδο σέ μεγάλη ἀπόσταση ἐξαιτίας τῶν ἱππέων μας. Καί μ᾽ ἕνα λόγο νομίζω πώς δέ θά μπορέσουν οὔτε μέρος τῆς γῆς νά πάρουν στήν ἐξουσία τους, τόσο θεωρῶ ἰσχυρότερη τή δική μας πολεμική ἑτοιμασία.

Ἡ φήμη γιά ἐπίθεση προϊόν πολιτικῶν διαφορῶν.

38. »᾽Αλλ᾽ αὐτά, ὅπως ὑποστηρίζω, τά γνωρίζουν οἱ Ἀθηναῖοι καί ξέρω καλά πώς προφυλάγουν τά συμφέροντά τους· ξέρω ἐπίσης πώς ἄντρες ἀπό τόν τόπο μας βρίσκουν τήν εὐκαιρία νά ψευδολογήσουν γιά πράματα πού οὔτε ἀλήθεια εἶναι, οὔτε εἶναι δυνατό νά γίνουν. Τούς ξέρω ἐγώ αὐτούς τούς κυρίους καί δέν εἶναι τούτη ἡ πρώτη φορά ἀλλ᾽ ἀνέκαθεν ἐπιχειροῦν εἴτε μέ τέτοια ἐπιχειρήματα καί πιό τερατώδικα ἀκόμα, εἴτε μέ πράξεις, νά φοβίσουν τό δικό σας λαό καί νά πάρουν στά χέρια τους τήν ἀρχή. Καί φοβᾶμαι, μήπως κάποτε, μέ τά πολλά πού δοκιμάζουν, μπορέσουν καί τό καταφέρουν· ἐμεῖς ὅμως εἴμαστε ἀνάξιοι νά πάρομε τά μέτρα μας πρίν νά δεινοπαθήσομε καί προλαβαίνοντας τίς προθέσεις τους νά τούς χτυπήσομε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γι' αὐτούς ἀκριβῶς τούς λόγους μόνο γιά πολύ σύντομα διαστήματα ἔχει ἐσωτερική ἡσυχία ἡ πολιτεία μας, ἀλλά ὑποφέρει ἀπό ἐπαναστάσεις καί ἀγῶνες συχνότερα ἐνάντια στούς δικούς της πολίτες παρά ἐνάντια σ' ἐξωτερικούς ἐχθρούς, καί κάποτε ὑπέμεινε καί τυραννίδες ἤ καί ἄδικες ὀλιγαρχίες [58]. Ἐγώ ὅμως, ἄν θελήσετε νά μ' ἀκολουθήσετε, θά προσπαθήσω νά μήν ἀψηφήσω τόν κίνδυνο νά σᾶς ἐπιβληθεῖ κανένα ἀπ' αὐτά τά κακά καί νά πείσω τούς περισσότερους ἀπό σᾶς νά τιμωρήσουν ὅσους τά σοφίζονται καί τά προετοιμάζουν ὄχι μόνον ὅταν τούς πιάσετε ἐπ' αὐτοφώρω νά τό κάνουν (γιατί εἶναι δύσκολο νά τούς πετύχετε πάνω στήν ὥρα) ἀλλά καί γιά ὅσα θέλουν νά πράξουν, ἀλλά δέν μποροῦν· (γιατί πρέπει νά ἐξουδετερώνει κανείς τόν ἐχθρό ἀπό τά πρίν, ὄχι μόνο γιά ὅσα κάνει, ἀλλά καί γιά ὅσα σκέπτεται, ἀφοῦ ἐκεῖνος πού δέ φυλάγεται πρῶτος εἶναι κι ὁ πρῶτος πού θά ὑποφέρει)· καί τούς ὀλιγαρχικούς σ' ἄλλα σημεῖα θά τούς ἐλέγχω καί σ' ἄλλα θά τούς παρακολουθῶ, κι ἀλλοῦ πάλι θά τούς βάζω στόν ἴσιο δρόμο· ἔτσι νομίζω πώς μπορῶ καλύτερα νά προλάβω τίς παρανομίες τους. Καί μά τήν ἀλήθεια, τό 'χω πολλές φορές σκεφτεῖ, τί στό καλό θέλετε, σεῖς οἱ νέοι [59]; Ποιό ἀπό τά δυό, νά πάρετε κιόλας τήν ἐξουσία; Ἀλλ' αὐτό δέν εἶναι σύμφωνο μέ τό νόμο. Κι ὁ νόμος ψηφίστηκε περισσότερο γιατί δέν εἶστε ἄξιοι, παρά γιά νά σᾶς ἀφαιρέσει τίς τιμές ἄν εἶστε ἄξιοι νά τίς πάρετε. Ἤ μήπως δέ θέλετε νά εἶστε ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου μέ τόν πολύ λαό; Κατά ποιά λογική δέν εἶναι σωστό οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι νά μήν ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα;

Δημοκρατία - Ὀλιγαρχία.

39. »Ἴσως ὅμως πεῖ κανείς πώς ἡ δημοκρατία δέν εἶναι οὔτε συνετό πολίτευμα, οὔτε κι ἀκριβοδίκαιο, ἀλλά πώς ἀξιότεροι εἶναι νά κυβερνοῦν καλύτερα ὅσοι ἔχουν τίς μεγάλες περιουσίες. Ἐγώ ὅμως ἰσχυρίζομαι πρῶτα ἀπ' ὅλα πώς ὀνομάστηκε δημοκρατία τό πολίτευμα πού τούς περιλαμβάνει ὅλους, καί ὀλιγαρχία ἐκεῖνο πού λογαριάζει μόνο ἕνα μικρό μέρος τοῦ λαοῦ· καί οἱ πλούσιοι εἶναι βέβαια πιό ἱκανοί νά φυλάγουν τά χρήματά τους, ἀλλά νά στοχαστοῦν καλύτερα, οἱ πιό γνωστικοί· καί νά κρίνουν ποιό εἶναι τό σωστό ἀφοῦ ἀκούσουν ὅλες τίς γνῶμες, πιό ἄξιοι εἶναι οἱ πολλοί [60]. Καί ὅλες αὐτές οἱ τάξεις ἐξίσου,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί ἡ καθεμιά καί ὅλες μαζί ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα μέσα στή δημοκρατία. Ἀντίθετα, ἡ ὀλιγαρχία ἀπονέμει τό ἴδιο μερίδιο τῶν κινδύνων στούς πολλούς, ἀπό τά ὠφελήματα ὅμως ὄχι μόνο παίρνει τά περισσότερα, ἀλλά τ᾽ ἀφαιρεῖ ὅλα ἀπό τό λαό καί τά κρατεῖ γιά τόν ἑαυτό της· αὐτά ἐπιδιώκουν μέ ζῆλο τόσο οἱ δυνατοί ὅσο κι οἱ νέοι, ἀλλά εἶναι ἀδύνατο νά ἐπιτύχουν σέ μιά μεγάλη πολιτεία.

Ἡ πόλη ἱκανή νά ἀντιμετωπίσει τόν κίνδυνο.

40. »Ἄχ, ἀστόχαστοι ἄνθρωποι, οἱ πιό ἀστόχαστοι ἀπ᾽ ὅλους τούς Ἕλληνες, πού γνωρίζω, ἄν ἀκόμα καί τούτη τήν τελευταία στιγμή δέν καταλάβετε πώς εἶναι κακοί οἱ σκοποί πού ἐπιδιώκετε, εἶστε ἤ ἐξαιρετικά ἀμαθεῖς ἤ ἐξαιρετικά κακόβουλοι, ἄν, ξέροντας τήν ἀδικία σας, ἔχετε τό θράσος νά ἐξακολουθεῖτε. Ἀλλά ἤ καταλάβετέ το ἤ μετανιώσετε καί προάγετε τό κοινό καλό τῆς πολιτείας, καί πιστέψετε πώς αὐτό εἶναι ἡ ἰσονομία καί πώς οἱ καλύτεροι ἀπό σᾶς θά ὠφεληθοῦν καί περισσότερο. Ἄν ὅμως βάλετε ἄλλα στό νοῦ σας, τότε μπορεῖ καί ὅλα νά τά χάσετε· κι ἀφῆστε κατά μέρος τίς διαδόσεις σάν κι αὐτές γιατί νά ξέρετε πώς μιλᾶτε σέ ἀνθρώπους πού καταλαβαίνουν τούς σκοπούς σας καί δέ θά σᾶς ἀφήσουν νά τούς ἐφαρμόσετε. Γιατί ἡ πολιτεία τούτη, ἀκόμα κι ἄν εἶναι γεγονός πώς ἔρχονται οἱ Ἀθηναῖοι, θά τούς ἀποκρούσει μέ τρόπο ἀντάξιό της, κι ἔχομε στρατηγούς πού θά τά ἐξετάσουν αὐτά. Κι ἄν τίποτ᾽ ἀπ᾽ αὐτά δέν εἶναι ἀλήθεια, ὅπως δέ νομίζω πώς εἶναι, δέ θά τά χάσει ἡ πολιτεία τρομαγμένη ἀπό τίς διαδόσεις σας, καί δέ θά σᾶς ἐκλέξει ἄρχοντές της γιά νά ἐπιβάλει στόν ἑαυτό της μιά δουλεία μέ τή θέλησή της. Ἀλλ᾽ αὐτή ἡ ἴδια μέ τούς δικούς της θεσμούς, ἐξετάζοντας τούς λόγους σας θά τούς κρίνει σάν νά εἶναι πράξεις καί δέ θ᾽ ἀφήσει νά τῆς πάρουν τήν ἐλευθερία πού ἔχει παρασυρμένη ἀπ᾽ ὅσα ἀκούει, ἀλλά θά προσπαθήσει νά τή διατηρήσει, παίρνοντας δραστικές προφυλάξεις γιά νά μήν τό ἐπιτρέψει».

Ἀγορητής ἑνός στρατηγοῦ.

41. Αὐτά πάνω - κάτω εἶπε ὁ Ἀθηναγόρας. Καί σηκώθηκε ἀπάνω ἕνας ἀπό τούς στρατηγούς καί δέν ἄφησε κανέναν ἄλλο ν᾽ ἀνεβεῖ στό βῆμα ἀλλά αὐτός ὁ ἴδιος εἶπε περίπου τ᾽ ἀκόλουθα σχετικά μέ τό θέμα τῆς συγκέντρωσης. «Δέν εἶναι φρόνιμο οὔτε νά συκοφαντεῖ μέ τά λόγια ὁ ἕνας τόν ἄλλο, οὔτε αὐτοί

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού τ᾽ ἀκοῦν νά τά παραδέχονται ἀνεξέταστα· ἀλλά σχετικά μέ τίς διαδόσεις πού καταφθάνουν, καλύτερο θά εἶναι νά κοιτάξομε μέ ποιό τρόπο τόσο ὁ καθένας χωριστά ὅσο κι ὁλόκληρη ἡ πολιτεία θά ἑτοιμαστοῦμε πιό ἄρτια γιά ν᾽ ἀποκρούσομε τούς ἐπιδρομεῖς. Κι ἄν δέν παρουσιαστεῖ ἀνάγκη νά πολεμήσομε, δέ θά προκύψει κανένα κακό ἄν ἐπιτρέψει στόν ἑαυτό της ἡ πολιτεία τήν πολυτέλεια νά ἐφοδιαστεῖ μέ ἄλογα καί ὅπλα καί ὅλα τ᾽ ἄλλα πού μ᾽ αὐτά χαίρεται ὁ πόλεμος (καί γι᾽ αὐτά θά φροντίσομε ἐμεῖς καί θά τά ἐξετάσομε) καθώς καί νά στείλομε μηνύματα σ᾽ ὅλες τίς πολιτεῖες σχετικά μέ τήν προμήθεια ὅπλων ἤ γιά ὅ,τι ἄλλο φαίνεται κατάλληλο γιά τήν περίσταση. Ὁρισμένα πράματα ἀπ᾽ αὐτά τά ᾽χομε κιόλας φροντίσει, κι ὅ,τι ἄλλο μάθομε θά σᾶς τό ἀναφέρομε».

Κι οἱ Συρακούσιοι, ἀφοῦ ὁ στρατηγός εἶπε αὐτά, ἔλυσαν τή συνέλευση καί σκορπίστηκαν.

ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΟ ΡΗΓΙΟ
(κεφ. 42 - 45)

Ἄφιξη στήν Κέρκυρα.

42. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι[61] εἶχαν τώρα πιά μαζευτεῖ στήν Κέρκυρα τόσο οἱ ἴδιοι ὅσο κι ὅλοι οἱ σύμμαχοι· καί πρῶτα ἐπιθεώρησαν ἄλλη μιά φορά οἱ στρατηγοί τό στράτευμα καί τούς ἔβαλαν στή διάταξη πού ἔμελλαν ν᾽ ἀράξουν καί νά στρατοπεδεύσουν ὅταν ἔφταναν· μοίρασαν τό στρατό σέ τρία μέρη κι ἔταξαν τό κάθε σῶμα μέ κλῆρο στόν ἕνα τους, γιά νά μήν τούς λείψει τό νερό καί τ᾽ ἀραξοβόλια κι οἱ προμήθειες, καθώς θά ρίχνουν ἄγκυρα, ὅπως θά συνέβαινε ἄν ἀρμένιζαν ὅλοι μαζί· ἐπίσης γιά νά ἔχουν μεγαλύτερη τάξη οἱ στρατιῶτες κι εὐκολότερα νά διοικοῦνται καί σ᾽ ὅλα τ᾽ ἄλλα, ἄν εἶναι στίς διαταγές ἑνός ἀρχηγοῦ κάθε σῶμα· ἔπειτα ἔστειλαν τρία καράβια μπροστά, στήν Ἰταλία καί Σικελία γιά νά πληροφορηθοῦν ποιές πολιτεῖες θά τούς δεχτοῦν. Καί τούς εἶχαν προστάξει νά γυρίσουν πίσω καί νά τούς ἀνταμώσουν στό πέλαγο μεσοδρομίς γιά νά βιαστοῦν ν᾽ ἀράξουν ἐκεῖ.

Δύναμη τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

43. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτά σήκωσαν ἄγκυρα οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τήν Κέρκυρα κι ἄρχισαν τό πέρασμα πρός τή Σικελία μέ τήν ἀκόλουθη μεγάλη δύναμη : ὅλα τά καράβια μαζί ἦταν ἑκατόν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τριάντα τέσσερα κι ἐξόν ἀπ᾽ αὐτά δύο ροδίτικα τῶν πενήντα κουπιῶν (ἀπ᾽ αὐτά τά ἑκατό ἦταν τῶν Ἀθηναίων, ἑξήντα γοργοτάξιδα καί σαράντα μεταγωγικά τοῦ στρατοῦ, καί τά ὑπόλοιπα ἦσαν ἀπό τή Χίο κι ἀπό ἄλλους συμμάχους)[62]· οἱ στρατιῶτες ἦταν πέντε χιλιάδες κι ἑκατό (κι ἀπ᾽ αὐτούς οἱ χίλιοι πεντακόσιοι ἦταν Ἀθηναῖοι ἀπό τούς στρατολογικούς κατάλογους, κι ἑφτακόσιοι ἀπό τή φτωχότερη τάξη σάν στρατιῶτες στά γρήγορα πολεμικά, κι ἄλλοι ἦταν σύμμαχοι πού ἔπαιρναν μέρος στήν ἐκστρατεία, ἄλλοι ἀπό τίς ὑποταχτικές πολιτεῖες τῆς Ἀθήνας· πεντακόσιοι ἦταν Ἀργεῖοι καί διακόσιοι πενήντα ἦσαν Μαντινεῖς καί μισθοφόροι)· ὅλοι μαζί οἱ τοξότες ἦταν τετρακόσιοι ὀγδόντα (οἱ ὀγδόντα Κρητικοί) κι ἑφτακόσιοι Ρόδιοι ὁπλισμένοι μέ σφεντόνες, κι ἑκατόν εἴκοσι πολιτικοί φυγάδες ἀπό τά Μέγαρα[63] μ᾽ ἐλαφρή ἁρματωσιά κι ἕνα καράβι κατάλληλο γιά νά μεταφέρει ἄλογα, εἶχε τριάντα ἱππεῖς *.

Στρατόπεδο στό Ρήγιο.

44. Τόσο ἦταν τό μέγεθος τῆς δύναμης πού ἔσκιζε τό πέλαγο νά πάει νά πολεμήσει· οἱ προμήθειες γι᾽ αὐτούς μεταφέρονταν μέ τριάντα φορτηγά πού κουβαλοῦσαν τό σιτάρι καί τούς ζυμωτές, καθώς καί τούς ἐργάτες τῆς πέτρας καί τούς χτίστες καί τά ἐργαλεῖα πού χρειάζονταν γιά νά ψηλώσουν τείχη· κι ἐξόν ἀπ᾽ αὐτά ἁρμένιζαν μαζί μέ τά μεταγωγικά ἄλλα ἑκατό πλοῖα στρατολογημένα ἀναγκαστικά γιά νά μεταφέρουν τούς ἁρματωμένους. Κι ἀκολουθοῦσαν ἐθελοντές τήν ἐκστρατεία καί πολλά ἄλλα πλεούμενα καί φορτηγά γιά ἐμπόριο· ὅλ᾽ αὐτά μαζί πέρασαν τό Ἰόνιο πέλαγος ἀπό τήν Κέρκυρα. Καί ἀφοῦ ἄραξε ὅλη ἡ νηοπομπή κοντά στό ἀκρωτήρι Ἰαπυγία καί τόν Τάραντα καί ὅπου ἀλλοῦ βρῆκαν εὐκολίες, ὕστερα ἁρμένισαν παράλληλα μέ τίς Ἰταλικές ἀκτές, ὅπου οἱ διάφορες πολιτεῖες δέν τούς δέχονταν μέσα στά τείχη οὔτε τούς πουλοῦσαν τίποτα, ἀλλά τούς ἄφηναν ν᾽ ἀράζουν καί νά

* Σημ. Ἀπό τόν κατάλογο αὐτό λείπουν 850 γιά νά γίνει ὁ ἀριθμός 5100. Αὐτοί οἱ 850 πρέπει νά ὑποτεθεῖ πώς ἦταν ἀπό τούς ὑποταχτικούς συμμάχους, ὅπου συμπεριλαμβάνονταν οἱ Χιῶτες κι οἱ Μηθυμναῖοι. Ὅσοι ἀναφέρονται εἶναι οἱ ἐλεύθεροι σύμμαχοι, Ἀργεῖοι καί Μαντινεῖς, ἤ μισθοφόροι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παίρνουν νερό· ὅμως ὁ Τάρας καί οἱ Λοκροί, οὔτε κι αὐτά δέν τούς ἔδωσαν, ὥσπου ἔφτασαν στό Ρήγιο, τό ἀκρωτήρι τῆς Ἰταλίας. Κι ἐδῶ ἄρχισαν πιά νά συγκεντρώνονται, κι ἔστησαν στρατόπεδο στό ἱερό τῆς Ἄρτεμης ἔξω ἀπό τήν πολιτεία, γιατί δέν τούς δέχτηκαν μέσα· ἐκεῖ τούς ἔδωσαν καί τή δυνατότητα ν' ἀγοράζουν προμήθειες· κι ἀφοῦ ἔσυραν τά καράβια στή στεριά, ἔμειναν χωρίς νά ἐπιχειρήσουν τίποτ' ἄλλο. Κι ἄρχισαν διαπραγματεύσεις μέ τούς Ρηγίνους ζητώντας τους, αὐτοί πού ἦταν Χαλκιδεῖς, νά ἐνισχύσουν τούς Λεοντίνους, Χαλκιδεῖς κι αὐτούς· αὐτοί ὅμως εἶπαν πώς δέ θέλουν νά ταχθοῦν οὔτε μέ τόν ἕνα οὔτε μέ τόν ἄλλο, ἀλλά πώς θά κάνουν ὅ,τι ἀποφασίσουν μαζί καί οἱ ἄλλοι Σικελιῶτες [64]. Κι ἐξέταζαν οἱ Ἀθηναῖοι σχετικά μέ τήν κατάσταση στή Σικελία τί στάση θά ἦταν καλύτερο νά υἱοθετήσουν, συγχρόνως ὅμως περίμεναν νά γυρίσουν ἀπό τήν Ἔγεστα καί τά καράβια πού εἶχαν στείλει μπροστά, θέλοντας νά πληροφορηθοῦν καί γιά τά χρήματα, ἄν ἀλήθεια ὑπάρχουν ὅσα ἔλεγαν τότε στήν Ἀθήνα οἱ ἀποσταλμένοι τους.

Εἴδηση στίς Συρακοῦσες γιά τήν ἄφιξη τοῦ στόλου στό Ρήγιο.

45. Στούς Συρακουσίους ἔφταναν στό μεταξύ ἀπό πολλές μεριές, καί ἀπό τούς παρατηρητές πού εἶχαν στείλει οἱ ἴδιοι, ἀκριβεῖς πληροφορίες ὅτι τά καράβια βρίσκονταν στό Ρήγιο, κι ἑτοιμάζονταν ὁλόψυχα μέ βάση τήν κατάσταση αὐτή τῶν πραγμάτων καί ἔπαψαν πιά νά δυσπιστοῦν. Ἔστειλαν λοιπόν ὁλόγυρα στούς ντόπιους Σικελούς ἀλλοῦ φρουρές [65] κι ἀλλοῦ πρέσβεις, κι ἐγκατέστησαν φρουρές στά διάφορα ὀχυρά στήν ὕπαιθρο· ἐξέταζαν ἐπίσης τά ὅπλα καί τ' ἄλογα πού εἶχαν στήν πολιτεία τους, ἄν εἶναι ἀρκετά καί σέ καλή κατάσταση καί διαρρύθμιζαν ὅλα τ' ἄλλα μέ τήν προοπτική πώς θά γίνει γρήγορα πόλεμος καί μόνο πού δέν ἄρχισε ἀκόμα.

ΑΠΑΤΗ ΤΩΝ ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ
(κεφ. 46)

46. Γύρισαν τότε στό Ρήγιο κοντά στούς Ἀθηναίους τά τρία καράβια πού εἶχαν στείλει πρωτύτερα στήν Ἔγεστα, καί εἶπαν πώς δέν ὑπῆρχαν τά πολλά χρήματα πού εἶχαν ὑποσχε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θεῖ, καί πώς μόνο τριάντα τάλαντα φανερώθηκαν. Καί ἔπιασε τούς στρατηγούς ἀμέσως στενοχώρια γιατί τούς πῆγε ἀνάποδα πρῶτο αὐτό καί τό πώς οἱ Ρηγίνοι δέ θέλησαν νά ἐκστρατεύσουν μαζί τους, οἱ ἄνθρωποι πού δοκίμασαν πρώτους νά πείσουν καί ἦταν τό πιό πιθανό νά τούς καταφέρουν, μιά καί ἦταν ἀπό τήν ἴδια φυλή μέ τούς Λεοντίνους καί εἶχαν ἀνέκαθεν σταθεῖ φίλοι τους. Γιά τό Νικία αὐτά τά νέα ὅμως φάνηκαν ἀπό τά πιό ἀπροσδόκητα. Τόν καιρό πού εἶχαν πάει στήν Ἔγεστα οἱ πρῶτοι πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων νά ἰδοῦν γιά τήν προμήθεια τῶν χρημάτων, οἱ Ἐγεσταῖοι εἶχαν σοφιστεῖ τό ἀκόλουθο τέχνασμα : τούς πῆγαν πρῶτα στό ἱερό τῆς Ἀφροδίτης στόν Ἔρυκα καί τούς ἔδειξαν τά ἀφιερώματα, ρηχά ποτήρια καί κανάτια γιά κρασί καί θυμιατά καί πολλά ἄλλα σκεύη· αὐτά, ὄντας ἀσημένια, φάνταζαν στό μάτι πολύ περισσότερο ἀπό τήν ἀληθινή τους ἀξία σέ χρήματα· ἐπίσης καλοῦσαν οἱ Ἐγεσταῖοι τά πληρώματα τῶν καραβιῶν σέ ἰδιωτικά συμπόσια καί μάζευαν χρυσά καί ἀσημένια κύπελλα τόσο ἀπ᾽ ὅλη τήν Ἔγεστα ὅσο κι ἀπ᾽ τίς κοντινές πολιτεῖες, ἑλληνικές καί φοινικικές, παρακαλώντας τους νά τούς τά δανείσουν καί τά ᾽φερναν στά συμπόσια ὁ καθένας ὡς δικά του. Κι ἐπειδή ὅλοι τίς περισσότερες φορές χρησιμοποιοῦσαν τά ἴδια σκεύη καί φαίνονταν πολλά παντοῦ, κατάπληξαν τούς Ἀθηναίους ναῦτες κι ὅταν γύρισαν στήν Ἀθήνα διάδωσαν παντοῦ πώς εἶχαν δεῖ μεγάλα πλούτη. Κι ἐπειδή εἶχαν ξεγελαστεῖ οἱ ἴδιοι καί εἶχαν πείσει τότε καί τούς ἄλλους, τώρα πού διαδόθηκε σ᾽ ὅλους πώς δέν ὑπῆρχαν χρήματα στήν Ἔγεστα, τούς κατηγοροῦσαν οἱ στρατιῶτες πολύ ἄσχημα. Οἱ στρατηγοί στό μεταξύ ἔκαναν συσκέψεις πῶς ν᾽ ἀντιμετωπίσουν τήν κατάσταση.

ΣΥΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ
(κεφ. 47 - 49)

Σχέδιο τοῦ Νικία.

47. Ἡ γνώμη τοῦ Νικία, ἦταν νά πᾶνε ἀμέσως μέ ὅλο τό στόλο στό Σελινοῦντα, πού γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς εἶχε προπάντων ἐκστρατεύσει, καί ἄν μέν οἱ Ἐγεσταῖοι χρηματοδοτήσουν ὁλόκληρο τό ἐκστρατευτικό σῶμα, τότε νά συσκεφτοῦν ἔχοντας αὐτά ὑπόψη τους· ἄν ὄχι, ν᾽ ἀπαιτήσουν ἀπ᾽ αὐτούς νά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δώσουν ὅσα χρειάζονται νά συντηρηθοῦν τά ἑξήντα καράβια πού ζήτησαν· κι ἀφοῦ μείνουν καί συνδιαλλάξουν τούς Σελινουντίους καί τούς Ἐγεσταίους εἴτε μέ τή βία εἴτε μέ συνθήκη, ὕστερα ἀρμενίζοντας παράπλευρα μέ τίς ἀκτές νά περάσουν ἀπό τίς ἄλλες πολιτεῖες κάνοντας ἐπίδειξη τῆς μεγάλης δύναμης πού εἶχε ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων· καί ἀφοῦ φανερώσουν τήν ἔμπραχτη εὔνοιά τους πρός τούς φίλους καί τούς συμμάχους, νά ξεκινήσουν γιά πίσω, ἐξόν ἄν παρουσιαστεῖ κάτι γρήγορα καί ἀπροσδόκητα καί βρεθοῦν σέ θέση ἤ νά βοηθήσουν τούς Λεοντίνους ἤ νά φέρουν μέ τό μέρος τους καμιά ἀπό τίς ἄλλες πολιτεῖες. Κι ἔτσι νά μή βάλουν τήν πολιτεία σέ κίνδυνο ξοδεύοντας τά δικά της χρήματα.

Σχέδιο τοῦ Ἀλκιβιάδη.

48. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως εἶπε πώς δέν ἦταν σωστό, μιά κι ἔπλευσαν ἐνάντια στή Σικελία μέ τόση μεγάλη δύναμη νά φύγουν ντροπιασμένοι καί χωρίς νά κατορθώσουν τίποτα, ἀλλά πρῶτο νά στείλουν ἐπίσημους κήρυκες τόσο στίς ἄλλες πόλεις ἐξόν ἀπό τό Σελινοῦντα καί τίς Συρακοῦσες καί δεύτερο νά προσπαθήσουν καί τούς Σικελούς, ἄλλους νά τούς κάνουν ν᾽ ἀποστατήσουν ἀπό τούς Συρακουσίους καί ἄλλους νά τούς κάνουν φίλους γιά νά προμηθεύσουν τρόφιμα καί στρατό. Καί πρῶτ᾽ ἀπ᾽ ὅλα νά πείσουν τούς Μεσσηνίους (γιατί βρίσκεται ἡ πολιτεία τους στά στενά καί σέ μέρος ἀπ᾽ ὅ,τι μπορεῖ κανείς νά πλησιάσει τή Σικελία, καί γιά τό ἐκστρατευτικό σῶμα θά ἦταν λιμάνι κι ἀραξοβόλι ἐξαιρετικά χρήσιμο)· κι ἀφοῦ φέρουν μέ τό μέρος τους τίς πολιτεῖες, ὅταν θά ἤξεραν πιά ποιόν θά ᾽χουν δίπλα τους στόν πόλεμο, μόνο τότε νά χτυπήσουν τίς Συρακοῦσες καί τό Σελινούντα, ἄν δέ συνδιαλλαγοῦν οἱ Σελινούντιοι μέ τούς Ἐγεσταίους καί δέν ἐπιτρέψουν οἱ Συρακούσιοι στούς Λεοντίνους νά γυρίσουν καί νά ἐγκατασταθοῦν στόν τόπο τους.

Σχέδιο τοῦ Λάμαχου.

49. Ὁ Λάμαχος πάλι εἶπε πώς ἔπρεπε νά πλεύσουν ἴσια κατά τίς Συρακοῦσες καί νά δώσουν τή μάχη ὅσο γινόταν πιό γρήγορα κοντά στήν πολιτεία, ὅσο βρίσκονταν ἀκόμα ἀπροετοίμαστοι καί τά εἶχαν ἐντελῶς χαμένα. Γιατί ἕνας στρατός τήν πρώτη στιγμή πού ἐμφανίζεται ἐμπνέει τό μεγαλύτερο φόβο· ἄν ὅμως χρονίσει πρίν παρουσιαστεῖ, οἱ ἄνθρωποι ξανα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παίρνουν κουράγιο κι ἀρχίζουν νά τόν ὑποτιμοῦν ἀκόμη κι ὅταν τόν δοῦν. Ἄν ὅμως πέσουν ξαφνικά πάνω τους ὅσο εἶναι ἀκόμα κατατρομαγμένοι ἀπό τήν προσδοκία τῆς ἐπίθεσής τους, ὑπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα νά νικήσουν καί νά τούς ἐνσπείρουν τόν πανικό ἀπ᾽ ὅλες τίς ἀπόψεις, τόσο μέ τό θέαμα τοῦ στρατοῦ τους (γιατί τώρα θά φανοῦν περισσότεροι ἀπό κάθε φορά) ὅσο καί γιατί θά περιμένουν ἔντρομοι τί θά πάθουν, καί τό περισσότερο ἀπ᾽ ὅλα ἀπό τόν ἄμεσο κίνδυνο τῆς μάχης. Εἶναι ἐπίσης εὔλογο, εἶπε, πώς θά πιαστοῦν καί πολλοί ἀπομονωμένοι ἔξω στά χωράφια γιατί δέν πίστευαν πώς θά φτάσουν οἱ Ἀθηναῖοι, καί καθώς θά γυρίζουν αὐτοί μέσα στήν πόλη, δέ θά λείψουν χρήματα στό στρατό, ἄν εἶναι στρατοπεδευμένος νικητής ἔξω ἀπό τήν πολιτεία. Ἔτσι οἱ ἄλλοι Σικελιῶτες δέ θά ἔχουν ὄρεξη νά συμμαχήσουν μέ κείνους καί θά ῥθουν πρός τό μέρος τῶν Ἀθηναίων καί δέ θά χάσουν καιρό κοιτάζοντας γύρω νά ἰδοῦν ποιοί ἀπό τούς δύο θά φανοῦν πιό ἰσχυροί. Τέλος ἀποχωρώντας μέ τά καράβια, εἶπε, θά ῎πρεπε νά κάνουν ναύσταθμό τους καί ἀραξοβόλι τά Μέγαρα, πού ἦταν τότε ἔρημα καί δέν ἀπεῖχαν πολύ ἀπό τίς Συρακοῦσες, οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ. ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΗ (κεφ. 50 - 52)

Οἱ Ἀθηναῖοι πλέουν στίς Συρακοῦσες.

50. Ἄν καί μίλησε ἔτσι ὁ Λάμαχος, τάχτηκε ὅμως μέ τή γνώμη τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὕτερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό ὁ Ἀλκιβιάδης πέρασε μέ τή ναυαρχίδα του στή Μεσσήνη κι ἔκανε διαπραγματεύσεις γιά συμμαχία, ἀλλά δέν τούς ἔπεισε, γιατί τοῦ ἀπάντησαν πώς δέ θά τούς δέχονταν μέσα στήν πολιτεία, ἀλλά θά τούς παρεῖχαν ἀγορά ἔξω ἀπό τά τείχη· τότε πῆγε πίσω στό Ρήγιο. Καί ἀμέσως οἱ στρατηγοί ἐπάνδρωσαν ἑξήντα καράβια ἀπό τό σύνολο καί παίρνοντας τίς προμήθειες πού χρειάζονταν ἀρμένισαν παράλληλα μέ τήν ἀκτή πρός τή Νάξο, ἀφήνοντας τό ὑπόλοιπο στράτευμα στό Ρήγιο καί ἕναν ἀπ᾽ αὐτούς. Ἀφοῦ οἱ Νάξιοι τούς δέχτηκαν μέσα στήν πόλη, ξεκίνησαν πάλι πλέοντας κοντά στήν ἀκτή γιά τήν Κατάνη. Κι ἐπειδή οἱ Καταναῖοι δέν τούς δέχτηκαν (γιατί ὑπῆρχαν στήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πολιτεία πολλοί πού ἔτρεφαν φιλικά αἰσθήματα πρός τούς Συρακουσίους) ἀρμένισαν στίς ἐκβολές τοῦ ποταμοῦ Τηρία καί κατασκήνωσαν ἐκεῖ· τήν ἄλλη μέρα ἀρμένισαν ἐνάντια στίς Συρακοῦσες, μέ ὅλα τ᾽ ἄλλα καράβια σέ μονή σειρά τό ἕνα πίσω ἀπό τ᾽ ἄλλο ἐξόν ἀπό δέκα, πού ἔστειλαν μπροστά νά μποῦνε μέσα στό μεγάλο λιμάνι καί νά κοιτάξουν ἄν ὑπῆρχε ἐκεῖ μέσα πολεμικό ναυτικό ριγμένο στή θάλασσα καί νά κηρύξουν ἀπό τίς γέφυρες τῶν πλοίων ἀρμενίζοντας κοντά στή στεριά πώς οἱ Ἀθηναῖοι ἦρθαν γιά νά ξαναεγκαταστήσουν τούς Λεοντίνους στήν πατρίδα τους σύμφωνα μέ τή συμμαχία καί τή φυλετική τους συγγένεια· οἱ Λεοντίνοι λοιπόν πού κατοικοῦσαν στίς Συρακοῦσες νά φύγουν χωρίς κανένα φόβο ἀπό κεῖ καί νά πᾶνε στούς Ἀθηναίους μέ τήν ἰδέα πώς πηγαίνουν πρός φίλους καί εὐεργέτες· ἀφοῦ λοιπόν ἔκαναν τήν προκήρυξη αὐτή καί κατασκόπευσαν τήν πολιτεία καί τά λιμάνια καί τά ἔξω περίχωρα, ἀπ᾽ ὅπου ξεκινώντας θά ἔπρεπε νά πολεμήσουν, ξαναγύρισαν στήν Κατάνη.

Μόνιμο στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων στήν Κατάνη.

51. Ἐκεῖ ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ κι ἀποφάσισαν οἱ Καταναῖοι νά μή δεχτοῦν βέβαια τό στρατό μέσα στήν πολιτεία, ἀλλά παράγγειλαν ἄν θέλουν οἱ στρατηγοί νά ποῦν κάτι στή συνέλευση νά μποῦν μέσα. Κι ἐνῶ μιλοῦσε ὁ Ἀλκιβιάδης καί οἱ κάτοικοι εἶχαν ὅλη τους τήν προσοχή στραμμένη πρός τή συνέλευση, βρῆκαν οἱ στρατιῶτες ἕνα παραπόρτι τοῦ τείχους πρόχειρα χτισμένο, τό ἔσπασαν χωρίς νά τούς πάρουν εἴδηση, καί ξεχύθηκαν στήν ἀγορά κι ἔκαναν ψώνια. Ἀπό τούς Καταναίους ὅσοι εἶχαν πολιτικά φρονήματα φιλικά πρός τούς Συρακουσίους, μόλις εἶδαν τό στρατό μέσα, πανικοβλήθηκαν καί ἔφυγαν ἀμέσως κρυφά, καί δέν ἦταν πολλοί, οἱ ἄλλοι ὅμως ψήφισαν νά συμμαχήσουν μέ τούς Ἀθηναίους καί τούς παρακίνησαν νά φέρουν καί τόν ὑπόλοιπο στρατό ἀπό τό Ρήγιο στήν πολιτεία τους. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό ἀρμένισαν οἱ Ἀθηναῖοι στό Ρήγιο καί σηκώνοντας ἄγκυρα τώρα πιά μέ ὁλόκληρο τό στόλο καί τό στρατό ἔφτασαν στήν Κατάνη καί ἄρχισαν νά στήνουν μόνιμο στρατόπεδο.

Ἄρνηση ὑποδοχῆς ἀπό τήν Καμάρινα.

52. Ἦρθε τότε εἴδηση στούς Ἀθηναίους ἀπό τήν Καμάρινα πώς ἄν πᾶνε στήν πολιτεία αὐτή, θά προσχωρήσει μέ τό μέρος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τους, καί πώς οί Συρακούσιοι ἐπανδρώνουν πολεμικά καράβια. Ξεσηκώθηκαν λοιπόν μέ ὁλόκληρο τό στόλο κι ἀρμένισαν κοντά στήν ἀκτή κατά τίς Συρακοῦσες· κι ἐπειδή δέ βρῆκαν νά ἑτοιμάζεται κανένα πολεμικό ναυτικό μεταφέρθηκαν πάλι πρός τήν Καμάρινα καί σταματώντας κοντά στήν ἀκτή ἔστειλαν κήρυκες. Αὐτοί δέν τούς δέχτηκαν, φέρνοντας ὡς ἐπιχείρημα πώς οί ὅροι τῶν ἔνορκων συνθηκῶν τους [66] ἦταν νά δέχονται τούς Ἀθηναίους ἄν ἔρχονταν μ᾽ ἕνα καράβι, ἐκτός ἄν αὐτοί οἱ ἴδιοι στείλουν καί ζητήσουν περισσότερα. Ἔτσι λοιπόν χωρίς νά φέρουν ἀποτέλεσμα σηκώθηκαν κι ἔφυγαν οί Ἀθηναῖοι· καί κάνοντας ἀπόβαση σ᾽ ἕνα μέρος τῆς περιοχῆς τῶν Συρακουσῶν, καί κάτι μικρές λεηλασίες, ἐπειδή ἔτρεξαν νά τούς ἀποκρούσουν Συρακούσιοι ἱππεῖς καί σκότωσαν μερικούς μ᾽ ἐλαφριά ἁρματωσιά πού βρῆκαν σκορπισμένους, μεταφέρθηκαν πάλι πίσω στήν Κατάνη.

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ
(κεφ. 53)

53. Φτάνοντας ἐκεῖ βρίσκουν τό καράβι, τή Σαλαμινία [67], πού εἶχε ἔρθει ἀπό τήν Ἀθήνα γιά τόν Ἀλκιβιάδη πού τόν πρόσταζαν νά γυρίσει γιά ν᾽ ἀπολογηθεῖ ἐνάντια σ᾽ ὅσα τοῦ κατηγοροῦσε ἡ πολιτεία, καί γιά μερικούς ἄλλους ἀπό τούς στρατιῶτες, πού ἄλλοι εἶχαν μηνυθεῖ μαζί του πώς τάχα εἶχαν ἀσεβήσει σχετικά μέ τά μυστήρια καί ἄλλοι γιά τό ζήτημα τῶν Ἑρμῶν. Γιατί οἱ Ἀθηναῖοι, κι ἀφοῦ ξεκίνησε ὁ στόλος, δέ σταμάτησαν γι᾽ αὐτό τό λόγο τίς ἔρευνες σχετικά μέ ὅσα εἶχαν γίνει μέ τά μυστήρια καί τίς στῆλες τοῦ Ἑρμῆ· καί δέν ἐξέταζαν τό ποιόν τῶν κατηγόρων, ἀλλά γεμάτοι ὑποψία δέχονταν τή μαρτυρία τοῦ καθενός, κι ἐμπιστεύονταν τούς κακοήθεις κι ἔπιαναν τούς πιό εὐϋπόληπτους πολίτες καί τούς ἔριχναν στή φυλακή νομίζοντας πιό χρήσιμο γιά τήν περίσταση νά ἐξονυχίσουν τό ζήτημα καί νά βροῦν τήν ἀλήθεια, παρά νά ξεφύγει καί ὁ φαινομενικά πιό ἔντιμος πολίτης, πού εἶχε κατηγορηθεῖ, χωρίς ἐξέταση, ἐπειδή ὁ μηνυτής ἦταν παλιάνθρωπος. Γιατί ὁ πολύς λαός ἤξερε ἀπό τίς παραδόσεις πόσο δυναστική ἦταν στά τελευταῖα της ἡ ἐξουσία τοῦ τύραννου Πεισι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στρατου καί τῶν γιῶν του, κι ἀκόμα πώς δέν εἶχε ἀνατραπεῖ ἀπ᾽ τούς ἴδιους τούς Ἀθηναίους οὔτε ἀπό τόν Ἁρμόδιο, ἀλλ᾽ ἀπό τούς Λακεδαιμονίους [68], γι᾽ αὐτό φοβοῦνταν πάντα καί θεωροῦσαν τόν καθένα ὕποπτο.

ΥΠΟΨΙΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ ΓΙΑ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΤΥΡΑΝΝΙΑΣ (κεφ. 60 - 61)

Ὁμολογία γιά τόν ἀκρωτηριασμό τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν.

60. Ὅλ᾽ αὐτά τά ἔβαζαν μέ τό νοῦ τους οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ στήν Ἀθήνα, κι ἀναθυμούμενοι ὅσα εἶχαν ἀκουστά γι᾽ αὐτά, ἦταν πολύ ἐχθρικοί καί γεμάτοι ὑποψίες πρός ὅσους εἶχαν κατηγορηθεῖ γιά τό ἀνοσιούργημα σχετικά μέ τά μυστήρια, καί τούς φαίνονταν ὅλα πώς εἶχαν γίνει μέ τό σκοπό νά συνωμοτήσουν γιά νά ξαναφέρουν τήν ὀλιγαρχία ἤ τήν τυραννίδα [69]. Καί καθώς, ἀπό τήν ὀργή τους γι᾽ αὐτά, πολλοί καί εὐϋπόληπτοι ἄνθρωποι ἦταν κιόλας ριγμένοι στή φυλακή καί τό πράγμα δέν ἔλεγε νά πάρει τέλος, ἀλλά κάθε μέρα ἀγρίευαν περισσότερο κι αὔξαινε ἡ μανία τους νά συλλάβουν κι ἄλλους· σ᾽ αὐτό τό σημεῖο ἕνας ἀπ᾽ τούς φυλακισμένους ἔπεισε ἕναν ἄλλο [70], πού ἔμοιαζε βαρυμένος μέ τή χειρότερη κατηγορία, νά γυρίσει μάρτυρας κατηγορίας καί νά καταθέσει εἴτε ἀλήθεια εἴτε καί ὄχι· γιατί πολλοί βγάζουν ἀντιφατικά συμπεράσματα, τήν καθαρή ἀλήθεια ὅμως κανείς δέν μπόρεσε νά τήν πεῖ οὔτε τότε οὔτε πιό ὕστερα γιά τό ποιοί διέπραξαν τό ἀνοσιούργημα. Τόν ἔπεισε λοιπόν, πώς πρέπει, ἔστω κι ἄν δέν τό εἶχε κάνει, νά κερδίσει ἀσυλία καί νά σώσει τόν ἑαυτό του καί νά γλυτώσει τήν πολιτεία ἀπό τό κύμα τῆς καχυποψίας· γιατί θά ἦταν πιό βέβαιη ἡ σωτηρία του ἄν ὁμολογοῦσε, ἔχοντας ἐξασφαλίσει τήν ἀσυλία του παρά ἄν ἀρνηθεῖ τήν κατηγορία καί περάσει ἀπό δίκη. Αὐτός λοιπόν καταγγέλλει τόν ἑαυτό του καί ἄλλους γιά τό σπάσιμο τῶν στηλῶν τοῦ Ἑρμῆ· ὁ λαός πάλι νόμισε πώς ἔμαθε τήν ἀλήθεια κι εὐχαριστήθηκε, γιατί τό θεωροῦσε πρωτύτερα φοβερό νά μήν μπορέσει νά ξεδιαλύνει μέσα στούς πολλούς κατηγορουμένους ποιοί εἶχαν συνωμοτήσει ἐνάντιά του, κι ἔτσι ἐλευθέρωσε αὐτόν πού κατέθεσε καί μαζί του ὅσους δέν εἶχε κατηγορήσει· τούς ἄλλους ὅμως πού εἶχαν μηνυθεῖ, τούς ἐδίκασαν, τούς ἐξετέλεσαν ἄν εἶχαν συλληφθεῖ, κι ὅσοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάλι εἶχαν φύγει κρυφά τούς καταδίκασαν σέ θάνατο, κι ἔταξαν χρηματική ἀμοιβή σέ ὅποιον τούς σκότωνε. Καί μέ τοῦτο ἔμεινε ἄγνωστο ἄν εἶχαν τιμωρηθεῖ ἄδικα ὅσοι ἔπαθαν τό κακό, ἡ πολιτεία ὅμως στό σύνολό της ἦταν φῶς φανερό πώς ὠφελήθηκε.

Ὁ Ἀλκιβιάδης στήν Πελοπόννησο.

61. Σχετικά μέ τόν Ἀλκιβιάδη, πού τόν κατηγοροῦσαν οἱ ἐχθροί του, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, πού τόν χτυποῦσαν καί πρίν ξεκινήσει μέ τό στόλο, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξακολουθοῦσαν νά τό παίρνουν πολύ βαριά· κι ἀφοῦ νόμιζαν τώρα πώς εἶχε ξεκαθαριστεῖ τό ζήτημα τῶν Ἑρμῶν, τούς φαίνονταν πώς ἦταν τόσο περισσότερο ἔνοχος γιά τήν ἀνοσιότητα σχετικά μέ τά μυστήρια, καί πώς ὅλα εἶχαν γίνει ἀπ᾽ αὐτόν μέ τόν ἴδιο σκοπό, νά ὀργανωθεῖ συνωμοσία ἐνάντια στή δημοκρατία [71]. Κι ἔτυχε ἐπίσης, τήν ἴδια αὐτή ἐποχή πού ἦταν τόσο ταραγμένα τά πνεύματα γι᾽ αὐτά τά πράματα, νά προχωρήσει ἕνα σπαρτιατικό ἀπόσπασμα, ὄχι μεγάλο, ὡς τόν Ἰσθμό, γιά κάποια διαπραγμάτευση μέ τούς Βοιωτούς. Θεώρησαν λοιπόν πώς ἐκεῖνος εἶχε ἐνεργήσει καί πώς δέν ἐρχόταν ὁ στρατός γιά χάρη τῶν Βοιωτῶν, ἀλλά σύμφωνα μέ μήνυμα δικό του, καί πώς ἄν δέν πρόφταιναν αὐτοί οἱ ἴδιοι, μόλις τό πληροφορήθηκαν, νά συλλάβουν τούς ἄντρες, θά εἶχε προδοθεῖ ἡ πολιτεία. Μιά νύχτα μάλιστα κοιμήθηκαν ἔχοντας τά ὅπλα τους μαζί τους στό Θησεῖο μέσα στήν πόλη. Οἱ φίλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη στό Ἄργος πού εἶχε δεσμούς φιλοξενίας μαζί τους, ἔγιναν τήν ἴδια ἐποχή ὕποπτοι πώς τάχα πρόκειται νά ἐπιτεθοῦν ἐνάντια στούς δημοκρατικούς· ἐπίσης τότε οἱ Ἀθηναῖοι παράδωσαν στούς Ἀργείους δημοκρατικούς τούς δικούς τους ὁμήρους πού κρατοῦσαν στά κοντινά νησιά νά τούς σκοτώσουν ἐξαιτίας ὅλων αὐτῶν [72]. Ἀπ᾽ ὅλες τίς μεριές λοιπόν συγκεντρωνόταν ἡ ὑποψία πάνω στόν Ἀλκιβιάδη. Κι ἔτσι θέλοντας νά τόν ὑποβάλουν σέ δίκη καί νά τόν καταδικάσουν σέ θάνατο, ἔστειλαν τή Σαλαμινία στή Σικελία, γιά νά πιάσουν ἐκεῖνον τόν ἴδιο κι ὅσους ἄλλους εἶχαν μήνυση ἐναντίον τους. Εἶχαν δώσει παραγγελία στό καράβι νά τοῦ ποῦν νά τούς ἀκολουθήσει γιά ν᾽ ἀπολογηθεῖ, ἀλλά νά μήν τόν πιάσουν, ἀπό πρόνοια μή δημιουργήσουν ἀναστάτωση τόσο στούς δικούς τους στρατιῶτες στή Σικελία,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅσο καί στούς στρατιῶτες τῶν ἐχθρῶν· τό περισσότερο ὅμως ἐπειδή ἤθελαν νά μείνουν στό πλευρό τῶν Ἀθηναίων οἱ Μαντινεῖς καί οἱ Ἀργεῖοι, πού νόμιζαν πώς ἀπό κεῖνον εἶχαν πειστεῖ νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία. Ἔτσι λοιπόν ὁ Ἀλκιβιάδης ἔφυγε ἀπό τή Σικελία ἀρμενίζοντας στό δικό του καράβι μαζί μέ τή Σαλαμινία, ὅπως καί οἱ ἄλλοι πού εἶχαν ὕπουλα κατηγορηθεῖ μαζί του, μέ φαινομενική κατεύθυνση πρός τήν Ἀθήνα· ὅταν ἔφτασαν ὅμως στούς Θουρίους, φανερώθηκε πώς δέν ἀκολουθοῦσαν τή Σαλαμινία, ἀλλά εἶχαν ἐγκαταλείψει τό καράβι τους καί χάθηκαν, ἐπειδή φοβήθηκαν πώς θά δικαστοῦν μέ ψεύτικες συκοφαντίες ὅταν φτάσουν. Οἱ ναυτικοί τῆς Σαλαμινίας ἐπί ἕνα διάστημα ἐρευνοῦσαν καταζητώντας τόν Ἀλκιβιάδη καί τούς συγκατηγορουμένους του· ἐπειδή ὅμως δέ φάνηκαν τά ἴχνη τους πουθενά, σήκωσαν ἄγκυρα κι ἔφυγαν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὄντας πιά στή θέση τοῦ πολιτικοῦ ἐξόριστου, ὄχι πολύ ἀργότερα πέρασε μ᾽ ἕνα ἐμπορικό καράβι στήν Πελοπόννησο ἀπό τήν ἐπικράτεια τῶν Θουρίων· καί οἱ Ἀθηναῖοι δικάζοντάς τον ἐνῶ ἔλειπε, τόν καταδίκασαν σέ θάνατο αὐτόν καί τούς ἄλλους μαζί του[73].

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΒΟΡΡΑ
(κεφ. 62)

62. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτά οἱ ἄλλοι δύο στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία χώρισαν τό στρατό σέ δύο διοικήσεις κι ἀποφασίζοντας μέ λαχνό ποιά θά πάρει ὁ καθένας τους, ἀρμένισαν μέ ὅλο τό ἐκστρατευτικό σῶμα κατά τήν Ἔγεστα καί τό Σελινούντα, θέλοντας νά ἰδοῦν ἄν θά δώσουν τά χρήματα οἱ Ἐγεσταῖοι καί νά ἐπιθεωρήσουν τήν κατάσταση στό Σελινούντα καί νά καταλάβουν τί διαφορές εἶχαν μέ τούς Ἐγεσταίους. Κι ἀρμενίζοντας παράλληλα μέ τή στεριά ἔχοντας στ᾽ ἀριστερά τους τή Σικελία, ἀπό τή μεριά πού εἶναι στραμμένη πρός τό Τυρρηνικό πέλαγος, ἔπιασαν στήν Ἱμέρα, πού εἶναι ἡ μόνη ἑλληνική πολιτεία στήν περιοχή αὐτή· ἐπειδή ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς Ἱμέρας δέν τούς δέχτηκαν, ἐξακολούθησαν ν᾽ ἀρμενίζουν πρός τήν ἴδια κατεύθυνση καί κυρίεψαν τά Ὕκκαρα, μικρή σικανική κωμόπολη ἐχθρική πρός τούς Ἐγεσταίους·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἦταν μικρός παράλιος τόπος. Καί πιάνοντας ὅλους τούς κατοίκους γιά δούλους παράδωσαν τήν πόλη στούς Ἐγεσταίους (γιατί ἦρθαν ἐκεῖ καί τούς ἀντάμωσαν μερικοί ἱππεῖς ἀπό τήν Ἔγεστα), αὐτοί πάλι μέ τό πεζικό τους προχώρησαν μέσα ἀπό τήν περιοχή τῶν Σικελῶν, ὥσπου ἔφτασαν στήν Κατάνη, ἐνῶ τά καράβια ἀκολουθοῦσαν παράλληλα, φέρνοντας τούς δούλους. Ὁ Νικίας ἀπό τή δική του μεριά ἀρμένισε κατευθείαν ἀπό τά Ὕκκαρα στήν Ἔγεστα κι ἀφοῦ κανόνισε κάτι ἄλλους λογαριασμούς καί πῆρε τριάντα τάλαντα, γύρισε κι ἀντάμωσε τόν ἄλλο στρατό· πούλησαν καί τούς δούλους καί εἰσπραξαν ἀπ᾽ αὐτό ἑκατόν εἴκοσι τάλαντα. Ἀρμένισαν καί στούς συμμάχους τους ἀπό τούς Σικελούς καί τούς πρόσταξαν νά τούς στείλουν στρατό· μέ τή μισή τους δύναμη πῆγαν στήν Ὕβλα τῆς περιοχῆς τῆς Γέλας πού τούς ἦταν ἐχθρική ἀλλά δέν τήν κυρίεψαν. Ἔτσι τελείωσε τό καλοκαίρι.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ
(κεφ. 63 - 71)

Ἑτοιμασίες τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακουσίων.

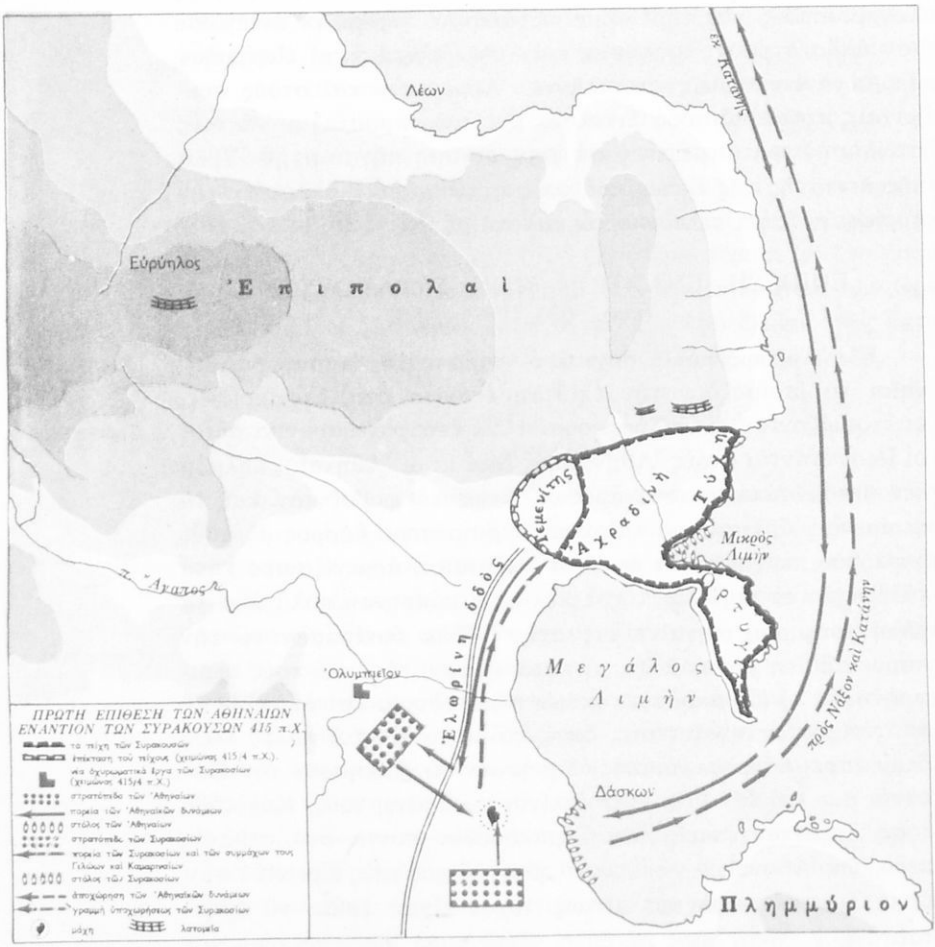
63. Ἀμέσως μόλις ἄρχισε ὁ χειμώνας ἄρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ἑτοιμάζουν τήν ἐπίθεση ἐνάντια στίς Συρακοῦσες, κι ἑτοιμάζονταν κι οἱ Συρακούσιοι νά ἐκστρατεύσουν κι αὐτοί οἱ ἴδιοι ἐνάντια στούς Ἀθηναίους. Μιά κι οἱ Ἀθηναῖοι δηλαδή δέν ἔπεσαν ἀπάνω τους ἀμέσως, ὅπως τό φοβοῦνταν καί τό περίμεναν, ἄρχισαν νά παίρνουν περισσότερο θάρρος μέ κάθε μέρα πού περνοῦσε· κι ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀρμενίζοντας κατά τά ἐξωτερικά παράλια τῆς Σικελίας ξεμάκρυναν πολύ ἀπό τά μέρη τους, καί πηγαίνοντας στήν Ὕβλα δοκίμασαν νά τήν πάρουν μέ τή βία καί δέν τό κατόρθωσαν, τότε πιά τούς περιφρόνησαν οἱ Συρακούσιοι ἀκόμα περισσότερο καί ἀπαιτοῦσαν ἀπό τούς στρατηγούς τους, ὅπως κάνει συνήθως ὁ πολύς λαός ὅταν πάρει θάρρος, νά τούς ὁδηγήσουν νά χτυπήσουν τήν Κατάνη, μιά καί δέν ἔρχονταν ἐκεῖνοι καταπάνω τους. Καί κάθε τόσο ἔρχονταν ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων κοντά στό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων νά ἰδοῦν τί γίνεται, καί τούς εἰρωνεύονταν ἐξευτελιστικά ρωτώντας μήπως τυχόν εἶχαν ἔρθει νά ἐγκατασταθοῦν κοντά τους σέ ξένη χώρα παρά ὅπως ἔλεγαν γιά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νά ξαναφέρουν τούς Λεοντίνους πίσω στήν πατρίδα τους.

Τέχνασμα τῶν Ἀθηναίων.

64. Ὅλ᾽ αὐτά τά ἤξεραν οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων, καί ἤθελαν νά τούς παρασύρουν ὅλους ὅσο γινόταν μακρύτερα ἀπό τήν πολιτεία τους, ὥστε αὐτοί στό μεταξύ ν᾽ ἁρμενίσουν κρυφά γύρω μέ τά καράβια τή νύχτα καί νά πιάσουν μέρος κατάλληλο γιά στρατόπεδο μέ τήν ἡσυχία τους, ξέροντας πώς δέ θά μποροῦσαν νά τό κάνουν μέ τήν ἴδια εὐκολία ἄν ἀποβί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βαζαν τό στρατό ἐνάντια σέ ἀνθρώπους ἕτοιμους νά τούς ἀντικρούσουν, ἤ ἄν πορεύονταν ἀπ᾽ τή στεριά καί τούς ἔπαιρναν εἴδηση (γιατί στούς ἐλαφρά ἁρματωμένους τους καί τό πολύ πλῆθος, οἱ Συρακούσιοι ἱππεῖς πού ἦταν πολλοί, ἐνῶ αὐτοί δέν εἶχαν καθόλου ἱππικό, μποροῦσαν νά κάνουν μεγάλο κακό)· μέ τό σχέδιο ὅμως ἐκεῖνο θά κυρίευαν ἕνα μέρος ἀπ᾽ ὅπου δέ θά πάθαιναν σπουδαῖα πράματα ἀπό τούς ἱππεῖς· καί τούς πληροφόρησαν μερικοί φυγάδες τῶν Συρακουσίων, πού τούς ἀκολουθοῦσαν, γιά τήν τοποθεσία κοντά στό Ὀλυμπιεῖο, πού καί τό ἔπιασαν· σοφίστηκαν λοιπόν οἱ στρατηγοί τό ἀκόλουθο τέχνασμα γιά νά πετύχουν αὐτό πού ἤθελαν : στέλνουν ἕναν ἄντρα πού τοῦ εἶχαν ἐμπιστοσύνη, ἀλλά καί πού δέ φαινόταν λιγότερο δικός τους στούς στρατηγούς τῶν Συρακουσίων· αὐτός ἦταν Καταναῖος καί τούς εἶπε πώς ἔρχεται ἀπό μέρους ὁρισμένων ἀντρῶν τῆς Κατάνης, πού αὐτοί ἤξεραν τά ὀνόματά τους καί γνώριζαν πώς βρίσκονται ἀκόμα μέσα στήν πολιτεία, ἀπ᾽ αὐτούς πού ἦταν μέ τό μέρος τους. Εἶπε λοιπόν στούς Συρακουσίους πώς οἱ Ἀθηναῖοι περνοῦσαν συχνά τή νύχτα χωρίς τά ὅπλα μέσα στήν πολιτεία τῆς Κατάνης, κι ἄν θέλουν οἱ Συρακούσιοι νά ᾽ρθουν μέ ὅλο τους τό στρατό μιά μέρα πού θά συμφωνήσουν ξημερώματα νά χτυπήσουν τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων· αὐτοί, οἱ Καταναῖοι, θά κλείσουν τούς Ἀθηναίους, πού ἦταν μέσα στήν πολιτεία καί θά κάψουν τά καράβια τους, ὁπότε οἱ Συρακούσιοι, κάνοντας ἐπίθεση μέ ὁλόκληρο τό στρατό τους, εὔκολα θά πιάσουν ὅλη τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων. Εἶπε ἀκόμα πώς ὑπάρχουν πολλοί Καταναῖοι πού θά τούς βοηθοῦσαν σ᾽ αὐτή τή δουλειά κι ἔχουν κιόλας ἑτοιμαστεῖ, κι αὐτός ἔρχεται ἀπό μέρους τους.

Ἀπόβαση τῶν Ἀθηναίων στό Ὀλυμπιεῖο.

65. Οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων, ἐξόν πού καί ἀπό ἄλλους λόγους εἶχαν ξαναπάρει κουράγιο καί τό εἶχαν κι οἱ ἴδιοι στό νοῦ τους, ἀνεξάρτητα ἀπ᾽ αὐτές τίς προτάσεις, νά πᾶνε νά χτυπήσουν τήν Κατάνη, ἔδωσαν πίστη στόν ἄνθρωπο μέ πολύ μεγαλύτερη ἀφροντισιά· τόν ἔστειλαν λοιπόν ἀμέσως πίσω ἀφοῦ συμφώνησαν μιά ὁρισμένη μέρα ὅπου θά βρεθοῦν ἐκεῖ καί (γιατί βρίσκονταν κιόλας στήν πόλη τους ἀπό τούς συμμάχους ἀρκετοί Σελινούντιοι καί μερικοί ἄλλοι) ἔβγαλαν διάγγελμα σ᾽

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅλους τούς Συρακουσίους νά βγοῦν στήν ἐκστρατεία. Κι ὅταν πιά εἶχαν ὅλα ἑτοιμαστεῖ, καί οἱ ἄντρες καί ὁ ἐξοπλισμός καί πλησίαζαν οἱ μέρες πού εἶχαν συμφωνήσει νά πᾶνε, στή μέση τῆς πορείας τους πρός τήν Κατάνη, κατασκήνωσαν στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Συμαίθου, στήν ἐπικράτεια τῶν Λεοντίνων. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι τό πῆραν εἴδηση πώς πλησιάζαν οἱ ἄλλοι, ξεσήκωσαν ὁλόκληρο τό δικό τους στρατό καί ὅσους ἀπό τούς Σικελούς ἤ ἄλλους εἶχαν ἔρθει νά προστεθοῦν στή δύναμή τους, κι ἀφοῦ τούς ἐπιβίβασαν ὅλους στά πολεμικά καί τά φορτηγά πλοῖα, ἀρμένισαν μές στό σκοτάδι τῆς νύχτας καταπάνω στίς Συρακοῦσες. Καί οἱ Ἀθηναῖοι τά ξημερώματα ἀποβιβάστηκαν κοντά στό Ὀλυμπιεῖο μέ τό σκοπό νά πιάσουν ἐκεῖ μέρος γιά στρατόπεδο· ἀλλά καί οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων πού εἶχαν πρῶτοι πλησιάσει στήν Κατάνη καί κατάλαβαν πώς τό στράτευμα εἶχε ὅλο ἀνοιχτεῖ στό πέλαγος, γύρισαν πίσω καί τό ἀνάγγειλαν στό πεζικό· καί ὅλοι μαζί γυρίζοντας πίσω βιάζονταν νά φτάσουν νά ὑπερασπίσουν τήν πολιτεία τους.

Ὀχύρωση τῶν Ἀθηναίων.

66. Στό μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδή τούς ἦταν μακρύς ὁ δρόμος, ἐγκατέστησαν μέ τήν ἡσυχία τους τό στράτευμα σέ μέρος κατάλληλο, ὅπου καί ν' ἀρχίσουν τή μάχη θά μποροῦσαν ὅποτε ἤθελαν καί τό ἱππικό τῶν Συρακουσίων ἐλάχιστα μποροῦσε νά τούς ἐνοχλήσει, εἴτε στή συμπλοκή, εἴτε καί πρωτύτερα· γιατί ἀπό τή μιά μεριά τούς ἐμπόδιζαν μάντρες καί σπίτια, δέντρα καί μιά λίμνη, κι ἀπό τήν ἄλλη γκρεμοί. Κι ἀφοῦ ἔκοψαν τά πιό κοντινά δέντρα καί τά κατέβασαν κάτω στή θάλασσα, ἔφτιαξαν φράγμα μέ πασσάλους γύρω στά καράβια τους· κι ἀπάνω στό Δάσκωνα [74] ὕψωσαν γρήγορα ἕνα ὀχυρό ἐκεῖ πού θά ἦταν πιό εὔκολο νά προσαρμόζονται χωρίς ἀσβέστη καί ξύλα· χάλασαν ἐπίσης καί τή γέφυρα πάνω στόν Ἄναπο ποταμό. Ἐνόσω προετοιμάζονταν ἔτσι, δέ βγῆκε κανείς ἀπό τήν πολιτεία νά τούς ἐμποδίσει, πρῶτοι ὅμως, ὕστερα ἦρθαν οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων, ἔπειτα μαζεύτηκε καί ὅλο τό πεζικό. Καί προχώρησαν ἀρκετά κοντά στό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, ἐπειδή ὅμως αὐτοί δέ βγῆκαν νά τούς ἀντιπαραταχθοῦν ἔκαναν πίσω καί διασχίζοντας τό δρόμο πού λέγεται Ἑλωρίνη ὁδός, κατασκήνωσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παράταξη γιά μάχη τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακουσίων.

67. Τήν ἄλλη μέρα οἱ Ἀθηναῖοι καί οἱ σύμμαχοί τους ἑτοιμάζονταν ὡς νά ἐπρόκειτο νά δώσουν μάχη, καί παρατάχτηκαν μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο : τό δεξιό πλευρό τό κρατοῦσαν οἱ Ἀργεῖοι κι οἱ Μαντινεῖς, τή μέση οἱ Ἀθηναῖοι, καί τό ὑπόλοιπο οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Τό μισό στράτευμα ἦταν παραταγμένο σέ προχωρημένες θέσεις, σέ βάθος ὀχτώ ἀντρῶν, τό ἄλλο μισό κοντά στήν κατασκήνωση, σχηματίζοντας τετράγωνο, κι αὐτό σέ ὀχτώ σειρές· σ᾽ αὐτούς εἶχε δοθεῖ τό πρόσταγμα νά ἔχουν τό νοῦ τους, ἄν τό ἄλλο στράτευμα βρεθεῖ σέ ὁποιοδήποτε σημεῖο σέ δύσκολη θέση, νά τρέξουν νά τό ἐνισχύσουν. Καί εἶχαν ἐπίσης ἐντάξει τούς βοηθητικούς τῆς ἐπιμελητείας ἀνάμεσα στό ἐφεδρικό αὐτό σῶμα. Οἱ Συρακούσιοι ἀπό τήν ἄλλη μεριά παράταξαν ὁλόκληρο τό πεζικό σέ βάθος δεκάξι ἀντρῶν, ἀφοῦ ἦταν ὅλος ὁ Συρακούσιος λαός καί ὅσοι σύμμαχοι βρίσκονταν ἀνάμεσά τους· (τή συμμαχική βοήθεια τήν ἀποτελοῦσαν κατά τό μεγαλύτερο μέρος οἱ Σελινούντιοι, ὕστερα ἱππικό ἀπό τή Γέλα ὡς διακόσιοι ἄντρες ὅλοι μαζί, καί κάπου εἴκοσι ἱππεῖς καί πενήντα τοξότες ἀπό τήν Καμάρινα)· τό ἱππικό τους τό ἔβαλαν κοντά στή δεξιά πτέρυγα, καί δέν ἦταν λιγότεροι ἀπό χίλιους διακόσιους, καί δίπλα τους παράταξαν τούς ἀκοντιστές. Τήν ὥρα πού ἔμελλαν οἱ Ἀθηναῖοι ν᾽ ἀρχίσουν πρῶτοι τήν ἔφοδο, ὁ Νικίας, περνώντας μπροστά ἀπό τό κάθε ἐθνικό τμῆμα, τούς μίλησε χωριστά καί τούς παρακίνησε λέγοντας ἀπάνω-κάτω σέ ὅλους τά ἀκόλουθα :

Λόγος τοῦ Νικία.

68. «Τί χρειάζονται, γενναῖοι μου, πολλές συμβουλές, σ᾽ ἐμᾶς πού βρισκόμαστε ἐδῶ γιά τέτοιο μεγάλο ἐγχείρημα; Ἡ προετοιμασία μας ἡ ἴδια μοῦ φαίνεται πιό ἄξια νά σᾶς δώσει θάρρος, παρά λόγια μέ ὡραῖες ἐκφράσεις ὅταν ὁ στρατιωτικός ἐξοπλισμός εἶναι ἀδύνατος. Γιατί ἐδῶ πού βρισκόμαστε ἐμεῖς, οἱ καλύτεροι ἀπό τούς Ἀργείους, τούς Μαντινεῖς, τούς Ἀθηναίους καί τούς νησιῶτες, πῶς εἶναι δυνατό μέ τόσο πολλούς καί τόσο γενναίους συμμάχους νά μήν ἔχει ὁ καθένας μεγάλες ἐλπίδες πώς θά νικήσομε, τόσο καί γι᾽ ἄλλους λόγους ὅσο καί γιατί ἀντικρύζομε ἀνθρώπους πού πρόκειται νά ὑπερασπιστοῦν τόν τόπο τους, ὅλοι μαζί καί δέν εἶναι διαλεχτοί, ὅπως εἴμαστε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θωσαν μολαυτά νά στείλουν φρουρά δική τους στό Ὀλυμπιεῖο ἀπό φόβο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀφαιρέσουν μέρος ἀπό τά χρήματα πού ἦταν ἐκεῖ, οἱ ἄλλοι ὅμως γύρισαν πίσω στήν πολιτεία.

Ἐπιστροφή στήν Κατάνη. Ἀνάγκη ἐνισχύσεων.

71. Οἱ Ἀθηναῖοι δέν πῆγαν, εἶναι ἀλήθεια, στό ναό, ἀλλ' ἀφοῦ μάζεψαν κι ἔφεραν πίσω τούς νεκρούς τους, τούς ἔκαψαν καί κατασκήνωσαν ἐκεῖ πού βρίσκονταν. Τήν ἄλλη μέρα γύρισαν τούς δικούς τους νεκρούς στούς Συρακουσίους μέ προσωρινή ἀνακωχή (εἶχαν σκοτωθεῖ Συρακούσιοι καί σύμμαχοι κάπου διακόσιοι ἑξήντα), καί ξεδιάλεξαν τά κόκκαλα τῶν δικῶν τους (εἶχαν σκοτωθεῖ δικοί καί σύμμαχοι κάπου πενήντα) καί παίρνοντας μαζί τους τά ὅπλα καί ὅ,τι ἄλλο εἶχαν συλήσει ἀπό τούς 80 νεκρούς τῶν ἐχθρῶν, ἔφυγαν μέ τά καράβια γυρίζοντας στήν Κατάνη. Γιατί εἶχε πιάσει ὁ χειμώνας καί δέν τούς φαινόταν δυνατό νά κάνουν τόν πόλεμο ἀπό κεῖνο τό μέρος, πρίν στείλουν καί φέρουν ἱππεῖς ἀπό τήν Ἀθήνα καί στρατολογήσουν ἄλλους ἀπό ντόπιους συμμάχους τους γιά νά μήν τούς δυναστεύει ὁλοκληρωτικά τό ἐχθρικό ἱππικό· καί πρίν συγχρόνως μαζέψουν χρήματα ἀπό τούς ντόπιους κι ἔρθουν κι ἄλλα ἀπό τήν Ἀθήνα καί πάρουν μέ τό μέρος τους μερικές ἀπό τίς πολιτεῖες, ὅπως τό περίμεναν, πώς δηλαδή θά τούς ὑποταχτοῦν πιό πρόθυμα ὕστερ' ἀπό τή μάχη· πρίν ἐπίσης ἐφοδιαστοῦν μέ σιτάρι κι ἄλλα χρειαζούμενα, μέ τό σκοπό νά ἐπιτεθοῦν ἐνάντια στίς Συρακοῦσες μόλις ἔρθει ἡ ἄνοιξη.

ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ
(κεφ. 72 - 75)

Προτάσεις γιά τήν καλύτερη ὀργάνωση τῶν Συρακουσίων.

72. Αὐτοί λοιπόν ἔφυγαν μέ τά καράβια γιά τήν Κατάνη καί τή Νάξο ἔχοντας τά σχέδια τοῦτα στό νοῦ τους, γιά νά περάσουν ἐκεῖ τό χειμώνα· οἱ Συρακούσιοι πάλι ἀφοῦ ἔθαψαν τούς νεκρούς τους, ἔκαναν συνέλευση τοῦ λαοῦ. Κι ἀνέβηκε στό βῆμα νά τούς μιλήσει ὁ Ἑρμοκράτης ὁ γιός τοῦ Ἕρμωνα, ἄντρας ἀνώτερος στή γνώση ἀπ' ὅλους, τόσο στ' ἄλλα ζητήματα ὅσο στάθηκε ἄξιος στόν πόλεμο μέ τή μεγάλη του πείρα καί δοξάστηκε γιά τήν ἀντρεία του· καί τούς ἐγκαρδίωσε καί δέν τούς ἄφησε νά πέσουν σέ κατάθλιψη ἐξαιτίας ὅσων εἶχαν γίνει· γιατί τούς ἔλεγε πώς δέν εἶχε νικηθεῖ τό φρόνημά τους ἀλλά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς εἶχε βλάψει ἡ ἀταξία. Καί μάλιστα δέν εἶχαν φανεῖ τόσο κατώτεροι ὅσο μποροῦσε κανείς νά περιμένει, τόσο μᾶλλον ὅσο εἶχαν ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στούς πρώτους ἀπό τούς Ἕλληνες, ἀνειδίκευτοι αὐτοί ὅπως θά λέγαμε ἀπέναντι σέ εἰδικευμένους τεχνίτες. Πολύ κακό τούς εἶχε κάνει ἐπίσης ἡ ἔλλειψη ἐνιαίας διοίκησης (γιατί εἶχαν δεκαπέντε στρατηγούς) καί ἡ ἀναρχία τῶν πολιτῶν πού δέν εἶχαν μπεῖ σέ τάξη. Ἄν ὅμως ἐλαττωθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν στρατηγῶν καί μείνουν μόνο οἱ ἔμπειροι καί ἄν ἐξασκήσουν τό πεζικό τόν ἐρχόμενο χειμώνα, προμηθεύοντας ὅπλα σ' ὅσους δέν εἶχαν γιά νά πληθύνει ὁ στρατός ὅσο γίνεται, κι ἄν τούς βάλουν σέ αὐστηρή πειθαρχία στά γυμνάσια, τότε, εἶπε, τό πιό πιθανό εἶναι πώς θά ὑπερισχύσουν μιά καί ἡ παλληκαριά δέν τούς λείπει, καί θά ᾽χει προστεθεῖ σ' αὐτή καί ἡ καλή τάξη στίς ἐπιχειρήσεις. Καί τά δυό αὐτά θ' ἀναπτυχθοῦν μαζί, ἡ ἐμπειρία μέ τήν ἄσκηση πάνω στόν κίνδυνο, κι ἡ ἀντρεία θά πάρει ἀπάνω της καί θά γίνει πιό δυνατή ἀπ' ὅ,τι ἦταν μέ τήν ἐμπιστοσύνη πού θά τῆς δώσει ἡ γνώση. Καί στρατηγούς πρέπει νά διαλέξουν καί λίγους καί μέ πλήρη ἐξουσιοδότηση. Καί νά τούς ὁρκιστοῦν ἐπίσημα πώς θά τούς ἀφήσουν νά τούς διοικήσουν ὅπως ξέρουν αὐτοί γιατί μ' αὐτόν τόν τρόπο θά φυλάγονταν καλύτερα ὅσα ἔπρεπε νά μείνουν κρυφά καί ἡ ὅλη προετοιμασία θά γινόταν μέ τάξη καί χωρίς δισταγμούς καί ὑπεκφυγές.

Ἔγκριση τῶν προτάσεων.

73. Ἀφοῦ τόν ἄκουσαν οἱ Συρακούσιοι ψήφισαν ὅλα τά μέτρα πού τούς πρότεινε, καί στρατηγούς ἔβγαλαν αὐτόν τόν ἴδιο, τόν Ἑρμοκράτη, καί τόν Ἡρακλείδη τό γιό τοῦ Λυσίμαχου καί τό Σικανό τό γιό τοῦ Ἐξήκεστου, μόνον αὐτούς τούς τρεῖς· κι ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στήν Κόρινθο καί τή Λακεδαίμονα γιά νά τούς ἔρθουν συμμαχικές δυνάμεις καί γιά νά πείσουν τούς Λακεδαιμονίους νά ξαναπιάσουν ἀπό δῶ κι ἐμπρός φανερά καί πιό ἀποφασιστικά τόν πόλεμο πρός τούς Ἀθηναίους στήν Ἑλλάδα, ἔτσι ὥστε ἢ νά τούς τραβήξουν πίσω ἀπό τή Σικελία, ἤ τουλάχιστο νά εἶναι λιγότερο σέ θέση νά στέλνουν πρόσθετες ἐνισχύσεις καί ἄλλα πολεμικά ἐφόδια στό στρατό τους στή Σικελία.

Ἀποτυχία τῶν Ἀθηναί-

74. Ὁ στρατός τῶν Ἀθηναίων τώρα, πού ξεχειμώνιαζε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ων στή Μεσσήνη. Οί Ἀθηναῖοι στή Νάξο.

στήν Κατάνη, ἀρμένισε ἀμέσως ἐνάντια στή Μεσσήνη μέ τήν προϋπόθεση πώς θά τούς τήν πρόδιναν οἱ ντόπιοι. Κι ἐκεῖνα πού διαπραγματεύονταν δέν ἔγιναν· γιατί ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔφυγε μέ τό μήνυμα νά γυρίσει πίσω, ξέροντας κιόλας πώς θά γινόταν ἐξόριστος, προειδοποίησε τούς φίλους τῶν Συρακουσίων στή Μεσσήνη, ξέροντας καλά τί μελετοῦσαν νά κάνουν οἱ Ἀθηναῖοι· αὐτοί τότε σκότωσαν τούς ἄντρες πού διαπραγματεύονταν μέ τούς Ἀθηναίους πρίν κάνουν τίποτα, κι ἐπειδή βρίσκονταν κιόλας σέ στάση καί ἦταν ὁπλισμένοι, ὑπερίσχυσαν οἱ ὀπαδοί αὐτοῦ τοῦ κόμματος, ὥστε νά μή δεχτοῦν τούς Ἀθηναίους ὅταν θά ἔφταναν [81]. Κι ἀφοῦ ἔμειναν κάπου δεκατρεῖς μέρες ἐκεῖ, ἐπειδή τούς ἔδερνε ἡ βαρυχειμωνιά καί τούς ἔλειψαν καί τά τρόφιμα καί τίποτα δέν τούς πήγαινε καλά, γύρισαν στή Νάξο κι ἐκεῖ, ἀφοῦ ἑτοίμασαν ἀραξοβόλια γιά τά καράβια καί περίφραξαν τό στρατόπεδο μέ φράχτη ἀπό πασσάλους, ἔμειναν νά ξεχειμωνιάσουν· κι ἔστειλαν ἕνα πολεμικό στήν Ἀθήνα γιά νά φέρει χρήματα καί νά εἰδοποιήσει γιά τό ἱππικό, ὥστε νά φτάσει μόλις μπεῖ ἡ ἄνοιξη.

Τεῖχος τῶν Συρακουσίων. Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακουσίων στήν Καμάρινα.

75. Ἔχτιζαν τεῖχος καί οἱ Συρακούσιοι ὅλο αὐτό τό χειμώνα, τόσο κοντά στήν πολιτεία, παίρνοντας μέσα καί τόν Τεμενίτη [82] καί πρός ὅλη τήν πλευρά πού ἔβλεπε πρός τίς Ἐπιπολές [83] ἔτσι ὥστε ἄν τύχει καί νικηθοῦν νά μήν εἶναι εὔκολο νά τούς περικυκλώσουν οἱ ἐχθροί μέ τεῖχος, ὅπως ἄν πολιορκοῦσαν μιά περιοχή μέ μικρή περιφέρεια· ἔκαναν καί στά Μέγαρα φρούριο, κι ἔχτισαν ἄλλο στήν περιοχή τοῦ Ὀλυμπιείου κι ἔστησαν περιφράγματα μέ πασσάλους μέσα στή θάλασσα παντοῦ ὅπου ἦταν δυνατό νά κάνουν ἀπόβαση οἱ ἀντίπαλοι. Ξέροντας ἐπίσης πώς οἱ Ἀθηναῖοι ξεχειμώνιαζαν στή Νάξο, ἐξεστράτευσαν μέ ὁλόκληρο τόν ἔνοπλο λαό στήν Κατάνη, καί κατάστρεψαν ἕνα μέρος τῆς ὑπαίθρου, κι ἀφοῦ ἔκαψαν τίς σκηνές τῶν Ἀθηναίων καί τίς ἐγκαταστάσεις τοῦ στρατόπεδου, γύρισαν στόν τόπο τους. Μαθαίνοντας ὕστερα πώς οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν στείλει πρέσβεις στήν Καμάρινα σύμφωνα μέ τή συμμαχία πού εἶχε γίνει τόν καιρό τοῦ Λάχη, μέ τήν ἐλπίδα νά τούς πάρουν μέ τό μέρος τους, ἔστειλαν κι αὐτοί ἄλλη πρεσβεία μέ τόν ἀντίθετο σκοπό· γιατί ὑποψιάζονταν τούς Καμαριναίους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι δέν ἔστειλαν πρόθυμα ὅσα ἔστειλαν στήν πρώτη μάχη, καί μήπως ἀπό δῶ κι ἐμπρός δέ θελήσουν πιά νά τούς βοηθήσουν, ἀφοῦ εἶδαν πώς οἱ Ἀθηναῖοι τά πῆγαν καλά στή μάχη, ἀλλά προσχώρησουν σ᾽ αὐτούς, σύμφωνα μέ τήν παλιά τους φιλία, ἄν τούς ἔπειθαν οἱ πρέσβεις. Ὅταν ἔφτασαν λοιπόν στήν Καμάρινα ἀπό μέρους τῶν Συρακουσίων ὁ Ἑρμοκράτης καί ἄλλοι, κι ἀπό μέρους τῶν Ἀθηναίων ὁ Εὔφημος μέ μερικούς ἄλλους, κι ἔγινε συνέλευση τοῦ λαοῦ, ὁ Ἑρμοκράτης, θέλοντας νά κατηγορήσει πρῶτος τούς Ἀθηναίους, μίλησε καί εἶπε πάνω-κάτω τά ἀκόλουθα :

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΜΟΚΡΑΤΗ
(κεφ. 76 - 80)

Σκοποί τῶν Ἀθηναίων.

76. «Ἐρχόμαστε ἐδῶ ὡς πρέσβεις, πολίτες τῆς Καμάρινας, ὄχι γιατί φοβόμαστε μήπως καταπλαγεῖτε ἀπό τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων πού βρίσκεται στά μέρη μας, ἀλλά περισσότερο φοβόμαστε τά λόγια πού πρόκειται νά ποῦν, μήπως σᾶς παρασύρουν, πρίν ἀκούσετε καί μᾶς. Ἦρθαν δηλαδή αὐτοί στή Σικελία μέ τή δικαιολογία πού μαθαίνετε ἀπό τίς πληροφορίες, ἀλλά μέ σκοπούς στό μυαλό τους, πού ὅλοι μποροῦμε νά εἰκάσομε· καί μοῦ φαίνεται, ὄχι πώς θέλουν νά ἐγκαταστήσουν τούς Λεοντίνους στόν τόπο τους, ἀλλά μᾶλλον νά διώξουν ἐμᾶς ἀπό τό δικό μας. Γιατί δέν εἶναι λογικό νά πιστεύομε πώς ἐνῶ ἐρημώνουν τίς πολιτεῖες τῆς Ἑλλάδας[84], θέλουν δῆθεν νά ταχτοποιήσουν τίς πολιτεῖες ἐδῶ, καί πώς νοιάζονται τόσο γιά τούς Λεοντίνους πού εἶναι Χαλκιδεῖς, ἐξαιτίας τῆς φυλετικῆς τους συγγένειας, ἐνῶ τούς Χαλκιδεῖς τῆς Εὔβοιας, πού τοῦτοι ἐδῶ εἶναι ἄποικοί τους, τούς κρατοῦν στήν ὑποτέλεια ἀφοῦ τούς ὑποδούλωσαν[85]. Ἀλλά μέ τήν ἴδια νοοτροπία ἀπόχτησαν τά ἐκεῖ καί προσπαθοῦν νά καταχτήσουν καί τά ἐδῶ. Ὅταν δηλαδή ἔγιναν ἀρχηγοί τῶν Ἰώνων μέ τή θέλησή τους, καί ὅσων ἄλλων μέ ἰωνική καταγωγή συμμάχησαν μαζί τους γιά νά πάρουν ἐκδίκηση ἀπό τούς Πέρσες[86], ἄλλους μέ τήν πρόφαση πώς δέν ἔδωσαν στρατό, ἄλλους γιατί ἔκαναν πόλεμο μεταξύ τους, κι ἄλλους μέ κάποια εὔλογη καί φαινομενικά ἠθική κατηγορία, τούς ὑποδούλωσαν ὅλους. Καί δέν ἀντιπο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λέμησαν τούς Μήδους οὔτε τοῦτοι γιά τήν ἐλευθερία τάχα τῶν Ἑλλήνων, οὔτε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες γιά τή δική τους, ἀλλά τοῦτοι ἐδῶ γιά νά τούς ἔχουν δούλους αὐτοί κι ὄχι οἱ Πέρσες, κι οἱ ἄλλοι γιά ν' ἀλλάξουν ἀφέντη, κι ἔτσι βρῆκαν ἕναν ὄχι πιό ἀστόχαστο, ἀλλά πιό κακόβουλα ἔξυπνο [87].

Ἀνάγκη ἡ ἑνότητα τῶν Σικελιωτῶν.

77. »Δέν ἤρθαμε ὅμως ἐδῶ τώρα γιά νά φανερώσομε πόσες κατηγορίες μπορεῖ εὔκολα κανείς ν' ἀπευθύνει πρός τήν πολιτεία τῶν Ἀθηναίων σέ ἀνθρώπους πού γνωρίζουν καλά τίς ἀδικίες της, ἀλλά πολύ περισσότερο γιά νά κατηγορήσομε τόν ἑαυτό μας. Ἐνῶ ἔχομε παραδείγματα τοῦ πῶς ὑποδουλώθηκαν οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἐπειδή δέν ὑπερασπίστηκαν τόν ἑαυτό τους, κι ἐνῶ μεταχειρίζονται τώρα ἐνάντιά μας τίς ἴδιες ἀκριβῶς σοφιστεῖες πού ἀκοῦμε στήν περίσταση αὐτή, πώς τάχα ἦρθαν γιά χάρη τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν Λεοντίνων στόν τόπο τους, καί γιά νά βοηθήσουν τούς Ἐγεσταίους τούς συμμάχους τους, δέ συσπειρωνόμαστε μεταξύ μας καί δέ θέλομε νά τούς δείξομε πιό ἔντονα, πώς τά μέρη τοῦτα δέν εἶναι Ἴωνες ἤ Ἑλληνσπόντιοι καί νησιῶτες, πού μένουν ἀδιάκοπα δοῦλοι ἀλλάζοντας ἀφέντη, εἴτε τό Μῆδο εἴτε ἕναν ὁποιοδήποτε ἄλλο, ἀλλά Δωριεῖς ἐλεύτεροι πού κατοικοῦν τή Σικελία ἔχοντας τήν καταγωγή τους ἀπό τήν αὐτόνομη Πελοπόννησο. Εἰδάλλως τί περιμένομε; νά κυριευτοῦμε μιά-μιά πολιτεία χωριστά, ἐνῶ ξέρομε πώς μόνο μ' αὐτόν τόν τρόπο ἦταν δυνατό νά νικηθοῦμε κι ἐνῶ βλέπομε πώς ἀκριβῶς αὐτή τήν πολιτική ἀκολουθοῦν, ὥστε ἄλλους ἀπό μᾶς νά τούς χωρίσουν τόν ἕνα ἀπό τόν ἄλλο μέ τά λόγια τους, ἄλλους νά τούς κάνουν νά πολεμήσουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο ὥς τό τέλος, μέ τήν ἐλπίδα τῆς συμμαχίας τους, ἄλλους τέλος βρίσκοντας κάτι εὐχάριστο νά ποῦνε στόν καθένα, κι ἔτσι νά κατορθώσουν τούς ἄνομους σκοπούς τους [88]; Τί νομίζομε λοιπόν, ἐνῶ ὁ μακρινός συγκάτοικος τῆς Σικελίας χάνεται πρίν ἀπό μᾶς, πώς δέ θά 'ρθει τό κακό καί στόν ἴδιο τόν καθένα μας, καί πώς ἐκεῖνος πού παθαίνει τή συμφορά πρίν ἀπ' αὐτόν, ὑποφέρει μόνος του, χωρίς σχέση μέ τούς ἄλλους;

Συμφέρον τῶν Σικελιωτῶν ἡ βοήθεια στούς Συρακουσίους.

78. »Κι ἄν τοῦ 'ρχόταν κανενός στό νοῦ πώς ὁ Συρακούσιος ἔχει πόλεμο μέ τόν Ἀθηναῖο κι ὄχι αὐτός ὁ ἴδιος, καί τό θεωρήσει σοβαρό νά μπεῖ σέ κίνδυνο γιά τή δική του πατρίδα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄς στοχαστεῖ πώς δέ θά πολεμήσει περισσότερο γιά τήν δική μου, ἀλλά τό ἴδιο καί γιά τήν πατρίδα του στό ἔδαφος τῆς δικῆς μου· καί θά εἶναι τόσο πιό ἀσφαλισμένος ὅσο δέ θά ᾽χω πρωτύτερα καταστραφεῖ ἐγώ, πώς θ᾽ ἀγωνιστεῖ ὄχι ἀπομονωμένος, ἀλλά ἔχοντάς με σύμμαχο στό πλευρό του, καί πώς ὁ ᾽Αθηναῖος δὲ θέλει νά τιμωρήσει τήν ἔχθρα πού τοῦ ᾽χει ὁ Συρακούσιος, ἀλλὰ ἐξίσου θέλει, παίρνοντάς με γιά πρόφαση, νά ἐξασφαλίσει τή δική του φιλία [89]. Κι ἄν πάλι κανείς μᾶς φθονεῖ ἤ μᾶς φοβᾶται (γιατί καί τά δύο αὐτά αἰσθήματα τά ἐμπνέουν στούς ἄλλους οἱ μεγάλες πολιτεῖες) καί ἀπό τά δυό αὐτά ἐλατήρια θέλει νά κακοπάθουν οἱ Συρακοῦσες, γιά νά βάλομε μυαλό, ἀλλά νά ὑπερισχύσουν τελικά γιά χάρη τῆς δικῆς του ἀσφάλειας, ἡ εὐχή ὅπου στηρίζει τίς ἐλπίδες του δέν εἶναι κατορθωτή στήν ἀνθρώπινη δύναμη. Γιατί δέν εἶναι δυνατό συγχρόνως ὁ ἴδιος ἄνθρωπος νά γίνει κύριος τῆς ἐπιθυμίας του καί τῆς τύχης. Κι ἄν κάνει λάθος στούς ὑπολογισμούς του, ἀφοῦ θρηνήσει τίς δικές του συμφορές, θά θελήσει ἴσως νά ᾽ρθει κάποτε ἡ ὥρα νά φθονήσει καί πάλι τή δική μας εὐτυχία. Τότε θά τοῦ εἶναι πιά ἀδύνατο, ἀφοῦ θά μᾶς ἔχει ἐγκαταλείψει καί θά ᾽χει νά συμμεριστεῖ τούς ἴδιους κινδύνους, πού δέν εἶναι ζήτημα λόγου ἀλλά πραγματικῶν γεγονότων· γιατί κατά τή λογική αὐτή, πολεμώντας μαζί μας, θά ἔσωζε τήν ἐξουσία μας, πραγματικά ὅμως θά ἐξασφάλιζε τήν ἴδια του τή σωτηρία. Καί τό πιό εὔλογο θά ἦταν ἐσεῖς, πολίτες τῆς Καμάρινας, πού συνορεύετε μαζί μας καί κινδυνεύετε ἀμέσως ὕστερ᾽ ἀπό μᾶς, νά τά προβλέψετε αὐτά, καί νά μήν ἐκπληρώνετε τίς συμμαχικές σας ὑποχρεώσεις μέ τόση νωθρότητα ὅπως τώρα, ἀλλά ἐσεῖς ἀπό μόνοι σας νά ᾽ρθετε κοντά μας, ὅπως θά μᾶς παρακαλούσατε νά ᾽ρθοῦμε νά σᾶς βοηθήσουμε ἄν ἔρχονταν οἱ ᾽Αθηναῖοι νά χτυπήσουν πρῶτα τό ἔδαφος τῆς Καμάρινας· ἔτσι καί κατά τό ἴδιο κριτήριο νά παρουσιαστεῖτε καί τώρα παρακινώντας μας νά μήν ὑποχωρήσομε διόλου. ᾽Αλλά οὔτε σεῖς, τουλάχιστο ὥς τώρα, ἔχετε δείξει κάποια διάθεση, οὔτε οἱ ἄλλοι.

79. »Ἴσως ὅμως ἀπό δειλία δείχνετε προσήλωση στή δικαιοσύνη, τόσο στίς σχέσεις σας μαζί μας, ὅσο καί μέ τούς ἐπιδρομεῖς, λέγοντας πώς ὑπάρχει συμμαχία ἀνάμεσά σας καί

Ἄκυρη ἡ συμμαχία μέ τούς ᾽Αθηναίους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στούς Ἀθηναίους· ἀλλά αὐτή τή συμμαχία δέν τήν ἐκλείσατε ἐνάντια στούς φίλους σας, ἀλλά γιά τήν περίπτωση πού κάποιος ἐχθρός θά ᾽ρθει νά σᾶς χτυπήσει· καί γιά νά πᾶτε νά ἐνισχύσετε τούς Ἀθηναίους ὅταν τούς κάνουν ἐπίθεση ἄλλοι, κι ὄχι ὅταν, ὅπως συμβαίνει τώρα, αὐτοί οἱ ἴδιοι κακοποιοῦν ἄλλους, ἀφοῦ οὔτε οἱ Ρηγίνοι πού εἶναι Χαλκιδεῖς δέν ἔχουν καμιά διάθεση νά βοηθήσουν ν᾽ ἀποκαταστήσουν τούς Λεοντίνους στόν τόπο τους, ἄν καί εἶναι κι αὐτοί Χαλκιδεῖς. Καί θά ἦταν φοβερό, ἄν ἐκεῖνοι μέν ἀπό τήν ὑποψία τους ἐναντιώνονταν στό ἔργο πού ἔχει τόσο ὡραία δικαιολογία, καί φέρνονταν φρόνιμα παρά τή λογική, ἐνῶ ἐσεῖς, στηριγμένοι σέ πρόφαση πού φαίνεται λογική, εἶστε πρόθυμοι νά ὠφελήσετε τούς φυσικούς σας ἐχθρούς, καί· θέλετε νά καταστρέψετε, συμμαχώντας μέ τούς πιό μισητούς ἀνθρώπους, τούς φυσικούς σας ὁμοεθνεῖς. Ἀλλ᾽αὐτό δέν εἶναι δίκαιο· βοηθεῖστε μας λοιπόν καί μή φοβᾶστε τήν πολεμική τους ἑτοιμασία· γιατί δέν εἶναι ἄξια νά μᾶς τρομάζει, ἄν ὅλοι σταθοῦμε ὁ ἕνας δίπλα στόν ἄλλο, παρά μόνο ἄν, πράμα πού ἐπιδιώκουν αὐτοί, διασπαστοῦμε σέ ἀμοιβαία ἀντιμαχία, ἀφοῦ οὔτε ὅταν ἦρθαν νά χτυπήσουν μόνους ἐμᾶς καί νίκησαν μιά μάχη, δέν κατόρθωσαν νά πραγματοποιήσουν αὐτά πού ἤθελαν, ἀλλά σηκώθηκαν κι ἔφυγαν ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσαν.

Ἡ ἀσφάλεια τῆς Σικελίας προέχει.

80. »Ὥστε δέν εἶναι λογικό ν᾽ ἀφήσομε τό φρόνημά μας νά πέσει ἄν εἴμαστε ὅλοι μαζί, ἀλλά νά προχωρήσομε καί νά κλείσομε τή συμμαχία μας μέ μεγαλύτερο ζῆλο, ἀφοῦ μάλιστα θά μᾶς ἔρθει βοήθεια κι ἀπό τήν Πελοπόννησο, πού οἱ κάτοικοί της εἶναι ἀπ᾽ ὅλες τίς ἀπόψεις ἱκανότεροι ἀπό τούτους ἐδῶ στήν πολεμική τέχνη· καί μή νομίσει κανείς πώς ἐκείνη ἡ προνοητική σκέψη εἶναι δίκαιη ἀπέναντί μας πού σᾶς ἐξασφαλίζει ἐσᾶς, δηλαδή τό νά μή βοηθᾶτε κανέναν ἀπό τούς δυό γιατί τάχα εἶστε σύμμαχοι καί τῶν δύο· γιατί αὐτό δέν εἶναι στήν πράξη ἴση μεταχείριση, ὅπως φαίνεται ἀπό τό δικαιολογητικό ἰσχυρισμό. Γιατί ἄν, ἐπειδή δέν συμμαχήσατε σεῖς, τό θῦμα τῆς ἐπίθεσης νικηθεῖ, καί κεῖνος πού νίκησε ὑπερισχύσει, τί ἄλλο κάνατε παρά μέ τήν ἀπουσία σας, νά μή βοηθήσετε τούς πρώτους νά σωθοῦν, καί νά μήν ἐμποδίσετε τούς ἄλλους νά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πράξουν τό κακό; Εἶναι ὅμως πολύ ὡραιότερο ρίχνοντας τό βάρος σας μέ τό μέρος τῶν ἀδικημένων νά διαφυλάξετε τήν κοινή ἀσφάλεια στή Σικελία, καί νά μήν ἀφήσετε τούς Ἀθηναίους, πού εἶναι δά καί φίλοι σας, νά διαπράξουν ἕνα σοβαρό λάθος.

»Γιά νά συνοψίσομε : ὑποστηρίζομε, ἐμεῖς οἱ Συρακούσιοι, πώς δέν εἶναι δουλειά μας νά σᾶς ἀναπτύξομε κατά βάθος οὔτε σέ σᾶς οὔτε στούς ἄλλους ἐκεῖνα πού τά καταλαβαίνετε ὅσο καλά κι ἐμεῖς· σᾶς κάνομε ὅμως μιά παράκληση καί συγχρόνως ἄν δέ σᾶς πείσομε, διαμαρτυρόμαστε καί λέμε πώς μᾶς ἐπιβουλεύονται Ἴωνες πού εἶναι ἀνέκαθεν ἐχθροί μας, καί μᾶς προδίνετε, ἐμᾶς τούς Δωριεῖς, ἐσεῖς οἱ Δωριεῖς. Κι ἄν μᾶς ὑποτάξουν οἱ Ἀθηναῖοι, θά νικήσουν ἀπό τή δική σας ἄβουλη γνώμη, ἀλλά θά δοξαστοῦν γιά τή δική τους δύναμη, καί γιά βραβεῖο τῆς νίκης δέ θά πάρουν ἄλλο παρά ἐκεῖνον πού τούς τήν προμήθεψε· κι ἄν πάλι νικήσεμε ἐμεῖς, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πάλι θά τιμωρηθεῖτε πού γίνατε αἴτιοι νά μποῦμε σέ τέτοιο κίνδυνο [90]. Στοχαστεῖτε λοιπόν καί διαλέξετε ἤ τήν ἄμεση ὑποδούλωση χωρίς κίνδυνο ἤ, στήν περίπτωση πού θά νικήσετε μαζί μας, τή γνώση πώς δέ θά 'χετε δεχτεῖ ντροπιασμένοι τούς Ἀθηναίους γι' ἀφέντες καί θ' ἀποφύγετε τό μίσος μας πού δέ θά σβυστεῖ τόσο γρήγορα».

Η ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΦΗΜΟΥ
(κεφ. 81 - 87)

81. Κάπου τέτοια λόγια εἶπε ὁ Ἑρμοκράτης. Ὕστερ' ἀπ' αὐτόν μίλησε ὁ Εὔφημος, ὁ πρεσβευτής τῶν Ἀθηναίων καί εἶπε πάνω-κάτω τά ἀκόλουθα :

Δικαίωση τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας.

82. «Ἐμεῖς ἤρθαμε γιά ν' ἀνανεώσομε τή συμμαχία πού ἴσχυε ἀπό πρωτύτερα, ἐπειδή ὅμως ὁ Συρακούσιος μᾶς πρόσβαλε εἶναι τώρα ἀνάγκη νά μιλήσομε καί γιά τήν ἡγεμονία μας καί νά δείξομε πώς εἶναι λογικό νά τήν ἔχομε [91]. Τήν ἰσχυρότερη μαρτυρία τήν ἔδωσε αὐτός ὁ ἴδιος, λέγοντας πώς οἱ Ἴωνες ἦταν ἀνέκαθεν ἐχθροί μέ τούς Δωριεῖς. Καί εἶναι πράγματι ἀλήθεια· ἐμεῖς δηλαδή, ὄντας Ἴωνες, ἀναλογιστήκαμε μέ ποιό τρόπο θά μπορούσαμε καλύτερα νά μήν ὑποκύψομε στούς Πελοποννη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίους πού εἶναι Δωριεῖς, καί εἶναι περισσότεροι ἀπό μᾶς καί ἐγκαταστημένοι στά σύνορά μας. Κι ἀφοῦ ναυπηγήσαμε στόλο μετά τούς περσικούς πολέμους, ξετινάξαμε ἀπό πάνω μας τήν ἐξουσία καί τήν ἀρχηγία τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπειδή δέν ἦταν διόλου πιό ταιριαστό νά μᾶς προστάζουν ἐκεῖνοι παρά νά τούς προστάζομε ἐμεῖς, ἐξόν πού ἦταν πιό δυνατοί ἀπό μᾶς· κι ἔτσι ἀφοῦ γίναμε ἡγεμόνες στίς πολιτεῖες πού βρίσκονταν πρωτύτερα στήν ἐξουσία τοῦ Πέρση βασιλιᾶ [92], ζοῦμε αὐτόνομοι, γιατί θεωρήσαμε πώς μ' αὐτόν τόν τρόπο ὑπῆρχε πολύ μικρότερη πιθανότητα νά γίνομε ὑποταχτικοί τῶν Πελοποννησίων, ἔχοντας δύναμη πού μ' αὐτή μποροῦμε νά διαφεντέψομε τόν ἑαυτό μας· καί γιά νά ποῦμε τήν ἀλήθεια δέν ἦταν ἄδικο πού πήραμε στήν ἐξουσία μας τόσο τούς Ἴωνες, ὅσο καί τούς νησιῶτες, πού οἱ Συρακούσιοι λένε πώς ὑποδουλώθηκαν, ἐπειδή συγγενεύει ἡ φυλή τους μέ τή δική μας. Γιατί ἦρθαν τότε μέ τόν Πέρση ἐνάντια στή μητέρα τους πολιτεία, γιατί δέν τόλμησαν ν' ἀποστατήσουν ἀπ' αὐτούς καί νά καταστρέψουν τό ἔχει τους, ὅπως ἐμεῖς πού ἐγκαταλείψαμε τήν πολιτεία μας, μά διάλεξαν μέ τή θέλησή τους τή δουλεία καί θέλησαν νά τή φέρουν καί σέ μᾶς [93].

Ταύτιση τῶν συμφερόντων τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Καμαριναίων.

83. »Ἀντί γιά ὅλ' αὐτά, κι ὄντας συγχρόνως ἄξιοι, τούς ἐξουσιάζομε, γιατί προσφέραμε τό μεγαλύτερο ναυτικό καί τόν πιό ἀνεπιφύλαχτο ζῆλο νά ἐλευθερώσομε τούς Ἕλληνες, κι ἐπειδή ἀκόμα βοηθώντας τό Μῆδο μέ προθυμία μᾶς ἐζημίωναν πολύ· τέλος, ἐπειδή ποθούσαμε νά εἴμαστε ἰσχυροί ἀπέναντι στούς Πελοποννησίους. Καί δέ λέμε ὡραῖα λόγια [94] πώς τάχα ἤ ἐπειδή νικήσαμε μόνοι τό βάρβαρο εἶναι σωστό νά εἴμαστε ἀρχηγοί τους ἤ πώς ριχτήκαμε στόν κίνδυνο περισσότερο γιά χάρη τους παρά γιά χάρη ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί γιά τήν ἴδια μας τήν πολιτεία. Γιατί δέν μπορεῖ νά κατηγορηθεῖ κανείς ἐπειδή προνοεῖ καί κανονίζει πῶς θ' ἀσφαλιστεῖ καθώς ταιριάζει. Καί τώρα πού ἤρθαμε ἐδῶ πάλι γιά νά διασφαλίσομε τή σωτηρία μας, βλέπομε πώς καί τό ἴδιο αὐτό πρᾶμα εἶναι καί δικό σας συμφέρον· κι αὐτό ἀποδείχτηκε τόσο ἀπό τίς συκοφαντίες πού λένε αὐτοί ἐνάντιά μας καί ἰδίως ἀπ' ὅσα μαντεύετε σεῖς μέσα ἀπό τά λόγια τους καί φοβᾶστε· γιατί ξέρομε πώς ὅσοι ὑποψιάζονται κάτι, ἀφήνουν ἀπό τόν ὑπερβολικό τους φόβο τά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐχάριστα λόγια νά τούς παρασύρουν, ἀλλά ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα τῆς δράσης κάνουν ἐκεῖνο πού τούς συμφέρει. Γιατί καθώς εἴπαμε κρατοῦμε τήν ἐξουσία ἐκεῖ ἐξαιτίας τοῦ φόβου καί γιά τόν ἴδιο λόγο ἤρθαμε ἐδῶ - πέρα νά ρυθμίσομε τήν κατάσταση μαζί μέ τούς φίλους μας ὥστε ν' ἀσφαλιστοῦμε, κι ὄχι γιά νά τούς ὑποδουλώσομε καθώς λέν' αὐτοί, ἀλλά μᾶλλον γιά νά προλάβομε μήν τό πάθουν.

Συμφέρον τῶν Ἀθηναίων ἡ αὐτονομία τῶν σικελικῶν πόλεων.

84. »Κι ἄς μήν πιστέψει κανείς πώς φροντίζομε γιά σᾶς ἐνῶ δέ μᾶς πέφτει λόγος· γιατί ἄς συλλογιστεῖ πώς ἄν ἐσεῖς εἶστε ἀσφαλεῖς καί ἀντέχετε ἀπέναντι στούς Συρακουσίους γιατί θά 'χετε δύναμη, εἶναι μικρότερη ἡ πιθανότητα νά στείλουν αὐτοί κάποια ἐνίσχυση στούς Πελοποννησίους καί νά μᾶς κάνουν κακό. Κι ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη τό ζήτημα μᾶς ἀφορᾶ, καί πολύ μάλιστα. Καί γιά τόν ἴδιο λόγο εἶναι ἐπόμενο νά θέλομε ν' ἀποκαταστήσομε τούς Λεοντίνους στόν τόπο τους, ὄχι σάν ὑποταχτικούς, καθώς τούς συγγενεῖς τους στήν Εὔβοια, ἀλλά ὅσο γίνεται πιό ἰσχυρούς, ἔτσι ὥστε, μέ ἀφετηρία τή χώρα τους νά ἐνοχλοῦν τούτους ἐδῶ, πού συνορεύουν μαζί τους, γιά τό δικό μας συμφέρον. Γιατί στήν κυρίως Ἑλλάδα εἴμαστε καί μόνοι μας ἀρκετά δυνατοί γιά ν' ἀντιμετωπίσομε τούς ἐχθρούς μας, καί οἱ Χαλκιδεῖς πού τοῦτοι-ἐδῶ μᾶς κατηγοροῦν πώς, ἐνῶ τούς ὑποδουλώσαμε χωρίς λόγο, ἀξιώνομε νά ἐλευθερώσομε τούς ἐδῶ, μᾶς συμφέρει νά εἶναι ἄοπλοι καί νά εἶναι οἱ Λεοντίνοι καί οἱ ἄλλοι φίλοι μας ὅσο γίνεται πιό αὐτόνομοι.

Στόχος τῶν Συρακουσῶν ἡ ἐξουσία στή Σικελία.

85. »Γιά ἕναν ἄντρα πού εἶναι τύραννος, καί γιά μιά πόλη πού ἔχει ἡγεμονία τίποτα δέν εἶναι παράλογο ἄν τούς συμφέρει, τίποτα δέν τούς εἶναι συγγενικό ἄν δέν μποροῦν νά τό ἐμπιστευθοῦν· γίνονται ἢ φίλοι ἢ ἐχθροί μέ τόν καθένα ἀνάλογα μέ τήν εὐκαιρία πού παρουσιάζεται. Ἐδῶ, ἐμᾶς μᾶς συμφέρει ὄχι νά κάνομε κακό στούς φίλους μας, ἀλλά νά γίνουν οἱ ἐχθροί μας ἀνίσχυροι, ἐπειδή οἱ φίλοι μας εἶναι δυνατοί. Καί δέν πρέπει νά μᾶς ἀρνηθεῖτε τήν ἐμπιστοσύνη σας. Γιατί καί στούς συμμάχους πέρα στήν Ἑλλάδα ἀρχηγεύομε ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού μᾶς εἶναι χρήσιμοι, ἀφήνοντας τούς Χιῶτες καί τούς Μηθυμναίους[95] αὐτόνομους μέ τόν ὅρο νά μᾶς προμηθεύουν καράβια, ἐξαναγ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καζοντας τούς περισσότερους νά πληρώνουν χρηματικό φόρο, κι ἄλλους πάλι παίρνοντάς τους ὡς ἐντελῶς ἐλεύθερους συμμάχους, μόλο πού εἶναι νησιῶτες καί θά ἦταν εὔκολο νά τούς ὑποτάξομε, ἐπειδή βρίσκονται σέ τόπους πρόσφορους γιά τούς σκοπούς μας κοντά στήν Πελοπόννησο [96]. Ὥστε εἶναι εὔλογο καί τά ἐδῶ πράματα νά τά κανονίσομε ἔτσι ὥστε νά μᾶς ὠφελήσουν καί ὅπως εἴπαμε, ἀναφορικά μέ τό φόβο μας γιά τούς Συρακουσίους. Ἐνῶ αὐτοί ἐπιθυμοῦν νά σᾶς ἐξουσιάσουν, καί θέλουν, ἀφοῦ σᾶς συνασπίσουν ὅλους μαζί, στηριγμένοι στήν ὑποψία πού σᾶς ἐμπνέει ἡ παρουσία μας, ὅταν θά ἔχομε φύγει ἄπρακτοι, εἴτε μέ τή βία εἴτε ἐξαιτίας τῆς ἀπομόνωσής σας, νά κυβερνήσουν αὐτοί τή Σικελία. Κι αὐτό θά εἶναι ἀναγκαία συνέπεια ἄν συνασπιστεῖτε μαζί τους· γιατί οὔτε γιά μᾶς θά ἦταν πιά εὔκολο νά ἀντιμετωπίσομε μιά τέτοια δύναμη, μιά καί θά ἔχει συσταθεῖ, οὔτε οἱ Συρακούσιοι θά ἦταν ἀνίσχυροι ἀπέναντί σας, ἄν λείπαμε ἐμεῖς ἀπό τή μέση.

Οἱ Συρακούσιοι, οἱ ἀληθινοί ἐχθροί.

86. »Καί γιά ὅποιον δέ συμφωνεῖ μ᾽ αὐτά, οἱ ἴδιες οἱ πράξεις τους τό δείχνουν. Γιατί καί τήν πρώτη φορά πού μᾶς παρακαλέσατε νά ᾽ρθομε νά σᾶς βοηθήσομε, δέν προβάλατε ἄλλη δικαιολογία παρά τό φόβο, πώς ἄν ἀψηφήσομε τήν πιθανότητα νά γίνετε ὑποταχτικοί στούς Συρακουσίους, θά κινδυνεύαμε καί μεῖς οἱ ἴδιοι [97]. Δέν εἶναι λοιπόν τώρα σωστό, τόν ἴδιο λόγο πού μ᾽ αὐτόν εἴχατε τήν ἀξίωση νά μᾶς πείσετε, νά μήν τόν πιστεύετε οἱ ἴδιοι, οὔτε εἶναι σωστό νά σᾶς εἴμαστε ὕποπτοι, ἐπειδή ἤρθαμε μέ μεγαλύτερη δύναμη γιά ν᾽ ἀντιμετωπίσομε τή δική τους, ἀλλά πολύ περισσότερο νά δυσπιστεῖτε πρός αὐτούς. Γιατί ἐμεῖς οὔτε νά μείνομε στόν τόπο σας ἔχομε τή δυνατότητα χωρίς τή βοήθειά σας· κι ἄν ἀκόμα γινόμαστε κακοί καί σᾶς ὑποτάζαμε, πάλι δέ θά μπορούσαμε νά σᾶς κρατήσομε ὑποδουλωμένους, ἀφοῦ εἴμαστε τόσο θαλάσσιο ταξίδι μακρυά ἀπό τή βάση μας καί γιατί δέν ἔχομε τά μέσα νά βάλομε μόνιμες φρουρές σέ πολιτεῖες τόσο μεγάλες κι ἐξοπλισμένες σάν ἠπειρωτικές δυνάμεις· αὐτοί ὅμως, κατοικώντας μόνιμα δίπλα σας, ὄχι σέ στρατόπεδο, ὅπως ἐμεῖς, ἀλλά μέ πολιτεία ὁλόκληρη, μεγαλύτερη ἀπ᾽ ὅλη τή δύναμή μας ἐδῶ, ἀδιάκοπα σχεδιάζουν τό κακό σας, κι ὅταν παρουσιαστεῖ εὐκαιρία ἐνάντια στή μιά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἤ τήν ἄλλη πολιτεία, δέν τήν ἀφήνουν νά τούς ξεφύγει (κι αὐτό τό ᾽δειξαν κι ἄλλες τους πράξεις κι αὐτά πού ᾽καναν στούς Λεοντίνους), καί τώρα ἔχουν τό θράσος νά σᾶς προσκαλοῦν νά συμμαχήσετε μαζί τους ἐνάντια στούς μόνους ἀνθρώπους πού τούς στέκονται ἐμπόδιο στά σχέδια αὐτά, καί πού ὥς τώρα τούς συγκρατοῦσαν ὥστε νά μήν ὑποταχτεῖ ἡ Σικελία ὁλόκληρη σ᾽ αὐτούς—σάν νά μήν καταλαβαίνατε. Ἐμεῖς ἀντίθετα σᾶς παρακινοῦμε νά διαλέξετε τήν πολύ πραγματικότερη ἀσφάλειά σας, παρακαλώντας σας νά μήν προδώσετε τήν ἐξασφάλιση πού παρέχει ἤδη καί στούς δυό μας ἡ ἀμοιβαία βοήθεια, ἀλλά νά πιστέψετε πώς γι᾽ αὐτούς, καί χωρίς συμμάχους ἀκόμα, ὁ δρόμος ἐνάντιά σας εἶναι πάντα ἀνοιχτός, ἐφόσον εἶναι τόσο πολλοί, πώς γιά σᾶς ὅμως δέ θά παρουσιαστεῖ πολλές φορές ἡ εὐκαιρία νά ὑπερασπιστεῖτε τόν ἑαυτό σας ἔχοντας τόσο γερή ἐνίσχυση· ἄν ὅμως ἐξαιτίας τῆς καχυποψίας σας, ἀφήσετε τήν ἐνίσχυση αὐτή νά φύγει χωρίς νά φέρει ἀποτέλεσμα, ἤ καί, ἀκόμα χειρότερα, νικημένη, θά ᾽ρθει ὥρα πού θά λαχταρᾶτε νά ἰδεῖτε κι ἕνα μικρό της μέρος, ἀλλά τότε πιά δέ θά μποροῦσε νά σᾶς ὠφελήσει καθόλου ἄν ἐρχόταν νά σᾶς βοηθήσει.

87. »Μήν ἀφήνετε λοιπόν Καμαριναῖοι, οὔτε σεῖς, οὔτε οἱ ἄλλοι, νά σᾶς ἀλλάξουν τά μυαλά οἱ συκοφαντικές τους ραδιουργίες· σᾶς εἴπαμε καθαρά ὅλη τήν ἀλήθεια γιά τίς αἰτίες πού μᾶς ὑποψιάζονται, καί μέ λίγα λόγια θά σᾶς τά ξαναθυμίσομε, μέ τήν προσδοκία νά σᾶς πείσομε. Ὑποστηρίζομε δηλαδή πώς ἐξουσιάζομε τούς ἐκεῖ συμμάχους, γιά νά μήν ὑποταχτοῦμε ἐμεῖς σέ ἄλλη δύναμη, καί φέρνομε τήν ἐλευθερία στούς ἐδῶ γιά νά μή μᾶς ζημιώσουν τοῦτοι, καί πώς πολλά τά κάνομε ἀπό ἀνάγκη, γιατί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά φυλαγόμαστε ἀπό πολλούς κινδύνους· τέλος πώς ὄντας σύμμαχοι σ᾽ ὅσους ἀπό σᾶς παθαίνετε ἄδικα ἐδῶ, ἤρθαμε, καί τώρα καί τήν περασμένη φορά, ὄχι ἀπρόσκλητοι, ἀλλά ἐπειδή μᾶς παρακαλέσατε. Καί μή θελήσετε σεῖς νά γίνετε δικαστές ὅλων τῶν ἐνεργειῶν μας, οὔτε δάσκαλοι νά μᾶς τιμωρήσετε· καί μήν προσπαθήσετε νά μᾶς κάνετε ν᾽ ἀλλάξομε—πράμα τώρα πιά δύσκολο—ἀλλά ξεχωρίζοντας τήν ἄποψη τῆς πολύπλευρης ἀνάμιξής μας σέ διάφορες ὑποθέσεις καί τῆς πολιτικῆς μας δράσης, πού σᾶς

Ἡ Ἀθήνα παράγοντας ἰσορροπίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συμφέρει ὅσο καί σέ μᾶς τούς ἴδιους, ἐπωφεληθεῖτε ἀπ᾽ αὐτήν, καί πιστέψετε πώς αὐτές μας οἱ ἐνέργειες δέν εἶναι τό ἴδιο ἐπιζήμιες γιά ὅλους τούς Ἕλληνες, ἀλλά τό ἀντίθετο ὠφελοῦν τούς περισσότερους. Γιατί ὅλοι σέ κάθε τόπο, κι ἐκεῖ ἀκόμα ὅπου δέ βρισκόμαστε, τόσο ἐκεῖνος πού νομίζει πώς θά τόν ἀδικήσουν, ὅσο καί κεῖνος πού τό ᾽χει στό νοῦ του νά βλάψει ἄλλον, ἐπειδή ὑπάρχει πάντα ἀνοιχτή ἡ πιθανότητα ὁ πρῶτος νά ἐνισχυθεῖ ἀπό μᾶς, κι ὁ ἄλλος, ἄν ἔρθομε, νά μή βγεῖ ἡ ἐπιχείρησή του ἀκίνδυνη, ἀναγκάζονται κι οἱ δυό, ὁ πιθανός ἐπιδρομέας νά καθήσει φρόνιμα παρά τή θέλησή του, κι ὁ πρῶτος νά μένει ἀσφαλισμένος χωρίς φροντίδες[98]. Μήν ἀποδιώξετε λοιπόν τή σωτηρία αὐτή πού δίνομε σ᾽ ὅλους ὅσοι τή χρειάζονται, καί πού εἶναι τώρα στή διάθεσή σας, ἀλλά ἐπωφεληθεῖτε ἀπ᾽ αὐτήν ὅπως κάνουν κι οἱ ἄλλοι, καί πιστέψτε πώς εἶστε ἄξιοι μαζί μας, ἀντί νά φοβᾶστε διαρκῶς καί νά φυλάγεστε ἀπό τούς Συρακουσίους, νά μπορέσετε κάποτε καί σεῖς νά σχεδιάσετε τό κακό τους».

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ. ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ
(κεφ. 88 - 93)

᾽Αποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων. ᾽Επιχειρήσεις καί διαπραγματεύσεις τό χειμώνα.

88. Ἔτσι ἀπάνω-κάτω μίλησε κι ὁ Εὔφημος. Οἱ Καμαρίναιοι ὅμως εἶχαν πάθει τό ἔξῆς : πρός τούς ᾽Αθηναίους εἶχαν βέβαια φιλικές διαθέσεις, ἐξόν πού νόμιζαν πώς θά ὑποδουλώσουν τή Σικελία, μέ τούς Συρακουσίους πάλι, πού ἦταν στά σύνορά τους, εἶχαν ἀνέκαθεν διαφορές· ἐπειδή ὅμως φοβοῦνταν περισσότερο μήπως οἱ Συρακούσιοι, πού ἦταν δίπλα τους, νικήσουν καί χωρίς αὐτούς, γι᾽ αὐτό τούς εἶχαν καί πρωτύτερα στείλει τούς λίγους ἱππεῖς καί θεώρησαν σκόπιμο ἀπό δῶ κι ἐμπρός νά ἐξυπηρετοῦν ἔμπρακτα τούς Συρακουσίους, ἀλλά ὅσο μποροῦνε λιγότερο· γιά τήν ὥρα ὅμως, γιά νά μή φανεῖ πώς δίνουν στούς ᾽Αθηναίους κατώτερη θέση ἀφοῦ ἄλλωστε εἶχαν νικήσει καί στή μάχη, ν᾽ ἀποκριθοῦν μέ τά λόγια μέ ἴση εὔνοια καί πρός τούς δυό. Κι ἔτσι ἀπάντησαν ἀφοῦ συσκέφτηκαν, πώς δηλαδή ἀφοῦ κατά τύχη πολεμοῦν μεταξύ τους δυό πολιτεῖες πού εἶναι κι οἱ δυό σύμμαχοί τους, τό θεωροῦν σύμφωνο μέ τούς ὅρκους τους νά μή βοηθήσουν, γιά τήν ὥρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στρατιωτικά κανέναν ἀπό τούς δύο [99]. Κι ἔτσι ἔφυγαν οἱ πρέσβεις καί τοῦ ἑνός καί τοῦ ἄλλου.

Οἱ Συρακούσιοι ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό ἐξακολούθησαν ὅσο περνοῦσε ἀπ᾽ τό χέρι τους μόνοι τους τίς πολεμικές προετοιμασίες· οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἐνῶ ἦταν στρατοπεδευμένοι στή Νάξο διαπραγματεύονταν μέ τούς Σικελούς γιά νά ᾽ρθουν ὅσο τό δυνατό περισσότεροι μέ τό μέρος τους. Λίγοι μόνο Σικελοί, ἀπ᾽ αὐτούς πού κατοικοῦσαν στά πιό πεδινά μέρη, καί ἦταν ὑπήκοοι τῶν Συρακουσίων, ἀποστάτησαν, ὅσοι ὅμως κατοικοῦσαν στό ἐσωτερικό τοῦ νησιοῦ, πού οἱ συνοικισμοί τους ἦταν ἀπό τά παλιά χρόνια αὐτόνομοι, πῆγαν ἀμέσως μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων, ἐξόν κάτι λίγοι, κι ἔφερναν κάτω στό στρατόπεδο σιτάρι, καί μερικοί καί χρήματα. Καί οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν ἐκστρατεία ἐνάντια σ᾽ ἐκείνους πού δέν ἤθελαν νά προσχωρήσουν, καί ἄλλους τούς ἀνάγκασαν μέ τή βία νά τό κάνουν, ἄλλους ὅμως τούς ἐμπόδισαν οἱ Συρακούσιοι νά τούς πλησιάσουν στέλνοντάς τους ἐνισχύσεις καί φρουρές μέσα στίς πολιτεῖες τους. Καί πέρασαν οἱ Ἀθηναῖοι τό χειμώνα ἀλλάζοντας ἀραξοβόλι ἀπό τή Νάξο στήν Κατάνη, καί ξανάφτιασαν τό στρατόπεδο πού τό εἶχαν κάψει οἱ Συρακούσιοι. Κι ἔστειλαν ἕνα πολεμικό στήν Καρχηδόνα μέ προτάσεις φιλίας μήπως καί βροῦν κάποια ὠφέλεια ἀπό κεῖ· ἔστειλαν ἐπίσης καί στούς Τυρρηνούς, ἐπειδή μερικές πολιτεῖες τους τούς ἔταξαν ἀπό δική τους πρωτοβουλία νά πολεμήσουν μαζί τους. Καί μήνυσαν ἕνα γύρω στίς Σικελικές πόλεις καί στήν Ἔγεστα νά τούς στείλουν ὅσο περισσότερα ἄλογα μποροῦσαν. Κι ἔκαναν κι ἄλλες ἑτοιμασίες γιά νά κυκλώσουν τίς Συρακοῦσες, μέ τεῖχος, φτιάνοντας τοῦβλα καί μαζεύοντας σίδερο, κι ὅ,τι ἄλλο χρειαζόταν μέ τό σκοπό νά καταπιαστοῦν τόν πόλεμο μόλις ἔρθει ἡ ἄνοιξη.

Οἱ πρέσβεις πάλι πού εἶχαν στείλει στήν Κόρινθο καί στή Λακεδαίμονα οἱ Συρακούσιοι, περνώντας ἀπό τίς ἑλληνικές πολιτεῖες τῆς Ἰταλίας στό ταξίδι τους, προσπάθησαν νά τούς πείσουν νά μήν ἀψηφήσουν αὐτά πού ᾽καναν οἱ Ἀθηναῖοι γιατί κατά τή γνώμη τους τά δόλια σχέδιά τους τούς ἀφοροῦσαν κι αὐτούς· κι ὅταν ἔφτασαν στήν Κόρινθο ἄρχισαν τίς διαπραγματεύσεις, ἀπαιτώντας νά τούς στείλουν βοήθεια ἀφοῦ ἀνῆ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καν στήν ἴδια φυλή. Καί οἱ Κορίνθιοι ἀμέσως ψήφισαν μέ ὅλο τό δυνατό ζῆλο νά τούς ἐνισχύσουν πρῶτα αὐτοί οἱ ἴδιοι κι ἔστειλαν μαζί τους καί δικούς τους πρέσβεις στή Λακεδαίμονα γιά νά προσθέσουν τήν παρακίνησή τους κι αὐτοί καί νά κάνουν τούς Σπαρτιάτες ν' ἀλλάξουν γνώμη καί ν' ἀναλάβουν πιό καθαρά πάλι τόν πόλεμο ἐνάντια στούς Ἀθηναίους στήν κυρίως Ἑλλάδα, καί στή Σικελία νά στείλουν κάποια βοήθεια. Ἔτσι παρουσιάστηκαν στή Σπάρτη τόσο οἱ πρέσβεις τῶν Κορινθίων, ὅσο κι ὁ Ἀλκιβιάδης μαζί μέ τούς ἄλλους πού εἶχαν ξεφύγει μαζί του· γιατί λίγο πρωτύτερα εἶχε περάσει πίσω στήν Ἑλλάδα ἀπό τούς Θουρίους πάνω σ' ἕνα φορτηγό καράβι, ἀράζοντας πρῶτα στήν Κυλλήνη τῆς Ἠλείας καί μετά ἀρκετό καιρό πῆγε στήν Σπάρτη, ὅπου ἔστειλαν καί τόν φώναξαν οἱ ἴδιοι οἱ Λακεδαιμόνιοι, δίνοντας ἐγγυήσεις γιά τήν ἀσφάλειά του· γιατί τούς φοβόταν, ἐπειδή τούς εἶχε κάνει ἐκεῖνες τίς ραδιουργίες σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς Μαντίνειας. Κι ἔτυχε στή συνέλευση τῶν Λακεδαιμονίων νά τούς παρακινοῦν πρός τίς ἴδιες ἐνέργειες καί νά θέλουν νά τούς πείσουν τόσο οἱ Κορίνθιοι καί οἱ Συρακούσιοι ὅσο κι ὁ Ἀλκιβιάδης. Καί ἐνῶ οἱ ἔφοροι καί οἱ ἄλλες ἀρχές εἶχαν κι αὐτοί στό νοῦ τους νά στείλουν πρέσβεις στίς Συρακοῦσες καί νά τούς παρακινήσουν νά μήν κλείσουν συμφωνία μέ τούς Ἀθηναίους, δέν εἶχαν ὅμως καμιά διάθεση νά στείλουν ἐνισχύσεις, ἀνέβηκε στό βῆμα ὁ Ἀλκιβιάδης καί ἐρέθισε τούς Λακεδαιμονίους καί τούς ἔκανε νά τολμήσουν, λέγοντας ἀπάνω - κάτω τά ἀκόλουθα [100]:

Δικαιολογίες τοῦ Ἀλκιβιάδη γιά προηγούμενη στάση του.

89. «Εἶναι ἀνάγκη νά μιλήσω πρῶτα ἀπ' ὅλα γιά τίς συκοφαντίες πού διαδίδουν ἐνάντιά μου, γιά νά μή μ' ἀκούετε μέ δυσμενή διάθεση ὅταν μιλῶ γιά τίς δημόσιες ὑποθέσεις, ἐπειδή ἔχετε ὑποψίες γιά μένα. Ἐνῶ δηλαδή οἱ πρόγονοί μου, ἀπό κάποια ἀφορμή παράπονου, παραιτήθηκαν ἀπ' τήν τιμή νά εἶναι πρόξενοί σας, ἐγώ τήν ἀποκατάστησα πάλι τή σχέση αὐτή καί φρόντισα γιά τά συμφέροντά σας καί σχετικά μέ ἄλλα ζητήματα καί ἰδίως μέ τή συμφορά πού σᾶς βρῆκε στήν Πύλο [101]. Κι ἐνῶ ἐγώ ἐξακολουθοῦσα νά εἶμαι πρόθυμος νά σᾶς ἐξυπηρετήσω, ἐσεῖς ὅταν διαπραγματευόσαστε γιά εἰρήνη μέ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς Ἀθηναίους, τήν κανονίσατε μέσω τῶν πολιτικῶν μου ἀντιπάλων καί τούς κάνατε πιό ἰσχυρούς, ἐνῶ ἐμένα μ᾽ ἐξευτελίσατε [102]. Καί γι᾽ αὐτόν τό λόγο ἦταν δικαιολογημένο τό κακό πού σᾶς ἔκανα, ὅταν στράφηκα πρός τή συμμαχία τῶν Μαντινείων καί τῶν Ἀργείων, καί ὅλες οἱ ἄλλες ἐνέργειες πού σᾶς ἀντιπολιτεύτηκαν. Καί τώρα ἄν κανείς σας εἶναι ὀργισμένος, γιατί τότε ὑποφέρατε ἐξαιτίας μου, μόλο πού δέν εἶναι λογικό, ἄς ἐξετάσει τά πράγματα μέ σύμβουλο τήν ἀλήθεια καί θ᾽ ἀλλάξει γνώμη· ἤ πάλι, ἄν κανείς μέ νόμιζε τιποτένιο γιατί φαινόμουν ἀφοσιωμένος στή δημοκρατία, κι αὐτός ἄς μήν πιστέψει πώς ἦταν σωστό ν᾽ ἀγαναχτεῖ μαζί μου. Γιατί εἴμαστε πάντα μας ἀντίθετοι πρός τούς τυράννους (κι ὅλες οἱ δυνάμεις πού ἀντιπολεμοῦν τό δυνάστη ἔχουν πάρει τ᾽ ὄνομα δῆμος [103]) καί ἀπό ἐκεῖνο τό γεγονός μᾶς ἔμεινε ἡ παράδοση νά ἀρχηγεύομε στό λαό. Μά κι ἐπειδή στήν πολιτεία μας εἶχε τή δύναμη ὁ λαός, εἴμαστε ἀναγκασμένοι γενικά ν᾽ ἀκολουθοῦμε τήν κατάσταση πού ὑπῆρχε. Προσπαθούσαμε ὅμως νά εἴμαστε πιό δίκαιοι στά δημόσια πράγματα ἀπό τή γενική διαφθορά [104] πού ἐπικρατοῦσε. Δέν ἦταν οὔτε ἡ οἰκογένειά μου οὔτε ἐγώ πού παρακινοῦσαν τόν ὄχλο στίς χειρότερες πράξεις· ἄλλοι ἦταν, καί παλιότερα καί τώρα, πού ὁδηγοῦσαν τό λαό στίς πιό μεγάλες κακοήθειες· αὐτοί ἀκριβῶς πού μ᾽ ἔδιωξαν. Ἐμεῖς ὅμως εἴμαστε ἀρχηγοί ὅλου τοῦ λαοῦ καί θεωρούσαμε σωστό τό πολίτευμα ἐκεῖνο μέ τό ὁποῖο ἔγινε ἡ πολιτεία μας ἰσχυρή καί ἐξαιρετικά ἀνεξάρτητη ἀπό ξένες πιέσεις· κι ἐκεῖνο πού ἔχει κανείς κληρονομήσει, τό διατηρούσαμε ἀκέραιο (γιατί ὅσοι ἔχουν κάποια γνώση καταδικάζουν τή δημοκρατία, κι ἐγώ ὁ ἴδιος θά μποροῦσα νά τό κάνω καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον, ἔχοντας τί νά τῆς καταμαρτυρήσω· ἀλλά γιά ψεγάδια ὅπου συμφωνοῦν ὅλοι τί καινούργιο μπορεῖ νά πεῖ κανείς [105]; καί δέν νομίζαμε πώς θά τήν ἀσφαλίζαμε καλύτερα ἄν ἀλλάζαμε πολίτευμα ἐνῶ ἐσεῖς μᾶς πολεμούσατε στρατοπεδευμένοι ἔξω ἀπό τά τείχη μας.

Στόχοι τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων.

90. »Τέτοια πράματα λοιπόν συνέργησαν γιά νά συκοφαντηθῶ· γιά κεῖνα ὅμως πού πρέπει νά σκεφτεῖτε σεῖς καί πού χρωστῶ ἐγώ νά σᾶς συμβουλεύσω, ἄν ξέρω κάτι παραπά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νω, ἀκοῦστε με τώρα. Ἀρμενίσαμε στή Σικελία, ἐμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, πρῶτ᾽ ἀπ᾽ ὅλα γιά νά ὑποτάξομε ἄν μπορούσαμε, ὅλους τούς Ἕλληνες τῆς Σικελίας, κι ὕστερα ἀπ᾽ αὐτούς ἐπίσης καί τούς Ἕλληνες τῆς Ἰταλίας καί τέλος γιά νά ἐπιχειρήσομε νά πάρουμε τήν ἐξουσία τῶν Καρχηδονίων καί αὐτούς τούς ἴδιους. Κι ἄν πετύχαιναν αὐτοί οἱ σκοποί, ἤ ὅλοι ἤ τουλάχιστο οἱ περισσότεροι, τότε πιά σκοπεύαμε νά ἐπιτεθοῦμε στήν Πελοπόννησο, φέρνοντας μαζί μας ὅλη τή στρατιωτική δύναμη πού θά εἶχε προστεθεῖ στή δική μας ἀπό κεῖ, καί πολλούς βαρβάρους πού θά εἴχαμε προσλάβει μισθοφόρους, Ἴβηρες καί ἄλλους ἀπό τούς βαρβάρους σέ κεῖνα τά μέρη, πού εἶναι γνωστοί ὡς οἱ πιό πολεμόχαροι· κι ἀφοῦ ναυπηγούσαμε πολλά πολεμικά καράβια ἐξόν ἀπό τά δικά μας, μιά καί ἡ Ἰταλία ἔχει ἄφθονη ξυλεία, θά πολιορκούσαμε μ᾽ αὐτά γύρω-γύρω τήν Πελοπόννησο καί ταυτόχρονα μέ τό πεζικό μας θά κυριεύαμε τίς πολιτεῖες, ἄλλες μέ βίαιη ἔφοδο κι ἄλλες ἐλπίζαμε νά τίς κυριέψομε εὔκολα κυκλώνοντας κι ἀποκλείοντάς τις μέ τείχη· κι ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό θά γινόμαστε ἡγεμόνες ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Χρήματα καί τρόφιμα πού θά συντελοῦσαν νά ἐπιτευχθοῦν αὐτά εὐκολότερα, ἔμελλε νά τά προμηθεύουν ἀδιάκοπα τά μέρη πού θά κυριεύαμε ἐκεῖ, ἀνεξάρτητα ἀπό τά εἰσοδήματά μας ἀπό δῶ.

Προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδη.

91. »Τέτοια ἦταν λοιπόν τά σχέδια τῆς ἐκστρατείας[106] πού ξεκίνησε γιά κεῖ, καί ἀκούσατε τώρα πῶς τά σκεπτόμαστε ἀπό τόν ἄνθρωπο πού τά ξέρει ἀκριβέστατα· καί οἱ στρατηγοί πού ἀπόμειναν θά τά ἐφαρμόσουν ἐπίσης ἄν μπορέσουν. Ἀκοῦστε τώρα πῶς, ἄν δέν τούς ἐνισχύσετε, δέ θά σωθοῦν οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες. Οἱ Σικελιῶτες δηλαδή δέν ἔχουν βέβαια πολεμική πεῖρα, ἄν ὅμως συσπειρωθοῦν γιά ν᾽ ἀντιμετωπίσουν τούς Ἀθηναίους, θά μποροῦσαν καί τώρα ἀκόμη νά νικήσουν· μόνοι τους ὅμως οἱ Συρακούσιοι, πού νικήθηκαν κιόλας σέ μάχη ὅπου πολέμησε ὁλόκληρη ἡ δύναμή τους καί ἀποκλεισμένοι συγχρόνως μέ τά καράβια τῶν Ἀθηναίων, εἶναι ἀδύνατο νά μπορέσουν ν᾽ ἀντέξουν ἐνάντια στήν πολεμική δύναμη τῶν Ἀθηναίων πού βρίσκονται τώρα ἐκεῖ. Κι ἄν κυριευτεῖ αὐτή ἡ πολιτεία, παίρνεται κι ὁλόκληρη ἡ Σικελία, κι ἀμέσως ὕστερα κι ἡ Ἰτα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λία· κι ὁ κίνδυνος πού σᾶς περίγραψα τώρα - δά δέ θά περνοῦσε πολύς καιρός πρίν πέσει ἀπάνω σας. Ὥστε μήν πιστέψει κανείς πώς κρίνετε τώρα μόνο γιά τή Σικελία, ἀλλά καί γιά τήν Πελοπόννησο, ἄν δέν κάνετε γρήγορα τά ἀκόλουθα: στεῖλτε μέ καράβια ἐκεῖ στρατό τέτοιο, πού οἱ ἴδιοι ἄντρες νά εἶναι κωπηλάτες καί μόλις φτάσουν νά ὑπηρετήσουν ὡς πεζικό· καί νομίζω πώς τό πιό ὠφέλιμο θά ἦταν νά εἶναι ἀρχηγός τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἕνας Σπαρτιάτης, ὥστε καί τούς στρατιῶτες πού βρίσκονται ἐκεῖ νά ὀργανώσει, κι ὅσους δέ θέλουν νά πολεμήσουν νά τούς ἀναγκάσει μέ τή βία· γιατί μόνον ἔτσι καί οἱ φίλοι πού ἔχετε ἐκεῖ θά πάρουν περισσότερο θάρρος, κι ἐκεῖνοι πού διστάζουν θά ᾽ρθουν στίς τάξεις σας μέ λιγότερο φόβο. Καί στά ἐδῶ μέρη πρέπει ἐπίσης νά κάνετε τόν πόλεμο πιό ἔντονα, ἔτσι ὥστε καί οἱ Συρακούσιοι νά προβάλλουν πιό θαρραλέα ἀντίσταση ἄν πιστέψουν πώς τόν παίρνετε στά σοβαρά καί οἱ ᾽Αθηναῖοι νά εἶναι λιγότερο σέ θέση νά στείλουν στούς δικούς τους ἄλλες ἐνισχύσεις. Πρέπει ἐπίσης νά ὀχυρώσετε τή Δεκέλεια τῆς ᾽Αττικῆς, πράμα πού φοβοῦνται ἀνέκαθεν οἱ ᾽Αθηναῖοι περισσότερο ἀπ᾽ ὅλα, καί πού νομίζουν πώς εἶναι ὁ μόνος κίνδυνος πού δέν ἔχουν ἀκόμα δοκιμάσει ἀπ᾽ ὅλα τά ἐχθρικά μέτρα σέ τοῦτο τόν πόλεμο [107]. Κι ἀσφαλέστατα μπορεῖ κανείς νά κάνει κακό στούς ἐχθρούς του, ἄν πληροφορηθεῖ καθαρά αὐτό πού μάντευε μόνον ὡς τώρα πώς φοβοῦνται τό περισσότερο, καί τούς τό κάνει· γιατί εἶναι φυσικό πώς τό κάθε ἐμπόλεμο μέρος, ξέροντας καλύτερα τί μπορεῖ νά τό ἀπειλήσει, τό φοβᾶται. Τί ὠφέλειες ὅμως μπορεῖτε νά κερδίσετε σεῖς ἀπό τήν ὀχύρωση αὐτή, καί τί λογῆς ἐμπόδια θά προξενήσετε στούς ἐναντίους, παραλείποντας πολλά πού θά μποροῦσα νά πῶ, θ᾽ ἀναφέρω μόνο σύντομα τά κυριότερα σημεῖα ἀπ᾽ ὅλα: δηλαδή ἀπό τά πλούτη πού ἔχει ἡ ὕπαιθρός τους, τά περισσότερα θά πέσουν στά χέρια σας, εἴτε ἐπειδή θά τά πάρετε, εἴτε κι ἀπό μόνα τους,[108] τά εἰσοδήματα ἀπό τά ὀρυχεῖα τοῦ ἀσημιοῦ στό Λαύριο καί τά κέρδη ἀπό τίς συγκομιδές κι ἀπό τά δικαστήρια [109] ἀπ᾽ ὅπου τώρα ὠφελοῦνται, θά τά στερηθοῦν ἀμέσως· καί τό περισσότερο, γιατί οἱ φόροι πού πληρώνουν τώρα οἱ σύμμαχοι θά εἰσπράττονται πολύ λιγότε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρο· γιατί πιστεύοντας πώς γίνεται τώρα ὁ πόλεμος μέ ὅλη σας τή δύναμη, θά καθυστεροῦν τήν πληρωμή.

Δικαιολογία τοῦ Ἀλκιβιάδη γιά τόν ἀντιπατριωτισμό του.

92. Ἐξάλλου στό χέρι σας εἶναι, Λακεδαιμόνιοι, νά γίνει κάτι ἀπ᾽ αὐτά καί γρήγορα καί μέ ζῆλο, γιατί τό πώς εἶναι κατορθωτά (καί δέν πιστεύω ν᾽ ἀποδειχτεῖ ἡ ἰδέα μου σφαλερή) τό ᾽χω στέρεη πεποίθηση. Κι ἔχω τήν ἀξίωση νά μή μέ θεωρήσει κανείς σας ἀξιοκαταφρόνητο πού χτυπάω τώρα τήν πατρίδα μου μέ πάθος σέ συνεργασία μέ τούς μεγαλύτερους ἐχθρούς της, ἐνῶ κάποτε φαινόμουν πατριώτης, οὔτε νά παίρνει τά λόγια μου μέ δυσπιστία, ἀποδίδοντάς τα στό ζῆλο τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων. Γιατί ἐγώ ἔφυγα ἀπό τήν πολιτεία μου ἀπό τήν κακοήθεια ἐκείνων πού μ᾽ ἔδιωξαν, κι ὄχι γιά νά σᾶς ᾽ωφελήσω ἐσᾶς (θά σᾶς ὠφελήσω ὅμως, ἄν μ᾽ ἀκούσετε). Καί χειρότεροι ἐχθροί εἶναι ὄχι ὅσοι ἔβλαψαν τούς ἐχθρούς τους, δηλαδή ἐσεῖς, παρα ἐκεῖνοι πού ἀνάγκασαν τούς φίλους νά γίνουν ἐχθροί. Καί τόν πατριωτισμό δέν τόν ἔχω ἐκεῖ πού μέ ἀδικοῦν, ἀλλά ὅσο ἐξασκοῦσα τά πολιτικά μου δικαιώματα χωρίς φόβο. Καί δέ νομίζω πώς πηγαίνω τώρα νά χτυπήσω τή χώρα πού εἶναι ἡ πατρική μου γῆ, ἀλλά πολύ περισσότερο γιά νά ξαναποχτήσω τήν πατρίδα πού δέν ἔχω. Κι ἀληθινά πατριώτης εἶναι σωστό νά θεωρεῖται ὄχι ὅποιος, ἀφοῦ στερήθηκε ἄδικα τήν πατρίδα του, δέν πηγαίνει νά τή χτυπήσει, ἀλλά ἐκεῖνος πού θά προσπαθήσει μέ κάθε τρόπο ἀπό τή λαχτάρα του γι᾽ αὐτή, νά τήν κερδίσει πίσω[110]. Ἔτσι λοιπόν περιμένω ἀπό σᾶς, Λακεδαιμόνιοι, νά μέ μεταχειριστεῖτε ἀδίσταχτα ἐκθέτοντάς με σέ κάθε κίνδυνο καί ταλαιπωρία, ἀναθυμούμενοι τό ρητό πού ἀναφέρουν ὅλοι, ὅ. δηλαδή ἄν, ὅταν ἤμουν ἐχθρός σας, σᾶς ἔκανα μεγάλο κακό, κατά τόν ἴδιο λόγο θά μποροῦσα νά σᾶς ὠφελήσω ἐξαιρετικά ὄντας φίλος σας, καθόσο ξέρω καλά τίς ὑποθέσεις τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ τίς δικές σας μόνον τίς συμπέραναι καί περιμένω ἐπίσης νά μή διστάσετε σεῖς, μέ τήν πεποίθηση πώς ἀποφασίζετε τώρα γιά τά ὕψιστα συμφέροντα, ν᾽ ἀποφασίσετε τήν ἐκστρατεία στή Σικελία καί τήν ἄλλη Ἀττική ἔτσι ὥστε νά σώσετε τά ἐκεῖ πράγματα πού εἶναι μεγάλα, βοηθώντας τους μέ μικρό μέρος τῆς δύναμής σας, καί γιά νά γκρεμίσετε τή δύναμη τῶν Ἀθηναίων, κι αὐτή πού ἔχουν τώρα κι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅση θ' ἀποχτήσουν, ἔτσι ὥστε, ὕστερ' ἀπ' αὐτά, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θά ζεῖτε χωρίς κινδύνους, καί θά 'χετε γίνει ἀρχηγοί ὅλης τῆς Ἑλλάδας μέ τή θέλησή της κι ὄχι ὑποτάζοντάς τη μέ τή βία, παρά ἀπό τή φιλία πού θά σᾶς ἔχουν [111]».

Ἐκλογή τοῦ Γύλιππου.

93. Τόσα πάνω - κάτω εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης. Οἱ Λακεδαιμόνιοι πού τό εἶχαν καί πρωτύτερα στό νοῦ τους νά κάνουν ἐκστρατεία ἐνάντια στήν Ἀθήνα, ἀλλά καθυστεροῦσαν καί κοίταζαν τό πράμα ἀπό πολλές ἀπόψεις, πῆραν τώρα πολύ περισσότερο θάρρος ὅταν τούς τά ἀνέπτυξε αὐτός μέ τόση λεπτομέρεια, πιστεύοντας πώς τά 'κουγαν ἀπό τόν ἄνθρωπο πού τά ἤξερε πιό σωστά ἀπ' ὅλους· ὥστε ἄρχισαν τώρα νά συλλογίζονται σοβαρά τήν ὀχύρωση τῆς Δεκέλειας καθώς καί τήν ἀποστολή κάποιας βοήθειας στούς κατοίκους τῆς Σικελίας καί διόρισαν ἀρχηγό τῶν Συρακουσίων τόν Γύλιππο τό γιό τοῦ Κλεανδρίδα καί τόν πρόσταξαν νά συνεννοηθεῖ μέ κείνους καί μέ τούς Κορινθίους καί νά κάνει, ὅ,τι ἐνέργειες χρειάζονταν γιά νά φτάσει κι αὐτός ἐκεῖ, καί μέ βάση τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε νά δώσει τήν καλύτερη καί γρηγορότερη δυνατή ἐνίσχυση. Κι αὐτός πρόσταξε τούς Κορινθίους νά τοῦ στείλουν δυό πολεμικά καράβια στήν Ἀσίνη ἀμέσως καί ὅσα ἄλλα ἔχουν σκοπό νά στείλουν, ν' ἀρχίσουν νά τά ἑτοιμάζουν κι ὅταν ἔρθει ἡ κατάλληλη στιγμή, νά εἶναι ἕτοιμα νά ξεκινήσουν. Ἀφοῦ συμφώνησαν λοιπόν σ' αὐτά τά σημεῖα, ἔφυγαν ἀπό τή Λακεδαίμονα.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἔφτασε καί τό ἀθηναϊκό πολεμικό πού εἶχαν στείλει οἱ στρατηγοί γιά νά ζητήσουν χρήματα καί ἱππικό. Κι ὅταν ἄκουσαν τό μήνυμα, ψήφισαν οἱ Ἀθηναῖοι νά στείλουν καί προμήθειες καί ἱππεῖς στό στρατό τους. Καί τελείωσε ὁ χειμώνας καί ἔκλεισε ὁ δέκατος ἕβδομος χρόνος τοῦ πολέμου τούτου, πού ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ. ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ (κεφ. 94)

94. Ἀμέσως μόλις μπῆκε ἡ ἄνοιξη τοῦ ἀκόλουθου καλοκαιριοῦ, [112] οἱ Ἀθηναῖοι στή Σικελία σήκωσαν ἄγκυρα ἀπό τήν Κατάνη κι ἀρμένισαν παράλληλα μέ τήν ἀκτή πρός τά Μέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γαρα· τούς Μεγαρίτες, ὅπως εἶπα καί πρωτύτερα [113] τόν καιρό τοῦ τύραννου Γέλωνα, τούς εἶχαν διώξει οἱ Συρακούσιοι καί κρατοῦσαν οἱ ἴδιοι τόν τόπο. Ὅταν ἀποβιβάστηκαν λοιπόν οἱ Ἀθηναῖοι, λεηλάτησαν τά χωράφια, κι ὅταν ἔφτασαν σ᾽ ἕνα ὀχύρωμα τῶν Συρακουσίων καί δέν μπόρεσαν νά τό πάρουν, γύρισαν πίσω μέ τά καράβια κι ἄλλοι πεζῆ στόν ποταμό Τηρία καί προχωρώντας πρός τό ἐσωτερικό λεηλάτησαν τή γῆ κι ἔβαλαν φωτιά στά σπαρτά· καί συναντώντας κατά τύχη μερικούς Συρακουσίους, ὄχι πολλούς, σκότωσαν λίγους κι ἔστησαν τρόπαιο καί γύρισαν πίσω στά καράβια καί μ᾽ αὐτά στήν Κατάνη. Κι ἀπό κεῖ, ἀφοῦ παράλαβαν προμήθειες γιά ὅλο τό στρατό προχώρησαν ὥς τά Κεντόριπα, ἕνα μεγαλοχώρι τῶν Σικελῶν κι ἀφοῦ τούς πῆραν μέ τό μέρος τους μέ συνθηκολόγηση ἔφυγαν γιά πίσω, καίγοντας στό δρόμο τους τά σπαρτά τῶν Ἰνησσαίων καί τῶν Ὑβλαίων. Καί ὅταν γύρισαν στήν Κατάνη βρῆκαν διακόσιους πενήντα ἱππεῖς πού εἶχαν ἔρθει ἀπό τήν Ἀθήνα, μέ τήν ἐξάρτυσή τους, ἀλλά χωρίς ἄλογα, μέ τήν ἰδέα πώς θά προμηθεύονταν ἄλογα ἐκεῖ, καθώς καί ἱπποτοξότες τριάντα καί τριακόσια ἀσημένια τάλαντα.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
(κεφ. 96 - 103)

Φρουρά τῶν Συρακουσίων στίς Ἐπιπολές.

96. Οἱ Συρακούσιοι τώρα, μαθαίνοντας τό καλοκαίρι ἐκεῖνο πώς εἶχαν ἔρθει ἱππεῖς στούς Ἀθηναίους καί πώς σύντομα θά ᾽ρχονταν νά τούς χτυπήσουν, μέ τήν ἰδέα πώς ἄν δέν καταλάβουν οἱ Ἀθηναῖοι τίς Ἐπιπολές, μέρος ψηλό καί ἀπόκρημνο πολύ κοντά πάνω ἀπό τήν πολιτεία τους, δέ θά ἦταν εὔκολο, ἀκόμα κι ἄν τούς νικοῦσαν οἱ ἐχθροί σέ μάχη, νά τούς ἀποκλείσουνε μέ τεῖχος, ἄρχισαν νά σχεδιάζουν πῶς νά φρουρήσουν τά μέρη πού ἔφερναν πρός τά ἐκεῖ, γιά νά μήν ἀνέβουν οἱ ἐχθροί χωρίς νά τούς πάρουν εἴδηση· γιατί δέ θά μποροῦσαν ἀπό ἄλλη μεριά. Ὅλη ἡ ὑπόλοιπη περιφέρεια κρέμεται ἀπό κεῖ καί εἶναι κατηφορική ὥς τήν ἴδια τήν πολιτεία, ὥστε φαίνεται ὁλόκληρη στούς μέσα· γι᾽ αὐτό τοῦ ἔδωσαν αὐτό τό ὄνομα, Ἐπιπολές, οἱ Συρακούσιοι, γιατί ἁπλώνεται πάνω ἀπό ὅλη τή χώρα σάν ὑψηλό πλάτωμα. Καί βγαίνοντας ὅλος ὁ ἔνοπλος λαός

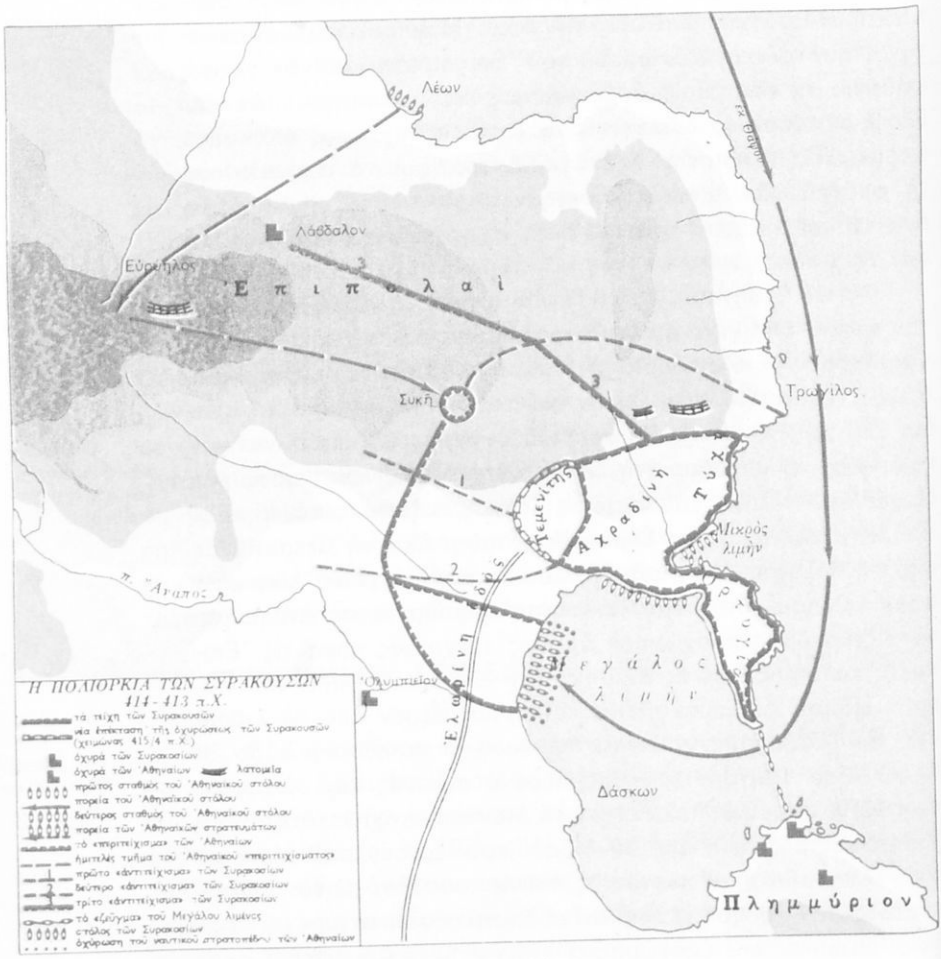
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κοντά στόν ποταμό Ἄναπο μόλις ξημέρωσε (καί κατά σύμπτωση μόλις εἶχαν ἀναλάβει τήν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ οἱ στρατηγοί πού συνεργάζονταν μέ τόν Ἑρμοκράτη) ἔκαναν γενική ἐπιθεώρηση τῶν βαριά ἁρματωμένων καί ξεχώρισαν πρῶτ' ἀπ' ὅλους ἑξακόσιους διαλεχτούς στρατιῶτες πού τούς διοικοῦσε ὁ Διόμιλος, ἐξόριστος ἀπό τήν Ἄντρο, γιά νά σχηματίσουν τή φρουρά τῶν Ἐπιπολῶν, κι ἄν παρουσιαστεῖ καμιά ἄλλη ἀνάγκη, νά τρέξουν πρός τά ἐκεῖ, σχηματίζοντας γρήγορα τή φάλαγγά τους.

97. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, τήν ἴδια ἐκείνη νύχτα, πρίν ἀπό τήν ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπιθεώρησης, πέρασαν χωρίς νά τούς καταλάβουν μέ ὁλόκληρη τή δύναμή τους καί προσεγγίζοντας στήν ἀκτή πού λέγεται Λεών, καί πού ἀπέχει ἕξι ἢ ἑπτά στάδια ἀπό τίς Ἐπιπολές, καί ἀποβιβάζοντας ἐκεῖ τό πεζικό πῆγαν κι ἄραξαν τά καράβια στή Θάψο· αὐτή εἶναι χερσόνησος πού ἐξέχει στό πέλαγος σάν στενός ἰσθμός, καί δέν ἀπέχει πολύ ἀπό τήν πολιτεία τῶν Συρακουσῶν οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα. Ὁ ναυτικός λοιπόν στρατός τῶν Ἀθηναίων ἀφοῦ ἔκλεισε τόν ἰσθμό μέ πασσάλους ἔμεινε σέ ἀνάπαυση· τό πεζικό ὅμως προχώρησε ἀμέσως τρέχοντας πρός τίς Ἐπιπολές καί πρόφτασε κι ἀνέβηκε τόν Εὐρύηλο [114] πρίν τούς πάρουν εἴδηση οἱ Συρακούσιοι καί προστρέξουν ἀπό τό λιβάδι καί τήν ἐπιθεώρηση. Πῆγαν νά τούς ἀποκρούσουν τόσο οἱ ἄλλοι, ὅσο γρηγορότερα μποροῦσε ὁ καθένας καί οἱ ἑξακόσιοι μέ τό Διόμιλο· ἀλλά εἶχαν νά διανύσουν ὄχι λιγότερο ἀπό εἴκοσι πέντε στάδια ἀπό τό λιβάδι πρίν ἔρθουν στά χέρια μέ τούς Ἀθηναίους καί πέφτοντας ἀπάνω τους ἔτσι μέ τόν ἀκατάστατο αὐτόν τρόπο νικήθηκαν οἱ Συρακούσιοι στή μάχη πάνω στίς Ἐπιπολές καί ὑποχώρησαν πίσω στήν πολιτεία· καί σκοτώθηκε κι ὁ Διόμιλος καί κάπου τριακόσιοι ἀπό τούς ἄλλους. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ἔστησαν τρόπαιο κι ἔδωσαν πίσω τούς νεκρούς τους στούς Συρακουσίους μέ προσωρινή ἀνακωχή, κατέβηκαν τήν ἄλλη μεριά ἔξω ἀπό τήν ἴδια τήν πολιτεία τῶν Συρακουσίων· ἐπειδή ὅμως αὐτοί δέ βγῆκαν νά δώσουν μάχη, γύρισαν στίς θέσεις τους κι ἔχτισαν φρούριο πάνω στό Λάβδαλο, πού βρίσκεται στήν ἄκρη - ἄκρη τοῦ γκρεμοῦ τοῦ

Στόλος τῶν Ἀθηναίων στή Θάψο. Ἥττα τῶν Συρακουσίων στίς Ἐπιπολές. Φρούριο τῶν Ἀθηναίων στό Λάβδαλο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βουνοῦ τῶν Ἐπιπολῶν καί κοιτάει πρός τά Μέγαρα, γιά νά 'χουν, ὅποτε ἀπομακρύνονταν εἴτε γιά νά πολεμήσουν εἴτε γιά νά χτίσουν τεῖχος, ἀποθήκη γιά τά ὅπλα καί τά χρήματά τους.

Ἐνισχύσεις στούς Ἀθηναίους. Τεῖχος τῶν Ἀθηναίων στή Συκιά.

98. Καί δέν πέρασε πολύς καιρός καί τούς ἔφταναν τριακόσιοι ἱππεῖς ἀπό τήν Ἔγεστα καί κάπου ἄλλοι ἑκατό ἀπό τούς Σικελούς καί Ναξίους καί κάτι ἄλλους· καί εἶχαν καί διακόσιους πενήντα δικούς τους πού τούς εἶχαν βρεῖ ἄλογα, εἴτε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού τά εἶχαν λάβει ἀπό τούς Ἐγεσταίους καί τούς Καταναίους, ἤ πού τά εἶχαν ἀγοράσει, κι ὅλο τό ἱππικό εἶχε τώρα μαζέψει κάπου ἑξακόσιους πενήντα ἄντρες. Κι ἀφοῦ ἔβαλαν φρουρά στό Λάβδαλο προχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρός τή Συκιά, ὅπου κατασκήνωσαν καί τήν περικύκλωσαν μέ τεῖχος, καί σάστισαν οἱ Συρακούσιοι πόσο γρήγορα τό ἔχτισαν [115]. Γι' αὐτό βγῆκαν ἔξω ἐνάντιά τους καί σκόπευαν νά δώσουν μάχη καί νά μήν ἀψηφήσουν τήν προσέγγιση τῶν Ἀθηναίων. Κι ἐνῶ εἶχαν κιόλας καί τά δύο μέρη ἀρχίσει νά σχηματίζουν παράταξη τό ἕνα ἀπέναντι στό ἄλλο, οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων, βλέποντας πώς ὁ δικός τους στρατός ἦταν χωρισμένος σέ τμήματα καί δέν ἔκανε εὔκολα κανονική παράταξη, τόν ὁδήγησαν πάλι πίσω μέσα στήν πολιτεία, ἐξόν ἀπό ἕνα μέρος τοῦ ἱππικοῦ· αὐτοί ἀντιστάθηκαν στήν ἐπίθεση καί δέν ἄφηναν τούς Ἀθηναίους νά πηγαίνουν νά μαζεύουν πέτρες καί νά ξεμακραίνουν πάρα πολύ. Καί μιά φυλή τῶν Ἀθηναίων, οἱ στρατιῶτες τους καί οἱ ἱππεῖς μαζί τους χτύπησαν τό ἱππικό τῶν Συρακουσίων καί τούς ἔτρεψαν σέ φυγή κι ἔστησαν τρόπαιο γιά τή μάχη αὐτή τοῦ ἱππικοῦ.

Τεῖχος τῶν Συρακουσίων.

99. Τήν ἄλλη μέρα ἄλλοι ἀπό τούς Ἀθηναίους ἔχτιζαν τό μέρος τοῦ τείχους πρός τά βόρεια τοῦ κύκλου κι ἄλλοι κουβαλώντας πέτρες καί ξύλα τά στοίβαζαν στό μέρος πού λέγεται Τρώγιλος [116] βάζοντάς τα ἀδιάκοπα ἐκεῖ ὅπου ὁ ἀποκλεισμός μέ τό τεῖχος γινόταν στήν πιό σύντομη ἀπόσταση ἀπό τό μεγάλο λιμάνι ὥς τήν ἄλλη θάλασσα. Οἱ Συρακούσιοι πάλι, ἰδίως ἀφοῦ τούς τό πρότεινε κι ὁ Ἑρμοκράτης, ὁ ἕνας ἀπό τούς στρατηγούς, δέν εἶχαν πιά καμιά ὄρεξη νά ρίχνουν στόν κίνδυνο τῆς μάχης μέ τούς Ἀθηναίους ὁλόκληρη τήν ἔνοπλη δύναμή τους· τούς φάνηκε προτιμότερο νά χτίσουν ἄλλο τεῖχος ἐνάντιά τους ἐκεῖ πού ἐπρόκειτο νά ἐπεκτείνουν ἐκεῖνοι τή γραμμή τοῦ δικοῦ τους, κι ἄν πρόφταιναν, νά τούς κλείσουν τό δρόμο καί συγχρόνως στό μεταξύ, ἄν ἔβγαιναν νά τούς ἐμποδίσουν, νά στείλουν ἕνα μέρος μόνο τοῦ στρατοῦ τους νά τούς ἀντικρούσει· καί πίστεψαν πώς θά πρόφταιναν ἄν ἔκλειναν τά περάσματα μόνο μέ ξύλα, ὁπότε ἐκεῖνοι θά σταματοῦσαν τή δουλειά ὅλοι καί θά στρέφονταν ἐνάντιά τους. Ἔτσι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βγαίνοντας ἀπό τήν πολιτεία τους, ἄρχισαν νά χτίζουν ἕνα τεῖχος κάθετο πρός τή γραμμή τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων ἀρχίζοντας κάτω ἀπό τόν κύκλο τό δικό τους, κι ἔκοβαν τίς ἐλιές τοῦ ἱεροῦ ἄλσους καί ὕψωσαν πύργους ξύλινους. Τά καράβια τῶν Ἀθηναίων δέν εἶχαν ἀκόμη ἁρμενίσει ἀπό τή Θάψο γύρω γιά νά μποῦν στό μεγάλο λιμάνι, ἀλλά οἱ Συρακούσιοι κυριαρχοῦσαν ἀκόμα τούς δρόμους τῆς θάλασσας, καί οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερναν τίς προμήθειές τους ἀπό τή Θάψο πεζῆ.

Οἱ Ἀθηναῖοι γκρεμίζουν τό τεῖχος.

100. Ἀφοῦ πιά οἱ Συρακούσιοι θεώρησαν πώς ἦταν ἀρκετά ὅσα ξύλινα φράγματα εἶχαν στηθεῖ κι ὅσο μέρος τοῦ κάτω τείχους εἶχαν χτίσει καί δέν εἶχαν βγεῖ οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἐμποδίσουν, φοβήθηκαν μήπως τούς καταπολεμήσουν πιό εὔκολα ἔτσι πού ἦταν χωρισμένοι, κι ἐπειδή συγχρόνως βιάζονταν νά ἐκτελέσουν τά δικά τους περικυκλώματα τοῦ ἐχθροῦ μέ τείχη, ἄφησαν οἱ Συρακούσιοι μιά φυλή μόνο νά φυλάει τά χτίσματα καί γύρισαν στήν πολιτεία. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό μέρους τους κατέστρεψαν τούς ὀχετούς πού εἶχαν χτιστεῖ κάτω ἀπό τή γῆ γιά νά φέρνουν πόσιμο νερό μέσα στήν πολιτεία [117] καί παραφύλαξαν καί εἶδαν πώς ἄλλοι Συρακούσιοι ἔμεναν τό μεσημέρι στίς σκηνές τους καί μερικοί μάλιστα εἶχαν γυρίσει στά σπίτια τους μέσα στήν πολιτεία καί πώς ἄλλοι φρουροῦσαν στό ὀχύρωμα ἀνέμελα· ξεχώρισαν λοιπόν τριακόσιους διαλεχτούς δικούς τους καί μερικούς ἐξαίρετους ἐλαφριά ὁπλισμένους πού τούς ἔδωσαν ὅπλα, καί τούς ἔστειλαν μπροστά νά ὁρμήσουν τρέχοντας πρός τό κάθετο τεῖχος· τό ἄλλο στράτευμα χωρίστηκε στά δύο, τό ἕνα μέρος, μέ τόν ἕνα στρατηγό προχώρησε πρός τή μεριά τῆς πολιτείας, μήπως κι ἔρθουν ἀπό κεῖ ἐνισχύσεις, ἐνῶ τό ἄλλο μέ τόν ἄλλο στρατηγό πῆγε πρός τό πρόχειρο τεῖχος κοντά στή μικρή πύλη. Καί οἱ τριακόσιοι, μέ ὁρμητική ἐπίθεση, κυρίεψαν τό κάθετο τεῖχος· οἱ φρουροί του τό ἐγκατάλειψαν καί κατέφυγαν στό τεῖχος πού προφύλαγε τόν Τεμενίτη [118], κι αὐτοί πού τούς κυνηγοῦσαν ὁρμησαν μέσα ξοπίσω τους· ἀλλά ὅταν βρέθηκαν μέσα, τούς κτύπησαν βίαια καί τούς ἔβγαλαν ἔξω οἱ Συρακούσιοι. Κι ἐκεῖ σκοτώθηκαν μερικοί Ἀργεῖοι καί μερικοί Ἀθηναῖοι, ὄχι πολλοί. Ὁλόκληρος ὁ στρατός τότε γύρισε στίς θέσεις τους καί γκρέμισαν τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κάθετο τεῖχος καί ξερίζωσαν τά παλούκια καί τά κουβάλησαν στίς δικές τους θέσεις· ἔστησαν καί τρόπαιο.

Τεῖχος τῶν Ἀθηναίων πρός τό μεγάλο λιμάνι. Ἀντοχύρωμα τῶν Συρακουσίων. Νίκη τῶν Ἀθηναίων καί θάνατος τοῦ Λάμαχου.

101. Τήν ἄλλη μέρα ξεκινώντας ἀπό τόν κύκλο ἄρχισαν νά χτίζουν οἱ Ἀθηναῖοι τεῖχος πρός τό γκρεμό πού εἶναι ἀπάνω ἀπό τό βάλτο, πού ἀπό τίς Ἐπιπολές στό σημεῖο αὐτό βλέπει, πρός τό μεγάλο λιμάνι· ἀπό κεῖ ἦταν ἡ μικρότερη ἀπόσταση νά κατεβάσουν τό τεῖχος μέσα ἀπό τόν ἐλαφρό κατήφορο καί τό βάλτο πρός τό μεγάλο λιμάνι. Οἱ Συρακούσιοι τότε βγαίνοντας ἀπό τήν πολιτεία ἔχτισαν πάλι ἀντοχύρωμα μέ παλούκια πού περνοῦσε μέσ᾽ ἀπ᾽ τό βάλτο· συγχρόνως ἔσκαψαν κοντά στό φράγμα κι ἕνα χαντάκι, γιά νά μήν μπορέσουν οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐπεκτείνουν τό τεῖχος ὥς τή θάλασσα καί νά τούς ἀποκλείσουν. Αὐτοί πάλι, ἀφοῦ τελείωσαν τό τεῖχος πρός τό γκρεμό κάνουν ἀμέσως ἐπίθεση ἐνάντια στό φράξιμο καί στό χαντάκι τῶν Συρακουσίων, ἀφοῦ ἔστειλαν διαταγή στά πλοῖα ν᾽ ἀρμενίσουν γύρω ἀπό τή Θάψο στό μεγάλο λιμάνι τῶν Συρακουσῶν· καί κατεβαίνοντας αὐτοί οἱ ἴδιοι τά ξημερώματα ἀπό τίς Ἐπιπολές στό ἴσιωμα, καί μέσ᾽ ἀπό τό βάλτο, ἐκεῖ ὅπου ἦταν λασπερός καί πιό στέρεος, ρίχνοντας θυρόφυλλα καί σανίδες πλατιές καί περπατώντας ἀπάνω τους, κυρίεψαν ὅταν ξημέρωσε τόσο τό φράχτη ὅσο καί τήν τάφρο, ἐξόν ἀπό ἕνα μικρό τους μέρος, κι ἀργότερα τά κατέλαβαν κι αὐτά· κι ἔγινε μάχη καί νίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι, κι ὅσοι Συρακούσιοι κρατοῦσαν τό δεξιό πλευρό τῆς παράταξης ὑποχώρησαν πρός τήν πολιτεία ἐνῶ ὅσοι εἶχαν τό ἀριστερό πῆγαν πρός τό ποτάμι, τόν Ἄναπο. Θέλοντας νά τούς κλείσουν τό δρόμο γιά νά μήν περάσουν, οἱ τριακόσιοι διαλεχτοί τῶν Ἀθηναίων, ἔτρεχαν βιαστικά πρός τή γέφυρα. Τό φοβήθηκαν αὐτό οἱ Συρακούσιοι, καί καθώς ἦταν ἐκεῖ κοντά καί τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἱππικοῦ τους, ὁρμοῦν ὅλοι μαζί καταπάνω στούς τριακόσιους καί τούς ἀναγκάζουν νά τό βάλουν στά πόδια καί πέφτουν μέσα στή δεξιά πτέρυγα τῶν Ἀθηναίων. Κι ὅταν ἔγινε αὐτό, ἔπεσε πανικός καί σύγχυση στό πρῶτο τάγμα τῆς πτέρυγας. Βλέποντάς τα ὁ Λάμαχος ἔτρεξε νά τούς βοηθήσει ἀπό τήν ἀριστερή πλευρά παίρνοντας μαζί του λίγους τοξότες καί τούς Ἀργείους· κι ἀφοῦ πέρασε ἕνα χαντάκι βρέθηκε ἀπομονωμένος μέ λίγους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄντρες πού εἶχαν διαβεῖ μαζί του καί σκοτώθηκε τόσο αὐτός ὅσο καί πέντε ἤ ἕξι ἀπό τούς συντρόφους του. Κι ἁρπάζοντάς τους ἀμέσως οἱ Συρακούσιοι πρόφτασαν νά τούς φέρουν γρήγορα - γρήγορα σέ ἀσφαλισμένο μέρος ἀπό τήν ἄλλη μεριά τοῦ ποταμοῦ κι αὐτοί οἱ ἴδιοι ὑποχώρησαν ἐπειδή ἐρχόταν τώρα καταπάνω τους τό ἄλλο στράτευμα τῶν Ἀθηναίων.

Ἄλωση τοῦ προτειχίσματος στίς Ἐπιπολές. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων στό μεγάλο λιμάνι.

102. Στό μεταξύ βλέποντας αὐτά πού γίνονταν ὅσοι εἶχαν καταφύγει πρωτύτερα μέσα στήν πολιτεία πῆραν καινούργιο θάρρος καί βγαίνοντας ἀπό τήν πολιτεία παρατάχτηκαν ἀπέναντι στούς Ἀθηναίους, πού ἦταν σέ κείνη τήν πλευρά, κι ἔστειλαν ἕνα τμῆμα τοῦ στρατοῦ ἐνάντια στό κυκλικό τεῖχος πάνω στίς Ἐπιπολές, νομίζοντας πώς θά τό κυρίευαν βρίσκοντάς το χωρίς ὑπερασπιστές. Καί κυρίεψαν βέβαια τό τεῖχος τῶν δέκα πλέθρων[119] καί τό κατέστρεψαν, ἀλλά τόν ἴδιο τόν κύκλο τούς ἐμπόδισε νά τόν πάρουν ὁ Νικίας· γιατί ἔτυχε νά 'χει μείνει μέσα ἐπειδή ἦταν ἄρρωστος· αὐτός λοιπόν πρόσταξε τούς ὑπηρέτες νά βάλουν φωτιά στίς πολεμικές μηχανές καί στά ξύλα πού ἦταν πεταμένα μπροστά στό τεῖχος, γιατί κατάλαβε πώς θά ἦταν ἀνίκανοι ν' ἀποκρούσουν τήν ἐπίθεση μέ κανένα ἄλλο τρόπο, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε στρατός ἐκεῖ. Κι ἔτσι κι ἔγινε· γιατί δέν προχώρησαν πιά κοντύτερα οἱ Συρακούσιοι ἐξαιτίας τῆς φωτιᾶς, ἀλλά ὑποχώρησαν πάλι. Γιατί καί βοήθεια ἐρχόταν ἤδη πάλι ἀπό κάτω, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἀποδιώξει τούς ἐκεῖ, καί συγχρόνως τά καράβια τους, ὅπως τούς τό εἶχαν μηνυμένο, ἀρμένιζαν τώρα ἀπό τή Θάψο μπαίνοντας στό μεγάλο λιμάνι. Τά εἶδαν αὐτά ἀπό ψηλά ὅσοι εἶχαν ἀνεβεῖ πρός τίς Ἐπιπολές κι ἔφυγαν πίσω βιαστικά, κι ὁλόκληρος ὁ στρατός τῶν Συρακουσίων ἔτρεξε στήν πολιτεία νομίζοντας πώς δέν μποροῦσαν πιά μέ τίς δυνάμεις πού εἶχαν νά ἐμποδίσουν τήν ἐπέκταση τοῦ τείχους ὥς τήν παραλία.

Ἀποκλεισμός τῶν Συρακουσίων μέ διπλό τεῖχος.

103. Ὕστερ' ἀπ' αὐτά οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιο. Καί γύρισαν πίσω μέ προσωρινή ἀνακωχή τούς νεκρούς τῶν Συρακουσίων κι αὐτοί οἱ ἴδιοι παρέλαβαν πίσω τό Λάμαχο καί τούς σκοτωμένους συντρόφους του. Καί τώρα πού βρίσκονταν ὅλες οἱ δυνάμεις τους συγκεντρωμένες, καί τό ναυτικό καί τό πεζικό, ἀρχίζοντας ἀπό τίς Ἐπιπολές καί τήν ἀπόκρυμνη πλευρά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

του, ἀπέκλεισαν τούς Συρακουσίους μέ διπλό τεῖχος πού ἔφτανε ὥς τή θάλασσα. Οἱ προμήθειες γιά τό στρατό ἔρχονταν τότε ἀπ᾽ ὅλα τά μέρη τῆς Ἰταλίας. Κι ἔφτασαν καί πολλοί Σικελοί νά πολεμήσουν μαζί μέ τούς Ἀθηναίους, ἐνῶ πρίν δίσταζαν καί ἦταν ἐπιφυλακτικοί κι ἀπό τήν Τυρρηνία ἔφτασαν τρία καράβια τῶν πενήντα κουπιῶν. Καί τ᾽ ἄλλα ὅλα πήγαιναν ὅπως τά ἔλπιζαν. Γιατί καί οἱ Συρακούσιοι δέν περίμεναν πιά πώς μποροῦσαν νά νικήσουν στόν πόλεμο ἀφοῦ κανενός εἴδους βοήθεια δέν τούς εἶχε ἔρθει ἀπό τήν Πελοπόννησο, κι ἔτσι συζητοῦσαν ἀναμεταξύ τους γιά συνθηκολόγηση κι ἔκαναν δοκιμαστικές προτάσεις πρός τό Νικία[120] γιατί αὐτός εἶχε τώρα μόνος τήν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ ἀφοῦ εἶχε πεθάνει ὁ Λάμαχος. Δέν κλείστηκε ὅμως καμιά ἐπίσημη συμφωνία, ἀλλά ὅπως εἶναι φυσικό ὅταν οἱ ἄνθρωποι βρίσκονται σέ δύσκολη θέση καί εἶναι χειρότερα παρά πολιορκημένοι, πολλές προτάσεις τοῦ διαβιβάζονταν καί περισσότερες ἀκόμα συζητοῦνταν μέσα στήν πολιτεία. Γιατί βρίσκονταν καί πολλοί πού ἀπό τίς συμφορές τους τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἄρχισαν νά ὑποψιάζονται ὁ ἕνας τόν ἄλλον, κι ἔπαψαν τούς στρατηγούς τους πού ὅσο ἦταν ἀρχηγοί τους ἔπεσαν αὐτές οἱ συμφορές, μέ τήν ἰδέα πώς τά παθαίνουν εἴτε ἀπό τήν κακή τους τύχη εἴτε γιατί τούς πρόδωσαν, κσί διάλεξαν ἀντί γι᾽ αὐτούς ἄλλους τρεῖς, τόν Ἡρακλείδη, τόν Εὐκλῆ καί τόν Τελλία.

Ο ΓΥΛΙΠΠΟΣ ΣΤΟΝ ΤΑΡΑΝΤΑ
(κεφ. 104)

104. Ἐντωμεταξύ ὁ Γύλιππος ὁ Λακεδαιμόνιος καί τά καράβια ἀπό τήν Κόρινθο εἶχαν κιόλας φτάσει στή Λευκάδα, θέλοντας νά περάσουν στή Σικελία γιά νά βοηθήσουν τήν κατάσταση ὅσο γινόταν πιό γρήγορα. Καί καθώς τούς ἔρχονταν ἀπανωτά τά φοβερά μηνύματα κι ὅλα μέ τό ἴδιο περιεχόμενο, πού δέν ἦταν ἀληθινό, πώς οἱ Συρακούσιοι βρίσκονταν κιόλας ὁλότελα κυκλωμένοι κι ἀπομονωμένοι μέ τεῖχος γιά τή Σικελία δέν εἶχε πιά καμιά ἐλπίδα ὁ Γύλιππος· θέλοντας ὅμως νά βοηθήσει τήν Ἰταλία νά μείνει ἀνεξάρτητη, πέρασε τό Ἰόνιο πέλαγος ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσε, αὐτός ὁ ἴδιος μέ δύο λα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κωνικά καράβια κι ὁ Πυθήν ὁ Κορίνθιος μέ δυό κορινθιακά
᾽κι ἔφτασαν στόν Τάραντα. Οἱ Κορίνθιοι στήν Κόρινθο, ἐξόν
ἀπό τά δέκα ἄλλα δικά τους, σκόπευαν νά στείλουν δυό λευκα-
δίτικα καί τρία ἀμπρακιώτικα ἀργότερα συμπληρώνοντας τήν
ἐξάρτυση καί τά πληρώματά τους. Ὁ Γύλιππος ἔστειλε πρῶτ᾽
ἀπ᾽ ὅλα πρέσβεις ἀπό τόν Τάραντα στούς Θουρίους, στηριγμένος
στό γεγονός πώς ὁ πατέρας του ἦταν πολίτης τῶν Θουρίων [121]
κι ἐπειδή δέν μπόρεσε νά τούς πείσει νά ᾽ρθουν μέ τό μέρος
του, σήκωσε ἄγκυρα κι ἀρμένισε παράλληλα μέ τήν ἀκτή τῆς
Ἰταλίας, καί τόν παράσυρε ὁ ἄνεμος πού φυσάει ὁρμητικά
στά μέρη ἐκεῖνα ἀπό τό βοριά, ἔξω στό πέλαγος κι ἀπό κεῖ θα-
λασσοδαρμένος φτάνει κι ἀράζει πάλι στόν Τάραντα· τρα-
βώντας στή στεριά τά καράβια πού εἶχαν κακοπάθει ἀπό τήν
τρικυμία, ἔβαλε νά τά διορθώσουν. Ὁ Νικίας ὅμως, μόλο πού
ἔμαθε πώς ἀρμενίζει ὁ Γύλιππος κατά τά μέρη ἐκεῖνα, καταφρό-
νεσε τά λίγα καράβια του, πράμα πού ἔπαθαν κι οἱ Θούριοι καί
τοῦ φάνηκε πώς εἶναι μᾶλλον ἐξοπλισμένος γιά πειρατεία·
γι᾽ αὐτό πρόσταξε νά μήν παρακολουθοῦν πιά τίς κινήσεις
του [122].

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟ Ζ΄

ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ
(κεφ. 1 - 7)

Πορεία τοῦ Γύλιππου πρός τίς Συρακοῦσες.

1. Ἀπό τόν Τάραντα, ἀφοῦ ἐπισκεύασαν τά καράβια τους, ἀρμένισαν ὁ Γύλιππος κι ὁ Πυθήν ὁ Κορίνθιος, πλέοντας παράλληλα μέ τήν παραλία, ὡς τούς Λοκρούς τούς Ἐπιζεφυρίους. Ἐκεῖ ἔμαθαν μέ περισσότερη ἀκρίβεια τά πράματα, πώς οἱ Συρακούσιοι δέν εἶχαν ἀκόμα ὁλότελα ἀποκλειστεῖ μέ τό ἐχθρικό τεῖχος, ἀλλά πώς ἦταν ἀκόμα δυνατό νά πάει στρατός στίς Ἐπιπολές καί νά μπεῖ ἀπό κεῖ στήν πολιτεία· συζητοῦσαν λοιπόν ἄν ἦταν καλύτερα ν' ἀρμενίσουν ἔχοντας τή Σικελία στά δεξιά τους, καί νά ριψοκινδυνέψουν νά μποῦνε στό λιμάνι ἤ, ἀντίθετα, ν' ἀρμενίσουν ἀπό τήν ἄλλη κατεύθυνση πρῶτα, πρός τήν Ἱμέρα, ἔχοντας τή Σικελία στ' ἀριστερά τους, καί νά προχωρήσουν στίς Συρακοῦσες ἀπό τή στεριά, καί αὐτοί οἱ ἴδιοι, καί παίρνοντας ἄλλο στρατό, ὅσους θά μποροῦσαν νά πείσουν. Κι ἀποφάσισαν νά πᾶνε κατά τήν Ἱμέρα, καί γι' ἄλλους λόγους, καί γιατί τά τέσσερα καράβια πού εἶχε στείλει ὁ Νικίας ὅταν ἔμαθε πώς βρίσκονται στούς Λοκρούς, παρόλο πού τούς εἶχε ἀγνοήσει στήν ἀρχή, δέν εἶχαν ἀκόμα φθάσει στό Ρήγιο. Πρόφτασαν λοιπόν καί ξέφυγαν αὐτή τήν παρακολούθηση, κι ἀφοῦ πέρασαν τά στενά, κι ἔπιασαν στό Ρήγιο καί στή Μεσσήνη, ἔφτασαν στήν Ἱμέρα. Ὅταν παρουσιάστηκαν ἐκεῖ, ἔπεισαν τίς ἀρχές νά πολεμήσουν μαζί τους καί νά τούς παρακολουθήσουν στήν πορεία τους, μέ δικό τους στρατό, καθώς καί νά προ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μηθέψουν ὅπλα στούς ναῦτες τῶν λακωνικῶν καί κορινθιακῶν καραβιῶν πού δέν εἶχαν (τά καράβια τά τράβηξαν στή στεριά στήν Ἰμέρα)· ἔστειλαν ἐπίσης μήνυμα στούς Σελινουντίους, προστάζοντάς τους νά τούς ἀνταμώσουν σέ ὁρισμένο σημεῖο μέ τό στρατό τους. Καί οἱ κάτοικοι τῆς Γέλας ὑποσχέθηκαν ἕνα μικρό σῶμα στρατοῦ, καθώς καί μερικοί Σικελοί, πού ἦταν τώρα πιό πρόθυμοι νά πᾶνε μέ τό μέρος τους, τόσο ἐπειδή εἶχε τελευταῖα πεθάνει ὁ Ἀρχωνίδης, ὁ βασιλιάς φίλος τῶν Ἀθηναίων, πού ἐξουσίαζε μερικούς Σικελούς στά μέρη ἐκεῖνα κι εἶχε ἀρκετή δύναμη, ὅσο καί γιατί ὁ Γύλιππος εἶχε φτάσει ἀπό τή Σπάρτη τήν ἴδια κι ἔδειχνε μεγάλο ζῆλο. Μάζεψε λοιπόν ὁ Γύλιππος τούς ναῦτες καί πεζοναῦτες ἀπό τά καράβια του, πού εἶχαν βρεῖ ὅπλα, κάπου ἑφτακόσιους Ἱμεραίους, βαριά κι ἐλαφρά ἁρματωμένους, χίλιους ὅλους μαζί, κι ἑκατό ἱππεῖς λίγους ἱππεῖς καί πεζούς μ᾽ ἀλαφριά ἁρματωσιά ἀπό τό Σελινούντα, λίγους ἄλλους ἀπό τή Γέλα κι ὡς χίλιους Σικελούς, καί προχώρησε πρός τίς Συρακοῦσες.

Ὁ Γύλιππος καί οἱ Συρακούσιοι πρός τίς Ἐπιπολές.

2. Οἱ Κορίνθιοι πάλι, ξεκίνησαν ἀπό τή Λευκάδα ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσαν γιά νά τόν ἐνισχύσουν μέ τ᾽ ἄλλα τους καράβια πού εἶχαν ἐκεῖ κι ὁ Γογγύλος, ἕνας ἄρχοντας τῆς Κορίνθου, ξεκίνησε τελευταῖος μ᾽ ἕνα μόνο καράβι, ἀλλά ἔφτασε πρῶτος στίς Συρακοῦσες, λίγο πρίν ἀπό τό Γύλιππο· κι ὅταν τούς βρῆκε πού σκόπευαν νά κάνουν συνέλευση τοῦ λαοῦ γιά ν᾽ ἀποφασίσουν νά δώσουν τέλος στόν πόλεμο, τούς ἐμπόδισε νά τό κάνουν καί τούς ἔδωσε θάρρος λέγοντας, πώς φτάνουν ἄλλα καράβια καί διοικητής τους ὁ Γύλιππος, ὁ γιός τοῦ Κλεανδρίδα πού τόν ἔστειλαν οἱ Σπαρτιάτες[1]. Οἱ Συρακούσιοι τότε πῆραν ἀμέσως κουράγιο καί βγῆκαν μ᾽ ὁλόκληρο τό στρατό τους ἀπό τήν πολιτεία νά προϋπαντήσουν τό Γύλιππο, γιατί εἶχαν ἀντιληφθεῖ πώς πλησίαζε ἐκείνη τήν ὥρα. Αὐτός ἀφοῦ κυρίεψε τίς Ἰετές, ἕνα μικρό ὀχυρό τῶν Σικελῶν στό πέρασμά του, κι ἀφοῦ σύνταξε ὅλη τή δύναμή του ὡς νά ἐπρόκειτο νά δώσει μάχη, προχωροῦσε πρός τίς Ἐπιπολές· κι ἀνεβαίνοντας ἀπό τόν Εὐρύηλο, ἀπ᾽ ὅπου εἶχαν ἀνεβεῖ κι οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἀρχή, προχώρησε μαζί μέ τούς Συρακουσίους πρός τό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων. Κι ἔτυχε νά φτάσει τήν κρίσιμη στιγμή πού

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχε συμπληρωθεῖ τό διπλό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων, μάκρους ἑφτά ἢ ὀχτώ σταδίων στό μεγάλο λιμάνι, ἐξόν ἀπό ἕνα μικρό κομμάτι κάτω στή θάλασσα· ἐκεῖ ἔχτιζαν ἀκόμα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τοῦ κύκλου πρός τόν Τρώγιλο, πού βγαίνει στήν ἄλλη θάλασσα, εἶχαν κιόλας σωριάσει τίς πέτρες στό περισσότερο μάκρος του καί ποῦ καί ποῦ εἶχαν μισοχτίσει μερικά του τμήματα, κι ἄλλα τά εἶχαν ἐντελῶς συμπληρώσει κι ἀφήσει ἔτσι. Τόσο κοντά στόν ἄκρο κίνδυνο εἶχαν φτάσει οἱ Συρακούσιοι.

Ὁ Γύλιππος στόν Τεμενίτη.

3. Καθώς παρουσιάστηκαν ξαφνικά ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι νά ᾽ρχονται καταπάνω τους, ἀναστατώθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἀρχή, ἀλλά μπήκανε σέ παράταξη μάχης. Ἀπό τή μεριά του ὁ Γύλιππος, ἀφοῦ ἀπόθεσε ὁ στρατός τά ὅπλα χάμω κοντά τους, στέλνει πρῶτα ἕναν κήρυκα νά τούς πεῖ πώς ἄν θέλουν νά φύγουν ἀπό τή Σικελία σέ πέντε μέρες παίρνοντας ὅλα τους τά πράματα εἶναι πρόθυμος νά συνάψει συμφωνία εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀψήφησαν τόν κήρυκα ὁλωσδιόλου καί τόν ἔστειλαν πίσω χωρίς ἀπάντηση. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό ἄρχισαν κι οἱ δυό νά ἑτοιμάζονται ὁ ἕνας ἐνάντια στόν ἄλλο μέ τό σκοπό νά δώσουν μάχη. Κι ὁ Γύλιππος, βλέποντας πώς οἱ Συρακούσιοι ἦταν ἄνω - κάτω καί δέν ἔμπαιναν πρόθυμα σέ παράταξη, ὁδήγησε πίσω τό στράτευμα σέ πιό ἀνοιχτό χῶρο. Ὁ Νικίας δέν ξεκίνησε τό στρατό του ἐνάντιά τους, ἀλλά ἔμεινε ἄπρακτος κοντά στό δικό του τεῖχος. Κι ὅταν κατάλαβε ὁ Γύλιππος πώς δέ σκόπευαν νά τόν καταδιώξουν, πῆρε ὁλόκληρο τό στρατό καί τόν πῆγε στήν ἄλλη ἄκρη τῶν Ἐπιπολῶν πού λέγεται Τεμενίτης καί κατασκήνωσε ἐκεῖ. Τήν ἄλλη μέρα, ὁδηγώντας τους, παράταξε τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ του ἀπέναντι στά τείχη τῶν Ἀθηναίων, γιά νά μήν μπορέσουν αὐτοί νά στείλουν ἐνισχύσεις ἀλλοῦ, στέλνοντας συγχρόνως ἕνα ἀπόσπασμα πρός τό φρούριο πού λέγεται Λάβδαλο, κι ἔτσι τό κυρίεψε, κι ὅσους ἔπιασε ἐκεῖ - μέσα, τούς σκότωσε ὅλους· ἀπό κεῖ πού βρισκόταν ὁ ἀθηναϊκός στρατός, δέν μποροῦσαν νά ἰδοῦν αὐτό τό μέρος. Καί τήν ἴδια μέρα ἔπιασαν οἱ Συρακούσιοι ἕνα ἀθηναϊκό πολεμικό, πού φρουροῦσε στήν εἴσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ.

Μονό τεῖχος τῶν Συρακου-

4. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό, ἄρχισαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

...ιων. Ὀχύρωση τοῦ Πλημμύριον ἀπό τό Νικία.

μαχοί τους νά χτίζουν μονό τεῖχος, πού θά 'κοβε τίς Ἐπιπολές λοξά πρός τό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων, ἀρχίζοντας ἀπό κάτω ἀπό τήν πολιτεία πρός τ' ἀπάνω [2], ἔτσι ὥστε, ἄν δέν κατάφερναν οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἐμποδίσουν, νά μήν εἶναι πιά σέ θέση ν' ἀποκλείσουν τήν πολιτεία μέ τό τεῖχος τους. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πιά τότε ὅλοι ἀνεβεῖ στό ὀροπέδιο, ἔχοντας τελειώσει τό τεῖχος πού κατέβαινε ὡς τή θάλασσα [3] καί ὁ Γύλιππος (ἕνα μέρος τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων ἦταν ἀδύνατο) παίρνοντας τό στρατό του νύχτα προχώρησε πρός αὐτό. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι (γιατί ἦταν κατασκηνωμένοι ἔξω ἀπό τό ὀχύρωμά τους) τόν πῆραν εἴδηση καί προχώρησαν ἐνάντιά του· αὐτός τούς εἶδε καί πῆρε πίσω τούς δικούς του ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσε. Ἀφοῦ λοιπόν οἱ Ἀθηναῖοι δυνάμωσαν τό τεῖχος τους καί τό 'καναν πιό ψηλό, τό φρουροῦσαν οἱ ἴδιοι σ' αὐτό τό σημεῖο. Καί παράτεξαν τούς ἄλλους συμμάχους γύρω στό ὑπόλοιπο τεῖχος, στά σημεῖα ὅπου ἐπρόκειτο νά τό φυλάγει ὁ καθένας.

Ὁ Νικίας ἔκρινε τώρα σωστό νά ὀχυρώσει τό μέρος πού λέγεται Πλημμύριο· αὐτό εἶναι ἀκρωτήρι στήν ἀπέναντι μεριά τῆς πολιτείας πού προεξέχει στή θάλασσα καί στενεύει τήν εἴσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, κι ἄν ὀχυρωνόταν, νόμιζε πώς θά ἦταν πιό εὔκολο νά εἰσάγονται προμήθειες γιά τόν ἀθηναϊκό στρατό· γιατί ἀπό κεῖ θά μποροῦσαν νά ἐπιβλέπουν τό λιμάνι τῶν Συρακουσῶν [4] ἀπό πιό κοντά, καί δέ θά ἦταν ἀναγκασμένοι ὅπως ἦταν τώρα, νά ξεκινοῦν ἀπό τό βάθος τοῦ λιμανιοῦ, ἄν ἔκαναν οἱ ἐχθροί νά κινηθοῦν μέ τό ναυτικό τους. Καί γιά ἕναν ἄλλο λόγο, γιατί εἶχε τώρα στρέψει τήν προσοχή του περισσότερο πρός τή χρησιμοποίηση τοῦ στόλου γιά τίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις, γιατί δέν ἔβλεπε πολλές ἐλπίδες ἀπό τόν πόλεμο στή στεριά ἀπό τότε πού ἔφτασε ὁ Γύλιππος. Ἀφοῦ μετέφερε λοιπόν τά καράβια καί στρατό, ἔχτισε τρία φρούρια· σ' αὐτά ἦταν τώρα ἀποθηκευμένα τά περισσότερα σκεύη τοῦ στρατοῦ, κι ἐκεῖ ἔμεναν ἀραγμένα τά μεγάλα μεταγωγικά καί τά γρήγορα καταδρομικά. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν πώς ἀπό τότε ἄρχισε ἡ μεγαλύτερη ταλαιπωρία τῶν πληρωμάτων· γιατί καί τό νερό ἦταν λιγοστό, κι ἔπρεπε νά πᾶνε μακρυά γιά νά τό φέρουν, κι ὅποτε ἔβγαιναν γιά ξερόκλαδα γιά τίς φωτιές τους οἱ ναῦτες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς σκότωναν οί ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων, πού κυριαρχοῦσαν στή γύρω πεδιάδα. Γιατί τό ἕνα τρίτο τοῦ ἱππικοῦ τους τό εἶχαν παρατάξει οἱ Συρακούσιοι στό χωριό κοντά στό Ὀλυμπιεῖο, ἀκριβῶς ἐξαιτίας τῶν Ἀθηναίων πού ἦταν στό Πλημμύριο, γιά νά μή βγαίνουν ἀπό τά φρούρια νά καταστρέφουν τό γύρω τόπο. Στό μεταξύ ἔμαθε ὁ Νικίας πώς πλησιάζουν πιά καί τά ὑπόλοιπα καράβια τῶν Κορινθίων[5] κι ἔστειλε εἴκοσι πολεμικά νά τά παραφυλάγουν, μέ τήν ἐντολή ν' ἀρμενίζουν γύρω στούς Λοκρούς καί τό Ρήγιο καί τά μέρη ὅπου μποροῦσαν οἱ ἐχθροί νά προσεγγίσουν στή Σικελία.

Ἔφοδος τοῦ Γύλιππου. Ἧττα τῶν Συρακουσίων.

5. Ὁ Γύλιππος πάλι, ἔκανε δυό δουλειές συγχρόνως: ἐξακολουθοῦσε νά χτίζει τό λοξό τεῖχος πού διέσχιζε τίς Ἐπιπολές χρησιμοποιώντας τίς πέτρες πού εἶχαν σωριάσει οἱ Ἀθηναῖοι γιά τούς δικούς τους σκοπούς, κι ἔβγαζε κάθε μέρα τούς Συρακουσίους καί τούς συμμάχους τους ἔξω ἀπό τό χτίσμα καί τούς ἔβαζε σέ παράταξη μάχης· κι οἱ Ἀθηναῖοι παρατάσσονταν κι αὐτοί ἀπέναντι. Κι ὅταν ἔκρινε ὁ Γύλιππος πώς ἔφτασε ἡ κατάλληλη στιγμή, ἄρχισε τήν ἔφοδο, καί πιάστηκαν σῶμα μέ σῶμα καί πολεμοῦσαν ἀνάμεσα σέ δυό τειχίσματα, ὅπου ἦταν ἀδύνατο νά χρησιμοποιήσουν οἱ Συρακούσιοι τό ἱππικό τους. Κι ἀφοῦ νικήθηκαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους καί πῆραν πίσω τούς νεκρούς τους μέ προσωρινή ἀνακωχή, κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιο, κάλεσε ὁ Γύλιππος τό στράτευμα καί τούς εἶπε πώς δέν ἔφταιγαν αὐτοί, ἀλλ' αὐτός ὁ ἴδιος· γιατί τούς εἶχε στερήσει τά πλεονεκτήματα πού θά τούς ἔδιναν τό ἱππικό καί οἱ ἀκοντιστές, βάζοντάς τους νά πολεμήσουν σέ τόσο στενό μέρος ἀνάμεσα σέ δύο τείχη· τώρα λοιπόν θά τούς ὁδηγοῦσε πάλι στή μάχη. Καί τούς παρακίνησε νά βάλουν καλά στό νοῦ τους τά ἀκόλουθα δυό πράματα: Πώς ὅσο γιά τήν πολεμική τους ἑτοιμασία δέν ἦταν κατώτεροι ἀπό τούς ἐχθρούς, κι ὡς πρός τό φρόνημά τους νά τό θεωρήσουν ἀνυπόφορο ἄν δέν ἀπαιτήσουν ἀπό τόν ἑαυτό τους, αὐτοί πού ἦταν Πελοποννήσιοι καί Δωριεῖς νά νικήσουν Ἴωνες[6] καί νησιῶτες καί κάθε λογῆς περιμαζώματα[7], καί νά τούς διώξουν ἀπό τόν τόπο.

Ἧττα τῶν Ἀθηναίων.

6. Κι ὕστερ' ἀπ' αὐτά, ὅταν ἔφτασε ἡ στιγμή, τούς ὁδή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τεῖχος τῶν Συρακουσίων.

γησε πάλι στήν ἐπίθεση. Ὁ Νικίας κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔκριναν πώς ἀκόμα κι ἄν δέν ἤθελαν ν' ἀρχίσουν τή μάχη, ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νά μήν ἀψηφήσουν τό γεγονός πώς τό τεῖχος χτιζόταν πλάι τους (γιατί εἶχε κιόλας σχεδόν ξεπεράσει τήν ἄκρη τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων τό χτίσιμο τῶν ἐχθρῶν, κι ἄν τό ξεπερνοῦσε, σχηματίζοντας γωνία μ' αὐτό, θά καταντοῦσε ἀδιάφορο ἄν νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι συνέχεια στίς μάχες ἤ ἄν δέν πολεμοῦσαν διόλου)· γι' αὐτό ἔκαναν ἀντεπίθεση ἐνάντια στούς Συρακουσίους. Ὁ Γύλιππος συγκρούστηκε μαζί τους, ἔχοντας βγάλει τούς βαριά ἁρματωμένους ἔξω, λίγο πιό μακρυά ἀπό τό τεῖχος παρά πρωτύτερα, καί παρατάξει τούς ἱππεῖς καί τούς ἀκοντιστές στόν ἀνοιχτό χῶρο λοξά ἀπό τούς Ἀθηναίους, ἐκεῖ πού τελείωναν τά ἔργα καί τῶν δύο τειχῶν. Καί χτυπώντας οἱ ἱππεῖς τήν ἀριστερή πλευρά τῶν Ἀθηναίων, πού ἦταν κοντύτερά τους, τούς ἀνάγκασαν νά ὀπισθοχωρήσουν κι ἐξαιτίας αὐτοῦ νικήθηκε κι ὁ ὑπόλοιπος στρατός τῶν Ἀθηναίων καί ἀπωθήθηκαν στά ὀχυρώματά τους. Καί τήν ἀκόλουθη νύχτα ἔχτισαν τό τεῖχος μακρύτερα ξεπερνώντας τό οἰκοδόμημα τῶν Ἀθηναίων, ἔτσι ὥστε νά μήν ἐμποδίζονται ποτέ πιά ἀπ' αὐτούς· κι οἱ Ἀθηναῖοι νά 'χουν χάσει ὁλωσδιόλου τή δυνατότητα, ἀκόμα κι ἄν ὑπερτεροῦσαν στή μάχη, νά τούς ἀποκλείσουν μέ τεῖχος.

Ἐνισχύσεις πρός τούς Συρακουσίους.

7. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό, ἁρμένισαν καί μπήκανε μέσα στό λιμάνι, χωρίς νά τούς πάρουν εἴδηση οἱ Ἀθηναῖοι, τά ὑπόλοιπα δώδεκα καράβια τῶν Κορινθίων καί τῶν Λευκαδίων καί τῶν Ἀμπρακιωτῶν (μέ διοικητή τόν Κορίνθιο Ἐρασινίδη) καί τά πληρώματά τους βοηθοῦσαν ἀπό δῶ κι ἐμπρός τούς Συρακουσίους νά συμπληρώσουν τό λοξό τους τεῖχος. Καί ὁ Γύλιππος ἔφυγε, πηγαίνοντας σέ ἄλλα μέρη τῆς Σικελίας γιά νά μαζέψει ἐνισχύσεις γιά τό ναυτικό καί γιά τό πεζικό, καί γιά νά κάνει καί τίς ἄλλες πολιτεῖες νά προσχωρήσουν, ἄν καμιά εἴτε δέν ἔδειχνε ἀρκετό ζῆλο, εἴτε κρατιόταν ἀκόμα ἐντελῶς μακρυά ἀπό τόν πόλεμο. Ἔστειλαν ἐπίσης κι ἄλλους πρέσβεις στή Λακεδαίμονα καί στήν Κόρινθο, τόσο οἱ Συρακούσιοι, ὅσο κι οἱ Κορίνθιοι, γιά νά τούς ἔρθει κι ἄλλος στρατός διασχίζοντας τό πέλαγος μέ φορτηγά ἤ ἐμπορικά πλοῖα ἤ μέ ὁποιοδήποτε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄλλο τρόπο ἦταν δυνατό μέ τό ἐπιχείρημα πώς κι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν παραγγείλει κι ἄλλες πρόσθετες ἐνισχύσεις. Καί οἱ Συρακούσιοι ἑτοίμαζαν στόλο, βρίσκοντας πληρώματα κι ἐξάρτυση κι ἔκαναν γυμνάσια μέ σκοπό νά δοκιμάσουν τή δύναμή τους καί στή θάλασσα· καί γενικά ἦταν τώρα πιό ἐγκαρδιωμένοι καί πολεμόχαροι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ
(κεφ. 8 - 15)

8. Ὁ Νικίας πάλι, πού τ' ἀντιλαμβανόταν ὅλ' αὐτά κι ἔβλεπε κάθε μέρα νά μεγαλώνει ἡ δύναμη τῶν ἐχθρῶν καί νά χειροτερεύει ἡ δική του θέση, ἔστελνε κι αὐτός συνέχεια μηνύματα στήν Ἀθήνα, ἔχοντας καί πρωτύτερα ἀναφέρει τίς λεπτομέρειες τοῦ τί γινόταν, κι ἀκόμα περισσότερο τώρα γιατί ἔκρινε πώς βρισκόταν σέ πολύ ἐπικίνδυνη θέση καί πώς ἄν οἱ Ἀθηναῖοι δέν τόν ἀνακαλοῦσαν τό γρηγορότερο, ἤ δέν τοῦ ἔστελναν τό ἴδιο γρήγορα κι ἄλλο στρατό, κι ὄχι μικρό, δέν ὑπῆρχε ἐλπίδα νά σωθοῦνε. Κι ἐπειδή φοβόταν μήπως αὐτοί πού ἔστελνε, εἴτε ἀπό ἀνικανότητα νά ἐκθέσουν τήν κατάσταση πειστικά, εἴτε ἐπειδή δέ θά θυμοῦνταν ἀκριβῶς τί ἔπρεπε νά ποῦν, εἴτε τέλος γιά νά φανοῦν εὐχάριστοι στό πλῆθος, δέ μεταδώσουν τήν ἀληθινή κατάσταση τῶν πραγμάτων, ἔγραψε ἕνα γράμμα· νόμιζε πώς μ' αὐτόν τόν τρόπο θά μάθαιναν οἱ Ἀθηναῖοι καλύτερα τίς ἀπόψεις του καί θά μποροῦσαν νά συσκεφθοῦν βασισμένοι στήν πραγματικότητα, χωρίς νά διαστρεβλωθεῖ ἡ ἀλήθεια διόλου ἀπό τούς ἀγγελιοφόρους. Ἔφυγαν λοιπόν οἱ ἀποσταλμένοι μέ τή γραμμένη ἀναφορά του καί μέ τίς ἐντολές του γιά τό τί ἔπρεπε νά ποῦν· αὐτός στό μεταξύ φρόντιζε γιά τήν κατάσταση τοῦ στρατοῦ, μέ τή γενική πρόθεση νά περιφρουρεῖ μᾶλλον τήν ἀσφάλειά του παρά νά τούς ρίξει σέ μάχη ἀπό δική του πρωτοβουλία. *Ἀποστολή.*

10. Τόν ἀκόλουθο χειμώνα ἔφτασαν στήν Ἀθήνα οἱ ἀποσταλμένοι τοῦ Νικία καί εἶπαν ὅσα τούς εἶχε παραγγείλει προφορικά καί ἀπάντησαν στά ἐρωτήματα πού τούς ἔκαναν κι ἔδωσαν στά χέρια τῶν ἀρχόντων τή γραφτή του ἀναφορά. Κι ὁ γραμματέας τῆς πολιτείας[8] βγῆκε μπροστά καί τή διά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βασε στούς Ἀθηναίους. Κι ὅσα τούς φανέρωνε ἦταν ἀπάνω - κάτω τ' ἀκόλουθα :

Πληροφορίες γιά τήν κατάσταση στή Σικελία.

11. «Ὅσα ἔγιναν πρίν ἀπό τοῦτο, τά ξέρετε, Ἀθηναῖοι, ἀπό πολλές ἄλλες ἀναφορές μου. Τώρα ὅμως ἦρθε ἡ στιγμή περισσότερο παρά ποτέ ἄλλοτε ν' ἀποφασίσετε, ἀφοῦ μάθετε σέ τί σημεῖο βρισκόμαστε. Ἐνῶ δηλαδή ἔχομε νικήσει τούς Συρακουσίους πού μᾶς στείλατε νά πολεμήσομε, στίς περασμένες μάχες κι ἀφοῦ εἴχαμε οἰκοδομήσει τά ὀχυρώματα ὅπου βρισκόμαστε τώρα, ἦρθε ὁ Γύλιππος ὁ Λακεδαιμόνιος ἔχοντας μαζί του στρατό, τόσο ἀπό τήν Πελοπόννησο, ὅσο κι ἀπό μερικές πολιτεῖες τῆς Σικελίας. Καί εἶναι βέβαια ἀλήθεια πώς στήν πρώτη μάχη τόν νικήσαμε, ἀλλά στή δεύτερη μᾶς ἐπιτέθηκαν πολύ ἱππικό καί ἀκοντιστές, κι ἀπό τήν πίεσή τους ἀναγκαστήκαμε νά ὑποχωρήσομε πίσω ἀπό τά τείχη. Τώρα λοιπόν ἐμεῖς πάψαμε νά χτίζομε τείχη γιά νά τούς ἀποκλείσομε, γιατί οἱ ἐχθροί εἶναι τώρα πολλοί καί μένομε ἄπρακτοι (γιατί δέ θά μπορούσαμε νά χρησιμοποιήσομε ὁλόκληρο τό στράτευμα, ἀφοῦ ἡ φρούρηση τῶν ὀχυρωμάτων ἀπασχολεῖ ἕνα μέρος τοῦ βαριοῦ πεζικοῦ)· ἐκεῖνοι ὅμως ἔχουν χτίσει παράπλευρα στό δικό μας ἕνα μονό τεῖχος, ἔτσι ὥστε δέν εἶναι πιά δυνατό νά τούς περικυκλώσομε ἐμεῖς μέ τεῖχος, ἐξόν ἄν τούς ἐπιτεθεῖ κανένας μέ μεγάλη δύναμη καί κυριέψει αὐτό τό πλαϊνό τεῖχος. Καί κατάντησε, ἐνῶ φαινόταν πώς ἐμεῖς πολιορκούσαμε ἄλλους, νά βρεθοῦμε ἐμεῖς πολιορκημένοι, τουλάχιστο ὅσον ἀφορᾶ τόν πόλεμο στή στεριά· γιατί δέ βγαίνομε κάν οὔτε στήν ὕπαιθρο σέ μεγάλη ἀπόσταση ἐξαιτίας τοῦ ἱππικοῦ τους.

Ἡ πρωτοβουλία στόν ἐχθρό.

12. »Ἐξόν ἀπ' αὐτό, ἔχουν αὐτοί στείλει πρέσβεις καί στήν Πελοπόννησο, ζητώντας κι ἄλλες δυνάμεις, κι ὁ Γύλιππος ἔχει φύγει πηγαίνοντας σ' ἄλλες πολιτεῖες τῆς Σικελίας μέ τό σκοπό ἄλλες νά πείσει νά πολεμήσουν μαζί του, ἐκεῖνες πού εἶναι τώρα οὐδέτερες, κι ἀπό τίς ἄλλες νά πάρει, ἄν μπορέσει, πεζικό καί καράβια. Γιατί, καθώς μαθαίνω, ἔχουν στό νοῦ τους νά δοκιμάσουν νά ἐπιτεθοῦν συγχρόνως στά τείχη μας μέ τό πεζικό καί μέ τά καράβια τους στή θάλασσα. Κι ἄς μήν τό θεωρήσει κανείς φοβερό, πού λέω «καί στή θάλασσα». Γιατί τό ναυτικό μας, ὅπως τό 'χουν πληροφορηθεῖ κι ἐκεῖνοι, ἦταν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βέβαια στήν ἀρχή σέ λαμπρή κατάσταση, ἐπειδή καί τά σκάφη ἦταν στεγανά καί τά πληρώματα ἀνέπαφα· τώρα ὅμως καί τά πλοῖα μπάζουν νερά, ἀφοῦ βρίσκονται τόσο καιρό στή θάλασσα καί τά πληρώματα ἔχουν ταλαιπωρηθεῖ. Καί δέν ἔχομε τή δυνατότητα νά σύρομε τά καράβια στή στεριά καί νά τά στεγνώσομε στόν ἀέρα, ἀφοῦ τά ἐχθρικά σκάφη, πού εἶναι ἰσάριθμα μέ τά δικά μας κι ἀκόμη περισσότερα, μᾶς κάνουν νά περιμένομε ὅλη τήν ὥρα πώς μπορεῖ ν' ἀρμενίσουν καταπάνω μας. Καί εἶναι φανερό πώς ἐξασκοῦνται ἀδιάκοπα μ' αὐτόν τό σκοπό, γιά νά δοκιμάσουν τή δύναμή τους ἀπάνω μας. Καί ἡ πρωτοβουλία τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι τώρα δική τους, καθώς κι ἡ εὐκολία νά στεγνώσουν τά καράβια τους. Γιατί δέν εἶναι ἀναγκασμένοι νά παραφυλάγουν ἕναν ἐχθρό ἀπό τή θάλασσα.

Προβλήματα ἐπισιτισμοῦ. Ἀπώλειες.

13. »Ἐμεῖς μετά βίας θά εἴχαμε αὐτό τό πλεονέκτημα, ἄν ἦταν τά πλοῖα μας πολύ περισσότερα, κι ἄν δέν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι, ὅπως τώρα, νά τά 'χομε ὅλα σ' ἐπιφυλακή. Γιατί ἄν χαλαρώσομε τήν ἐπιτήρησή μας, ἔστω καί στό ἐλάχιστο, δέ θά εἴμαστε σέ θέση νά προμηθευόμαστε τ' ἀναγκαῖα γιά τή συντήρησή μας, ἀφοῦ καί τώρα μέ μεγάλη δυσκολία τά φέρνομε στό στρατόπεδο ἀπό δρόμους κοντά στήν πολιτεία τους. Τά πληρώματα, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἄρχισαν νά φθείρονται καί καταστρέφονται ὁλόενα γιά τούς ἑξῆς λόγους: Οἱ ναῦτες πού ξεμακραίνουν ἀπό τό στρατόπεδο σέ κάποια ἀπόσταση γιά νά βροῦν ξύλα καί νερό, καί ν' ἁρπάξουν τίποτ' ἄλλες προμήθειες, ἔχουν ἀπώλειες ἀπό τούς ἱππεῖς τῶν ἐχθρῶν· οἱ δοῦλοι πάλι, τώρα πού καταντήσαμε σέ ἴση θέση μέ τόν ἐχθρό, αὐτομολοῦν κι ἀπό τούς ξένους, ὅσους μπορέσαμε νά στρατολογήσομε μέ τή βία, μᾶς φεύγουν πρός τίς διάφορες πολιτεῖες· ἐκεῖνοι πάλι πού παρασύρθηκαν στήν ἀρχή ἀπό τούς μεγάλους μισθούς πού προσφέραμε, καί ἔρχονταν περισσότερο γιά νά κερδίσουν χρήματα παρά γιά νά πολεμήσουν, τώρα πού βλέπουν, ἀντίθετα μέ τίς προσδοκίες τους, πώς τόσο τό ναυτικό μας ὅσο κι ἡ ὑπόλοιπη δύναμή μας βρίσκει ἀντίσταση, φεύγουν, ἄλλοι δίνοντας στόν ἐχθρό τή δικαιολογία πώς πᾶνε μέ τό μέρος του, κι οἱ ἄλλοι ὅπως ἀλλιῶς μπορεῖ ὁ καθένας (γιατί εἶναι μεγάλη ἡ Σικελία)· ἄλλοι τέλος, πού προ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τιμοῦν νά μείνουν κοντά στ' ἀραξοβόλια μας γιά νά κάνουν ἐμπόριο, ἔπεισαν τούς τριηράρχους νά δέχονται δούλους ἀπό τά Ὕκκαρα [9] γι' ἀντικαταστάτες τους, κι ἔχουν ἔτσι χαλάσει τήν πειθαρχία τοῦ ναυτικοῦ.

Ἔλλειψη ἐφεδρειῶν.

14. »Καί σεῖς, πού τώρα μέ διαβάζετε, ξέρετε πολύ καλά πώς λίγο καιρό διαρκεῖ ἡ ἀνώτατη κατάσταση ἑτοιμότητας ἑνός πληρώματος, καί λίγοι μόνο ἀπό τούς ναῦτες εἶναι ἄξιοι καί νά βάλουν μπρός ἕνα καράβι καί νά διατηρήσουν τό ρυθμό τῆς κωπηλασίας ἀδιάκοπα. Ἡ χειρότερη ἀπ' ὅλες αὐτές τίς δυσκολίες εἶναι πώς δέν μπορῶ ἐγώ, ὁ στρατηγός τους, νά τά ἐμποδίσω ὅλ' αὐτά (γιατί εἶναι πολύ δύσκολο νά διοικεῖ κανένας ἀνθρώπους μέ τό δικό σας χαρακτήρα) [10] καί πώς δέν ἔχομε ἐφεδρεῖες ἀπ' ὅπου νά συμπληρώνομε τά κενά πού δημιουργοῦνται στά πληρώματα, ἐνῶ ὁ ἐχθρός μπορεῖ νά τό κάνει αὐτό ἀπό πολλές πηγές· ἐμεῖς εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά παίρνομε ἀπό κείνους πού ἤρθαν ἐξαρχῆς μαζί μας, τόσο τούς ἄντρες πού χρειάζονται γιά τήν τρέχουσα ὑπηρεσία, ὅσο καί γιά ν' ἀντικαταστήσομε τίς ἀπώλειες· γιατί οἱ πολιτεῖες πού εἶναι τώρα σύμμαχοί μας, ἡ Νάξος καί ἡ Κατάνη, δέν εἶναι σέ θέση νά κάνουν τίποτα. Ἄν λοιπόν προστεθεῖ στούς ἐχθρούς ἕνα ὁποιοδήποτε πλεονέκτημα ἔτσι ὥστε νά πᾶνε μέ τό μέρος τους π.χ. οἱ πολιτεῖες τῆς Ἰταλίας, πού τώρα μᾶς προμηθεύουν τρόφιμα, ἀφοῦ βλέπουν σέ τί κατάσταση βρισκόμαστε, καί πώς ἐσεῖς δέ μᾶς στέλνετε ἄλλες ἐνισχύσεις, τότε θά πάρει εὐνοϊκό γι' αὐτούς τέλος ὁ πόλεμος πέρα γιά πέρα, χωρίς κάν νά δώσουν μάχη, γιατί θά μᾶς ἀναγκάσουν νά παραδοθοῦμε μέ τήν πολιορκία τους.

»Θά μποροῦσα ἴσως νά σᾶς μηνύσω ἄλλα πράματα, πιό εὐχάριστα, ἀλλά ὄχι πιό χρήσιμα, ἀφοῦ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποφασίσετε ξέροντας ἀκριβῶς τήν ἐδῶ κατάσταση. Κι ἐπειδή ξέρω τό φυσικό σας, ὅτι θέλετε βέβαια ν' ἀκοῦτε τά πιό εὐχάριστα νέα, ὕστερα ὅμως ρίχνετε σ' ἄλλους τό φταίξιμο, ἔκρινα πιό σωστό νά σᾶς ἀναπτύξω τήν ἀπόλυτη ἀλήθεια.

Προτάσεις τοῦ Νικία.

15. »Καί τώρα σχετικά μέ τούς ἀρχικούς σκοπούς, πού γι' αὐτούς ἤρθαμε· πιστέψτε πώς οὔτε οἱ στρατιῶτες, οὔτε οἱ ἀρχηγοί σᾶς ἔφταιξαν σέ τίποτα· ἀφοῦ ὅμως ὁλόκληρη ἡ Σι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κελία εἶναι τώρα συνασπισμένη ἐνάντιά μας, καί προσμένουν ἄλλα στρατεύματα ἀπό τήν Πελοπόννησο, σκεφτεῖτε κι ἀποφασίστε μέ τήν προϋπόθεση πώς οἱ δυνάμεις μας ἐδῶ δέν εἶναι ἀρκετές ν' ἀντισταθοῦν οὔτε σ' αὐτές πού ἔχει κιόλας ὁ ἐχθρός· ἀλλά πώς πρέπει εἴτε ν' ἀνακαλέσετε ὅσους εἶναι ἐδῶ, εἴτε νά στείλετε γιά ἐνίσχυση ἄλλο στράτευμα, ὄχι μικρότερο ἀπό τοῦτο, τόσο πεζό, ὅσο καί ναυτικό, κι ἀκόμα καί χρήματα, ὄχι λίγα, ἕνα στρατηγό πού νά μέ διαδεχτεῖ, γιατί ἐγώ δέν μπορῶ νά μείνω ἄλλο, ἐπειδή ὑποφέρω ἀπό τά νεφρά μου, κι ἔχω τή δίκαιη ἀξίωση νά μέ συγχωρέσετε γι' αὐτό· γιατί ὅσο ἤμουν γερός, σᾶς πρόσφερα πολλές ὑπηρεσίες ὡς στρατηγός σέ διάφορες ἐκστρατεῖες. Κι ὅ,τι πρόκειται νά κάνετε, κάντε το ἀμέσως μόλις μπεῖ ἡ ἄνοιξη, κι ὄχι μέ τή μιά καθυστέρηση μετά τήν ἄλλη, γιατί οἱ ἐχθροί πολύ σύντομα θά προμηθευτοῦν ὅ,τι εἶναι νά πάρουν ἀπό τή Σικελία κι ὅ,τι περιμένουν ἀπό τήν Πελοπόννησο λίγο ἀργότερα. Πάντως, ἄν δέν ἔχετε τό νοῦ σας, ἄλλες ἀποστολές θά ξεκινήσουν χωρίς νά τό πάρετε εἴδηση, ὅπως ἔγινε πρωτύτερα, κι ἄλλες θά προλάβουν πρίν ἀπό τίς δικές σας». [11]

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(κεφ. 16 - 18)

Ἐκλογή στρατηγῶν. Ἐνισχύσεις.

16. Τόσα λοιπόν ἀνακοίνωνε ἡ ἀναφορά τοῦ Νικία. Ὅταν τήν ἄκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, δέ δέχτηκαν τήν παραίτησή του, ἀλλά, ὥσπου νά φτάσουν ἄλλοι στρατηγοί πού θά διάλεγαν ὡς συστρατήγους του, διάλεξαν δυό ὑποστράτηγους ἀπό τούς ἀξιωματικούς πού ἦταν κιόλας στή Σικελία, τό Μένανδρο καί τόν Εὐθύδημο, γιά νά μή βασανίζεται μοναχός του, πού ἦταν ἄρρωστος· καί ψήφισαν νά στείλουν ἄλλη δύναμη, πεζικό καί ναυτικό, τόσο ἀπό Ἀθηναίους, πού ἦταν στό στρατολογικό κατάλογο, ὅσο κι ἀπό τούς συμμάχους. Καί συνδιοικητές μαζί του διάλεξαν δυό ἄλλους στρατηγούς, τό Δημοσθένη τό γιό τοῦ Ἀλκισθένη καί τόν Εὐρυμέδοντα τό γιό τοῦ Θουκλῆ [12]· τόν Εὐρυμέδοντα τόν ἔστειλαν ἀμέσως στή Σικελία, γύρω στό χειμερινό ἡλιοστάσιο [13]. Ἔπαιρνε μαζί του δέκα καράβια κι ἑκατόν εἴκοσι ἀσημένια τάλαντα, μέ τήν ἐντολή νά δια-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βεβαιώσει πώς ἔρχονται κι ἄλλες ἐνισχύσεις καί πώς οἱ Ἀθηναῖοι θά φροντίσουν γιά τό στρατό τους.

Ἑτοιμασίες τοῦ Δημοσθένη καί τῶν Κορινθίων.

17. Ὁ Δημοσθένης ὅμως ἔμεινε πίσω, προετοιμάζοντας τήν ἐκστρατεία μέ τό σκοπό νά ξεκινήσει μόλις μπεῖ ἡ ἄνοιξη, στέλνοντας παραγγελίες γιά βοήθειες στούς συμμάχους, κι ἁρματώνοντας καράβια καί βαρύ πεζικό ἀπό τήν Ἀθήνα. Ἔστειλαν ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι εἴκοσι καράβια γύρω στήν Πελοπόννησο νά τήν φυλάγουν γιά νά μήν μπορέσει κανείς ν' ἁρμενίσει πρός τή Σικελία ἀπό τήν Κόρινθο καί τήν ὑπόλοιπη Πελοπόννησο. Γιατί οἱ Κορίνθιοι ὅταν ἤρθαν οἱ πρέσβεις ἀπό τή Σικελία καί τούς ἀνακοίνωσαν πόσο εἶχε καλυτερέψει ἡ κατάσταση ἐκεῖ, ἔκριναν πώς δέν ἦταν ἄσκοπη ἡ προηγούμενη ἀποστολή τῶν καραβιῶν· ἔτσι ἦταν τώρα πιό ἀποφασισμένοι κι ἐγκαρδιωμένοι, κι ἑτοιμάζονταν, τόσο αὐτοί, μέ μεταγωγικά πλοῖα νά στείλουν δικούς τους στρατιῶτες, ὅσο κι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατά τόν ἴδιο τρόπο νά στείλουν πεζικό, πού στρατολογοῦσαν ἀπό τήν ἄλλη Πελοπόννησο. Ἁρμάτωσαν ἐπίσης κι ἐπάνδρωσαν οἱ Κορίνθιοι εἴκοσι πολεμικά γιά ν' ἀποπειραθοῦν νά ναυμαχήσουν μέ τά ἀθηναϊκά πού φρουροῦσαν ἔξω ἀπό τή Ναύπακτο [14], ἔτσι ὥστε νά εἶναι λιγότερο σέ θέση οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐμποδίσουν τά μεταγωγικά τους νά ξεκινήσουν γιά τή Σικελία, γιατί θά παραφύλαγαν περισσότερο τήν ἀντιπαράταξη τῶν δικῶν τους πολεμικῶν ἐνάντιά τους.

Προετοιμασία τῶν Σπαρτιατῶν γιά τήν εἰσβολή στήν Ἀττική.

18. Στό μεταξύ ἑτοιμάζονταν οἱ Λακεδαιμόνιοι νά εἰσβάλουν στήν Ἀττική, ὅπως εἶχαν ἀποφασίσει πρωτύτερα, κι ὅπως τούς παρακινοῦσαν νά τό κάνουν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ Κορίνθιοι, ὅσο ἄκουγαν γιά τίς ἐνισχύσεις πού σκόπευαν νά στείλουν στή Σικελία οἱ Ἀθηναῖοι, γιά νά ματαιωθοῦν, ἄν γινόταν ἡ εἰσβολή. Κι ὁ Ἀλκιβιάδης ὁλοένα τούς δασκάλευε ἐκθέτοντας τό σχέδιό του — νά ὀχυρώσουν τή Δεκέλεια καί νά μή χαλαρώσουν τίς πολεμικές τους ἐνέργειες. Καί ἰδίως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦταν τώρα κάπως πιό ἀποφασισμένοι, γιατί πίστευαν πώς τώρα πού θά εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πόλεμο σέ δυό μέτωπα, ἐνάντια σ' αὐτούς καί τούς Συρακουσίους, θά ἦταν πιό εὔκολο νά σπάσουν τή δύναμή τους, κι ἐπειδή θεωροῦσαν πώς πρῶτα οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν παραβιάσει τή συνθήκη τῆς εἰρήνης·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιατί στόν προηγούμενο πόλεμο [15], τό φταίξιμο ἦταν περισσότερο δικό τους, ἀφοῦ οἱ Θηβαῖοι εἶχαν εἰσβάλει στήν Πλάταια σέ καιρό εἰρήνης [16], κι αὐτοί οἱ ἴδιοι, ἐνῶ ἦταν γραμμένο στήν παλιότερη συνθήκη [17] νά μήν ἔκανε κανείς ἔνοπλη ἐπίθεση ἄν ἦταν πρόθυμος ὁ ἄλλος νά ὑποβληθεῖ σέ διαιτησία, δέν εἶχαν τηρήσει αὐτόν τόν ὅρο, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι τούς πρότειναν νά δικαστοῦν. Καί γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, τό θεωροῦσαν λογική συνέπεια πώς εἶχαν κακοπάθει [18], κι ἔφερναν στό νοῦ τους τή συμφορά τῆς Πύλου, κι ὅσες ἄλλες τούς εἶχαν τυχόν ἔρθει. Τώρα ὅμως, μιά κι οἱ Ἀθηναῖοι, ξεκινώντας μέ τά τριάντα καράβια ἀπό τό Ἄργος, εἶχαν λεηλατήσει ἕνα μέρος στήν ἐπικράτεια τῆς Ἐπιδαύρου, καί στίς Πρασιές [19], κι ὅποτε ἔβγαινε στή μέση κάποια διαφορά σχετικά μέ κανένα σημεῖο τῆς συνθήκης πού ἀμφισβητοῦσαν, δέν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά τό ἀναθέσουν σέ διαιτησία, ἐνῶ τούς τό πρότειναν οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἔκριναν λοιπόν τώρα οἱ Λακεδαιμόνιοι πώς ἔπεφταν οἱ Ἀθηναῖοι στήν ἴδια ἀκριβῶς παρανομία, πού εἶχαν διαπράξει κι αὐτοί οἱ ἴδιοι ἄλλοτε, κι ἔδειχναν ἑπομένως μεγαλύτερο ζῆλο γιά τόν πόλεμο. Τό χειμώνα λοιπόν ἐκεῖνο παράγγειλαν σ' ὅλους τούς συμμάχους νά στείλουν σίδερο κι ἑτοίμαζαν ὅσα ἄλλα σύνεργα χρειάζονταν γιά νά ὀχυρώσουν τή Δεκέλεια. Μάζευαν ἐπίσης βαρύ πεζικό, γιά νά στείλουν μέ τά μεταγωγικά, τόσο ἀπό τήν ἴδια τή Σπάρτη, ὅσο κι ἀπό τούς συμμάχους, πιέζοντάς τους νά συμβάλουν. Καί τελείωσε ὁ χειμώνας κι ἔκλεισε ὁ δέκατος ὄγδοος χρόνος τοῦ πολέμου τούτου, πού τόν ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(κεφ. 19 - 20)

Ὀχύρωση τῆς Δεκέλειας. Ἐνισχύσεις στούς Συρακουσίους.

19. Ἀμέσως μόλις ἄρχισε ἡ ἄνοιξη, ἔκαναν εἰσβολή στήν Ἀττική οἱ Λακεδαιμόνιοι καί οἱ σύμμαχοί τους, νωρίτερα ἀπό κάθε ἄλλη φορά, μέ ἀρχιστράτηγο τόν Ἄγι, τό γιό τοῦ Ἀρχίδαμου [20], βασιλιά τῶν Λακεδαιμονίων. Ρήμαξαν πρῶτα τήν ὕπαιθρο στόν κάμπο τῆς Ἀττικῆς, κι ὕστερα ἄρχισαν νά ὀχυρώνουν τή Δεκέλεια, ἀφοῦ μοιράστηκαν τή δουλειά οἱ διάφορες πολιτεῖες. Ἡ Δεκέλεια ἀπέχει ἀπό τήν πολιτεία τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

'Αθήνας κάπου έκατόν εἴκοσι στάδια, κι ἄλλο τόσο ἀπάνω - κάτω ἀπό τή Βοιωτία [21]. Τό ὀχύρωμα πού χτιζόταν δέσποζε σ' ὅλη τήν πεδιάδα, καί ἦταν καί σέ μέρος κατάλληλο γιά νά λεηλατοῦν ἀπό κεῖ τά πιό εὔφορα χτήματα· φαινόταν ὥς κι ἀπό τήν πολιτεία τῆς 'Αθήνας. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπόν κι οἱ σύμμαχοί τους στήν 'Αττική ἐξακολουθοῦσαν τή δουλειά στό ὀχύρωμα· καί τήν ἴδια περίπου ἐποχή ὅσοι ἦταν στήν Πελοπόννησο ἄρχισαν νά στέλνουν βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες στή Σικελία· οἱ Σπαρτιάτες ἔστελναν ἑξακόσιους στρατιῶτες, διαλέγοντας τούς καλύτερους εἵλωτες καί νεο - πολιτογραφημένους, μέ στρατηγό τό σπαρτιάτη Ἔκκριτο, καί ἀρχηγούς τους τόν Ξένωνα καί τόν Νίκωνα ἀπό τή Θήβα καί τόν 'Αγήσανδρο ἀπό τίς Θεσπιές. Αὐτά τά δυό ἀποσπάσματα ἦταν ἀπό τά πρῶτα πού ξεκίνησαν ἀπό τό Ταίναρο τῆς Λακωνικῆς κι ἀνοίχτηκαν στό πέλαγος. Κι ὄχι πολύ ἀργότερα ἔστειλαν οἱ Κορίνθιοι πεντακόσιους στρατιῶτες, πού ἄλλοι ἦταν ἀπό μέσα ἀπό τήν Κόρινθο, κι ἄλλοι εἶχαν στρατολογηθεῖ μισθοφόροι ἀπό τήν 'Αρκαδία, καί διόρισαν στρατηγό τους τόν κορίνθιο 'Αλέξαρχο. Μαζί μέ τούς Κορινθίους ἔστειλαν οἱ Σικυώνιοι διακόσιους βαριά ἁρματωμένους, μέ διοικητή τους τόν σικυώνιο Σαργέα. Τά εἴκοσι πέντε πολεμικά, πού εἶχαν ἁρματώσει οἱ Κορίνθιοι τόν περασμένο χειμώνα παραφύλαγαν ἀπέναντι στά εἴκοσι ἀττικά στή Ναύπακτο ὥς τή στιγμή πού ἀνοίχτηκαν στό πέλαγο οἱ στρατιῶτες τους μέ τά μεταγωγικά· γι' αὐτό τό σκοπό ἄλλωστε εἶχαν ἁρματωθεῖ ἀπό μιᾶς ἀρχῆς, γιά νά μή φυλάγουν οἱ 'Αθηναῖοι τό πέρασμα τῶν μεταγωγικῶν ἀλλά μᾶλλον τά πολεμικά ἀπέναντί τους.

'Αναχώρηση τοῦ Δημοσθένη μέ ἐνισχύσεις.

20. 'Εντωμεταξύ, μόλις ἄρχισε ἡ ὀχύρωση τῆς Δεκέλειας καί μπῆκε ἡ ἄνοιξη, ἔστειλαν κι οἱ 'Αθηναῖοι τριάντα πολεμικά γύρω στήν Πελοπόννησο μέ διοικητή τό Χαρικλῆ τό γιό τοῦ 'Απολλόδωρου [22], πού τοῦ παράγγειλαν μόλις φτάσει στό Ἄργος νά ἐπικαλεστεῖ τή συμμαχία [23] καί νά ζητήσει στρατιῶτες γιά τά καράβια· κι ἔστειλαν συγχρόνως τό Δημοσθένη στή Σικελία μ' ἑξήντα ἀθηναϊκά καί πέντε χιώτικα καράβια καί μέ χίλιους διακόσιους βαριά ἁρματωμένους 'Αθηναίους ἀπό τό στρατολογικό κατάλογο καί μ' ὅσους περισσότερους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νησιῶτες μπόρεσαν νά χρησιμοποιήσουν κι ἀφοῦ προμηθεύτηκαν ἀπό τούς ἄλλους συμμάχους, τούς ὑποτελεῖς[24], ὁτιδήποτε μποροῦσε νά βοηθήσει τήν πολεμική τους προσπάθεια. Καί τοῦ εἶχαν δώσει ἐντολή πρῶτ᾽ ἀπ᾽ ὅλα, ν᾽ ἀρμενίσει γύρω στή Λακεδαίμονα μαζί μέ τό Χαρικλῆ ὡς συστράτηγό του. Κι ἔτσι ὁ Δημοσθένης πῆγε κι ἄραξε πρῶτα στήν Αἴγινα περιμένοντας ὅσα καράβια ἔλειπαν ἀκόμα ἀπό τό στράτευμα κι ὅσο νά πάρει ὁ Χαρικλῆς τούς Ἀργείους.

ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΜΜΥΡΙΟΥ
(κεφ. 21 - 25)

Ὁ Ἑρμοκράτης ἐμψυχώνει τούς Συρακουσίους.

21. Κατά τήν ἴδια πάνω - κάτω περίοδο τῆς ἄνοιξης ἐκείνης, γύρισε κι ὁ Γύλιππος στίς Συρακοῦσες φέρνοντας μαζί του ἀπό τίς πολιτεῖες πού κατόρθωσε νά πείσει ὅσους περισσότερους στρατιῶτες μπόρεσε νά μαζέψει ἀπό τήν καθεμιά. Κι ἀφοῦ κάλεσε τούς Συρακουσίους, τούς εἶπε πώς πρέπει ν᾽ ἀρματώσουν ὅσα περισσότερα καράβια γινόταν καί νά δοκιμάσουν νά ναυμαχήσουν μέ τούς Ἀθηναίους· γιατί ἔλπιζε πώς ἀπ᾽ αὐτό θά βγαινε κάποιο ἀποτέλεσμα πού θά ἦταν σημαντική συμβολή στήν ὅλη πολεμική ἐπιχείρηση, ἀντάξιο τοῦ κινδύνου πού ἀναλάβαιναν. Ὁ Ἑρμοκράτης ὑποστήριξε τή γνώμη αὐτή καί συνέργησε νά τούς ἀλλάξει τήν ἰδέα γιά τόν ἑαυτό τους, καί νά μήν αἰσθάνονται κατάθλιψη μέ τήν προοπτική νά δοκιμάσουν τή δύναμή τους ἐνάντια στούς Ἀθηναίους: Τούς εἶπε πώς οὔτε κι ἐκεῖνοι δέν εἶχαν κληρονομήσει τήν ἐμπειρία τῶν θαλασσινῶν συμπλοκῶν, οὔτε τήν εἶχαν ἐγγυημένη γιά πάντα, ἀλλά τό ἐναντίο, ἦταν πιό στεριανοί ἀπό τούς Συρακουσίους, καί εἶχαν ἀναγκαστεῖ ἀπό τούς Μήδους νά γίνουν θαλασσινοί[25]. Καί σέ ἄντρες τολμηρούς, ὅπως ἦταν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι τολμοῦσαν νά ἀντισταθοῦν θά τούς φαίνονταν πολύ ἐπίφοβοι γιατί μέ ὅ,τι κατατρομάζουν πολλές φορές αὐτοί τούς ἀντιπάλους τους, ὄχι δηλαδή μέ τήν ὑπεροχή τῆς δύναμής τους, ἀλλά μέ τήν ἀποκοτιά πού ρίχνονταν σέ μιά ἐπίθεση, τό ἴδιο ἀκριβῶς μποροῦν νά πάθουν κι αὐτοί ἄν ἀντικρύσουν παρόμοιους ἐχθρούς. Καί ξέρουν καλά οἱ Συρακούσιοι, εἶπε, πώς ἄν τολμήσουν ν᾽ ἀντιπαλέψουν μέ τό στόλο τῶν Ἀθηναίων χωρίς νά τό περιμένουν ἐκεῖνοι,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτό θά τούς προσδώσει πολύ μεγαλύτερα πλεονεκτήματα ἀπό τή μεγάλη κατάπληξη πού θά τούς ἐμπνεύσει, παρά ὅσο θά τούς ζημιώσουν οἱ Ἀθηναῖοι μέ τήν ἀνώτερη τεχνική τους ἀπέναντι στούς ἄμαθους Συρακουσίους· ἄς προχωρήσουν λοιπόν στή ναυτική τους ἀπόπειρα κι ἄς μή διστάσουν. Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν, μέ τίς παραινέσεις τοῦ Γύλιππου καί τοῦ Ἑρμοκράτη, κι ὅσων ἄλλων τυχόν εἶχαν τήν ἴδια γνώμη, ἔνιωθαν τώρα μεγάλη ὄρεξη νά ναυμαχήσουν, κι ἔμπαιναν πιό πρόθυμοι οἱ ἴδιοι στά καράβια ὡς ναῦτες [26].

Ναυμαχία στό μεγάλο λιμάνι.

22. Ὁ Γύλιππος πάλι, ἀφοῦ εἶχε πιά ἑτοιμαστεῖ ὁ στόλος, ὁδήγησε τή νύχτα ὁλόκληρο τό πεζικό κάτω, μέ τό σκοπό νά χτυπήσει αὐτός ὁ ἴδιος τά ὀχυρώματα στό Πλημμύριο ἀπό τή στεριά· καί τά καράβια τῶν Συρακουσίων συγχρόνως, ὅταν τούς ἔδινε τό σύνθημα, θά ἀρμένιζαν καταπάνω στούς Ἀθηναίους, τριάντα πέντε ξεκινώντας ἀπό τό μυχό τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ ἐνῶ ἄλλα σαράντα πέντε θά ξεκινοῦσαν ἀπό τό μικρό λιμάνι, ὅπου ἦταν κι ὁ ναύσταθμός τους, καί θ' ἀρμένιζαν γύρω στό νησί, μέ τό σκοπό νά ἑνωθοῦνε μέ τ' ἄλλα, τά μέσα, καί νά πᾶνε καταπάνω στό Πλημμύριο, ἔτσι ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι νά πέσουν σέ ταραχή ἀπό τή διπλή ἐπίθεση. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβαλαν ἀμέσως πληρώματα σ' ἑξήντα καράβια, καί μέ τά εἴκοσι πέντε ἀπ' αὐτά συγκρούστηκαν μέ τά τριάντα πέντε τῶν Συρακουσίων μέσα στό μεγάλο λιμάνι, καί μέ τά ὑπόλοιπα τριάντα πέντε βγῆκαν νά ἀντικρύσουν τά ἐχθρικά καράβια πού ἀρμένιζαν ἀπό τό ναύσταθμο γύρω στό νησί. Κι ἔγινε ναυμαχία μπροστά στήν εἴσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, καί πολλή ὥρα ἄντεξαν, ὁ ἕνας στά χτυπήματα τοῦ ἄλλου, θέλοντας οἱ Συρακούσιοι νά μποῦνε μέ τή βία στό μεγάλο λιμάνι, κι οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἐμποδίσουν.

Πτώση τοῦ Πλημμυρίου. Νίκη τῶν Ἀθηναίων.

23. Στό μεταξύ, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι στό Πλημμύριο εἶχαν κατέβει στήν παραλία κι ὅλη τους ἡ προσοχή ἦταν στραμμένη πρός τή ναυμαχία, προφταίνει ὁ Γύλιππος, πού εἶχε ξεκινήσει τά χαράματα, καί πέφτει ἀπάνω στά ὀχυρώματά τους ξαφνικά, καί κυριεύει πρῶτα τό μεγάλο τεῖχος, κι ὕστερα τά δυό μικρότερα, ὅπου οἱ φρουροί δέ στάθηκαν νά τόν ἀντιχτυπήσουν, ὅταν εἶδαν πώς εἶχε πέσει τό μεγάλο τόσο εὔκολα. Κι ἀπό τό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρῶτο βέβαια, μέ μεγάλη δυσκολία, ὅσοι φρουροί κατόρθωσαν νά καταφύγουν στά καράβια ἤ σέ κάποιο φορτηγό, πέρασαν ἔξω ἀπό τήν ἐπίθεση καί γύρισαν στό στρατόπεδο· γιατί ἐνόσω οἱ Συρακούσιοι νικούσανε στή ναυμαχία τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, τούς κυνηγοῦσε ἕνα γοργοτάξιδο πολεμικό· τή στιγμή ὅμως πού ἔπεσαν τά δύο μικρότερα ὀχυρώματα, ἔτυχε νά ὑποχωροῦν οἱ Συρακούσιοι, κι ὅσοι ἔφευγαν ἀπ' αὐτά ἀρμένισαν εὐκολότερα γύρω στήν ἀκτή. Τά καράβια δηλαδή τῶν Συρακουσίων πού ναυμαχούσανε στήν εἴσοδο τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, ἀφοῦ ἔσπρωξαν τ' ἀθηναϊκά, ὥρμησαν μέσα στό λιμάνι χωρίς τάξη, καί μπερδεύτηκαν συναμεταξύ τους, κι ἔτσι χάρισαν τή νίκη στούς Ἀθηναίους πού ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν κι αὐτά καί κεῖνα πού τούς εἶχαν πρωτύτερα νικήσει μέσα στό λιμάνι· βούλιαξαν ἐπίσης ἔντεκα καράβια τῶν Συρακουσίων καί σκότωσαν τούς περισσότερους ναῦτες μέσα σ' αὐτά, ἐξόν ἀπό τά πληρώματα τριῶν καραβιῶν, πού ἔπιασαν ζωντανούς· κι ἀπό τά δικά τους καράβια καταστράφηκαν τρία. Κι ἀφοῦ ἔσυραν στή στεριά τά ναυαγισμένα καράβια τῶν Συρακουσίων, κι ἔστησαν τρόπαιο πάνω στό νησάκι πού βρίσκεται μπροστά στό Πλημμύριο, ἔφυγαν ἀπό κεῖ καί γύρισαν στό στρατόπεδό τους.

Συνέπειες ἀπό τήν κατάληψη τοῦ Πλημμύριου.

24. Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν ἔτσι τά 'βγαλαν πέρα στή ναυμαχία, ἀλλά κρατοῦσαν τώρα τά τείχη στό Πλημμύριο, κι ἔστησαν τρία τρόπαια, ἕνα γιά κάθε ὀχύρωμα. Τό ἕνα ἀπό τά δυό μικρότερα πού εἶχαν κυριέψει τελευταῖα, τό γκρέμισαν, τ' ἄλλα δυό ὅμως τά διόρθωσαν κι ἄφησαν μέσα φρουρούς. Πολλοί στρατιῶτες εἶχαν σκοτωθεῖ ἤ πιαστεῖ αἰχμάλωτοι ὅταν ἔπεσαν τά ὀχυρώματα κι οἱ νικητές πῆραν πολλά λάφυρα κάθε λογῆς· γιατί, ἐπειδή οἱ Ἀθηναῖοι χρησιμοποιοῦσαν τά ὀχυρώματα αὐτά σάν ἀποθῆκες, βρισκόταν ἐκεῖ - μέσα πολλή πραμάτια τῶν ἐμπόρων, πολύ σιτάρι, καί πολλά ἀγαθά πού ἀνῆκαν στούς τριήραρχους· ἐπίσης εἶχαν παρατήσει στή φυγή τους οἱ Ἀθηναῖοι πανιά γιά σαράντα καράβια καθώς καί τ' ἄλλα τους ξάρτια καί τρία καράβια τραβηγμένα στή στεριά. Ἀλλά τό κυριότερο καί βαρύτερο χτύπημα πού ἐλάττωσε τή μαχητική δύναμη τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἦταν πώς κυριεύτηκε τό ἴδιο τό Πλημμύριο·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιατί δέν μποροῦσαν τώρα πιά νά μπαίνουν στό λιμάνι μέ ἀσφάλεια γιά νά φέρνουν τίς προμήθειες (οἱ Συρακούσιοι εἶχαν τώρα βάλει καράβια νά φρουροῦν τήν εἴσοδο καί τούς ἐμπόδιζαν, κι ἔτσι ἔπρεπε νά πολεμίσουν κάθε φορά πού ἔβαζαν μέσα τρόφιμα). Ἀπό κάθε ἄλλη ἄποψη τούς εἶχε καταπλήξει αὐτό πού ἔγινε καί εἶχε προκαλέσει μεγάλη κατάθλιψη στό στρατό.

Ἐπιχειρήσεις.

25. Ὕστερ' ἀπ' αὐτά, ἔστειλαν στά ξένα οἱ Συρακούσιοι δώδεκα καράβια μέ διοικητή τόν Ἀγάθαρχο τό Συρακούσιο. Ἕνα ἀπ' αὐτά πῆρε κατεύθυνση γιά τήν Πελοπόννησο μεταφέροντας πρέσβεις πού θά ἔλεγαν τό τί εἶχαν κατορθώσει καί πώς ἔχουν τώρα μεγάλες ἐλπίδες, καί συγχρόνως θά παρακινοῦσαν νά ἐνταθεῖ ὁ πόλεμος στήν κυρίως Ἑλλάδα· ἄλλα ἐννέα ἀρμένισαν πρός τήν Ἰταλία, γιατί εἶχαν πληροφορηθεῖ πώς θά 'φταναν ἐκεῖ πλοῖα γιά τούς Ἀθηναίους γεμάτα χρήματα. Καί κατάφεραν ν' ἀνταμώσουν τά πλοῖα αὐτά καί νά καταστρέψουν τά περισσότερα, κι ἔβαλαν φωτιά σέ μεγάλη ποσότητα ξυλείας γιά ναυπήγηση στήν Καυλωνίτιδα. Ἔπειτα πῆγαν στούς Λοκρούς, κι ἐνῶ βρίσκονταν στό λιμάνι, ἐκεῖ ἀρμένισε καί τούς ἀντάμωσε ἕνα ἀπό τά φορτηγά πού ἔρχονταν ἀπό τήν Πελοπόννησο κι ἔφερνε στρατιῶτες ἀπό τίς Θεσπιές· κι οἱ Συρακούσιοι πῆραν τούς στρατιῶτες πάνω στά πολεμικά τους κι ἀρμένισαν παράλληλα πρός τήν ἀκτή γυρίζοντας στό ἀραξοβόλι τους. Οἱ Ἀθηναῖοι τούς παραφύλαγαν μέ εἴκοσι πολεμικά, κι ἔπιασαν ἕνα καράβι μέ ὅλο του τό πλήρωμα, τ' ἄλλα ὅμως δέν τά πρόφτασαν ἀλλά τούς ξέφυγαν καί γύρισαν στίς Συρακοῦσες.

Ἔγινε καί κάποια ἀψιμαχία μέσα στό λιμάνι γιά τούς πασσάλους πού εἶχαν μπήξει οἱ Συρακούσιοι μπροστά στόν παλιό τους ναύσταθμο, γιά ν' ἀράζουν τά καράβια τους μέσα στό λιμάνι μέ ἀσφάλεια, καί γιά νά μήν τά χαλοῦν οἱ Ἀθηναῖοι ὁρμώντας μέσα καί χτυπώντας τα μέ τά ἔμβολα. Φέρνοντας οἱ Ἀθηναῖοι κοντά στά παλούκια ἕνα πλοῖο βάρους δέκα χιλιάδων μονάδων [27] μέ ξύλινους πύργους καί ψηλές κουπαστές, κι ὕστερα κατεβαίνοντας στίς βάρκες, ἔσπρωχναν τά παλούκια καί τραβώντας τά σκοινιά μέ βίντσι ἀπό τό μεγάλο πλοῖο τά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξερίζωναν ἤ τά 'σπαζαν ἤ, βουτώντας, τά πριόνιζαν κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Οἱ Συρακούσιοι τούς χτυποῦσαν μέσα ἀπό τό ναύσταθμο κι οἱ 'Αθηναῖοι τούς ἀντιχτυποῦσαν ἀπό μέσα ἀπό τό βαρύ φορτηγό· τέλος τράβηξαν κι ἔβγαλαν οἱ 'Αθηναῖοι τά περισσότερα παλούκια· γιατί εἶχαν μπήξει οἱ Συρακούσιοι καί μερικά πού δέν ἐξεῖχαν πάνω ἀπό τό νερό, ἔτσι ὥστε ὑπῆρχε φόβος, ἄν δέν τό πρόβλεπε κανείς νά προσκρούσει τό καράβι του σάν σέ ὕφαλο. 'Αλλά κι αὐτά τά ἔκοβαν μέ πριόνια κολυμπητές πού βουτοῦσαν μέ δίχτυ καί πληρώνονταν γι' αὐτό. Παρολαυτά οἱ Συρακούσιοι ξανάμπηξαν ἄλλα παλούκια. Καί σοφίζονταν πολλά ἄλλα τεχνάσματα ὁ ἕνας ἐνάντια στόν ἄλλον, ὅπως ἦταν φυσικό, ἀφοῦ οἱ στρατοί ἦταν κοντά ὁ ἕνας στόν ἄλλον καί παραταγμένοι ἀντικρυστά καί γίνονταν μικροσυμπλοκές κάθε λογῆς καί δοκίμαζαν ὁ ἕνας τή δύναμη τοῦ ἄλλου μέ κάθε τρόπο.

Ἔστειλαν κι ἄλλους πρέσβεις οἱ Συρακούσιοι στίς πολιτεῖες τῶν Κορινθίων καί τῶν 'Αμπρακιωτῶν, καθώς καί στή Σπάρτη γιά νά τούς ἀναγγείλουν πώς πάρθηκε τό Πλημμύριο καί γιά τή ναυμαχία ὅπου εἶχαν νικηθεῖ ὄχι τόσο ἀπό τή δύναμη τῶν ἐχθρῶν, ὅσο ἀπό τήν ἴδια τους τή σύγχυση, καί γιά νά ἐξηγήσουν πώς εἶχαν πολλές ἐλπίδες γιά ὅλα τ' ἄλλα ζητήματα· παράγγειλαν ἐπίσης στούς πρέσβεις νά ἐπιμείνουν ἔντονα νά τούς σταλοῦν κι ἄλλες ἐνισχύσεις, πεζικό καί στόλος, γιατί κι οἱ 'Αθηναῖοι περίμεναν ἄλλο ἐκστρατευτικό σῶμα· κι ἄν πρόφταιναν αὐτοί νά ἐξοντώσουν πρῶτα τό στράτευμα πού ὑπῆρχε ἐκεῖ, θά 'χει πάρει τέλος ὁ πόλεμος.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ
(κεφ. 26)

26. Ὁ Δημοσθένης πάλι, ἀφοῦ συγκεντρώθηκε ὁ στρατός πού ἔπρεπε νά 'χει μαζί του γιά νά πάει νά ἐνισχύσει τούς 'Αθηναίους στή Σικελία, σήκωσε ἄγκυρα ἀπό τήν Αἴγινα, κι ἀρμενίζοντας πρός τήν Πελοπόννησο ἀνταμώθηκε μέ τό Χαρικλῆ καί τά τριάντα ἀθηναϊκά καράβια πού διοικοῦσε. 'Αφοῦ μπάρκαραν τούς βαριά ἁρματωμένους 'Αργείους στά καράβια προχώρησαν πρός τή Λακωνία· καί πρῶτα λεηλάτησαν ἕνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέρος τῆς ὑπαίθρου στήν Ἐπίδαυρο, τή Λιμηρά, κι ἔπειτα ἀράζοντας στίς ἀκτές τῆς Λακωνικῆς, κατάντικρυ στά Κύθηρα [28], ὅπου βρίσκεται ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνα, χώρισαν μέ τεῖχος ἕνα μέρος πού ἦταν σάν ἰσθμός, τόσο γιά νά καταφεύγουν ἐκεῖ αὐτομολώντας οἱ εἵλωτες τῶν Λακεδαιμονίων, ὅσο καί γιά νά ξεκινοῦν ἀπό κεῖ γιά ληστρικές ἐπιδρομές ὅπως ἔκαναν κι ἀπό τήν Πύλο. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν, ἀφοῦ κυρίεψε τό μέρος ἐκεῖνο μαζί μέ τό Χαρικλῆ, ἀρμένισε παράλληλα μέ τίς ἀκτές πρός τήν Κέρκυρα γιά νά προχωρήσει ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσε πρός τή Σικελία, ἀφοῦ παραλάβαινε κι ἀπό κεῖ συμμαχικά ἀποσπάσματα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὁ Χαρικλῆς, ἀφοῦ ἔμεινε ὥσπου νά τελειώσει τό ὀχύρωμα, κι ἄφησε μέσα φρουρά, ἀποχώρησε κι αὐτός μέ τά τριάντα καράβια του, γυρίζοντας στήν Ἀθήνα, κι ἔφυγαν κι οἱ Ἀργεῖοι.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ
(κεφ. 27 - 28)

Καταστροφή τῆς ὑπαίθρου καί τῶν ζώων. Αὐτομόληση δούλων.

27. Τό ἴδιο αὐτό καλοκαίρι ἔφτασαν στήν Ἀθήνα καί χίλιοι τριακόσιοι Θράκες, ἀπό τό γένος τῶν Δίων, ὁπλισμένοι μέ μικρές ἀσπίδες καί μαχαίρια, πού ἐπρόκειτο νά μπαρκάρουν γιά τή Σικελία μέ τό Δημοσθένη. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, μιά καί εἶχαν φτάσει πολύ ἀργά, σκόπευαν νά τούς στείλουν πίσω ἀπό κεῖ πού ἦρθαν, στή Θράκη. Γιατί θεώρησαν πώς θά τούς κόστιζε πάρα πολύ νά τούς κρατήσουν γιά τόν πόλεμο πού τούς γινόταν ἀπό τή Δεκέλεια, ἀφοῦ ἔπαιρναν μισθό μιά δραχμή [29] τήν ἡμέρα ὁ καθένας. Γιατί ἀπό τήν πρώτη στιγμή πού εἶχε ὀχυρωθεῖ ἡ Δεκέλεια ἀπ' ὅλο τό στρατό τῶν Πελοποννησίων τό καλοκαίρι ἐκεῖνο, καί ὕστερα ἔμεναν μέσα διαδοχικά φρουρές ἀπό κάθε συμμαχική πολιτεία, ἔτσι πού ἀποτελοῦσε ἀδιάκοπη ἀπειλή γιά τήν ὕπαιθρο ὅλο τό χρόνο, ζημίωνε πάρα πολύ τούς Ἀθηναίους· καί τό κυριότερο, χάνονταν τά ὑπάρχοντά τους καί σκοτώνονταν ἄνθρωποι ὅλη τήν ὥρα, ὥστε ἡ κατάσταση εἶχε πολύ χειροτερέψει. Ἐνῶ δηλαδή οἱ προηγούμενες εἰσβολές κρατοῦσαν λίγο καιρό καί δέν ἐμπόδιζαν τούς ἀνθρώπους νά νέμονται τά χτήματά τους τό ὑπόλοιπο μέρος τοῦ χρόνου, τώρα ἔμεναν ἐχθρικές φρουρές ἐκεῖ - μέσα ἀδιάκοπα·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ἄλλοτε ἔρχονταν περισσότεροι, κι ἄλλοτε ἡ ταχτική φρουρά ξεχυνόταν στήν ὕπαιθρο ἀπό ἀνάγκη καί καταλήστευαν τά πάντα, κι ὁ βασιλιάς τῶν Λακεδαιμονίων ὁ Ἄγις, πού δέ θεωροῦσε τόν πόλεμο πάρεργο, βρισκόταν πάντα ἐπί τόπου· ἔτσι βλάπτονταν οἱ Ἀθηναῖοι πάρα πολύ. Γιατί εἶχαν στερηθεῖ ὁλόκληρη τήν ὕπαιθρο καί περισσότερο ἀπό εἴκοσι χιλιάδες δοῦλοι εἶχαν αὐτομολήσει στόν ἐχθρό, οἱ περισσότεροί τους εἰδικευμένοι ἐργάτες, κι ὅλα τά πρόβατα καθώς καί τά μεγάλα ζῶα πού ἔσερναν τ' ἁμάξια, εἶχαν ἀφανιστεῖ· τ' ἄλογα πάλι, ἐπειδή οἱ ἱππεῖς ἔβγαιναν κάθε μέρα, εἴτε κάνοντας ἐπιδρομές στή Δεκέλεια, εἴτε γιά νά προστατεύσουν τά κοντινά χτήματα, ἄλλα εἶχαν κουτσαθεῖ σέ κακοτράλαχα μέρη κι ἀπό τήν ἀδιάκοπη κούραση, κι ἄλλα κάθε τόσο πληγώνονταν.

28. Ἐπίσης ἡ μεταφορά τῶν τροφίμων ἀπό τήν Εὔβοια [30], πού γινόταν πρωτύτερα πιό γρήγορα ἀπό τή στεριά, ἀπό τόν Ὠρωπό, περνώντας ἀπό τή Δεκέλεια, τώρα κόστιζε πολύ περισσότερο, μέ τά καράβια γύρω στό Σούνιο. Καί ἡ πολιτεία ἦταν ἀναγκασμένη νά τά φέρνει ὅλα ἀπ' ἔξω, ὅλα ὅσα τῆς χρειάζονταν, καί κατάντησε νά μήν εἶναι μιά πολιτεία, παρά φρούριο. Γιατί ἦταν οἱ Ἀθηναῖοι σ' ἐπιφυλακή κοντά στά τείχη τήν ἡμέρα, ἡ κάθε ὁμάδα μέ τή σειρά ἐξόν ἀπό τούς ἱππεῖς, ἄλλοι στά ὁπλοστάσια κι ἄλλοι στίς ἐπάλξεις, καί τή νύχτα σχεδόν ὅλοι χειμώνα - καλοκαίρι καί τυραννιοῦνταν ὑπερβολικά. Ἐκεῖνο πού τούς βασάνιζε περισσότερο ἀπ' ὅλα ἦταν πώς βρίσκονταν μπλεγμένοι σέ δυό πολέμους συγχρόνως· καί τούς εἶχε πιάσει τέτοιο πεῖσμα νά νικήσουν, πού θά ἦταν ἀδύνατο νά τό φανταστεῖ κανείς ἄν τό ἄκουγε πρωτύτερα· δηλαδή, ἐνῶ ἦταν οἱ ἴδιοι σάν πολιορκημένοι ἀπό τό ὀχύρωμα τῶν Πελοποννησίων στή χώρα τους, οὔτε καί μ' αὐτό δέν ἀποφάσιζαν ν' ἀποτραβηχτοῦν ἀπό τή Σικελία, ἀλλά ἔκαναν ἐκεῖ κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀντίθετη πολιορκία στίς Συρακοῦσες, πολιτεία πού καί μόνη της δέν ἦταν πολύ μικρότερη ἀπό τήν Ἀθήνα· κι ἔκαναν τούς Ἕλληνες νά τά χάνουν μέ τήν ἀπροσδόκητη δύναμη καί τόλμη τους, ἐνῶ στήν ἀρχή τοῦ πολέμου ἄλλοι νόμιζαν πώς θά κρατοῦσαν ἕνα χρόνο, ἄλλοι δύο, καί κανείς δέν πίστευε πώς θά βαστοῦσαν περισσότερο ἀπό τρία χρόνια, ἄν ἔκαναν οἱ

Οἰκονομική κρίση.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πελοποννήσιοι εἰσβολή στήν Ἀττική· καί τώρα, δεκαεφτά χρόνια μετά τήν πρώτη εἰσβολή, εἶχαν πάει στή Σικελία, ταλαιπωρημένοι κιόλας ἀπό τόν πόλεμο ἀπό κάθε ἄποψη, κι ἀναλάβει νέο πόλεμο καθόλου μικρότερο ἀπό τοῦτον, πού εἶχαν κιόλας φορτωθεῖ ἀπό τήν Πελοπόννησο. Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, καί μετά τίς μεγάλες ζημιές πού πάθαιναν ἀπό τή Δεκέλεια, κι ἐπειδή ὅλα τ' ἄλλα ἔξοδα πού ἔπεφταν ἀπάνω τους ἦταν τεράστια, ἔφτασαν τά οἰκονομικά τους σέ κρίσιμη κατάσταση. Καί κατά τήν περίοδο αὐτή ἐπέβαλαν στούς ὑποταχτικούς τους συμμάχους, ἀντί γιά τόν τακτό φόρο, νά πληρώνουν πέντε τοῖς ἑκατό γιά ὅλες τίς θαλασσινές μεταφορές [31], νομίζοντας πώς θά εἰσπράξουν ἔτσι περισσότερα χρήματα· γιατί τά ἔξοδα δέν ἦταν τά ἴδια ὅπως καί πρωτύτερα, ἀλλά εἶχαν γίνει ἀσύγκριτα μεγαλύτερα, ἀνάλογα μέ τήν ἔνταση τοῦ πολέμου, τά ἔσοδα ὅμως ὅσο πάει καί λιγόστευαν.

ΟΙ ΘΡΑΚΕΣ ΣΤΗ ΜΥΚΑΛΗΣΣΟ
(κεφ. 29 - 30)

Ἅλωση τῆς πόλης καί σφαγή τῶν κατοίκων.

29. Γι' αὐτό λοιπόν, τούς Θράκες πού δέν εἶχαν προφτάσει νά μπαρκάρουν μέ τό Δημοσθένη, ἐπειδή τούς ἔλειπαν τά χρήματα καί δέν ἤθελαν νά προσθέσουν κι ἄλλα ἔξοδα, τούς ἔστειλαν ἀμέσως πίσω· καί πρόσταξαν τό Διειτρέφη νά τούς μεταφέρει, παραγγέλνοντάς του συγχρόνως, καθώς θ' ἀρμένιζαν κοντά στίς ἀκτές (γιατί θά περνοῦσαν τόν Εὔριπο) νά τούς μεταχειριστεῖ ἄν μπορέσει γιά νά κάνει κακό στούς ἐχθρούς. Αὐτός τούς ἀποβίβασε στό ἔδαφος τῆς Τανάγρας κι ἔκαναν κάποια γρήγορη ληστρική ἐπιδρομή, καί τό βράδυ, ξεκινώντας ἀπό τή Χαλκίδα τῆς Εὐβοιας, πέρασε τά στενά καί ἀράζοντας στήν ἀκτή τῆς Βοιωτίας, τούς ὁδήγησε στή Μυκαλησσό [32]. Στρατοπέδεψαν τή νύχτα κοντά στό Ἑρμαῖο χωρίς νά τούς πάρουν εἴδηση (τό μέρος ἀπέχει ἀπό τή Μυκαλησσό κάπου δεκάξι στάδια) καί μόλις ξημέρωσε πῆγε καί χτύπησε τήν πολιτεία, πού δέν εἶναι μεγάλη· καί τήν κυριεύει, πέφτοντας ἀπάνω σέ ἀνθρώπους χωρίς φρουρά καί πού δέν περίμεναν ποτέ νά τούς ἐπιτεθεῖ κανείς ἀπό τή θάλασσα, προχωρώντας τόσο στά ἐνδότερα· τά τείχη τους ἦταν ἀδύναμα καί μέρη - μέρη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γκρεμισμένα, ἀλλά κι ὅσα ἦταν ὀρθά ἦταν πολύ χαμηλά, κι ἐξόν ἀπ' αὐτό, ἐπειδή δέ φοβοῦνταν ἐπίθεση ἦταν ἀνοιχτές καί οἱ πύλες. Ὁρμώντας μέσα οἱ Θράκες ἔγδυσαν τά σπίτια καί τούς ναούς, σκοτώνοντας τούς ἀνθρώπους, χωρίς νά λυπηθοῦν οὔτε τά παιδιά οὔτε τούς γέρους, ἀλλά σκότωναν στή σειρά ὅποιον ἔβρισκαν μπροστά τους, καί παιδιά καί γυναῖκες, κι ἀκόμα καί τά ζῶα, κι ὅ,τι ἄλλο ζωντανό ἔβλεπαν. Γιατί ἡ φυλή αὐτή τῶν Θρακῶν μοιάζει μέ τούς χειρότερους βαρβάρους σέ τοῦτο, πώς ἅμα δέ φοβοῦνται τίποτα, εἶναι πάρα πολύ αἱμοβόροι· καί στήν περίσταση ἐκείνη ἔγινε μεγάλη ἀναστάτωση καί κάθε μορφή ἀφανισμοῦ, καί πέφτοντας ἀπάνω σ' ἕνα σκολειό ἀγοριῶν, πού ἦταν τό μεγαλύτερο τοῦ τόπου, τήν ὥρα πού τά παιδιά μόλις εἶχαν μπεῖ μέσα, τά πετσόκοψαν ὅλα. Κι αὐτή ἡ συμφορά, πού ἀπροσδόκητα χτύπησε ὁλόκληρη τήν πολιτεία, δέν ἦταν μικρότερη ἀπό καμιά ἄλλη, ἀλλά τίς ξεπέρασε ὅλες σέ τρομάρα καί χαμό.

Καταδίωξη τῶν Θρακῶν ἀπό τούς Θηβαίους.

30. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως τό πῆραν εἴδηση καί ἔτρεξαν νά τούς βοηθήσουν, καί βρῆκαν τούς Θράκες πού ἔφευγαν, ἀλλά δέν εἶχαν ξεμακρύνει πολύ· τούς πῆραν πίσω ὅ,τι εἶχαν ἁρπάξει καί τούς τρόμαξαν καταδιώκοντάς τους ὥς τόν Εὔριπο ὅπου βρίσκονταν ἀραγμένα τά καράβια πού τούς εἶχαν φέρει. Καί σκότωσαν τούς περισσότερους καθώς μπαρκάριζαν γιατί δέν ἤξεραν κολύμπι, καί γιατί οἱ ναῦτες στά καράβια, βλέποντας τί γινόταν στή στεριά, εἶχαν ἀποτραβήξει τά καράβια στ' ἀνοιχτά, σέ ἀπόσταση πού νά μή φτάνουν τά βέλη ἀπό τά τόξα· οἱ Θράκες στήν ἀρχή πού ὑποχωροῦσαν δέν ἔτρεχαν πανικόβλητοι μπροστά στό ἱππικό τῶν Θηβαίων πού τούς πρόφτασε πρῶτο, ἀλλά ἡ ὀπισθοφυλακή, στρέφοντας πίσω σέ πυκνή παράταξη, ὅπως τό συνηθίζει ἡ φυλή τους, προφύλαγαν τούς ἄλλους ὄχι χωρίς δεξιοσύνη, ὥστε δέ σκοτώθηκαν πάρα πολλοί σ' αὐτό τό στάδιο τῆς συμπλοκῆς. Ἄλλους πάλι, πού εἶχαν ἀπομείνει στήν πολιτεία γιά ἁρπαγή, τούς σκότωσαν οἱ Θηβαῖοι ἐκεῖ. Κι ὅλοι μαζί ὅσοι πέθαναν μέ τούς διάφορους αὐτούς τρόπους ἀπό τούς χίλιους τριακόσιους Θράκες ἦταν διακόσιοι πενήντα. Καί σκότωσαν κι αὐτοί κάπου εἴκοσι Θηβαίους, ἱππεῖς καί πεζούς μαζί, κι ἄλλους ἀπό τά μέρη ἐκεῖνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού εἶχαν τρέξει νά τούς βοηθήσουν, καθώς κι ἕνα Θηβαῖο Βοιωτάρχη, τό Σκιρφώνδα. Ὅσο γιά τούς Μυκαλησσίους, ἐξοντώθηκε ἕνα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Τέτοια ἦταν τά γεγονότα στή Μυκαλησσό, πού ἡ συμφορά της ἦταν ἀξιολύπητη, γιατί σχετικά μέ τό μέγεθός της ἦταν μεγαλύτερη ἀπό κάθε ἄλλη πού συνέβηκε ὁπουδήποτε ὅσο κρατοῦσε αὐτός ὁ πόλεμος.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ
(κεφ. 31)

31. Τόν ἴδιο καιρό ὁ Δημοσθένης, ἀρμενίζοντας πρός τήν Κέρκυρα ἀφοῦ τελείωσε τό ὀχύρωμα στή Λακωνική, βρῆκε ἕνα φορτηγό ἀραγμένο στή Φειά τῆς Ἠλείας, πού ἦταν νά μεταφέρει στρατιῶτες ἀπό τήν Κόρινθο στή Σικελία· τό κατάστρεψε, ἀλλά οἱ ἄντρες πού ἦταν μέσα κατόρθωσαν νά ξεφύγουν κι ἀργότερα πῆραν ἄλλο κι ἀρμένισαν πρός τά κεῖ. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό ἔφτασε ὁ Δημοσθένης στή Ζάκυνθο καί τήν Κεφαλληνία καί παράλαβε μερικούς βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες καί μήνυσε νά τούς ἔρθουν ἄλλοι ἀπό τούς Μεσσηνίους στή Ναύπακτο, καί πέρασε στήν ἀπέναντι στεριά τῆς Ἀκαρνανίας στήν Ἀλύζεια καί τό Ἀνακτόριο, πού τό κρατοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Κι ἐνῶ ἦταν ἀπασχολημένος μ' αὐτά, ἔρχεται καί τόν ἀνταμώνει ὁ Εὐρυμέδων γυρίζοντας ἀπό τή Σικελία. Αὐτόν τόν εἶχαν στείλει τόν περασμένο χειμώνα νά πάει τά χρήματα στό στρατό. Τόν πληροφόρησε λοιπόν καί γιά ὅλα τ' ἄλλα, καί πώς εἶχε μάθει στό ταξίδι ὅτι οἱ Συρακούσιοι εἶχαν κυριέψει τό Πλημμύριο. Ἦρθε ἐπίσης καί τούς βρῆκε ὁ Κόνων, ὁ διοικητής τῆς Ναυπάκτου καί τούς ἀνακοίνωσε πώς τά εἴκοσι πέντε καράβια τῶν Κορινθίων πού τούς παραφύλαγαν ἀπό τήν ἀπέναντι ἀκτή, δέ φαίνονταν ἕτοιμα νά χαλαρώσουν τήν ἐπιφυλακή τους, ἀλλά μᾶλλον νά τήν ἐντείνουν· τούς παρακίνησε λοιπόν ὁ Κόνων νά τοῦ στείλουν καράβια, γιατί κατά τή γνώμη του δέν ἦταν ἄξια τά δεκαοχτώ πού εἶχε νά τά βγάλουν πέρα σέ ναυμαχία μέ τά εἴκοσι πέντε ἐκείνων. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν κι ὁ Εὐρυμέδων διάλεξαν δέκα ἀπό τά πιό καλοτάξιδα καράβια τους καί τά 'στειλαν στή Ναύπακτο μαζί μέ τόν Κόνωνα νά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προστεθοῦν στήν ἐκεῖ δύναμη, ἐνῶ αὐτός κι ὁ Εὐρυμέδων κανόνιζαν ὅλα τά ζητήματα γιά τή συγκέντρωση τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος· ὁ Εὐρυμέδων ἀρμένισε στήν Κέρκυρα καί πρόσταξε νά τοῦ ἑτοιμάσουν καί νά τοῦ ἐπανδρώσουν δεκαπέντε καράβια ξεδιαλέγοντας ὁ ἴδιος τούς ἄντρες ἀπό τούς στρατιωτικούς καταλόγους, (γιατί ἦταν, τώρα πού γύρισε ἀπό τό ταξίδι του στή Σικελία, συστράτηγος μέ τό Δημοσθένη, ὅπως εἶχε ἐκλεγεῖ στήν Ἀθήνα) ἐνῶ ὁ Δημοσθένης συγκέντρωνε ἀπό τά μέρη τῆς Ἀκαρνανίας σφεντονῆτες καί ἀκοντιστές.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΜΕΔΩΝ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ
(κεφ. 32 - 33)

Βοήθεια Σικελῶν στούς Ἀθηναίους.

32. Τόν ἴδιο καιρό, οἱ πρέσβεις πού εἶχαν φύγει ἀπό τίς Συρακοῦσες, ἀφοῦ κυριεύτηκε τό Πλημμύριο, καί εἶχαν πάει στίς διάφορες πολιτεῖες, τίς ἔπεισαν νά συμμαχήσουν μαζί τους, κι ἀφοῦ μάζεψαν στρατό, ἑτοιμάζονταν νά τόν ὁδηγήσουν στίς Συρακοῦσες· τό μαθε ὁ Νικίας πρίν ξεκινήσουν, καί μήνυσε στούς Σικελούς πού κατοικοῦσαν στά περάσματα, καί πού ἦταν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, τούς Κεντόριπες καί τούς Ἀλικαίους καί μερικούς ἄλλους, νά μήν ἐπιτρέψουν στούς ἐχθρούς νά περάσουν, ἀλλά νά συγκεντρωθοῦν γιά νά τούς ἐμποδίσουν· γιατί ἀπό ἄλλο δρόμο οὔτε θά δοκίμαζαν νά πᾶνε, ἀφοῦ οἱ Ἀκραγαντίνοι δέν τούς ἔδιναν τήν ἄδεια νά διασχίσουν τό ἔδαφός τους. Ἐνῶ λοιπόν οἱ Σικελιῶτες βρίσκονταν κιόλας στό δρόμο, τούς ἔστησαν οἱ Σικελοί ἐνέδρα, ὅπως τούς εἶχαν παρακαλέσει οἱ Ἀθηναῖοι καί πέφτοντας ἀπάνω τους ξαφνικά ἐκεῖ πού δέ φυλάγονταν, σκότωσαν κάπου ὀχτακόσιους, καθώς κι ὅλους τούς πρέσβεις, ἐξόν ἀπό ἕναν Κορίνθιο· αὐτός κατάφερε νά ὁδηγήσει ὅσους γλύτωσαν, πού ἦταν ἀπάνω - κάτω χίλιοι πεντακόσιοι, στίς Συρακοῦσες.

Ἡ Σικελία ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων.

33. Τήν ἴδια σχεδόν ἑβδομάδα ἔφτασαν ἐνισχύσεις ἀπό τήν Καμάρινα, πεντακόσιοι βαριά ἁρματωμένοι στρατιῶτες, κι ἀπό τριακόσιοι ἀκοντιστές καί σφεντονῆτες· ἔστειλαν βοήθεια καί οἱ Γελῶοι γιά τό ναυτικό, πέντε καράβια, καί τετρακόσιους ἀκοντιστές καί διακόσιους ἱππεῖς. Σχεδόν τώρα ὁλόκληρη ἡ Σικελία (ἐκτός ἀπό τούς Ἀκραγαντίνους πού δέν εἶχαν συμμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χήσει μέ κανέναν ἀπό τούς δύο) ὅλοι οἱ ἄλλοι ὅμως, πού πρωτύτερα παρατηροῦσαν μέ ἐπιφύλαξη, συσπειρώθηκαν τώρα μέ τούς Συρακουσίους καί τούς βοηθοῦσαν ἐνάντια στούς Ἀθηναίους [33].

Οἱ Συρακούσιοι πάλι, ὅταν ἔπαθαν τή συμφορά στή χώρα τῶν Σικελῶν, συγκρατήθηκαν καί δέν πῆγαν κατευθεία νά χτυπήσουν τούς Ἀθηναίους· κι ὁ Δημοσθένης κι ὁ Εὐρυμέδων, πού τούς ἦταν τώρα ἕτοιμος ὁ στρατός, τόσο ἀπό τήν Κέρκυρα ὅσο κι ἀπό τήν ἀπέναντι στεριά, διέσχισαν τό Ἰόνιο πέλαγος μέ ὁλόκληρο τό ἐκστρατευτικό σῶμα κι ἔφτασαν στό ἀκρωτήρι τήν Ἰαπυγία· ξεκινώντας ὕστερα ἀπό κεῖ, πῆγαν κι ἄραξαν στά νησιά Χοιράδες [34], πού ἀνήκουν στήν Ἰαπυγία· μπάρκαραν κάπου ἑκατόν πενήντα Ἰάπυγες ἀκοντιστές τῆς Μεσσαπίας φυλῆς κι ἀνανέωσαν κάποια παλιά συνθήκη φιλίας μέ τόν Ἄρτα, πού ὄντας ἀρχηγός τους, τούς προμήθεψε καί τούς ἀκοντιστές, κι ὕστερα ἔφυγαν καί πῆγαν στό Μεταπόντιο τῆς Ἰταλίας. Κι ἔπεισαν τούς Μεταποντίους, σύμφωνα μέ τήν παλιά συμμαχία [35], νά στείλουν μαζί τους τριακόσιους ἀκοντιστές καί δυό πολεμικά· κι ἀφοῦ τά παράλαβαν κι αὐτά, ἀρμένισαν γιαλό γιαλό, ὥσπου ἔφτασαν στούς Θουρίους· ἐκεῖ βρῆκαν πώς εἶχε τελευταῖα γίνει ἐσωτερική ἐπανάσταση, πού εἶχε ἀνατρέψει ὅσους ἐναντιώνονταν στούς Ἀθηναίους [36] κι ἐπειδή ἤθελαν, μαζεύοντας ὁλόκληρο τό στράτευμα ἐπί τόπου, νά ἰδοῦν, κάνοντας ἐπιθεώρηση, ἄν εἶχε μείνει κανείς πίσω, καθώς καί νά πείσουν τούς Θουρίους νά πάρουν μέρος στήν ἐκστρατεία μέ ὅσο γινόταν περισσότερο ζῆλο, καί μιά καί τά πράματα εἶχαν γυρίσει κατά τύχη μέ τό μέρος τους, νά κάνουν τούς Θουρίους νά συνάψουν ὁλοκληρωτική συμμαχία μέ τούς Ἀθηναίους, νά 'χουν δηλαδή τούς ἴδιους φίλους καί τούς ἴδιους ἐχθρούς [37], ἔμεναν ἐκεῖ κι ἔβαλαν μπρός αὐτές τίς ἐνέργειες.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ
(κεφ. 34)

34. Ἀκριβῶς τήν ἴδια αὐτή ἐποχή, οἱ Πελοποννήσιοι πού βρίσκονταν στά εἴκοσι πέντε καράβια, πού, γιά νά διευκολύνουν τό πέρασμα τῶν μεταγωγικῶν στή Σικελία, φρουροῦσαν ἀντί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρυ στά καράβια τῶν Ἀθηναίων πού εἶχαν τή βάση τους στή Ναύπακτο, προετοιμάζονταν μέ τό σκοπό νά ναυμαχήσουν, καί ἐπάνδρωσαν κι ἄλλα καράβια, ἔτσι πού νά μήν ἔχουν πολύ λιγότερα ἀπό τά ἀττικά· πῆγαν λοιπόν κι ἄραξαν κοντά στόν Ἐρινεό [38] τῆς Ἀχαΐας, στή Ρυπική. Κι ἐπειδή τό σχῆμα τοῦ κόλπου ὅπου ἄραξαν εἶναι σάν μισοφέγγαρο, τό πεζικό πού εἶχε ἔρθει νά τούς βοηθήσει, Κορίνθιοι καί σύμμαχοι ἀπό τά γύρω μέρη [39], παρατάχθηκαν στίς δυό ἄκρες πού ἐξέχουν πρός τή θάλασσα, ἐνῶ τά καράβια κρατοῦσαν ὅλο τό μεταξύ διάστημα, κλείνοντας ἔτσι τόν κόλπο· καί διοικητής τοῦ στόλου ἦταν ὁ Πολυάνθης ἀπό τήν Κόρινθο. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ξεκινώντας ἀπό τή Ναύπακτο μέ τριάντα τρία καράβια (καί στρατηγό τό Δίφιλο) ἀρμένισαν καταπάνω τους. Οἱ Κορίνθιοι στήν ἀρχή δέν κινήθηκαν, ἔπειτα ὅμως, ὅταν ὑψώθηκε τό σῆμα καί θεώρησαν πώς εἶχε ἔρθει ἡ κατάλληλη στιγμή, ὥρμησαν ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, κι ἔγινε ναυμαχία. Πολλή ὥρα πολεμοῦσαν μέ πεῖσμα χωρίς νά ὑποχωρεῖ κανένας τους, κι οἱ Κορίνθιοι ἔχασαν τρία καράβια· ἀπό τ᾽ ἀθηναϊκά δέ βυθίστηκε, εἶν᾽ ἀλήθεια, κανένα ὁλότελα, κάπου ἑφτά ὅμως καταστράφηκαν καί δέν μποροῦσαν ν᾽ ἀρμενίσουν γιατί τά κορινθιακά καράβια τά εἶχαν χτυπήσει στήν πλώρη μέ τά ἔμβολά τους κι ἔσπασαν τά καταστρώματα πού ἐξεῖχαν πέρα ἀπάνω ἀπό τά κουπιά· γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς εἶχαν κάνει οἱ Κορίνθιοι τήν ἐπένδυση στίς πλῶρες τῶν καραβιῶν τους πιό χοντρή. Ἀφοῦ λοιπόν ναυμάχησαν πολλή ὥρα σάν ἰσόπαλα, ἔτσι ὥστε ὁ καθένας νά μπορεῖ ν᾽ ἀξιώνει πώς νίκησε, μπόρεσαν μολοτοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι νά πάρουν ὅλα τά ναυάγια, γιατί ὁ ἄνεμος τά ἔσπρωχνε πρός τό πέλαγος, κι ἐπειδή οἱ Κορίνθιοι δέν ἐπανέλαβαν τήν ἔφοδο· ἔτσι χωρίστηκαν ὁ ἕνας στόλος ἀπό τόν ἄλλο, καί κανείς δέν κυνήγησε τόν ἀντίπαλο, οὔτε πιάστηκαν αἰχμάλωτοι ἀπό καμιά πλευρά· γιατί ἀπό τή μιά οἱ Κορίνθιοι καί οἱ Πελοποννήσιοι, πού εἶχαν ναυμαχήσει κοντά στή στεριά, ἦταν εὔκολο νά σωθοῦν, κι ἀπό τήν ἄλλη κανένα καράβι τῶν Ἀθηναίων δέν εἶχε βουλιάξει. Κι ἀφοῦ ξεμάκρυναν οἱ Ἀθηναῖοι ἀρμενίζοντας πρός τή Ναύπακτο, ἔστησαν τρόπαιο οἱ Κορίνθιοι μέ τήν ἐντύπωση πώς νίκησαν, μιά καί εἶχαν καταντήσει ἄμαχα περισσό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τερα ἐχθρικά καράβια παρά οἱ ἄλλοι δικά τους· νόμιζαν πώς καί γι' αὐτό καί μόνο τό λόγο δέν μποροῦσε νά θεωρηθεῖ πώς νικήθηκαν, γιατί δέ νίκησαν οὔτε κι οἱ ἄλλοι ἔστω κι ἄν δέν εἶχαν αὐτοί νικήσει μέ μεγάλη ὑπεροχή. Ὅταν ἔφυγαν ὅμως οἱ Πελοποννήσιοι καὶ διαλύθηκε ὁ στρατός τῆς στεριᾶς, πῆγαν οἱ Ἀθηναῖοι κι ἔστησαν κι αὐτοί τρόπαιο στήν Ἀχαΐα, ὡς νικητές· τό τρόπαιο στήθηκε κάπου εἴκοσι στάδια ἀπό τόν Ἐρινεό, ὅπου εἶχαν κάνει τή βάση τους οἱ Κορίνθιοι. Ἔτσι τελείωσε λοιπόν ἡ ναυμαχία τούτη.

Ὁ Δημοσθένης καί ὁ Εὐρυμέδων στό Ρήγιο.

35. Στή Σικελία, ὁ Δημοσθένης κι ὁ Εὐρυμέδων, ὅταν ἑτοιμάστηκαν οἱ Θούριοι νά λάβουν μέρος στήν ἐκστρατεία τους μέ ἑφτακόσιους βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες καί τριακόσιους ἀκοντιστές, πρόσταξαν τά καράβια τους ν' ἀρμενίσουν γιαλό - γιαλό πρός τήν ἐπικράτεια τοῦ Κρότωνα· αὐτοί οἱ ἴδιοι, ἀφοῦ ἔκαναν γενική ἐπιθεώρηση τοῦ πεζικοῦ, τούς ὁδήγησαν πρῶτα στόν ποταμό Σύβαρη ἀφοῦ διέσχισαν τό ἔδαφος τῶν Θουρίων. Ὅταν ὅμως ἔφτασαν στόν ποταμό Ὑλία, καί οἱ Κροτωνιάτες, στέλνοντας πρέσβεις νά τούς προειδοποιήσουν, τούς δήλωσαν πώς δέν εἶχαν καμιά ὄρεξη ν' ἀφήσουν τό στρατό τους νά περάσει μέσ' ἀπό τή χώρα τους, κατέβηκαν οἱ Ἀθηναῖοι πρός τήν παραλία καί κατασκήνωσαν κοντά στίς ἐκβολές τοῦ Ὑλία. Καί τά καράβια τούς ἀντάμωσαν ἐκεῖ ἀκριβῶς. Τήν ἄλλη μέρα λοιπόν μπάρκαραν ὅλο τό στρατό στά καράβια, κι ἀρμένιζαν κοντά στήν παραλία, πιάνοντας στίς διάφορες πολιτεῖες, ἐξόν ἀπό τούς Λοκρούς, ὡς πού ἔφτασαν στήν Πέτρα, τῆς χώρας τῶν Ρηγίνων.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ
(κεφ. 36 - 41)

Προσαρμογή τῶν πλοίων.

36. Οἱ Συρακούσιοι στό μεταξύ, μαθαίνοντας πώς ἔρχονταν αὐτοί καταπάνω τους μέ τά καράβια, ἤθελαν νά κάνουν καινούργια ἔξοδο νά ναυμαχήσουν καί νά τούς χτυπήσουν συγχρόνως καί μέ τήν ὑπόλοιπη στρατιωτική τους δύναμη, τό πεζικό, πού εἶχαν συγκροτήσει ἀκριβῶς γι' αὐτό τό σκοπό, θέλοντας νά προφτάσουν νά τό κάνουν πρίν ἔρθουν οἱ ἐνισχύσεις. Καί εἶχαν ἑτοιμάσει τόν ὑπόλοιπο στόλο τους κατά τόν τρόπο πού συμπέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ραναν ἀπό τήν προηγούμενη ναυμαχία πώς θά τούς ἔδινε τήν ὑπεροχή· εἶχαν κοντήνει τίς πλῶρες τῶν καραβιῶν τους, κάνοντάς τα πιό γερά καί εἶχαν προσθέσει πάνω στίς πλῶρες χοντρές ἐπενδύσεις ἀπό ξύλο κι ἀπό πάνω τίς εἶχαν στερεώσει μέ ἐγκάρσια δοκάρια πού τίς συνέδεναν μέ τά τοιχώματα τῶν καραβιῶν ἔξω καί μέσα· τά στηρίγματα εἶχαν μάκρος ὡς ἕξι πῆχες· μέ τόν ἴδιο τρόπο εἶχαν κι οἱ Κορίνθιοι ἐπισκευάσει τίς πλῶρες τους ὅταν ναυμάχησαν μέ τ' ἀθηναϊκά καράβια τά λιμενισμένα στή Ναύπακτο. Γιατί θεώρησαν οἱ Συρακούσιοι πώς πολεμώντας μέ τ' ἀθηναϊκά καράβια, πού δέν ἦταν ναυπηγημένα κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἀλλά εἶχαν πλῶρες στενές κι ἀδύναμες γιατί δέν πολεμοῦσαν πλώρη μέ πλώρη, ἀλλά χρησιμοποιοῦσαν τά ἔμβολά τους ἀρμενίζοντας γύρω στά ἐχθρικά καράβια γιά νά τά χτυπήσουν στά πλάγια, θεώρησαν λοιπόν πώς ἔτσι θά ὑπερισχύσουν καί πώς ἡ ναυμαχία μέσα στό μεγάλο λιμάνι, πού θά γινόταν σέ χῶρο σχετικά περιορισμένο μέ πολλά καράβια μαζί, θά τούς ἔβγαινε σέ καλό· γιατί ἄν χρησιμοποιοῦσαν τά ἔμβολά τους ἀπέναντι στίς πλῶρες τῶν ἀντιπάλων, θά χτυποῦσαν μέ στέρεα καί χοντρά μέρη σκάφη κούφια καί ἀδύναμα. Κι οἱ Ἀθηναῖοι δέ θά μποροῦσαν, στό στενό χῶρο, ν' ἀρμενίζουν γύρω στά δικά τους καράβια γιά νά τούς χτυπήσουν ἀπό τά πλάγια, οὔτε νά ὁρμοῦν ἀνάμεσα σέ δυό καράβια σπάζοντας τά κουπιά τους· καί σ' αὐτά τά δυό σημεῖα τῆς ναυτικῆς τους τέχνης στηρίζονταν τό περισσότερο οἱ Ἀθηναῖοι· καί οἱ Συρακούσιοι θά τούς ἐμπόδιζαν ὅσο μποροῦσαν νά τά χρησιμοποιήσουν, ἀπό τή μιά κοιτάζοντας νά μήν ἀφήνουν ἀρκετό χῶρο γιά νά περνοῦν ἀνάμεσα σέ δυό καράβια, κι ἀπό τήν ἄλλη ὁ στενός χῶρος δέ θά τούς ἄφηνε ν' ἀρμενίζουν γύρω στά καράβια τους· καί θά χρησιμοποιοῦσαν αὐτοί οἱ ἴδιοι σέ μεγάλη κλίμακα ἐκεῖνο πού φαινόταν ἄλλοτε ἀδεξιότητα τῶν πλοίαρχων, δηλαδή τή σύγκρουση πλώρη μέ πλώρη· γιατί ἀπ' αὐτή ἀκριβῶς θ' ἀναπλήρωναν περισσότερο τήν ἔλλειψη πείρας, ἀφοῦ δέ θά ἦταν δυνατό στούς Ἀθηναίους νά κάνουν πίσω ὅταν στριμώχνονταν, καί νά ὑποχωρήσουν πουθενά ἀλλοῦ παρά στή στεριά, κι αὐτό ἀκόμα ἀπό μικρή ἀπόσταση καί σέ λίγο τόπο, ἀκριβῶς στό δικό τους στρατόπεδο· ὅσο γιά τό ὑπόλοιπο λιμάνι, θά τό ὅριζαν αὐτοί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι θά ὑποχωροῦσαν ὅλοι μαζί στό ἴδιο στενό μέρος, ἄν χτυπιοῦνταν πουθενά πιό βίαια, ἀπό μικρή ἀπόσταση καί στριμωγμένοι ὅλοι μαζί στόν ἴδιο τόπο, θά ἔπεφταν ὁ ἕνας πάνω στόν ἄλλο καί θά γινόταν μεγάλη ἀναταραχή (κι αὐτό ζημίωσε τούς Ἀθηναίους περισσότερο ἀπό καθετί ἄλλο, πού δέν εἶχαν τό ἐλεύθερο νά ὑποχωροῦν σ' ὁποιαδήποτε μεριά τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ, ὅπως μποροῦσαν νά τό κάνουν οἱ Συρακούσιοι)· ἀπό τήν ἄλλη μεριά δέ θά μποροῦσαν ν' ἀρμενίσουν γύρω στά ἐχθρικά καράβια γιά νά βγοῦν στ' ἀνοιχτά ἐφόσον οἱ Συρακούσιοι εἶχαν τή δυνατότητα νά ἐπιτεθοῦν ἀπό τήν ἀνοιχτή θάλασσα καί νά ὑποχωρήσουν στ' ἀνοιχτά, μιά καί οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πιά χάσει τό Πλημμύριο, πού τούς ἦταν τώρα ἐχθρικό καί ἡ εἴσοδος τοῦ λιμανιοῦ δέν ἦταν μεγάλη.

Ἐπίθεση τῶν Συρακουσίων.

37. Τέτοια λοιπόν στοχάζονταν οἱ Συρακούσιοι ἀναφορικά μέ τήν τέχνη καί τή δύναμή τους· κι εἶχαν συγχρόνως πάρει περισσότερο θάρρος ἀπό τήν προηγούμενη ναυμαχία, καί γι' αὐτό ἐπιτέθηκαν στούς Ἀθηναίους μέ τό στρατό καί τά καράβια μαζί. Τό πεζικό τό εἶχε βγάλει λίγο πρωτύτερα ὁ Γύλιππος ἔξω ἀπό τήν πολιτεία καί φέρει κοντά στό τεῖχος τῶν Ἀθηναίων, στήν πλευρά πού ἔβλεπε πρός τά ἐκεῖ· κι ἀπό τό Ὀλυμπιεῖο ὅλοι ὅσοι ἦταν ἐκεῖ, οἱ βαριά ἁρματωμένοι καί οἱ ἱππεῖς καί οἱ βοηθητικοί μέ τήν ἐλαφριά ἁρματωσιά πῆγαν νά χτυπήσουν τό τεῖχος ἀπό τήν ἄλλη μεριά. Ἀμέσως κατόπιν ἁρμένισαν γιά τήν ἐπίθεση τά καράβια τῶν Συρακουσίων καί τῶν συμμάχων τους. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, ἐνῶ στήν ἀρχή νόμισαν πώς οἱ ἐχθροί θά 'καναν δοκιμαστική ἐπίθεση μόνο μέ τό πεζικό, ὅταν ἔξαφνα εἶδαν καί τά καράβια νά 'ρχονται καταπάνω τους, ἔπεσαν σέ ταραχή: ἄλλοι ἔτρεχαν πάνω στά τείχη, κι ἄλλοι βγῆκαν μπροστά στά τείχη καί παρατάχτηκαν γιά ν' ἀποκρούσουν τόν ἐχθρό πού πλησίαζε, κι ἄλλοι τέλος πῆγαν ν' ἀποκρούσουν ἐκείνους πού πλησίαζαν γρήγορα ἀπό τό Ὀλυμπιεῖο καί πού ἦταν πολλοί ἱππεῖς καί στρατιῶτες μέ ἀκόντια· ἄλλοι πάλι ἔτρεχαν πρός τά καράβια ἤ ἔτρεχαν νά ὑπερασπίσουν τήν παραλία. Ὅταν ἐπάνδρωσαν τά καράβια, ἀνοίχτηκαν ἐνάντια στόν ἐχθρό, ἑβδομήντα πέντε καράβια. Οἱ Συρακούσιοι εἶχαν ὡς ὀγδόντα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Διακοπή τῆς συμπλοκῆς.

38. Κατά τό μεγαλύτερο διάστημα τῆς ἡμέρας, δοκίμαζαν ὁ ἕνας τή δύναμη τοῦ ἄλλου, ρίχνοντας τά καράβια τους στήν ἐπίθεση ἤ ὑποχωρώντας· κι ἀφοῦ κανείς ἀπό τούς δυό δέν κατάφερε νά κερδίσει κανένα πλεονέχτημα πού ν' ἀξίζει νά τό ἀναφέρομε, ἐξόν πού βούλιαξαν οἱ Συρακούσιοι ἕνα ἤ δυό ἀθηναϊκά καράβια, χωρίστηκαν διακόπτοντας τή συμπλοκή· καί τήν ἴδια ὥρα ξεμάκραινε κι ἀπό τά τείχη ὁ πεζός στρατός τῶν Συρακουσίων.

Τήν ἄλλη μέρα οἱ Συρακούσιοι δέν κινήθηκαν καί δέν ἔδωσαν κανένα σημάδι τί λογῆς ἐπιχείρηση εἶχαν σκοπό νά κάνουν· ὁ Νικίας ὅμως, βλέποντας πώς εἶχαν βγεῖ ἰσόπαλοι στή ναυμαχία καί προσδοκώντας πώς θά ἔκαναν οἱ ἐχθροί καινούργια ἐπίθεση, ἔβαλε τούς πλοίαρχους νά διατάξουν νά ἐπισκευάσουν ὅσα καράβια τυχόν εἶχαν πάθει ζημιές· ἐπίσης παρέταξε φορτηγά πλοῖα μπροστά ἀπό τούς πασσάλους πού εἶχαν μπήξει καί πού τούς χρησίμευαν ἀντί γιά κλειστό λιμάνι. Κι ἔβαλε τά φορτηγά ν' ἀράξουν σέ ἀπόσταση ἑξήντα - ἑβδομήντα μέτρων τό ἕνα ἀπό τ' ἄλλο, ἔτσι ὥστε, ἄν βρισκόταν κανένα καράβι σέ δύσκολη θέση νά ἔχει ἀσφαλισμένο καταφύγιο καί νά μπορεῖ νά ξαναβγεῖ στ' ἀνοιχτά ὅποτε ἤθελε. Καί πέρασαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅλη τήν ἡμέρα, ὥσπου νύχτωσε, κάνοντας αὐτές τίς ἑτοιμασίες.

Τέχνασμα τοῦ Ἀρίστωνα.

39. Τήν παράλλη μέρα ἔβαλαν μπρός οἱ Συρακουσιοι τήν ἴδια ἐπίθεση, ὅπως καί τήν περασμένη φορά, μόνο πιό νωρίς τό πρωί, καί συγκρούστηκαν μέ τούς Ἀθηναίους πάλι μέ τό στρατό καί τό ναυτικό. Καί παρατάζοντας τά καράβια ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, πέρασαν πάλι μεγάλο μέρος τῆς ἡμέρας δοκιμάζοντας ὁ ἕνας τή δύναμη τοῦ ἄλλου· ὥσπου ὁ Ἀρίστων, ὁ γιός τοῦ Πυρρίχου, ἀπό τήν Κόρινθο, ὁ καλύτερος πλοίαρχος ἀπ' ὅσους πολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους, ἔπεισε τούς συγκυβερνῆτες του στό ναυτικό, νά στείλουν μήνυμα στούς ὑπεύθυνους γιά τίς ἐπιχειρήσεις μέσα στήν πολιτεία, νά διατάξουν νά μεταφερθεῖ ὅσο γίνεται γρηγορότερα ἡ ἀγορά ὅλων τῶν εἰδῶν στήν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ· κι ὅσα φαγώσιμα ἔχει ὁ καθένας νά τά πάει ὅλα ἐκεῖ καί νά τούς ἀναγκάσουν νά τά πουλήσουν· μ' αὐτόν τόν τρόπο βγάζοντας τούς ναῦτες ἔξω δίπλα στά κα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ράβια νά τούς ἀφήσουν νά δειπνήσουν ἀμέσως ἐκεῖ - δά, καί σέ λίγη ὥρα μέσα, πάλι τήν ἴδια μέρα, νά ξαναμπαρκάρουν καί νά ἐπιτεθοῦν καί πάλι στούς Ἀθηναίους, πού δέ θά τό περίμεναν [40].

Ἐπίθεση τῶν Συρακουσίων. Σύγκρουση.

40. Πείστηκαν λοιπόν οἱ Συρακούσιοι συμπλοίαρχοι τοῦ Ἀρίστωνα κι ἔστειλαν τό μήνυμα· ἔτσι ἑτοιμάστηκε ἡ ἀγορά, κι οἱ Συρακούσιοι γύρισαν τά μπρός πίσω κι ἀρμένισαν πρός τήν πολιτεία, κι ἀποβιβάστηκαν καί γευμάτισαν ἐκεῖ πού ἦταν· οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, νομίζοντας πώς αὐτοί γύριζαν πίσω μέ τήν ἐντύπωση πώς εἶχαν νικηθεῖ ἀπ᾽ αὐτούς, δηλαδή τούς Ἀθηναίους, βγῆκαν κι αὐτοί μέ τήν ἡσυχία τους ἀπό τά καράβια κι ἄρχισαν νά φροντίζουν τόσο γιά τίς ἄλλες δουλειές τους, ὅσο καί γιά τήν ἑτοιμασία τοῦ φαγητοῦ, μέ τήν ἰδέα πώς τουλάχιστο γιά τήν ἡμέρα ἐκείνη δέν μποροῦσε πιά νά γίνει ναυμαχία. Ξαφνικά ὅμως, μπαρκάροντας οἱ Συρακούσιοι, ἀρμένισαν καί πάλι καταπάνω τους· μπῆκαν κι οἱ Ἀθηναῖοι στά καράβια μέ πολλή φασαρία καί ἀκατάστατα, καί χωρίς νά ᾽χουν φάει οἱ περισσότεροι, καί μέ μεγάλη δυσκολία ξεκόλλησαν ἀπό τή στεριά καί βγῆκαν στό πέλαγο. Καί γιά λίγη ὥρα κρατήθηκαν μακρυά ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλον, καί φυλάγονταν νά μήν κινδυνέψουν· ὕστερα ὅμως θεώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι πώς εἶναι κρίμα νά ταλαιπωροῦνται ἀπό τήν ἴδια τους ἀναβλητικότητα, καί νά ἐξαντληθοῦν ἀπό τήν κούραση καί πώς καλύτερο θά ἦταν νά ὁρμήσουν ὅσο πιό γρήγορα γινόταν στή συμπλοκή [41] καί δόθηκε τό πρόσταγμα [42], κι ἀρμενίζοντας πρός τόν ἐχθρό, συγκρούστηκαν. Οἱ Συρακούσιοι δέ λύγισαν μέ τήν ἐπίθεση, ἀλλά κράτησαν τίς θέσεις τους, καί χρησιμοποιώντας τήν ταχτική τῆς σύγκρουσης πλώρη μέ πλώρη, ὅπως τό σκόπευαν ἀπό καιρό ὅταν μεταρρύθμισαν τήν κατασκευή τῶν καραβιῶν τους, ἄρχισαν νά σπάζουν μέ τά ἔμβολα μεγάλο μέρος τῶν καταστρωμάτων τῶν ἀθηναϊκῶν καραβιῶν, πού ἐξεῖχαν πέρα ἀπό τίς σειρές τῶν κουπιῶν· καί οἱ ἀκοντιστές πού εἶχαν οἱ Συρακούσιοι πάνω στά καταστρώματα ἔριχναν στούς Ἀθηναίους ἀδιάκοπα καί τούς προξενοῦσαν μεγάλες ἀπώλειες· ἀκόμα περισσότερο κακό ἔκαναν οἱ βάρκες τῶν Συρακουσίων, πού ἀρμένιζαν γύρω - γύρω στά πολεμικά καί χώνονταν κάτω ἀπό

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τά μεγάλα κουπιά τῶν καραβιῶν τοῦ ἐχθροῦ, καί πλέοντας παράλληλα μ᾽ αὐτά, χτυποῦσαν ἀπό κεῖ-κάτω τούς ναῦτες μέ τ᾽ ἀκόντιά τους.

Νίκη τῶν Συρακουσίων.

41. Τέλος, πολεμώντας μέ τούς τρόπους αὐτούς καί βάζοντας ὅλα τους τά δυνατά νίκησαν οἱ Συρακούσιοι, κι οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποχωρώντας κατέφυγαν πίσω ἀπό τήν προφύλαξη τῶν φορτηγῶν τους πλοίων καί μπῆκαν στό τεχνητό τους λιμάνι. Τά καράβια τῶν Συρακουσίων τούς κυνήγησαν ὡς τά φορτηγά· ἐκεῖ ὅμως τούς ἐμπόδισαν τά μεγάλα βίντσια πού ὑψώνονταν πάνω ἀπό τά φορτηγά καί διασταυρώνονταν πάνω ἀπό τά περάσματα μεταξύ τους καί πού εἶχαν κρεμασμένα στήν ἄκρη τους δελφίνια μολυβένια[43]. Δυό Συρακούσια καράβια, παρασυρμένα ἀπό τόν ἐνθουσιασμό τῆς νίκης, προσέγγισαν πολύ σ᾽ αὐτά καί καταστράφηκαν, τό ἕνα μάλιστα πιάστηκε μαζί μέ ὅλο του τό πλήρωμα. Οἱ Συρακούσιοι, ἀφοῦ βούλιαξαν ἑφτά καράβια τῶν Ἀθηναίων καί χτύπησαν πολλά ἄλλα, πιάνοντας αἰχμάλωτους τούς περισσότερους ἄντρες ἀπό τά πληρώματά τους καί σκοτώνοντας ἄλλους, ἔφυγαν ἀπό τόν τόπο τῆς ναυμαχίας· κι ἔστησαν τρόπαια καί γιά τίς δυό ναυμαχίες, καί εἶχαν τώρα πιά στέρεη τήν πεποίθηση πώς θά βάλουν στό χέρι καί τό ἐχθρικό πεζικό. Ἄρχισαν λοιπόν ἀμέσως νά προετοιμάζονται μέ τό σκοπό νά ἐπιτεθοῦν πάλι καί στά δυό.

ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΥΜΕΔΟΝΤΑ (κεφ. 42 - 45)

Ἀπόφαση τοῦ Δημοσθένη γιά ἄμεση δράση.

42. Ἐντωμεταξύ φτάνουν ὁ Δημοσθένης καί ὁ Εὐρυμέδων φέρνοντας τίς ἐνισχύσεις πού εἶχαν στείλει οἱ Ἀθηναῖοι, πού συνολικά, μαζί μέ τά ξένα, ἔκαναν ἑβδομήντα τρία καράβια κι ἀπάνω - κάτω πέντε χιλιάδες βαριά ἁρματωμένους στρατιῶτες τῆς Ἀθήνας καί τῶν συμμαχικῶν πόλεων· ἐπίσης καί πολλούς ἀκοντιστές καί σφεντονῆτες καί τοξότες, Ἕλληνες καί ξένους, καί ἀρκετά ἄλλα ἐφόδια, πού ἔφταναν γιά ὅλο τό στράτευμα, καθώς καί ὁπλισμό. Καί οἱ Συρακούσιοι καί οἱ σύμμαχοί τους τά ἔχασαν κυριολεχτικά μόλις τά εἶδαν αὐτά· δέ θά ᾽παιρνε λοιπόν ποτέ τέλος ἡ προσπάθειά τους ν᾽ ἀπαλλαγοῦν ἀπ᾽ αὐτόν τόν κίνδυνο; Γιατί ἔβλεπαν πώς ἡ ἐπιχείρηση τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δεκέλειας δέν ἐμπόδισε νά 'ρθει ἐνάντιά τους στρατός ἰσάριθμος καί παρόμοιος στήν κατάρτισή του μέ τό πρῶτο ἐκστρατευτικό σῶμα, καί πώς ἡ δύναμη τῶν 'Αθηναίων ἐμφανιζόταν πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις μεγάλη. Τό πρῶτο στράτευμα πάλι, πού μόλις εἶχε συνέρθει κάπως ἀπό τίς συμφορές του, πῆρε τώρα καινούργια δύναμη καί κουράγιο. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν, ὅταν ἔφτασε καί εἶδε πῶς ἦταν ἡ κατάσταση, θεώρησε πώς δέν τοῦ ἐπιτρεπόταν νά χρονοτριβήσει διόλου, οὔτε νά πάθει ὅ,τι ἔπαθε ὁ Νικίας· (γιατί ὅταν εἶχε φτάσει στήν ἀρχή ὁ Νικίας, τόν φοβήθηκαν πολύ οἱ ἀντίπαλοι, ἐπειδή ὅμως δέν ἔκανε ἐπίθεση στίς Συρακοῦσες, ἀλλά ξεχειμώνιασε στήν Κατάνη, τόν καταφρόνεσαν, καί πρόφθασε νά 'ρθει ὁ Γύλιππος μέ στρατό ἀπό τήν Πελοπόννησο, πού δέ θά εἶχαν κάν στείλει νά ζητήσουν οἱ Συρακούσιοι ἄν τούς εἶχε χτυπήσει κατευθεία ἐκεῖνος[44]· γιατί ἐνῶ πίστευαν στήν ἀρχή πώς εἶναι ἄξιοι ν' ἀντικρύσουν μόνοι τους τούς 'Αθηναίους, θά εἶχαν τότε καταλάβει πώς εἶναι κατώτεροι καί θά βρίσκονταν ἀποκλεισμένοι μέ τό τεῖχος τῶν 'Αθηναίων, ὥστε ἀκόμα κι ἄν ἔστελναν νά ζητήσουν βοήθεια, δέ θά τούς ὠφελοῦσε ὅσο τούς εἶχε ὠφελήσει τώρα)· καθώς λοιπόν στοχάζονταν αὐτά ὁ Δημοσθένης, καί ξέροντας πώς κι αὐτός ὁ ἴδιος, τήν πρώτη ἐκείνη μέρα ἔσπερνε τό μεγαλύτερο τρόμο στούς ἐχθρούς, ἤθελε νά ἐκμεταλλευτεῖ ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα κι ὥς τό ἀκρότατο ὅριο τή σημερινή ταραχή τοῦ στρατοῦ τους. Καί βλέποντας πώς τό περιτείχισμα τῶν Συρακουσίων, πού μ' αὐτό εἶχαν ἐμποδίσει τούς 'Αθηναίους νά συμπληρώσουν τήν κύκλωσή τους, ἦταν μονό τεῖχος, καί πώς ἄν γινόταν αὐτός κύριος τῆς ἀνηφοριᾶς πρός τίς 'Επιπολές, καθώς καί τοῦ στρατόπεδου πού εἶχαν ἐγκαταστήσει ἐκεῖ - πάνω, θά τό κυρίευε εὔκολα (γιατί δέν μποροῦσε νά κρατηθεῖ ἄν τοῦ γινόταν γερή ἔφοδος) βιαζόταν να ἐπιχειρήσει τήν ἐπίθεση· νόμιζε πώς ὁ τρόπος αὐτός θά 'δινε τέλος στόν πόλεμο κι ἦταν ὁ πιό σύντομος· γιατί εἴτε, ἄν πετύχαινε, θά 'παιρνε τίς Συρακοῦσες, ἤ θά 'φερνε πίσω στήν 'Αθήνα ὁλόκληρο τό ἐκστρατευτικό σῶμα καί δέ θά φθείρονταν ἄσκοπα οὔτε οἱ 'Αθηναῖοι, πού εἶχαν πάρει μέρος στήν ἐκστρατεία, οὔτε ὁλόκληρη ἡ πολιτεία. Πρῶτα λοιπόν, βγαί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νοντας ἀπό τό στρατόπεδο ἔκαναν ἐπιδρομές οἱ Ἀθηναῖοι καί ρήμαξαν τήν ὕπαιθρο τῶν Συρακουσῶν γύρω στόν Ἄναπο ποταμό καί μέ τό στρατό καί τά καράβια τους ἔγιναν κύριοι τοῦ περίγυρου, ὅπως ἦταν στήν ἀρχή (γιατί οὔτε ἀπό τή στεριά οὔτε ἀπό τή θάλασσα δέ βγῆκαν μπροστά νά τούς χτυπήσουν οἱ Συρακούσιοι, ἐξόν οἱ ἱππεῖς καί οἱ ἀκοντιστές ἀπό τό Ὀλυμπιεῖο).

Ἐπίθεση τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τῶν Ἐπιπολῶν.

43. Δεύτερο, ἀποφάσισε ὁ Δημοσθένης νά κάνει μιά δοκιμαστική ἐπίθεση στό τεῖχος [45] μέ πολιορκητικές μηχανές. Ὅταν ὅμως τίς πλησίασε στό τεῖχος, ἄρχισαν νά τίς καῖνε οἱ ἐχθροί πού ἀμύνονταν ἀπό κεῖ - πάνω, καί κάνοντας ἐπίθεση, μέ τόν ὑπόλοιπο στρατό ἀπό πολλές μεριές συγχρόνως, ἀποκρούστηκαν ὅλοι· τότε πιά σχημάτισε τή γνώμη ὁ Δημοσθένης πώς δέν ἔπρεπε νά χάνουν πιά τόν καιρό τους, ἀλλ᾽ ἀφοῦ ἔπεισε καί τό Νικία καί τούς ἄλλους ἐπιτελικούς τοῦ στρατοῦ, ἀνέλαβαν ὅλοι τήν ἐπίθεση ἐνάντια στίς ἴδιες τίς Ἐπιπολές. Καί πίστευε βέβαια πώς μέ τό φῶς τῆς ἡμέρας ἦταν ἀδύνατο νά μήν τούς πάρουν εἴδηση ἐνῶ πλησίαζαν κι ἀνέβαιναν· γι᾽ αὐτό παράγγειλε πέντε μερῶν τρόφιμα, καί παίρνοντας μαζί του τούς χτίστες καί τούς πετροπελεκητές κι ὅση ἐξάρτυση θά χρειαζόταν νά ἔχουν μαζί τους γιά νά χτίσουν τεῖχος ἄν νικήσουν, αὐτός ὁ ἴδιος, μαζί μέ τόν Εὐρυμέδοντα καί τόν Μένανδρο ξεκίνησε μέ ὁλόκληρο τό στρατό [46] μετά τήν πρώτη νυχτοφυλακή καί προχώρησε πρός τίς Ἐπιπολές· ὁ Νικίας ὅμως ἀπόμεινε πίσω μέσα στά ὀχυρωμένα μέρη. Κι ὅταν βρέθηκαν στίς ὑπώρειες ἀπό τήν πλευρά τοῦ Εὐρύηλου, ἀπ᾽ ὅπου εἶχε ἀνεβεῖ στήν ἀρχή - ἀρχή καί τό προηγούμενο στράτευμα, χωρίς νά τούς πάρουν εἴδηση οἱ Συρακούσιοι, ἀνέβηκαν καί κυρίεψαν τό ὀχύρωμα τῶν Συρακουσίων πού ἦταν ἐκεῖ, καί σκότωσαν μερικούς ἀπό τούς φρουρούς· οἱ περισσότεροί τους, ὅμως, ξέφυγαν κι ἔτρεξαν πρός τά στρατόπεδα· καί ὑπῆρχαν τρία στρατόπεδα πάνω στίς Ἐπιπολές, ἕνα τῶν Συρακουσίων, ἕνα τῶν ἄλλων Σικελιωτῶν, κι ἕνα τῶν ἔξω συμμάχων· αὐτοί ἔδωσαν τήν εἴδηση γιά τήν ἔφοδο, καί τό εἶπαν καί στούς ἑξακόσιους Συρακουσίους πού φρουροῦσαν μπροστά - μπροστά στό τμῆμα αὐτό τῶν Ἐπιπολῶν. Αὐτοί ἔτρεξαν εὐθύς ν᾽ ἀποκρού-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σουν τήν ἔφοδο, κι ὁ Δημοσθένης κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεσαν ἀπάνω τους, ἐνῶ ἀμύνονταν παλληκαρίσια, καί τούς ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν. Κι οἱ Ἀθηναῖοι προχώρησαν ἀμέσως καί γρήγορα γιά νά μή χαλαρώσει ἡ δομή τους, νά τελειώσουν τούς σκοπούς πού γι' αὐτούς εἶχαν ἔρθει· ἄλλοι πάλι ἀπό τήν ἀρχή ὅρμησαν πρός τό ἐγκάρσιο τεῖχος τῶν Συρακουσίων, κι ἐπειδή οἱ φρουροί δέν μπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν στήν ἔφοδό τους, τό κυρίεψαν καί γκρέμισαν τούς πύργους. Οἱ Συρακούσιοι τώρα κι οἱ σύμμαχοί τους, κι ὁ Γύλιππος μέ τούς δικούς του, ἔτρεξαν νά ἐνισχύσουν τήν ἄμυνα ἀπό τά μπροστινά ὀχυρώματα· κι ἐπειδή τέτοιο τόλμημα τή νύχτα δέν τό περίμεναν, ρίχτηκαν πάνω στούς Ἀθηναίους κατάπληκτοι καί στήν ἀρχή ὑποχώρησαν μπρός στήν ὁρμή τους· ἀλλά ἐνῶ τώρα πιά οἱ Ἀθηναῖοι προχωροῦσαν μέ σχετική ἀκαταστασία, μέ τήν ἰδέα πώς εἶχαν κιόλας νικήσει, καί βιάζονταν νά φτάσουν τό γρηγορότερο στά ἐχθρικά τμήματα πού δέν τά εἶχαν ἀκόμα πολεμήσει, γιά νά μήν μπορέσουν αὐτοί νά στραφοῦν καί νά συγκεντρωθοῦν ἐνάντιά τους, ἄν χαλάρωναν τήν ἔφοδό τους, τούς ἀντιστάθηκαν πρῶτοι οἱ Βοιωτοί καί κάνοντας ἀντεπίθεση, τούς ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν καί νά τραποῦν σέ φυγή.

Σύγχυση καί ἥττα τῶν Ἀθηναίων.

44. Ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἔπεσαν οἱ Ἀθηναῖοι σέ μεγάλη ταραχή καί ἀμηχανία, τόσο πού δέν ἦταν εὔκολο νά πληροφορηθεῖ κανείς μέ ποιό τρόπο συνέβη τό καθετί ἀπό κανέναν ἀπό τά δύο μέρη. Γιατί μέ τό φῶς τῆς ἡμέρας φαίνονται βέβαια τά πράματα καθαρότερα, ὅμως οὔτε κι ἔτσι δέν τά ξέρουν ὅλα ὅσοι πήρανε μέρος σέ μιά μάχη, ἐξόν ἐκεῖνοι πού παραβρέθηκαν στό καθένα, κι αὐτοί μόλις καί μετά βίας· ἀπό μιά μάχη ὅμως πού ἔγινε τή νύχτα, κι αὐτή ἦταν ἡ μόνη νυχτερινή σύγκρουση μεγάλων στρατοπέδων πού ἔγινε σ' αὐτόν τόν πόλεμο, πῶς θά μποροῦσε κανείς νά τό μάθει καθαρά[47]; Γιατί ἔφεγγε βέβαια τό φεγγάρι μέ λάμψη πολλή, ἔβλεπαν ὅμως ὁ ἕνας τόν ἄλλον, ὅπως εἶναι φυσικό νά βλέπουν στό φεγγαρόφωτο, νά διακρίνουν δηλαδή τό σχῆμα τοῦ κορμιοῦ ἀπό κάποια ἀπόσταση, ἀλλά νά μήν εἶναι βέβαιοι πώς ξεχωρίζουν τά χαρακτηριστικά του. Καί πολλοί στρατιῶτες κι ἀπό τά δύο μέρη στριφογύριζαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί σπρώχνονταν σ' ἕνα μικρό χῶρο. Κι ἀπό τούς Ἀθηναίους ἄλλοι ἦταν πιά νικημένοι, κι ἄλλοι προχωροῦσαν ἀνίκητοι, συνεχίζοντας τήν πρώτη ἐπίθεσή τους. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά πολλοί ἀπό τόν ὑπόλοιπο στρατό μόλις εἶχαν ἀνεβεῖ κι ἄλλοι ἀνέβαιναν ἀκόμα νά ἑνωθοῦν μαζί τους, ὥστε δέν ἤξεραν πρός ποιό σημεῖο ἔπρεπε νά πᾶνε. Γιατί ἡ μπροστινή παράταξη, πού εἶχαν κιόλας στραφεῖ γιά τά πίσω, βρίσκονταν σέ μεγάλη ἀναταραχή κι ἦταν δύσκολο νά ξεχωρίσει κανείς τά παραγγέλματα ἀπό τή μεγάλη βοή. Γιατί οἱ Συρακούσιοι καί οἱ σύμμαχοί τους πού νικοῦσαν ἐγκαρδιώνονταν ἀναμεταξύ τους μέ δυνατές κραυγές, ἀφοῦ ἦταν ἀδύνατο μέσα στή νύχτα νά δώσουν ἄλλα σημάδια, καί σύγχρονα συγκρούονταν μέ τούς ἐναντίους πού ἔπεφταν ἀπάνω τους. Κι οἱ Ἀθηναῖοι πάλι ἀναζητοῦσαν τούς συντρόφους τους κι ἔπαιρναν ὅλους ὅσοι ἔρχονταν ἀπό τήν ἀντίθετη κατεύθυνση γιά ἐχθρούς, ἔστω κι ἄν ἦταν δικοί τους, ἀπό κείνους πού γύριζαν ὑποχωρώντας καί ρωτοῦσαν ὅλη τήν ὥρα τό σύνθημα μιά καί δέν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νά τούς γνωρίσουν· κι ἔτσι δημιουργοῦσαν μεγάλο θόρυβο στίς τάξεις τους, ρωτώντας ὅλοι μαζί τήν ἴδια στιγμή, κι ἔκαναν τό σύνθημα γνωστό στούς ἐχθρούς· ἀλλά τά συνθήματα τῶν ἐχθρῶν δέν τά μάθαιναν τόσο πολλοί ἀπ' αὐτούς· γιατί ἐκεῖνοι, ἐπειδή νικοῦσαν, ἦταν λιγότερο σκόρπιοι καί γνωρίζονταν ἀναμεταξύ τους καλύτερα, καί γι' αὐτό ἄν ἀντάμωναν τίποτα ἐχθρούς, ὄντας σέ μειονεκτική θέση, τούς ξέφευγαν δίνοντάς τους τό δικό τους σύνθημα, ἄν ὅμως αὐτοί δέν ἔδιναν τό ἐχθρικό σύνθημα, σκοτώνονταν. Τό χειρότερο ἀπ' ὅλα, καί κεῖνο πού τούς κατάστρεψε περισσότερο, ἦταν πώς τραγουδοῦσαν τόν παιάνα· γιατί παρομοίαζαν οἱ παιάνες τῶν δύο πλευρῶν καί τούς ἔριχναν σ' ἀμηχανία. Γιατί οἱ Ἀργεῖοι καί οἱ Κερκυραῖοι, κι ὅσοι ἄλλοι ὄντας Δωριεῖς [48] πολεμοῦσαν μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων, τούς τρόμαζαν ὅταν τόν τραγουδοῦσαν, ὅπως τούς τρόμαζαν κι οἱ ἐχθροί. Μέ τέτοιο τρόπο τέλος, ὅταν διαλύθηκε ἡ τάξη στό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ, ὁ φίλος τρόμαζε τό φίλο, κι ὁ συμπολίτης τό συμπολίτη· κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί πιάνονταν συχνά στά χέρια καί μέ δυσκολία χωρίζονταν τήν τελευταία στιγμή. Κι ἀπάνω στήν καταδίωξη πολ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λοί ρίχτηκαν κάτω στούς γκρεμούς καί σκοτώθηκαν, γιατί ἦταν στενό τό μονοπάτι, ἀπ' ὅπου μποροῦσαν νά ξανακατέβουν ἀπό τίς Ἐπιπολές· ἀκόμα κι ὅταν ὅσοι εἶχαν σωθεῖ κατέβηκαν ἀπό ψηλά στόν ἐπίπεδο κάμπο, βρῆκαν, εἶναι ἀλήθεια οἱ περισσότεροί τους καταφύγιο στό στρατόπεδο, ἐκεῖνοι πού ἦταν τῆς πρώτης ἀποστολῆς καί γνώριζαν τόν τόπο καλύτερα, μερικοί ὅμως ἀπ' ὅσους εἶχαν ἔρθει τελευταῖα ἔχασαν τό δρόμο καί τριγύριζαν ἄσκοπα στήν πεδιάδα· αὐτούς ὅταν ξημέρωσε τούς περικύκλωναν οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων καί τούς ἐσκότωναν.

Τρόπαια τῶν Συρακουσίων.

45. Τήν ἄλλη μέρα ἔστησαν οἱ Συρακούσιοι δύο τρόπαια, τό ἕνα ἀπάνω στίς Ἐπιπολές, ἐκεῖ ὅπου καταλήγει ὁ ἀνήφορος κι εἶχαν πρωτοφανερωθεῖ οἱ Ἀθηναῖοι, τό ἄλλο στό σημεῖο ὅπου οἱ Βοιωτοί ἔκαναν τήν πρώτη ἀντίσταση, κι οἱ Ἀθηναῖοι πῆραν πίσω τούς νεκρούς τους μέ προσωρινή ἀνακωχή. Εἶχαν σκοτωθεῖ πολλοί, καί ἀπ' αὐτούς τούς ἴδιους κι ἀπό τούς συμμάχους τους. Ἔχασαν, ὅμως, καί ὅπλα ἀκόμα περισσότερα ἀνάλογα μέ τούς σκοτωμένους· γιατί ἐκεῖνοι πού ἀναγκάστηκαν νά πηδήσουν κάτω στό γκρεμό, πηδοῦσαν χωρίς τ' ἅρματά τους, κι ἄλλοι χάθηκαν κι ἄλλοι σώθηκαν.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΑΧΗ
(κεφ. 46 - 50)

Ἀναπτέρωση τοῦ ἠθικοῦ τῶν Συρακουσίων.

46. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό, οἱ Συρακούσιοι, βέβαια, ξαναπῆραν καινούργια δύναμη, ὅπως καί τήν περασμένη φορά, καθώς ἦταν φυσικό ἀπό τήν καλοτυχιά πού δέν τήν περίμεναν, κι ἔστειλαν στόν Ἀκράγαντα, πού βρισκόταν σ' ἐμφύλιο πόλεμο, τό Σικανό[49] γιά νά φέρει τήν πολιτεία μέ τό μέρος τους, ἄν μπορέσει· ὁ Γύλιππος ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἔφυγε πάλι γιά τό ἐσωτερικό τῆς Σικελίας γιά νά φέρει κι ἄλλο στρατό, ἐλπίζοντας πώς θά μποροῦσε νά κυριέψει καί τά τείχη τῶν Ἀθηναίων μέ τή δύναμή του, μιά καί εἶχε ἐξελιχτεῖ ἡ μάχη στίς Ἐπιπολές ὅπως τήν περιγράψαμε.

Πρόταση τοῦ Δημοσθένη γιά ἄμεση ἀποχώρηση.

47. Στό μεταξύ οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων ἔκαναν ἀπανωτές συσκέψεις συζητώντας τή συμφορά πού τούς εἶχε βρεῖ καί τή γενική κατάθλιψη πού εἶχε πιάσει τό στρατό. Γιατί ἔβλεπαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπό τή μιά πώς δέν πετύχαιναν οἱ στρατιωτικές τους ἐπιχειρήσεις καί πώς οἱ στρατιῶτες στενοχωριοῦνταν πού ἐξακολουθοῦσαν νά μένουν ἐκεῖ· γιατί βασανίζονταν κι ἀπό τίς ἀρρώστιες, γιά δυό αἰτίες, γιατί ἦταν ἡ ἐποχή τοῦ χρόνου [50] πού ἀρρωσταίνουν περισσότερο οἱ ἄνθρωποι, κι ἐξόν ἀπ' αὐτό, ὁ τόπος ὅπου εἶχαν στρατοπεδεύσει ἦταν γεμάτος βάλτους καί ἀνθυγιεινός. Γιά ὅλ' αὐτά ὁ Δημοσθένης θεωροῦσε πώς δέν ἔπρεπε νά μείνουν ἄλλο, ἀλλά σύμφωνα μέ τή γνώμη πού εἶχε σχηματίσει ὅταν νικήθηκαν στίς Ἐπιπολές, ἐπέμενε πώς ἔπρεπε νά φύγουν καί νά μή χάνουν πιά καιρό, ὅσο ἦταν ἀκόμα δυνατό νά διασχίσουν τό πέλαγος καί βρισκόταν ὁ στρατός σέ πλεονεχτική θέση, τουλάχιστο ὅσον ἀφορᾶ τά καράβια πού εἶχαν φτάσει τελευταῖα [51] κι ἔλεγε πώς καί γιά τήν πολιτεία θά ἦταν πιό χρήσιμο νά πολεμήσουν τώρα ἐκείνους πού εἶχαν στήσει ὀχυρώματα στόν τόπο τους [52] παρά τούς Συρακουσίους, πού δέν ἦταν πιά εὔκολο νά ὑποτάξουν· καί πώς ἦταν παράλογο, ἐξακολουθώντας τήν πολιορκία, νά ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά ἄσκοπα.

Ἀντιρρήσεις τοῦ Νικία.

48. Ὁ Δημοσθένης λοιπόν αὐτά ἔκρινε καί εἶπε· ὁ Νικίας νόμιζε βέβαια κι αὐτός ὁ ἴδιος πώς ἡ κατάστασή τους ἦταν ἄθλια, δέν ἤθελε, ὅμως, ρητά νά δείξει μέ τά λόγια του τήν ἀδυναμία τους, οὔτε ψηφίζοντας φανερά στή συνέλευση τῶν ἀξιωματικῶν πώς ἔπρεπε νά ὑποχωρήσουν, νά τό καταστήσει δυνατό νά μηνυθεῖ τοῦτο στούς ἐχθρούς· γιατί ἄν τό 'καναν αὐτό, θά ἦταν πολύ πιό δύσκολο νά ξεφύγουν τήν προσοχή τους ὅποτε ἤθελαν ν' ἀποπλεύσουν. Ἀκόμα, ἡ γενική κατάσταση τῶν ἐχθρῶν, κρίνοντας ἀπ' ὅσο μάθαινε ἀπό τή μεριά τους περισσότερο παρά οἱ ἄλλοι, ἔδινε κάποιες ἐλπίδες πώς θά χειροτέρευε περισσότερο ἀπό τή δική τους, ἄν ὑπόμεναν οἱ Ἀθηναῖοι κι ἐξακολουθοῦσαν νά μένουν στρατοπεδευμένοι κοντά στήν πολιτεία τους· γιατί θά τούς ταλαιπωροῦσαν ὥσπου νά ἐξαντληθοῦν ἀπό τήν ἔλλειψη ἐφοδίων, καί γι' ἄλλους λόγους, καί γιατί ἐξουσίαζαν ἀκόμα τή θάλασσα περισσότερο παρά πρωτύτερα μέ τά καράβια πού εἶχαν. Γιατί ἐπίσης ὑπῆρχε καί μέσα στίς Συρακοῦσες μιά μερίδα πού ἤθελε νά παραδώσει τόν πολιτικό ἔλεγχο στούς Ἀθηναίους καί πού τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔστελναν κάθε τόσο μηνύματα λέγοντάς του νά μήν ξεσηκωθοῦν νά φύγουν. Ξέροντάς τα αὐτά, καί μόλο πού ταλαντευόταν ἀκόμα ἀνάμεσα στίς δυό πιθανότητες καί τά ζύγιαζε στό νοῦ του χωρίς ν' ἀποφασίζει, στό λόγο του ὅμως τότε εἶπε πώς δέ σκοπεύει νά ὁδηγήσει τό στράτευμα πίσω στήν Ἀθήνα. Γιατί ἤξερε καλά πώς οἱ Ἀθηναῖοι δέ θά τό δέχονταν αὐτό ἀπό μέρους τῶν στρατηγῶν, νά σηκωθοῦν νά φύγουν χωρίς νά τό ψηφίσει ὁ λαός τῆς Ἀθήνας. Δέν ἐπρόκειτο δηλαδή νά ψηφίσουν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι γιά τήν τύχη τους, ἄνθρωποι πού θά βλέπαν τήν πραγματική κατάσταση ὅπως αὐτοί, καί πού δέ θ' ἀποφάσιζαν κάν ἀκούγοντάς την ἀπό κριτικές ἄλλων ἀλλά θά πείθονταν ἀπό ὁποιεσδήποτε συκοφαντίες πού θά πρόβαλλε κάποιος ἐπιδέξιος ὁμιλητής. Κι ἀπό τούς στρατιῶτες πού ἦταν στήν ἐκστρατεία, εἶπε, πολλοί, καί ἴσως οἱ περισσότεροι, ἐνῶ τώρα φώναζαν καί παραπονιοῦνταν πώς βρίσκονταν σέ φοβερή θέση, ἅμα ἔφταναν στήν Ἀθήνα, θά διαμαρτύρονταν, λέγοντας, πώς οἱ στρατηγοί ἔφυγαν ἀπό τή Σικελία προδοτικά, γιατί δωροδοκήθηκαν. Αὐτός τουλάχιστο δέν εἶχε καμιά ὄρεξη, ξέροντας τό φυσικό τῶν Ἀθηναίων, νά χάσει τή ζωή του καταδικασμένος ἀπ' αὐτούς μέ ἀτιμωτική κατηγορία, καί ἄδικα [53]· προτιμοῦσε χίλιες φορές, ἄν ἦταν νά χαθεῖ, νά τό πάθει ἀπό τούς ἐχθρούς, πολεμώντας ὡς στρατιώτης. Πρόσθεσε ὅμως πάλι πώς ἡ κατάσταση τῶν Συρακουσίων ἦταν χειρότερη ἀπό τή δική τους· γιατί καί χρήματα πολλά ξοδεύανε συντηρώντας ξένους μισθοφόρους καί ἰσχυρά ὀχυρώματα σέ διάφορα μέρη τῆς χώρας· ἐξόν ἀπ' αὐτό, τρέφοντας πληρώματα μεγάλου στόλου ἕνα χρόνο τώρα κι ἐξακολουθώντας νά τόν κρατοῦνε σ' ἑτοιμότητα μάχης, εἶχαν ἐλλείψεις σέ πολλά, καί σ' ἄλλα θά στενοχωρεθοῦν ἀκόμα περισσότερο· εἶχαν δηλαδή κιόλας ξοδέψει δυό χιλιάδες τάλαντα καί χρωστοῦσαν ἀκόμα κι ἄλλα· κι ἄν πέσουν σ' ὁτιδήποτε κάτω ἀπό τή σημερινή τους κατάρτιση, ἐπειδή δέ θά μποροῦν νά ἐξακολουθοῦν νά πληρώνουν τό σιτηρέσιο, θά φθαροῦν οἱ δυνάμεις τους, πού ἀποτελοῦνται ἀπό μισθοφόρους, καί δέν πολεμοῦν ἀπό ἀνάγκη, ὅπως οἱ δικοί τους. Πρέπει λοιπόν, εἶπε, νά τούς ἐξαντλήσομε ἐξακολουθώντας τήν πολιορκία,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί νά μή φύγομε νικημένοι ἀπό τήν ἔλλειψη χρημάτων, γιατί εἴμαστε δυνατότεροί τους σ' αὐτό.

Πρόταση τοῦ Δημοσθένη νά μετακινηθεῖ ὁ στρατός.

49. Μέ τέτοια ἐπιχειρήματα στήριξε ὁ Νικίας τόν ἰσχυρισμό του γιατί γνώριζε τά οἰκονομικά τους, πού ἦταν σέ δύσκολη θέση, καί ἤξερε πώς ὑπῆρχε ἐκεῖ μιά μερίδα πού ἤθελε νά παραδώσει τόν πολιτικό ἔλεγχο στούς Ἀθηναίους, καί τοῦ ἔστελναν μηνύματα νά μή σηκωθοῦν νά φύγουν. Ἐπίσης στήριζε τόν ἰσχυρισμό του, ὅπως καί πρωτύτερα τουλάχιστο στά καράβια, ἔστω κι ἄν εἶχαν νικηθεῖ στή στεριά. Ὁ Δημοσθένης ὅμως δέν παραδεχόταν μέ κανέναν τρόπο νά συνεχίσουν τήν πολιορκία· ἄν ἦταν λοιπόν ἀνάγκη νά μήν ἀποτραβήξουν τό στρατό γιά πίσω, ἀλλά νά τόν ταλαιπωροῦν μένοντας αὐτοῦ, τότε, εἶπε, πρέπει νά τό κάνουν μεταφέροντάς τους εἴτε στή Θάψο, εἴτε στήν Κατάνη· ἀπό κεῖ, κάνοντας ἐπιθέσεις σέ πολλές περιοχές τοῦ τόπου, θά συντηροῦνται ἁρπάζοντας προμήθειες ἀπό τούς ἐχθρούς καί ζημιώνοντάς τους συγχρόνως καί θά ναυμαχοῦσαν μέ τά καράβια στήν ἀνοιχτή θάλασσα κι ὄχι σέ στενό χῶρο· πράμα πού ἦταν εὐνοϊκό γιά τούς ἀντιπάλους ἀλλά ὅπου θά εἶχαν εὐρυχωρία κι ἡ πεῖρα τους θά τούς σταθεῖ χρήσιμη, κι ὅπου καί νά ὑποχωρήσουν μποροῦν καί ν' ἀρμενίσουν γύρω στά ἐχθρικά καράβια ὄχι ξεκινώντας ἀπό μικρή καί αὐστηρά περιορισμένη ἀπόσταση, κι ἐπιστρέφοντας σέ τέτοιας λογῆς βάση. Καί μ' ἕνα λόγο, ὑποστήριζε πώς δέν τό ἐγκρίνει μέ κανέναν τρόπο νά μένουν πιά στό ἴδιο ἐκεῖνο μέρος, ἀλλά πώς πρέπει νά σηκωθοῦν νά φύγουν ἀπό κεῖ ὅσο γίνεται γρηγορότερα καί νά μήν ἀργοποροῦν πιά. Κι ὁ Εὐρυμέδων συμφώνησε μαζί του γιά ὅλ' αὐτά· ἐπειδή ὅμως ἐξακολουθοῦσε νά 'χει ἀντιρρήσεις ὁ Νικίας, ἔπιασε τούς ἀξιωματικούς τέτοιος δισταγμός καί διάθεση ν' ἀναβάλουν τήν ἀπόφαση, καί συγχρόνως μιά ὑποψία μήπως ὁ Νικίας ἐπιμένει μέ τόση πεποίθηση ἐπειδή ξέρει κάτι περισσότερο ἀπ' ὅσα εἶπε. Ἔτσι λοιπόν ἀργοπόρησαν οἱ Ἀθηναῖοι, κι ἔχασαν καιρό, κι ἐξακολούθησαν νά μένουν ἐκεῖ πού ἦταν [54].

Ἔκλειψη τῆς σελήνης.

50. Στό μεταξύ ξαναγύρισαν στίς Συρακοῦσες ὁ Γύλιππος κι ὁ Σικανός· ὁ Σικανός εἶχε χάσει τόν Ἀκράγαντα (γιατί ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμα στή Γέλα, τό ἐπαναστατικό κόμμα πού ἔκλινε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέ τό μέρος τῶν Συρακουσίων εἶχε πέσει ἀπό τήν ἐξουσία)· ὁ Γύλιππος ὅμως ἤρθε φέρνοντας μαζί του ἄλλο μεγάλο στρατό, τόσο ἀπό τή Σικελία, ὅσο καί Πελοποννήσιους στρατιῶτες πού εἶχαν ξεκινήσει τήν ἄνοιξη μέ τά μεταγωγικά, καί πού εἶχαν τώρα φτάσει ἀπό τή Λιβύη κι ἀράξει στό Σελινούντα. Γιατί τούς εἶχε παρασύρει ἡ θαλασσοταραχή ὡς τή Λιβύη, κι ἀπό κεῖ, ἀφοῦ τούς ἔδωσαν οἱ Κυρηναῖοι δυό δικά τους πολεμικά καί πιλότους γιά τό ταξίδι, καί καθώς περνοῦσαν ἀρμενίζοντας κοντά στήν ἀκτή ἀπό τούς Εὐεσπερίτες[55], πού τούς πολιορκοῦσαν οἱ Λίβυες, συμμάχησαν μαζί τους καί νίκησαν τούς Λίβυες· ἀπό κεῖ ἐξακολούθησαν ν' ἀρμενίζουν παράλληλα μέ τήν ἀκτή, ὥσπου ἔφτασαν στή Νέα Πόλη, ἐμπορικό λιμάνι τῶν Καρχηδονίων, ἀπ' ὅπου ἡ Σικελία ἀπέχει τό λιγότερο, ταξίδι δηλαδή δυό μερῶν καί μιᾶς νύχτας, καί πέρασαν τό πέλαγο ξεκινώντας ἀπό κεῖ, κι ἔτσι εἶχαν φτάσει στό Σελινούντα. Μόλις ἤρθαν αὐτοί, ἄρχισαν οἱ Συρακούσιοι ἀμέσως νά ἑτοιμάζονται μέ τό σκοπό νά χτυπήσουν τούς Ἀθηναίους καί μέ τά καράβια καί μέ τό πεζικό. Οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων πάλι, βλέποντας ὁλόκληρο στρατό πού εἶχε ἔρθει νά προστεθεῖ στούς ἐχθρούς τους, καί τή δική τους κατάσταση νά μήν πηγαίνει στό καλύτερο, ἀλλά κάθε μέρα νά γίνεται πιό δύσκολη ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, καί τό χειρότερο, βασανισμένοι ἀπό τήν ἀρρώστια πού εἶχε πέσει στούς ἀνθρώπους, μετάνιωναν πού δέν εἶχαν σηκωθεῖ νά φύγουν νωρίτερα· κι ἐπειδή οὔτε ὁ Νικίας δέν ἐναντιωνόταν πιά μέ τό ἴδιο πεῖσμα, μόνο πού ἀπαιτοῦσε νά μήν ψηφίσουν φανερά γιά τήν ὑποχώρηση, προειδοποίησαν ὅλους ὅσους μποροῦσαν πώς θά φύγουν ἀπ' αὐτό τό στρατόπεδο καί νά εἶναι ἕτοιμοι νά ξεκινήσουν ἅμα δοθεῖ τό σύνθημα. Κι ἐνῶ εἶχαν ὅλα ἑτοιμαστεῖ καί βρίσκονταν στό πόδι γιά νά ξεκινήσουν, γίνεται ἔκλειψη τῆς σελήνης[56] κι ἦταν ἀκριβῶς πανσέληνος. Οἱ Ἀθηναῖοι, τόσο ὁ πολύς στρατός παρακινοῦσε τούς στρατηγούς νά μείνουν, παίρνοντάς το γιά κακοσημαδιά, ὅσο κι ὁ Νικίας (πού ἔκλινε πολύ πρός τίς μαντεῖες καί ὅλα τά παρόμοια) εἶπε πώς οὔτε συζήτηση δέ δέχεται πιά νά κάνει γι' ἀναχώρηση πρίν περάσουν, ὡς ἐξηγοῦσαν οἱ μαντολόγοι του, τρεῖς φορές ἐννέα μέρες, καί

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δέν ὑπάρχει τρόπος νά κινηθεῖ ἀπό κεῖ [57]. Ἔτσι λοιπόν καθυστέρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπ᾽ αὐτή τήν αἰτία, κι ἔμειναν ἐκεῖ πού βρίσκονταν.

ΗΤΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΕ ΝΑΥΜΑΧΙΑ
(κεφ. 51 - 54)

Πρωτοβουλία τῶν Συρακουσίων. Ἐπίθεση.

51. Οἱ Συρακούσιοι πάλι, πού τά ἔμαθαν ὅλ᾽ αὐτά, πῆραν θάρρος τώρα πολύ περισσότερο καί δέ χαλάρωναν διόλου τίς ἐνέργειές τους ἐνάντια στούς Ἀθηναίους, ἀφοῦ κι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἴδιοι, καθώς φαινόταν, εἶχαν καταλήξει στό συμπέρασμα πώς δέν ἦταν πιά δυνατότεροι ἀπ᾽ αὐτούς, οὔτε στό ναυτικό οὔτε στή στεριά (γιατί ἀλλιῶς δέ θά εἶχαν συλλάβει τό σχέδιο νά σηκώσουν ἄγκυρα) καί συγχρόνως δέν ἤθελαν οἱ Συρακούσιοι ν᾽ ἀφήσουν τούς Ἀθηναίους νά ἐγκατασταθοῦν σέ ἄλλο μέρος τῆς Σικελίας, ὅπου δέ θά ἦταν πιά δυνατό νά συγκρουστοῦν μαζί τους, ἀλλά νά τούς ἀναγκάσουν νά ναυμαχήσουν ἀκριβῶς ἐκεῖ πού ἦταν ὅσο γινόταν πιό σύντομα καί μέ συνθῆκες πού θά σύμφεραν σ᾽ αὐτούς τούς ἴδιους. Γι᾽ αὐτό ἐπάνδρωσαν τά καράβια κι ἔκαναν ἀσκήσεις ὅσες μέρες νόμιζαν πώς χρειάζονται. Κι ὅταν θεώρησαν πώς ἦρθε ἡ κατάλληλη στιγμή, ἄρχισαν τήν πρώτη μέρα τήν ἐπίθεση στά ὀχυρώματα τῶν Ἀθηναίων, κι ὅταν βγῆκαν ἀπό κάτι πύλες νά τούς ἀντιπαλέψουν μερικοί στρατιῶτες καί ἱππεῖς, ὄχι πολλοί, ἀπομόνωσαν ἀπό τούς ἄλλους οἱ Συρακούσιοι μερικούς βαριά ἁρματωμένους καί τούς ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν, καί τούς πῆραν τό κατόπι· κι ἐπειδή ἦταν στενή ἡ εἴσοδος πίσω στά ὀχυρά ἔχασαν οἱ Ἀθηναῖοι ἑβδομήντα ἄλογα καί κάμποσους στρατιῶτες.

Ναυμαχία. Θάνατος τοῦ Εὐρυμέδοντα

52. Τήν ἡμέρα λοιπόν ἐκείνη ἀποσύρθηκαν μετά τή συμπλοκή οἱ δυνάμεις τῶν Συρακουσίων· τήν ἄλλη μέρα ὅμως ἁρμένισαν μέ τά καράβια τους, πού ἦταν ἑβδομήντα ἕξι, καί συγχρόνως προχώρησε τό πεζικό νά χτυπήσει τά ὀχυρώματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνοίχτηκαν κι αὐτοί στή θάλασσα μέ ὀγδόντα ἕξι καράβια, κι ὅταν ἀνταμώθηκαν οἱ δυό στόλοι, ἄρχισαν νά χτυποῦνται. Ὁ Εὐρυμέδων, πού εἶχε τή δεξιά πτέρυγα τῆς ναυτικῆς παράταξης, θέλησε νά ὑπερφαλαγγίσει τή γραμμή

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἐχθρικῶν πολεμικῶν, κι ἅπλωσε τή δική του μᾶλλον κοντά στή στεριά· νίκησαν οἱ Συρακούσιοι καί οἱ σύμμαχοί τους πρῶτα τό κέντρο τῆς ἀθηναϊκῆς παράταξης κι ἀπομονώνοντάς τον κι ἐκεῖνον στό μυχό τοῦ λιμανιοῦ, τόν σκότωσαν καί κατάστρεψαν τά καράβια πού τόν ἀκολουθοῦσαν· ὕστερα ἄρχισαν νά κυνηγοῦν καί ὅλα τ' ἄλλα ἀθηναϊκά καράβια καί νά τά σπρώχνουν πρός τή στεριά.

Ἀπώλειες τῶν Συρακουσίων καί τῶν Ἀθηναίων.

53. Βλέποντας ὁ Γύλιππος πώς τά καράβια τῶν ἐχθρῶν εἶχαν νικηθεῖ καί σπρώχνονταν ἔξω ἀπό τό τεχνητό λιμάνι πού εἶχαν φτιάξει μέ πασσάλους καί μακρυά ἀπό τό στρατόπεδό τους, καί θέλοντας νά καταστρέψει τούς Ἀθηναίους πού ἔβγαιναν ἀπό τά καράβια καί νά διευκολύνει τούς Συρακουσίους νά τραβήξουν τά ἐχθρικά καράβια μακρυά ἀπό τό μέρος τῆς στεριᾶς πού τούς ἦταν φιλικό, ἔτρεξε νά βοηθήσει μ' ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ πρός τό στερεό δρόμο μεταξύ ἀκτῆς καί βάλτου· ὅταν τόν εἶδαν οἱ Τυρρηνοί [58] πού φρουροῦσαν τό μέρος γιά τούς Ἀθηναίους πού προχωροῦσε μέ ὁρμητική ἀταξία, ἔτρεξαν νά ὑπερασπίσουν τό στρατόπεδο. Ἔπεσαν ἀπάνω στούς πρώτους καί κυνηγώντας τους τούς ἔσπρωξαν ὣς μές στή λίμνη πού λέγεται Λυσιμέλεια. Ἀργότερα, ὅταν εἶχε προστρέξει νά ἐνισχύσει τό Γύλιππο τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν Συρακουσίων καί τῶν συμμάχων τους, βγῆκαν κι οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς ἀποκρούσουν, κι ἐπειδή φοβοῦνταν γιά τά καράβια τους, ἔκαναν σκληρή μάχη ἐνάντιά τους· ἀφοῦ τούς νίκησαν ἐκεῖ καί σκότωσαν μερικούς στρατιῶτες, ἔσωσαν τά περισσότερα καράβια τους καί τά συγκέντρωσαν κοντά στό στρατόπεδο· ἀλλά οἱ Συρακούσιοι ἔπιασαν δεκαοχτώ ἀθηναϊκά καράβια καί σκότωσαν ὅλα τους τά πληρώματα. Καί θέλοντας νά βάλουν φωτιά στά ὑπόλοιπα, γέμισαν ἕνα παλιό φορτηγό μέ κληματόβεργες καί δαδί (κι ὁ ἄνεμος τό 'σπρωχνε ἀπό πίσω πρός τούς Ἀθηναίους), τό 'ριξαν καταπάνω τους ἀφοῦ ἄναψαν τό φορτίο του. Κι οἱ Ἀθηναῖοι, τρομάζοντας μή χαθοῦν τά καράβια τους [59], βρῆκαν κάποιο ἄλλο τέχνασμα γιά νά τό ἀντιμετωπίσουν, ἐμπόδια πού ἔσβησαν τή φλόγα, κι ἔτσι, μιά καί δέν μπόρεσε τό φορτηγό νά πλησιάσει ἀναμμένο, γλύτωσαν ἀπ' αὐτόν τόν κίνδυνο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

54. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό, ἔστησαν οἱ Συρακούσιοι τρόπαια, τόσο γιά τή ναυμαχία, ὅσο καί γιά τήν προηγούμενη ἀπομόνωση τῶν στρατιωτῶν κοντά στά τείχη, ὅπου χάθηκαν καί τά ἄλογα· καί οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαια γιά τήν ἀπόκρουση τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ἀπό τούς Τυρρηνούς, πού τούς εἶχαν σπρώξει μέσα στό βάλτο, καί γιά τή δική τους ἀπόκρουση μέ τόν ὑπόλοιπο στρατό.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΩΝ
(κεφ. 55 - 56)

Κατάθλιψη καί μεταμέλεια τῶν Ἀθηναίων.

55. Τώρα πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀποφασιστική καί περίλαμπρη τούτη νίκη τῶν Συρακουσίων, ἰδίως ἡ νίκη τοῦ ναυτικοῦ τους (γιατί φοβοῦνταν πρωτύτερα τά πρόσθετα καράβια πού εἶχαν ἔρθει μέ τό Δημοσθένη) ἔπεσαν οἱ Ἀθηναῖοι σέ μεγάλη ἀπελπισία ἀπό κάθε ἄποψη καί συνειδητοποίησαν βαθιά τόν παραλογισμό τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς κι ἀκόμα περισσότερο μετάνιωσαν πού τήν εἶχαν ἀναλάβει. Γιατί ἀπ' ὅλες τίς πολιτεῖες πού εἶχαν πολεμήσει, μόνο τοῦτες παρόμοιαζαν στόν τρόπο τῆς ζωῆς πολύ μαζί τους καί εἶχαν δημοκρατικά καθεστῶτα ὅπως κι αὐτοί οἱ ἴδιοι, καί ἦταν ἰσχυρές μέ καράβια καί ἱππικό, καί μεγάλες· ὥστε δέν μποροῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά τούς προσφέρουν κάτι δημοκρατικό καί συμφέρον, ἀλλάζοντας τό πολίτευμά τους, πράγμα πού θά μποροῦσε νά τίς φέρει μέ τό μέρος τους, οὔτε νά τούς ἐπιτεθοῦν μέ ἀσύγκριτα δυνατότερο στρατιωτικό καταρτισμό· κι ἀφοῦ εἶχαν χάσει στίς περισσότερες ἐπιχειρήσεις τους, βρίσκονταν βέβαια ἀκόμα καί πρίν ἀπό τά τελευταῖα γεγονότα σέ μεγάλη ἀμηχανία, ἐπειδή τώρα εἶχαν νικηθεῖ σέ ναυμαχία, πράμα πού δέν περίμεναν νά τό πάθουν, σέ ἀκόμα χειρότερη [60].

Σχέδιο γιά ἀποκλεισμό τῶν Ἀθηναίων.

56. Οἱ Συρακούσιοι ἀπεναντίας ἄρχισαν ἀμέσως ν' ἁρμενίζουν σ' ὅλο τό λιμάνι, χωρίς νά φοβοῦνται πιά τίποτα, κι εἶχαν στό νοῦ τους νά κλείσουν καί τήν εἴσοδό του, γιά νά μήν μπορέσουν πιά, ἔστω κι ἄν τό ἤθελαν, νά φύγουν οἱ Ἀθηναῖοι χωρίς νά τούς πάρουν αὐτοί εἴδηση. Γιατί δέ νοιάζονταν πιά ἀποκλειστικά πῶς νά σωθοῦν οἱ ἴδιοι, ἀλλά πῶς νά ἐμποδίσουν τή σωτηρία τῶν ἀντιπάλων τους νομίζοντας, ὅπως κι ἦταν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀλήθεια, πώς ἀπό τήν τότε κατάσταση ἔβγαινε τό συμπέρασμα ὅτι βρίσκονταν σέ πολύ ἰσχυρότερη θέση· ἐπίσης, ἄν κατορθώσουν νά κατανικήσουν τούς Ἀθηναίους καί τούς συμμάχους τους καί στή στεριά καί στή θάλασσα, θά φανεῖ ὡραῖος ὁ ἀγώνας τους στά μάτια τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· γιατί τότε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες θά λευτερώνονταν, οἱ μισοί ἀπό τή δουλεία, κι οἱ ἄλλοι μισοί ἀπό τό φόβο της (γιατί δέν θά ἦταν πιά ἀρκετή ἡ δύναμη πού θ' ἀπόμενε στούς Ἀθηναίους γιά ν' ἀντέξουν στόν πόλεμο πού θά τούς ἔκαναν ἀργότερα)· κι αὐτούς τούς ἴδιους, πού θά φαίνονταν σάν ἡ κυριότερη αἰτία γιά ὅλ' αὐτά, θά τούς ἐθαύμαζαν μ' ἐνθουσιασμό ὅλοι οἱ σύγχρονοι, κι ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι. Καί ἦταν χωρίς ἀμφιβολία μεγάλης ἀξίας τούτη ἡ πάλη, τόσο ἀπό τίς ἀπόψεις πού ἀναφέραμε, ὅσο καί γιατί δέ νικούσανε μονάχα τούς Ἀθηναίους, ἀλλά καί τούς συμμάχους τους, πού ἦταν πολλοί· κι αὐτοί οἱ ἴδιοι δέν πολεμοῦσαν μόνοι τους, ἀλλά μαζί μέ ὅσους εἶχαν ἔρθει νά τούς ἐνισχύσουν, καί εἶχαν γίνει μιά ἀπ' τίς μεγάλες δυνάμεις πού διεύθυναν τόν πόλεμο, μαζί μέ τούς Κορινθίους καί τούς Λακεδαιμονίους, καί εἶχαν προσφέρει τή δική τους πολιτεία ὅπου νά γίνει ὁ πόλεμος καί νά ὑπομείνει τό μεγαλύτερο κίνδυνο· καί ὡς ναυτική δύναμη εἶχαν ἀνεβεῖ σέ μεγάλη θέση. Γιατί πολλές ἄλλες πολιτεῖες εἶχαν στείλει δυνάμεις γιά νά χτυπήσουν αὐτή τή μιά πολιτεία, τή δική τους, μόνο λίγο κατώτερες ἀπό τίς δυνάμεις πού ξεσηκώθηκαν σέ τοῦτο τόν πόλεμο στό πλευρό τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων ἀπό τή μιά καί τῶν Λακεδαιμονίων ἀπό τήν ἄλλη.

ΕΧΘΡΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΩΝ
(κεφ. 57 - 58)

Ἐχθροί.

57. Θά πῶ τώρα πόσοι ἀπό τό κάθε μέρος ἦρθαν ἐνάντια στή Σικελία, καί πόσοι ἄλλοι πολέμησαν γιά τή Σικελία στό πλευρό τῶν Συρακουσίων, οἱ πρῶτοι γιά νά γίνουν συγκυρίαρχοί της μέ τούς Ἀθηναίους, οἱ δεύτεροι γιά νά τή διοικήσουν μαζί μέ τούς Συρακουσίους· καί δέ συντάχτηκαν μέ κανένα ἀπό τά δυό μέρη ἀπό τό αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, οὔτε γιά νά βοηθήσουν τίς συγγενικές τους φυλές, ἀλλά ὅπως τό 'φερε γιά τόν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καθένα ἡ συντυχία τῶν περιστάσεων, ἤ τό συμφέρον πού νόμιζαν πώς εἶχαν, ἤ ἡ ἀνάγκη. Οἱ Ἀθηναῖοι βέβαια, ὄντας Ἴωνες, πῆγαν ἀπό δική τους θέληση νά χτυπήσουν τούς Δωριεῖς Συρακουσίους, καί μαζί τους ἐξεστράτευσαν οἱ Λήμνιοι, πού ἔχουν τήν ἴδια γλώσσα κι ἀκόμα καί τούς ἴδιους θεσμούς καί ἔθιμα μέ τούς Ἀθηναίους, καθώς κι οἱ Ἴμβριοι καί οἱ Αἰγινῆτες, αὐτοί πού κρατοῦσαν τότε τήν Αἴγινα, κι ἐπίσης οἱ Ἑστιαῖοι τῆς Εὔβοιας, πού ἦταν ἄποικοί τους· ἀπό τούς ὑπόλοιπους ἄλλοι ἦταν ὑποταχτικοί τους, κι ἄλλοι, αὐτόνομοι, πήγανε γιατί εἶχαν συμμαχία μαζί τους, καί μερικοί πήρανε μέρος στήν ἐκστρατεία ὡς μισθοφόροι. Κι ἀπό τούς ὑποταχτικούς πάλι, πού πλήρωναν φόρο, οἱ Ἐρετριεῖς κι οἱ Χαλκιδεῖς κι οἱ Στυριῶτες κι οἱ Καρυστινοί ἦταν ἀπό τήν Εὔβοια· ἀπό τά νησιά ἦταν οἱ Κεῖοι κι οἱ Ἀνδριῶτες κι οἱ Τηνιακοί, ἀπό τήν Ἰωνία πάλι οἱ Μιλήσιοι κι οἱ Σαμιῶτες κι οἱ Χιῶτες. Ἀπ' αὐτούς οἱ Χιῶτες, πού δέν ἦταν ὑποταχτικοί καί δέν ἐπλήρωναν φόρο, ἀκολουθοῦσαν συνεισφέροντας καράβια. Ἀπ' αὐτούς οἱ περισσότεροι ἦταν Ἴωνες, κι ὅλοι κατάγονταν ἀπό τήν Ἀθήνα, ἐξόν ἀπό τούς Καρυστινούς (αὐτοί ἦταν Δρύοπες) κι ἀκολουθοῦσαν τήν ἐκστρατεία ἀναγκαστικά, γιατί ἦταν ὑποταχτικοί· ὅμως ἦταν Ἴωνες καί πήγαιναν νά χτυπήσουν Δωριεῖς. Πρόσθετα ἀκολουθοῦσαν μερικοί Αἰολεῖς, οἱ Μηθυμναῖοι, μέ καράβια δικά τους κι αὐτόνομοι, οἱ Τενέδιοι καί οἱ Αἴνιοι ὡς ὑποταχτικοί πού πλήρωναν φόρο. Αὐτοί, ὄντας Αἰολεῖς, πολεμοῦσαν ἀναγκαστικά ἄλλους Αἰολεῖς, τούς Βοιωτούς πού εἶχαν ἱδρύσει τίς πολιτεῖες τους καί συμπολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους, καί μόνον οἱ Πλαταιεῖς, πού ἦταν καθαυτό Βοιωτοί, πολεμοῦσαν τούς Βοιωτούς, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἀπό τήν ἔχθρα πού τούς εἶχαν. Οἱ στρατιῶτες ἀπό τή Ρόδο καί τά Κύθηρα ἦταν Δωριεῖς, οἱ δεύτεροι μάλιστα ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἔκαναν ἔνοπλο ἀγώνα πρός τούς Σπαρτιάτες πού εἶχαν ἔρθει μέ τό Γύλιππο, ἐνῶ οἱ Ρόδιοι, πού κατάγονταν ἀπό τό Ἄργος, πολεμοῦσαν ἐξαναγκασμένοι ἐνάντια στούς Δωριεῖς Συρακουσίους, κι ἀκόμα χειρότερα ἐνάντια στούς Γελώους, πού ἦταν ἄποικοι δικοί τους καί συμπολεμοῦσαν μέ τούς Συρακουσίους. Ἀπό τά νησιά πάλι, πού ἦταν γύρω στήν Πελοπόννησο, οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κεφαλλῆνες καί οἱ Ζακυνθινοί ἦταν βέβαια αὐτόνομοι, ἀλλά μολοτοῦτο ἐξεστράτευαν μᾶλλον ἀναγκαστικά, σάν νησιῶτες πού ἦταν, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν παντοδύναμοι στή θάλασσα· οἱ Κερκυραῖοι ὅμως, πού δέν ἦταν μόνο Δωριεῖς, ἀλλά καί καθαροί Κορίνθιοι, συστράτευαν μέ τούς Ἀθηναίους ἐνάντια στούς Κορινθίους καί τούς Συρακουσίους, ὄντας ἄποικοι τῶν πρώτων καί φυλετικά συγγενεῖς μέ τούς δεύτερους, μέ τήν εὔσχημη δικαιολογία πώς τό ἔκαναν ἀναγκαστικά, ἀλλά στ' ἀλήθεια ἐθελοντικά, ἀπό τήν ἔχθρα τους γιά τούς Κορινθίους. Κι αὐτοί πού λέγονταν τώρα Μεσσήνιοι στή Ναύπακτο, στρατολογήθηκαν γιά τόν πόλεμο ἀπό τή Ναύπακτο καί τήν Πύλο πού τήν κρατοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀκόμα λίγοι Μεγαρίτες, πολιτικοί ἐξόριστοι [61], μάχονταν τούς Σελινουντίους, πού ἦταν Μεγαρίτες, ὡς συνέπεια τῆς συμφορᾶς τους. Ἡ συμμετοχή τῶν ὑπόλοιπων στήν ἐκστρατεία γινόταν μᾶλλον ἀπό δική τους θέληση· οἱ Ἀργεῖοι εἶχαν πάει, ὄχι τόσο ἐξαιτίας τῆς συμμαχίας τους μέ τούς Ἀθηναίους, ὅσο γιατί μισοῦσαν τούς Λακεδαιμονίους, καί γιατί κοίταζε ὁ καθένας νά βγάλει κάποιο ὄφελος ἀπ' αὐτή τήν ὑπόθεση· καί μόλο πού ἦταν Δωριεῖς, ἀκολουθοῦσαν τούς Ἴωνες Ἀθηναίους ἐνάντια σ' ἄλλους Δωριεῖς· ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ Μαντινεῖς καί οἱ ἄλλοι ἀπό τήν Ἀρκαδία, πού εἶχαν ἔρθει γιά τό μισθό, συνηθισμένοι νά μάχονται ἐνάντια σ' ὅσους τούς ὑπόδειχναν γιά ἐχθρούς κάθε φορά, δέ θεωροῦσαν τώρα λιγότερο σάν ἐχθρούς τούς ἄλλους Ἀρκάδες πού εἶχαν ἔρθει μέ τούς Κορινθίους — κι αὐτό ἐξαιτίας τοῦ μισθοῦ. Οἱ Κρητικοί κι οἱ Αἰτωλοί εἶχαν κι αὐτοί πειστεῖ νά πολεμήσουν ὡς μισθοφόροι. Καί τό 'φερε ἡ περίσταση, οἱ Κρητικοί πού εἶχαν ἱδρύσει τή Γέλα μαζί μέ τούς Ροδίους, νά μήν μποῦνε στόν πόλεμο μαζί μέ τούς ἀποίκους τους, ἀλλά μέ τή θέλησή τους νά πᾶνε νά τούς χτυπήσουν, πληρωμένοι. Καί μερικοί Ἀκαρνάνες ὡς μισθοφόροι, καί γιά τό κέρδος, ἀλλά περισσότερο ἀπό ἀφοσίωση στό Δημοσθένη, κι ἀπό καλή προαίρεση πρός τούς Ἀθηναίους, πού τούς ἦταν σύμμαχοι. Αὐτοί λοιπόν ἦταν ἀπό τά μέρη ἐκεῖθε τοῦ Ἰονίου πελάγους. Κι ἀπό τούς Ἰταλιῶτες οἱ Θούριοι καί οἱ Μεταπόντιοι, πιεσμένοι τότε ἀπό τέτοιες ἀνάγκες τῆς ἐπαναστατικῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περίστασης [62], μπῆκαν στόν πόλεμο μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων· κι ἀπό τούς Σικελιῶτες οἱ Νάξιοι κι οἱ Καταναῖοι. Ἀπό τούς βαρβάρους πάλι οἱ Ἐγεσταῖοι, πού πρῶτοι τούς κάλεσαν, κι οἱ περισσότεροι Σικελοί, κι ἀπό τούς λαούς ἔξω ἀπό τή Σικελία, μερικοί Τυρρηνοί, πού εἶχαν διαφορές μέ τούς Συρακουσίους, καί μερικοί Ἰάπυγες μισθοφόροι. Τόσοι ἦταν λοιπόν οἱ λαοί πού πολεμοῦσαν μέ τό μέρος τῶν Ἀθηναίων.

Σύμμαχοι.

58. Τούς Συρακουσίους ἀπό τήν ἄλλη μεριά τούς εἶχαν ἐνισχύσει οἱ Καμαριναῖοι, πού συνορεύουν μαζί τους καί ἀργότερα οἱ Γελῶοι, πού κατοικοῦν ἀπό τήν ἄλλη μεριά τῆς Καμάρινας κι ἐνῶ οἱ Ἀκραγαντίνοι ἔμειναν οὐδέτεροι, συμπολέμησαν μέ τίς Συρακοῦσες οἱ Σελινούντιοι, πού κατοικοῦν πιό πέρ' ἀπ' αὐτούς. Αὐτοί ἦταν οἱ σύμμαχοί τους ἀπό τήν ἀκτή τῆς Σικελίας, πού βλέπει πρός τή Λιβύη· κι ἀπό τό μέρος πού βλέπει πρός τήν Τυρρηνική θάλασσα οἱ Ἱμεραῖοι, οἱ μόνοι Ἕλληνες ἐκεῖ, ἦρθαν ἐπίσης νά τούς ἐνισχύσουν, οἱ μόνοι ἀπό κείνη τήν πλευρά. Τόσες, λοιπόν, ἦταν οἱ ἑλληνικές φυλές πού τούς βοήθησαν, Δωριεῖς ὅλοι καί αὐτόνομοι, κι ἀπό τούς βαρβάρους μόνον οἱ Σικελοί πού δέν εἶχαν ἀποστατήσει πηγαίνοντας μέ τούς Ἀθηναίους. Ἀπό τούς Ἕλληνες ἔξω ἀπό τή Σικελία, οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχαν προσφέρει ἕνα στρατηγό, τό Γύλιππο τό Σπαρτιάτη, καί οἱ ἄλλοι πού ἔστειλαν ἦταν νεοπολιτογραφημένοι καί εἴλωτες· μόνον οἱ Κορίνθιοι τούς παραστέκονταν μέ ναυτικό καί πεζό στρατό· εἶχαν ἔρθει ἐπίσης καί Λευκαδίτες καί Ἀμπρακιῶτες, ἀπό φυλετική συγγένεια. Ἀπό τήν Ἀρκαδία εἶχαν στείλει οἱ Κορίνθιοι μισθοφόρους καθώς καί Σικυωνίους πού στρατολόγησαν μέ τή βία. Ἔξω ἀπό τήν Πελοπόννησο εἶχαν συστρατεύσει μόνο οἱ Βοιωτοί· ἐκτός ἀπ' αὐτούς πού ἀνέφερα καί πού ἦρθαν ἀπ' ἔξω, οἱ Σικελιῶτες οἱ ἴδιοι συνεισέφεραν πολύ μεγαλύτερες δυνάμεις ἀπό κάθε ἄποψη ἀφοῦ κατοικοῦσαν τόσο μεγάλες πολιτεῖες· συγκεντρώθηκαν δηλαδή πολλοί βαριά ἁρματωμένοι στρατιῶτες καί πολλά καράβια καί ἄλογα κι ἄλλο πλῆθος πολύ βοηθητικῶν στρατευμάτων. Κι ἄν τούς συγκρίνομε μέ ὅλες τίς ἄλλες πολιτεῖες μαζί, μπορεῖ κανείς μ' ἕνα λόγο νά πεῖ πώς οἱ Συρακούσιοι οἱ ἴδιοι πρόσφεραν περισσότερα, τόσο ἐπειδή ἡ πολι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τεία τους εἶναι πολύ μεγάλη, ὅσο καί γιατί βρίσκονταν σέ φοβερότερο κίνδυνο.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ
(κεφ. 59 - 60)

59. Τόσες ἦταν λοιπόν οἱ δυνάμεις πού μαζεύτηκαν ἀπό τό ἕνα κι ἀπό τό ἄλλο μέρος, καί τή στιγμή τούτη ἦταν ὅλες ἐκεῖ καί δέν ἦρθε ἀπό τώρα κι ἐμπρός καμιά καινούργια ἐνίσχυση σέ κανένα τους.

Οἱ Συρακούσιοι λοιπόν θεώρησαν, καί πολύ φυσικά, πώς θά ἦταν λαμπρό κατόρθωμα γι' αὐτούς, μετά τή νίκη πού εἶχαν κερδίσει στή ναυμαχία, νά κυριέψουν κι ὁλόκληρο τό μεγάλο στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, καί νά μήν τούς ἀφήσουν νά ξεφύγουν ἀπό κανένα δρόμο, οὔτε ἀπό τή θάλασσα, οὔτε ἀπό τή στεριά μέ τό πεζικό τους. Ἄρχισαν, λοιπόν, ἀμέσως νά κλείνουν τό μεγάλο λιμάνι, πού τό ἄνοιγμά του εἶχε πλάτος σχεδόν ὀχτώ στάδια, μέ πολεμικά τοποθετημένα στό μάκρος τους καί μέ φορτηγά καί μέ βάρκες πού τίς ἀκινητοποιοῦσαν ρίχνοντάς ἄγκυρα, κι ἑτοιμάζονταν ἐπίσης σ' ὅλα τ' ἄλλα, ἄν τυχόν τολμοῦσαν καί τώρα ἀκόμα, νά ναυμαχήσουν οἱ Ἀθηναῖοι. Καί κανένα ἀπό τά σχέδιά τους δέν ἦταν, ἀπό καμιά ἄποψη, μικρόπνοο.

Ἀπόφαση τῶν Ἀθηναίων γιά ἀναχώρηση.

60. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, βλέποντας νά προχωρεῖ τό κλείσιμο τοῦ λιμανιοῦ καί νιώθοντας τί ἄλλο εἶχαν στό νοῦ τους οἱ ἐχθροί, θεώρησαν σωστό νά κάνουν συμβούλιο. Κι ἀφοῦ συνάχτηκαν οἱ στρατηγοί καί οἱ ταξίαρχοι, συζήτησαν γιά τήν ἐξαιρετικά δύσκολη θέση τῆς ὥρας ἐκείνης, γιά ὅλα τ' ἄλλα, καί γιατί δέν εἶχαν πιά οὔτε τίς προμήθειες τῆς ἄμεσης ἀνάγκης (γιατί μέ τήν πρόβλεψη πώς θά 'φευγαν εἶχαν μηνύσει στήν Κατάνη νά μήν τούς στέλνουν πιά τίποτα)· κι οὔτε ἐπρόκειτο νά λάβουν ἄλλες ἀπό δῶ κι ἐμπρός ἄν δέν ξανάπαιρναν τήν κυριαρχία τῆς θάλασσας μέ τά καράβια τους· ἀποφάσισαν λοιπόν νά ἐγκαταλείψουν τ' ἀπάνω τείχη καί μένοντας κοντά στά καράβια, νά ξεχωρίσουν καί νά περιφράξουν μέ τεῖχος ὅσο γινόταν πιό μικρό χῶρο, ἴσα - ἴσα ἀρκετό γιά τά σκεύη καί τούς ἀρρώστους, κι αὐτό βέβαια νά τό φρου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ροῦν· μέ τόν ὑπόλοιπο ὅμως πεζικό στρατό νά ἐπανδρώσουν τά καράβια, καί τά ἐντελῶς γερά καί τά χτυπημένα μπαρκάροντας ὅλους χωρίς ἐξαίρεση, κι ἀφοῦ ριψοκινδυνεύσουν μιά ναυμαχία μέ τά ὅλα τους, ἄν νικήσουν, νά μεταφερθοῦν στήν Κατάνη, κι ἄν ὄχι, νά κάψουν τά καράβια, καί παίρνοντας ὅλο τό στράτευμα μαζί τους, νά προχωρήσουν ὅσο γινόταν πιό γρήγορα ὅπου θά ᾽βρισκαν μέρος φιλικό πρός αὐτούς, εἴτε ἑλληνικό, εἴτε ξένο. Ἔτσι λοιπόν οἱ ᾽Αθηναῖοι, μιά καί τ᾽ ἀποφάσισαν αὐτό, ἄρχισαν ἀμέσως νά τό ἐφαρμόζουν. Κατέβηκαν κρυφά, πίσω στό στρατόπεδο, ἀπό τ᾽ ἀπάνω τείχη, καί γέμισαν τά καράβια, ἀναγκάζοντας ὅσους τούς φαίνονταν ἄξιοι, ἔστω καί λίγο, καί εἶχαν τήν κατάλληλη ἡλικία νά μπαρκάρουν. Κι ἐπανδρώθηκαν ἔτσι ὅλα τά καράβια, πού ἔφταναν σχεδόν τά ἑκατό δέκα, κι ἔβαλαν μέσα καί πολλούς τοξότες καί ἀκοντιστές, καί πολλούς ἀπό τούς ᾽Ακαρνάτες καί τούς ἄλλους ξένους, καί προμηθεύτηκαν κι ὅ,τι ἄλλο ἦταν δυνατό στήν τόση τους ἀνάγκη καί σύμφωνα μέ τό σκοπό πού εἶχαν. Τότε ὁ Νικίας, ἀφοῦ εἶχαν πιά ἑτοιμαστεῖ τά περισσότερα, βλέποντας πώς οἱ στρατιῶτες εἶχαν χάσει τό ἠθικό τους ἀπό τήν ἥττα τους στή ναυμαχία, ἀντίθετα μέ ὅ,τι συνέβαινε συνήθως καί πώς ἤθελαν νά ριχτοῦν στόν κίνδυνο μιάν ὥρα ἀρχύτερα, ἐπειδή τούς ἔλειπαν καί τά τρόφιμα, τούς κάλεσε ὅλους μαζί γιά νά τούς ἐμψυχώσει πρίν ἀπό τή μάχη, καί τούς εἶπε πάνω - κάτω τ᾽ ἀκόλουθα :

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ
(κεφ. 61 - 64)

Σκοπός τοῦ ἀγώνα ἡ σωτηρία.

61. «Ἄντρες τῆς ᾽Αθήνας, στρατιῶτες, καί σεῖς οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, ὁ ἀγώνας πού μᾶς περιμένει εἶναι ὁ ἴδιος, κι ἔχει τόν ἴδιο σκοπό γιά ὅλους, γιά νά σωθεῖ ὁ καθένας καί νά ξαναϊδεῖ τήν πατρίδα του· γιατί ἄν νικήσομε τώρα μέ τά καράβια μας, εἶναι πιθανό νά ξαναντικρύσει ὁ καθένας τήν πολιτεία πού ἔχει γιά δική του κάπου στόν κόσμο· καί μήν πέφτετε σέ ἀπελπισία, κι οὔτε σᾶς πρέπει νά πάθετε ὅ,τι παθαίνουν οἱ πιό ἀδοκίμαστοι ἄνθρωποι, πού ἅμα ἀποτύχουν στίς πρῶτες μάχες, γιά πάντα ὕστερα περιμένουν πώς θά νικηθοῦν κάθε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φορά, καί θά βροῦν τά πράματα τόσο φοβερά ὅσο ἦταν οἱ πρότερες συμφορές τους. Ἀλλά ὅσοι ἀπό σᾶς ἐδῶ εἶστε Ἀθηναῖοι, κι ἔχετε δοκιμάσει πολλούς πολέμους, κι ὅσοι ἀπό τούς συμμάχους ἐκστρατεύετε κάθε φορά μαζί μας, θυμηθεῖτε πόσα τυχαίνουν στόν πόλεμο ἀντίθετα μέ τή λογική προσδοκία· κι ἐλπίζοντας πώς ἡ τύχη [63] μπορεῖ ἀκόμα νά γυρίσει μέ τό μέρος μας, ἑτοιμαστεῖτε νά πολεμήσετε κατά τρόπο ἀντάξιο τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ, πού τόν συναποτελεῖτε, καί τόν βλέπετε τώρα μπροστά στά μάτια σας.

Μέτρα γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ στόλου τῶν Συρακουσίων.

62. »Κι ὅ,τι βρήκαμε πώς μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει σχετικά μέ τό στενό χῶρο τοῦ λιμανιοῦ καί μέ τό μεγάλο ἀριθμό τῶν καραβιῶν πού πρόκειται νά βρεθοῦν αὐτοῦ - μέσα καί μέ τόν καταρτισμό τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πάνω στά καταστρώματα — ὅλα πράματα πού μᾶς ἔκαναν μεγάλο κακό στήν προηγούμενη μάχη — ὅλ' αὐτά τά ἐξετάσαμε μαζί μέ τούς πλοίαρχους κι ἑτοιμάσαμε τ' ἀντίμετρα ὅσο μᾶς τό ἐπιτρέπουν οἱ τωρινές συνθῆκες. Θά μπαρκάρουμε δηλαδή πολλούς τοξότες καί ἀκοντιστές, κι ἄλλο πλῆθος πού δέ θά μεταχειριζόμαστε ἄν ἦταν νά ναυμαχήσομε στό ἀνοιχτό πέλαγος, γιατί θά ζημίωναν τό ταχτικό ἁρμένισμα ἄν βάραιναν πολύ τά πλοῖα, ἀλλά στήν πεζομαχία ἀπό τά πλοῖα πού μᾶς ἐπιβάλλει ἐδῶ ἡ ἀνάγκη, θά εἶναι χρήσιμοι. Βρήκαμε ἐπίσης τί ἔπρεπε νά προσθέσομε στήν κατασκευή τῶν καραβιῶν μας, γιά ν' ἀντικρούσομε τίς χοντρές τους πλῶρες, πού μᾶς ἔβλαψαν περισσότερο ἀπό καθετί ἄλλο, σιδερένιες ἁρπάγες πού θά ἐμποδίζουν τό καράβι πού μᾶς ρίχνεται νά κάνει πίσω, ἄν οἱ ἁρματωμένοι πάνω στά καταστρώματα κάνουν ὅ,τι τούς ἐπιβάλλεται. Γιατί στή θέση πού βρισκόμαστε μᾶς πίεσε ἡ ἀνάγκη νά δώσομε πεζομαχία ἀπό τά καράβια, κι ἔτσι δέ φαίνεται τώρα χρήσιμο οὔτε ἐμεῖς νά κάνομε πίσω, οὔτε ν' ἀφήνομε τούς ἐχθρούς νά ὑποχωροῦν, γιά πολλούς ἄλλους λόγους, ἀλλά ἰδίως ἐπειδή ἡ στεριά πίσω μας δέν εἶναι δική μας, ἐξόν ἀπό τό μικρό μέρος πού κατέχει ὁ δικός μας στρατός.

Ὑποχρέωση τῶν ναυτῶν νά πολεμήσουν γιά τήν

63. »Αὐτά πρέπει νά θυμᾶστε καί νά πολεμήσετε μέ πεῖσμα ὡς τό τελευταῖο ὅριο τῆς δύναμής σας, καί νά μήν ἀφήσετε νά σᾶς σπρώξουν ἔξω στή στεριά, ἀλλά μιά καί πιαστεῖ καράβι μέ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καράβι, νά μή χαλαρώσετε τό ἅρπαγμα καί νά μήν ξεκολλήσετε ὅσο νά ρίξετε στή θάλασσα τούς στρατιῶτες τοῦ ἐχθροῦ ἀπό τά καταστρώματα· καί συμβουλεύω αὐτά στούς στρατιῶτες περισσότερο παρά στούς ναῦτες, γιατί αὐτοί θά εἶναι τό περισσότερο πάνω στή δουλειά· κι ἔχομε ἀκόμα καί τώρα μεγαλύτερη πιθανότητα ἀπό τούς ἐχθρούς νά νικήσομε μέ τό πεζικό. Τούς ναῦτες πάλι τούς παρακινῶ καί μαζί τούς παρακαλῶ ν' ἀποτινάξουν τή σύγχυση πού ἔπαθαν ἀπό τίς προηγούμενες συμφορές μιά καί ἔχομε τώρα καλύτερες δυνάμεις στά καταστρώματα καί καράβια περισσότερα ἔχουμε· καί νά βάλουν καλά στό νοῦ τους ἐκείνη τή μεγάλη χαρά, πού ἀξίζει ν' ἀγωνιστεῖτε γιά νά τήν περισώσετε, ἐσεῖς πού ἄλλοτε σᾶς θεωροῦσε ὁ κόσμος Ἀθηναίους ἐνῶ δέν εἴσαστε, ἀλλά ἐπειδή μάθατε τή γλώσσα μας καί μιμηθήκατε τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας σᾶς ἐθαύμαζαν σ' ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα [64] καί μοιραζόσαστε μαζί μας ὅσο κι οἱ Ἀθηναῖοι πολίτες τά πλεονεχτήματα τῆς ἡγεμονίας μας, γιατί ἐμπνέατε τόν ἴδιο φόβο στούς ὑποταχτικούς κι ἀκόμα περισσότερο γιατί δέν τολμοῦσε κανείς νά σᾶς πειράξει [65]. Γι' αὐτό, μιά καί χαιρόσαστε μόνοι ἐσεῖς τ' ἀγαθά τῆς ἡγεμονίας μας, σωστό εἶναι τώρα νά μήν τήν καταπροδώσετε· καί καταφρονώντας τούς Κορινθίους, πού πολλές φορές ὥς τώρα ἔχετε νικήσει, καί τούς Σικελιῶτες, πού κανένας τους δέν τόλμησε νά προβάλει κάν τήν ἀξίωση πώς μποροῦσε ν' ἀντισταθεῖ στό ναυτικό μας ὅσο βρισκόταν στήν ἀκμή του, ἀντιχτυπῆστε τους καί δεῖξτε πώς καί ἄρρωστοι ἀκόμα καί χτυπημένοι ἀπό συμφορές εἶστε μέ τήν τέχνη σας δυνατότεροι ἀπό ἄλλους γερούς καί καλότυχους.

ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

64. »Καί σ' ὅσους ἀπό σᾶς εἶστε Ἀθηναῖοι, θέλω νά σᾶς θυμίσω καί τό ἑξῆς: πώς δέν ἀφήσατε φεύγοντας οὔτε ἄλλα καράβια στούς ναύσταθμους ὅμοια μ' αὐτά, οὔτε ἄλλους ἄντρες στρατεύσιμους· κι ἄν σᾶς τύχει ὅ,τι ἄλλο παρά ἡ νίκη, κι οἱ ἐδῶ ἐχθροί μας θ' ἀρμενίσουν ἀμέσως κατά κεῖ, κι ὅσοι δικοί μας ἔχουν ἀπομείνει στήν πατρίδα δέ θά εἶναι σέ θέση ν' ἀποκρούσουν συγχρόνως τούς ἐκεῖ ἐχθρούς, κι ὅσους θά πᾶν ἀπό δῶ νά τούς χτυπήσουν. Κι ἄν χάνομε, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θά γινόσαστε ἀμέσως δοῦλοι τῶν Συρακουσίων πού ξέρετε καί μόνοι

Νίκη ἤ ὑποδούλωση τῶν Ἀθηναίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σας μέ τί σκοπούς ἤρθαμε ἐνάντιά τους [66], κι οἱ ἄλλοι, κάτω, θά ὑποδουλώνονταν στούς Λακεδαιμονίους. Ἔτσι λοιπόν μπαίνετε τώρα στή μιά τούτη μάχη καί γιά τά δύο : πάρτε, λοιπόν, θάρρος περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, καί βάλτε το καλά στό νοῦ σας, κι ὁ καθένας χωριστά καί ὅλοι μαζί, πώς ὅσοι θά μπεῖτε τώρα στά καράβια εἶναι γιά τήν Ἀθήνα καί ὁ στρατός καί ὁ στόλος της κι ὁλόκληρη ἡ ἄλλη πολιτεία, καί ἡ μεγάλη δόξα της· γιά ὅλ' αὐτά ὁποιοσδήποτε ὑπερέχει ἀπό τό διπλανό του, εἴτε στή γνώση εἴτε στήν παλληκαριά, δέ θά μποροῦσε νά βρεῖ καλύτερη εὐκαιρία νά τό ἀποδείξει, κι ἔτσι καί τόν ἑαυτό του θά ὠφελήσει, καί γιά ὅλους τούς ἄλλους θά εἶναι σωτήρας».

ΔΗΜΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΟΥΣ
(κεφ. 65 - 68)

Ἑτοιμασίες γιά τή ναυμαχία.

65. Ἀφοῦ λοιπόν εἶπε ὁ Νικίας τόσα μόνο γιά νά τούς ἐνθαρρύνει, ἔδωσε ἀμέσως τό πρόσταγμα νά μποῦνε στά καράβια. Ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι μπόρεσαν τότε νά καταλάβουν, βλέποντας τήν προετοιμασία μέ τά μάτια τους, πώς σκόπευαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ναυμαχήσουν· κι εἶχαν κιόλας πληροφορηθεῖ πώς εἶχαν ἁρμοστεῖ οἱ σιδερένιες ἁρπάγες στά καράβια τους· ἑτοιμάζονταν λοιπόν γιά ὅλα τ' ἄλλα καί γιά τοῦτο τό τελευταῖο ἔντυσαν τίς πλῶρες τῶν καραβιῶν καί τό μπροστινό μέρος ὡς ἀπάνω μέ δέρματα, γιά νά γλυστράει ἡ ἁρπάγη καί νά μήν ἔχει ποῦ νά γαντζωθεῖ ἄν ριχτεῖ σ' ἕνα καράβι. Κι ἀφοῦ εἶχαν πιά ὅλα ἑτοιμαστεῖ, ἔβγαλαν λόγους στό στρατό γιά νά τούς ἐνθαρρύνουν τόσο οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ὅσο κι ὁ Γύλιππος καί εἶπαν πάνω - κάτω τέτοια λόγια :

Τό ἠθικό τῶν Ἀθηναίων πεσμένο.

66. «Ὅτι περίδοξη ἦταν ἡ τελευταία μας νίκη, κι ὅτι τούτη ἡ μάχη θά γίνει γιά τή μεγάλη δόξα πού μᾶς μέλλεται, νομίζομε πώς ὅλοι σας τό ξέρετε, Συρακούσιοι καί σύμμαχοι (γιατί ἀλλιῶς δέ θά ριχνόσαστε στή δουλειά μέ τόσο ζῆλο), ἀλλά θά τό ξανατονίσομε, ἄν βρίσκεται τυχόν κανείς πού δέν τό 'χει καταλάβει καθώς πρέπει. Τούς Ἀθηναίους, δηλαδή, πού ἦρθαν ἐνάντια στόν τόπο τοῦτο πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιά νά ὑποτάξουν τή Σικελία, κι ὕστερα, ἄν πετύχαιναν, καί τήν Πελοπόννησο καί τήν ἄλλη Ἑλλάδα· τούς Ἀθηναίους πού ἀπόχτησαν τή μεγα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λύτερη ἡγεμονία ἀπ᾽ ὅλους τούς Ἕλληνες, καί τούς περασμένους καί τούς τωρινούς, ἐσεῖς πρῶτοι ἀπ᾽ ὅλους ἀντισταθήκατε στό ναυτικό τους, πού μ᾽ αὐτό τά κυρίεψαν ὅλα, καί τούς νικήσατε στίς προηγούμενες ναυμαχίες, καί θά τούς νικήσετε καί σέ τούτη, ὅπως εἶναι ἐπόμενο. Γιατί οἱ ἄνθρωποι, ὅταν χτυπηθοῦν στό σημεῖο ἐκεῖνο, ὅπου ἀξίωναν πώς εἶναι ἀνώτεροι, πέφτουν πιό χαμηλά στήν ἐκτίμηση τοῦ ἑαυτοῦ τους, παρά ἄν δέν εἶχαν τή μεγάλη ἐκείνη ἰδέα ἀπό μιᾶς ἀρχῆς· κι ἐπειδή κακοτύχησαν ἐκεῖ πού δέν τό περίμεναν, ὑποχωροῦν περισσότερο ἀπ᾽ ὅ,τι δικαιολογεῖται ἀπό τήν ἔκταση τῆς τωρινῆς τους δύναμης· αὐτό ἀκριβῶς εἶναι φυσικό νά ᾽χουν τώρα πάθει οἱ Ἀθηναῖοι [67].

Ἀπόγνωση τῶν Ἀθηναίων.

67. »Ἀντίθετα, ἡ δική μας αὐτοπεποίθηση, πού αὐτή μᾶς ἐστήριξε, μόλο πού μᾶς ἔλειπε ἡ πείρα, καί μ᾽ αὐτή τολμήσαμε, καί τώρα πού μᾶς προστέθηκε καί ἡ ἰδέα πώς εἴμαστε οἱ δυνατότεροι, ἀφοῦ νικήσαμε τούς πιό δυνατούς τοῦ κόσμου, διπλασιάζει στό στῆθος καθενός τήν προσδοκία τῆς νίκης. Γιατί συνήθως ἡ ἐλπίδα γιά μεγάλα πράματα στούς πολέμους διπλασιάζει καί τό ζῆλο τῶν ἀνθρώπων. Ὅσο γιά τήν ἀπομίμηση ἑτοιμασίας μας ἀπό μέρους τους, γιά μᾶς βέβαια εἶναι πολύ γνωστά τά πολεμικά αὐτά μέσα καί δέ θά δειχτοῦμε ἀδέξιοι στόν κάθε τεχνικό χειρισμό τους· αὐτοί, ὅμως, ὅταν βρεθοῦν πολλοί ἀρματωμένοι πάνω στά καταστρώματα, ἀντίθετα μέ τή συνήθειά τους, κι ἀκόμα χειρότερα πολλοί ἀκοντιστές, βουνήσιοι παραδείγματος χάρη Ἀκαρνάνες καί ἄλλοι, πού ἀνεβασμένοι στά καράβια δέ θά βρίσκουν οὔτε τόν τρόπο νά βολευτοῦν γιά νά ρίξουν τίς σαῖτες τους, πῶς γίνεται νά μή χαλάσουν τήν ἰσορροπία τῶν πλοίων καί νά μήν πέσουν σέ σύγχυση ἀναμεταξύ τους, ἀφοῦ θά κινοῦνται μέ ἀσυνήθιστο γι᾽ αὐτούς τρόπο; Ἀλλά οὔτε κι ὁ μεγάλος ἀριθμός τῶν καραβιῶν τους δέν πρόκειται νά τούς βγεῖ σέ καλό· καί τό λέω αὐτό, μήπως τυχόν κανείς σας βλέποντάς τα, φοβηθεῖ πώς δέ θά ναυμαχήσει πρός ἰσόπαλη δύναμη· γιατί τά πολλά καράβια στό μικρό χῶρο θά εἶναι πιό ἀργοκίνητα γιά τίς μανοῦβρες πού θέλουν, καί πιό εὔκολο νά καταστραφοῦν μέ τά ἐπιθετικά μέσα πού ἔχομε ἑτοιμάσει. Ἀκοῦστε, ὅμως, τήν πιό σπουδαία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀλήθεια ἀπό τίς πληροφορίες πού λάβαμε καί πού βεβαιωθήκαμε πώς εἶναι ἀκριβεῖς, τό ἑξῆς: ἀπό τίς πολλές συμφορές πού ἔχουν πάθει, καί πιεσμένοι ἀπό τή φοβερή τωρινή τους θέση, ἔχουν πέσει σέ ἀπόγνωση, καί στηρίζοντας τά θάρρη τους ὄχι στόν καταρτισμό τους, ἀλλά μᾶλλον στήν τύχη, ἀποφάσισαν νά ριχτοῦν στόν ὕστατο κίνδυνο μέ ὁποιοδήποτε τρόπο μπορέσουν, κι ἄν ἀνοίξουν δρόμο, νά φύγουν, εἰδεμή, ὕστερ' ἀπ' αὐτό, νά ὑποχωρήσουν ἀπό τή στεριά μέ τήν ἰδέα πώς χειρότερα ἀπό τή σημερινή τους θέση δέν μποροῦν νά πάθουν.

Ὡραῖος ὁ ἀγώνας τῶν Συρακουσίων.

68. »Πρός τέτοια λοιπόν ἀκαταστασία καί πρός τέτοια τύχη πού μᾶς παραδίνει στά χέρια μας τούς πιό μισητούς μας ἐχθρούς, ἄς ὁρμήσομε· ἄς πιστέψομε πώς θά πράξουν ἀπόλυτα νόμιμα ὅσοι, γιά νά ἐκδικηθοῦν τούς ἐπιδρομεῖς, τό θεωρήσουν δικαίωμά τους νά χορτάσουν τήν ὀργισμένη τους διάθεση, καί πώς συγχρόνως θά μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά συντρίψομε τούς πιό μισητούς ἐχθρούς, πράμα, πού καθώς λέει ἡ παροιμία, εἶναι ἡ πιό ἀνείπωτη χαρά[68]. Πώς εἶναι ἐχθροί μας καί μᾶς μισοῦν θανάσιμα τό ξέρομε ὅλοι: ἄνθρωποι πού ἦρθαν στόν τόπο μας γιά νά μᾶς ὑποδουλώσουν, καί πού ἄν πετύχαιναν θά ἐπέβαλλαν στούς ἄντρες τήν πιό μεγάλη δυστυχία, στά παιδιά καί στίς γυναῖκες τήν πιό αἰσχρή μεταχείριση καί σ' ὁλόκληρη τήν πολιτεία μας τή πιό ἐξευτελιστική ὀνομασία[69]. Ἀντίκρυ σ' ὅλ' αὐτά, κανείς δέν ταιριάζει νά δείξει ἀδυναμία καί κανείς νά μήν τό θεωρήσει κέρδος ἄν φύγουν αὐτοί χωρίς μεγάλες ἀπώλειες. Γιατί αὐτό ἀκριβῶς θά κάνουν κι ἄν νικήσουν. Ἄν μᾶς βγοῦν, ὅμως, τά πράματα ὅπως τά θέλομε, καθώς εἶναι λογικό νά τό περιμένομε, αὐτούς, ἀπό τή μιά μεριά, νά τούς τιμωρήσομε, καί σ' ὅλη τή Σικελία, πού καί πρίν ἦταν ἐλεύθερη, νά ἀποδώσομε τή λευτεριά της πιό ἀσφαλισμένη, τότε ὡραῖος θά σταθεῖ ὁ ἀγώνας μας. Κι ἀπ' ὅλα τά τολμήματα τό πιό σπάνιο εἶναι ἐκεῖνο πού λιγότερο ζημιώνει ἄν ἀποτύχει καί περισσότερα ὀφέλη δίνει, ἄν βγεῖ σέ καλό».

ΗΤΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΣΤΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ
(κεφ. 69 - 71)

69. Ἀφοῦ εἶπαν τόσα μόνο οἱ στρατηγοί τῶν Συρακουσίων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παράταξη τοῦ πεζικοῦ πρός τή θάλασσα.

κι ὁ Γύλιππος γιά νά ἐνθαρρύνουν τούς δικούς τους στρατιῶτες, ἄρχισαν ἀμέσως νά ἐπανδρώνουν τά καράβια ἀντίκρυ στούς ἐχθρούς, μιά καί ἀντιλήφθηκαν πώς αὐτό ἔκαναν κι οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὁ Νικίας, πού τά εἶχε χάσει βλέποντας πόσο τεράστιος ἦταν ὁ κίνδυνος, καί πόσο κοντά τώρα πιά, ἀφοῦ ἀπό στιγμή σέ στιγμή ἐπρόκειτο νά βγοῦνε στή θάλασσα, εἶχε τήν ἐντύπωση, πράμα πού παθαίνουν οἱ ἄνθρωποι στίς κρίσιμες μάχες, πώς ὅλες οἱ προετοιμασίες γιά τόν ἀγώνα ἦταν ἀτελεῖς, καί πώς οὔτε τά λόγια πού εἶχαν εἰπωθεῖ στούς στρατιῶτες ἦταν ἀρκετά, ἄρχισε λοιπόν πάλι νά καλεῖ ἕναν - ἕνα χωριστά τούς πλοίαρχους προσφωνώντας τους μέ τ᾽ ὄνομα τό δικό τους καί τοῦ πατέρα τους καί τῆς φυλῆς τους, προτρέποντάς τους νά μήν προδώσουν, ὅσο ἦταν στό χέρι τους, τή δόξα πού τυχόν εἶχε κανείς ἀπό κάποιο λαμπρό περασμένο κατόρθωμα· καί ἔλεγε σ᾽ ὅσους εἶχαν δοξασμένους προγόνους νά μή σβήσουν τίς ἀρετές τῶν πατέρων τους, θυμίζοντάς τους πώς εἶχαν τήν πιό λεύτερη πατρίδα ἀπ᾽ ὅλες, καί τόν τρόπο τῆς ζωῆς πού μποροῦσαν ὅλοι νά κάνουν χωρίς διαταγές ἀπό κανέναν [70]· καί ἔλεγε κι ἄλλα, ὅσα εἶναι φυσικό νά ποῦνε οἱ ἄνθρωποι ἅμα φτάσουν στήν πιό κρίσιμη στιγμή, καί δέ φυλάγονται πιά μήπως φανοῦν πώς ξαναλένε τίς παλιές κοινοτοπίες, πού εἶναι περίπου οἱ ἴδιες καί ἐπαναλαμβάνονται σέ κάθε μεγάλη περίσταση, γιά τίς γυναῖκες καί τά παιδιά τους καί τούς θεούς τῶν πατέρων τους, ἀλλά πού στό κλονισμένο τότε ἠθικό τους θεωροῦν χρήσιμο νά τίς ἐπικαλεστοῦν. Ἔτσι κι ὁ Νικίας τότε, κρίνοντας πώς τούς εἶχε παρακινήσει, ὄχι βέβαια ἀρκετά ἀλλά τό ἐντελῶς ἀπαραίτητο, ἀπομακρύνθηκε καί ὁδήγησε τό συνταγμένο στρατό πρός τή θάλασσα· ἄπλωσε τήν παράταξή του ὅσο μποροῦσε περισσότερο, γιά νά φανεῖ ὅσο γινόταν μεγαλύτερη σ᾽ ἐκείνους πού βρίσκονταν στά καράβια καί νά τούς βοηθήσει νά πάρουν θάρρος. Ὁ Δημοσθένης πάλι κι ὁ Μένανδρος κι ὁ Εὐθύδημος (γιατί αὐτοί οἱ τρεῖς εἶχαν ἀνεβεῖ στά καράβια τῶν Ἀθηναίων) σηκώνοντας ἄγκυρα ἀπό τό στρατόπεδό τους ἁρμένισαν ἀμέσως καταπάνω στό φράγμα τοῦ λιμανιοῦ καί τό στενό πέρασμα πού εἶχε ἀπομείνει, θέλοντας νά τό σπάσουν μέ τή βία καί νά βγοῦν ἔξω στ᾽ ἀνοιχτά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ναυμαχία.

70. Οἱ Συρακούσιοι, ὅμως, κι οἱ σύμμαχοί τους εἶχαν ἀνοιχτεῖ πρωτύτερα μέ καράβια σχεδόν ἰσάριθμα, καί μ᾽ ἕνα μέρος τους φύλαγαν τό πέρασμα πρός τά ἔξω, καί μέ τ᾽ ἄλλα ἕνα γύρω σ᾽ ὅλο τό λιμάνι, γιά νά πέσουν καταπάνω στούς Ἀθηναίους συγχρόνως ἀπό παντοῦ· συνάμα παρατασσόταν ὁ πεζικός τους στρατός ὅπου τυχόν θά ᾽πεφταν ἔξω στή στεριά τά καράβια τοῦ ἐχθροῦ. Ἀρχηγοί τοῦ ναυτικοῦ τῶν Συρακουσίων ἦταν ὁ Σικανός κι ὁ Ἀγάθαρχος, ἔχοντας ὁ καθένας ἀπό μιά πτέρυγα τῆς συνολικῆς ναυτικῆς παράταξης, ἐνῶ τή μέση τήν κρατοῦσαν ὁ Πυθήν κι οἱ Κορίνθιοι. Ὅταν λοιπόν πλησίασαν τό φράγμα οἱ Ἀθηναῖοι, νίκησαν μέ τήν πρώτη ὁρμή τους τά καράβια πού ἦταν παραταγμένα κοντά σ᾽ αὐτό, κι ἄρχισαν νά προσπαθοῦν νά λύσουν τίς ἁλυσίδες πού ἦταν δεμένα τά πλεούμενα κοντά στό φράγμα. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτό ὅμως τούς ἔπεσαν ἀπάνω οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους ἀπ᾽ ὅλες τίς μεριές, καί δέ γινόταν πιά ἡ ναυμαχία μόνο κοντά στό φράγμα, μά καί σ᾽ ὅλο τό ἄπλωμα τοῦ λιμανιοῦ, κι ἦταν πιό σφοδρή ἀπ᾽ ὅλες τίς προηγούμενες. Γιατί καί μεγάλο ζῆλο ἔδειχναν τά πληρώματα κι ἀπό τίς δυό μεριές, ὁρμώντας καταπάνω στόν ἐχθρό μόλις τούς δινόταν τό πρόσταγμα, καί πολλούς τεχνικούς ἐλιγμούς ἔκαναν οἱ πηδαλιοῦχοι ἐνάντια στούς ἐλιγμούς τῶν ἀντιπάλων, καί συναγωνίζονταν σ᾽ αὐτά ἀναμεταξύ τους· κι οἱ ἁρματωμένοι στρατιῶτες ἔβαζαν τά δυνατά τους, ὅποτε συγκρούονταν καράβι μέ καράβι, νά μήν ὑστερήσουν στήν τέχνη ἀπό τούς ναῦτες ὅσοι πολεμοῦσαν στά καταστρώματα· κι ὁ καθένας, ὅπου εἶχε ταχθεῖ, προσπαθοῦσε νά φανεῖ ὁ καλύτερος. Κι ἐπειδή πλῆθος καράβια συγκρούονταν μέσα σέ στενό χῶρο (ἦταν τά περισσότερα πού ναυμάχησαν ποτέ στή σχετικά μικρότερη ἔκταση· κάτι λιγότερα ἀπό διακόσια ἦταν ὅλα μαζί) λίγες συγκρούσεις μέ τά ἔμβολα ἔγιναν, γιατί δέν ὑπῆρχε τρόπος ν᾽ ἀπαγκιστρωθοῦν κάνοντας πίσω, ἤ νά περάσει ἕνα καράβι ἀνάμεσα σέ δυό ἄλλα, ἀλλά πολύ συχνότερα χτυπιοῦνταν ὅπως τύχαινε νά πέσει καράβι πάνω σέ καράβι, εἴτε γιατί κοίταζαν πῶς νά ξεφύγουν, εἴτε γιατί ὁρμοῦσαν ἐνάντια στόν ἀντίπαλο μέ κάποιο ἄλλο τρόπο. Κι ὅση ὥρα βέβαια ἔδινε στόχο τό ἐχθρικό καράβι, χρησιμοποιοῦσαν αὐτοί πού ἦσαν στά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καταστρώματα κοντάρια καί σαΐτες καί πολλές πέτρες ἀπό σφεντόνες ἐνάντιά του· κι ὅταν πιά ἀντάμωσαν κολλητά, προσπαθοῦσαν οἱ στρατιῶτες νά 'ρθουν στά χέρια μέ τούς ἀντίθετους καί νά πατήσουν τό καράβι ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου· καί τύχαινε, ἀπό τό στενό χῶρο σέ πολλές περιπτώσεις, ἐνῶ ἕνα καράβι ἔμπηγε τό ἔμβολό του σέ ἄλλο, νά 'χει αὐτό ἀγκιστρωθεῖ ἀπό ἐχθρικό ἔμβολο, καί κάποτε δύο ἤ καί τρία καράβια νά εἶναι ἀγκιστρωμένα μαζί, καί οἱ πηδαλιοῦχοι πρόσεχαν ἀπό τή μιά μεριά πῶς νά φυλαχτοῦν, ἀπό τήν ἄλλη πῶς νά στραφοῦν γιά νά χτυπήσουν, ὄχι ἕνα καράβι χωριστά, ἀλλά πολλά συγχρόνως κι ἀπό παντοῦ· κι ὁ βρόντος ἀπό τίς πολλές συγκρούσεις καραβιῶν ἦταν φοβερός καί σάστιζε τά πληρώματα καί δέν τούς ἄφηνε ν' ἀκούσουν τά προστάγματα πού φώναζαν οἱ ναύκληροι. Γιατί γινόταν καί μεγάλο βουητό ἀπό τίς ἐνθαρρυντικές παρορμήσεις τῶν ὑπαξιωματικῶν στά πληρώματα, τόσο γιά τόν τεχνικό χειρισμό, ὅσο καί γιά τήν ἄμεση ὁρμή πρός τή νίκη κι ἀπό τά δυό μέρη· καί στούς Ἀθηναίους φώναζαν νά σπάσουν τό φράγμα μέ τή βία καί νά σωθοῦν βγαίνοντας στό ἀνοιχτό πέλαγο γιά νά γυρίσουν στήν πατρίδα, προστάζοντάς τους τώρα, περισσότερο παρά κάθε ἄλλη φορά, νά βάλουν ὅλα τους τά δυνατά μέ τήν καρδιά τους. Στούς Συρακουσίους πάλι καί τούς συμμάχους τους προέτρεπαν ἐνθαρρυντικά πώς θά ἦταν μεγάλο κατόρθωμα νά τούς ἐμποδίσουν νά ξεφύγουν, καί νά μεγαλώσουν μέ τή νίκη τους τή δύναμη τῆς πατρίδας τους, ὅποια εἶχε ὁ καθένας. Κι οἱ στρατηγοί τῆς κάθε παράταξης, ἄν ἔβλεπαν κάποιο καράβι νά κάνει πίσω ἐκεῖ πού δέν ἦταν ἀπαραίτητο, φωνάζοντας τόν τριήραρχο μέ τ' ὄνομά του τόν ρωτοῦσαν, οἱ Ἀθηναῖοι, ἄν θεωροῦσε τώρα τήν πιό ἐχθρική στεριά πιό δική του ἀπό τή θάλασσα πού εἶχαν καταχτήσει μέ τόσο μόχθο, καί γι' αὐτό ὑποχωρεῖ, οἱ Συρακούσιοι, ἀπό τήν ἄλλη, ἄν ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ξέρουν καθαρά πώς προσπαθοῦν μέ κάθε τρόπο νά ξεφύγουν, μπροστά σ' αὐτούς, τώρα πού φεύγουν, φεύγουν αὐτοί.

71. Τό πεζικό καί τῶν δύο, στή στεριά, ὅσο ξετυλιγόταν ἡ ναυμαχία ἰσόπαλη, δοκίμαζε μεγάλη ἀγωνία καί ψυχική ἔνταση, οἱ ντόπιοι φιλοδοξώντας νά κάμουν μεγαλύτερη τή νίκη τους

Ἤττα. Πανικός καί ἀγωνία τῶν Ἀθηναίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ εἰσβολεῖς τρέμοντας μήν πέσουν σ' ἀκόμα χειρότερη κατάσταση ἀπό τήν τωρινή. Γιατί μιά καί τά πάντα, γιά τούς Ἀθηναίους, κρέμονταν ἀπό τό ναυτικό, ὁ φόβος τους γιά τό μέλλον ἦταν τόσος, πού δέν ἔμοιαζε μέ κανένα ἄλλο φόβο πού εἶχαν ποτέ δοκιμάσει, κι ἐπειδή ἦταν ἀνώμαλη ἡ παράταξή τους, ἀνώμαλα ἀναγκαστικά μποροῦσαν καί νά παρακολουθοῦν μέ τά μάτια τους τή ναυμαχία ἀπό τή στεριά. Ἐπειδή ἔβλεπαν δηλαδή ἕνα κομμάτι μόνο τῆς μάχης, κι ἀπό μικρή ἀπόσταση, καί δέν κοίταζαν ὅλοι συγχρόνως τό ἴδιο σημεῖο, ἄν μερικοί ἔβλεπαν κάπου τούς δικούς τους νά νικοῦν, ἔπαιρναν καινούργιο θάρρος καί τρέπονταν σέ ἐπικλήσεις στούς θεούς νά μήν τούς στερήσουν τή σωτηρία· ὅσοι πάλι κοίταζαν πρός ἕνα τμῆμα τοῦ στόλου πού ἔχανε, ἔπιαναν τό θρῆνο δυνατά, κι ἀπό τή θέα τῆς συμπλοκῆς λύγιζε περισσότερο τό ἠθικό τους, κι ἀπό κείνους ἀκόμα πού ἔπαιρναν μέρος στή μάχη· ἄλλοι τέλος, μέ τά μάτια καρφωμένα, σ' ἕνα μέρος τῆς ναυμαχίας ὅπου οἱ δυνάμεις ἦταν ἰσόπαλες, κι ὅσο ὁ ἀγώνας συνεχιζόταν χωρίς νά κλίνει οὔτε ἀπό δῶ, οὔτε ἀπό κεῖ, καί μέ τά σώματά τους ἀκόμα πού ταλαντεύονταν ἀπό τό φόβο καί τήν ἐλπίδα ἀντίστοιχα μέ τήν ἐντύπωση πού σχημάτιζαν, βρίσκονταν στή χειρότερη ψυχική κατάσταση ἀπ' ὅλους· γιατί κάθε στιγμή λίγο ἔλειπε νά ξεφύγουν ἤ νά χαθοῦν [71]. Καί μέσα στό ἴδιο τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων, ὅσο ἦταν ἀκόμα ἀμφίβολη ἡ ἔκβαση τῆς ναυμαχίας, ἄκουγες συγχρόνως ὅλα μαζί, θρῆνο, βουή, νικητήρια ἤ νικημένη, κι ὅσα ἄλλα κάθε λογῆς βγαίνουν ἀπό τά σπλάχνα τῶν ἀνθρώπων σέ μεγάλο στρατόπεδο πού κινδυνεύει θανάσιμα. Παρόμοια βάσανα μ' αὐτά ἔνιωθαν κι ὅσοι βρίσκονταν ἀπάνω στά καράβια· ὥς τή στιγμή πού οἱ Συρακούσιοι, ἀφοῦ κράτησε ἡ ναυμαχία ὥρα πολλή, ἀνάγκασαν τούς Ἀθηναίους νά ὑποχωρήσουν, καί παίρνοντάς τους τό κατόπι, μέ περίδοξη νίκη, καί ἀναφωνώντας δυνατά μέ προτρεπτικές κραυγές, τούς κυνήγησαν ὥς τή στεριά. Τότε πιά ὁ στρατός τῶν καραβιῶν, ὅσοι δέν πιάστηκαν αἰχμάλωτοι ἔξω στή θάλασσα, ἄραζαν ὅπου τύχαινε, ἀλλοῦ ὁ καθένας κι ὁρμητικά ἔπεφταν μέσα στό στρατόπεδο· τό πεζικό πάλι, ὄχι πιά σέ ἀντιφατική καί ταλαντευόμενη διάθεση, μέ μιά μόνο παρόρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μηση, κλαίγοντας κι ἀγκομαχώντας ὅλοι, μή μπορώντας νά βαστάξουν αὐτό πού εἶχε γίνει, ἄλλοι ἔτρεξαν νά βοηθήσουν τά καράβια, ἄλλοι στράφηκαν νά φρουρήσουν ὅσο ἔμενε ἀπό τό τεῖχος, κι ἄλλοι τέλος, πού ἦταν καί οἱ περισσότεροι, ἄρχισαν ν' ἀναλογίζονται γιά τόν ἑαυτό τους, μέ ποιό τρόπο καί ποῦ νά σώσουν τή ζωή τους. Καί τήν πρώτη ἐκείνη στιγμή τά εἶχαν ὅλοι χαμένα, περισσότερο παρά σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη περίσταση. Εἶχαν πάθει παρόμοια μέ ὅ,τι εἶχαν κάνει οἱ ἴδιοι στήν Πύλο· ἀφοῦ δηλαδή καταστράφηκαν τά καράβια τους, εἶχαν χαθεῖ μαζί τους, γιά τούς Λακεδαιμονίους, καί οἱ ἄντρες πού εἶχαν περάσει στό νησί [72], ὅπως καί τώρα δέν εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι καμιά ἐλπίδα νά σωθοῦν ἀπό τή στεριά, ἐξόν ἄν τύχαινε κάτι ἀπίθανο.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
(κεφ. 72 - 75)

Σχέδιο φυγῆς ἀπό τήν ξηρά.

72. Ἐπειδή ἦταν πολύ βίαιη ἡ ναυμαχία κι εἶχαν χαθεῖ κι ἀπό τά δυό μέρη πολλά καράβια καί πολλοί ἄνθρωποι, σήκωσαν οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους, πού ἦταν οἱ νικητές τά ναυαγισμένα πλοῖα καί τούς νεκρούς τους κι ἀρμένισαν πίσω στήν πολιτεία τους. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι καταχτυπημένοι ἀπό τό μέγεθος τῆς τωρινῆς συμφορᾶς τους οὔτε κάν σκέφτηκαν νά ζητήσουν τήν ἄδεια νά σηκώσουν τούς νεκρούς τους ἤ τά ναυάγιά τους, ἀλλά στοχάζονταν μόνο πῶς νά φύγουν ἀμέσως μέ τό σκοτάδι τῆς νύχτας. Πῆγε τότε ὁ Δημοσθένης νά ἰδεῖ τό Νικία καί τοῦ ὑπέβαλε τήν πρόταση νά ἐπανδρώσουν ὅσα καράβια τούς ἔμεναν, κι ἄν μπορέσουν, μέ τήν αὐγή νά περάσουν μέ τή βία τό φράγμα καί νά βγοῦνε στό πέλαγο, λέγοντας πώς μόλο τό κακό εἶχαν ἀκόμα περισσότερα καράβια παρά οἱ ἐχθροί· ἔμεναν στούς Ἀθηναίους ἀκόμα κάπου ἑξήντα καί στούς ἐχθρούς λιγότερα ἀπό πενήντα. Κι ἀφοῦ παραδέχτηκε τή γνώμη αὐτή ὁ Νικίας [73] καί θέλησαν οἱ στρατηγοί νά τά ἐπανδρώσουν, ἀρνήθηκαν οἱ ναῦτες νά μποῦνε στά πλοῖα ἀπό τόν πανικό πού τούς εἶχε πιάσει μετά τήν ἥττα, κι ἐπειδή δέν πίστευαν πιά πώς μποροῦσαν νά νικήσουν. Ἔτσι ἔκλιναν τώρα ὅλοι μέ τήν ἰδέα πώς ἔπρεπε νά φύγουν ἀπό τή στεριά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τέχνασμα τοῦ Ἑρμοκράτη.

73. Ἀλλά ὁ Ἑρμοκράτης ὁ Συρακούσιος ὑποπτεύτηκε τό σκοπό τους καί νομιζε πώς θά ἦταν ἐπικίνδυνο τόσος μεγάλος στρατός νά ὑποχωρεῖ ἀπό τή στεριά, πού στρατοπεδεύοντας σέ κάποιο μέρος τῆς Σικελίας σκόπευε νά ξαναρχίσει τόν πόλεμο ἐνάντιά τους· πῆγε λοιπόν στούς ἄρχοντες καί τούς εἰσηγήθηκε νά μήν ἀψηφήσουν τήν πιθανότητα νά φύγουν οἱ Ἀθηναῖοι τή νύχτα, ἀναπτύσσοντας τούς λόγους πού τόν ὁδήγησαν σ' αὐτή τή σκέψη ἀλλά νά βγοῦν ἀμέσως ὅλοι οἱ Συρακούσιοι καί οἱ σύμμαχοί τους καί ν' ἀποκλείσουν τούς δρόμους μέ ὁδοφράγματα, καί φτάνοντας πρίν ἀπό τούς Ἀθηναίους στά στενά περάσματα νά βάλουν φρουρές. Οἱ ἄρχοντες παραδέχτηκαν ὅσο καί κεῖνος πώς ἦταν αὐτά σωστά καί πίστεψαν πώς ἔπρεπε νά γίνουν· ἀλλά οἱ στρατιῶτες πού μόλις εἶχαν τελειώσει τόσο μεγάλο ἀγώνα στή φοβερή ἐκείνη ναυμαχία, κι ἔχοντας συγχρόνως γιορτή (ἔτυχε τήν ἡμέρα ἐκείνη νά τελοῦν θυσίες στόν Ἡρακλῆ) δέ θά τούς ὑπάκουαν εὔκολα, νόμιζαν οἱ ἄρχοντες· γιατί ἀπό τή μεγάλη τους χαρά γιά τή νίκη τό εἶχαν οἱ περισσότεροι ρίξει στό πιοτό πάνω στή γιορτή, κι ὁτιδήποτε ἄλλο μποροῦσε νά περιμένει κανείς ἀπό μέρους τους παρά νά ζωστοῦν τ' ἄρματα τήν ὥρα ἐκείνη καί νά βγοῦνε σ' ἐκστρατεία. Ὅσο τά συλλογίζονταν αὐτά οἱ ἄρχοντες, τόσο

Δεκάδραχμο μέ τήν κεφαλή τῆς νύμφης Ἀρέθουσας, πού ἐξέδωσαν οἱ Συρακούσιοι μετά τή νίκη (Νομισματική Συλλογή Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, Ἀθήνα).

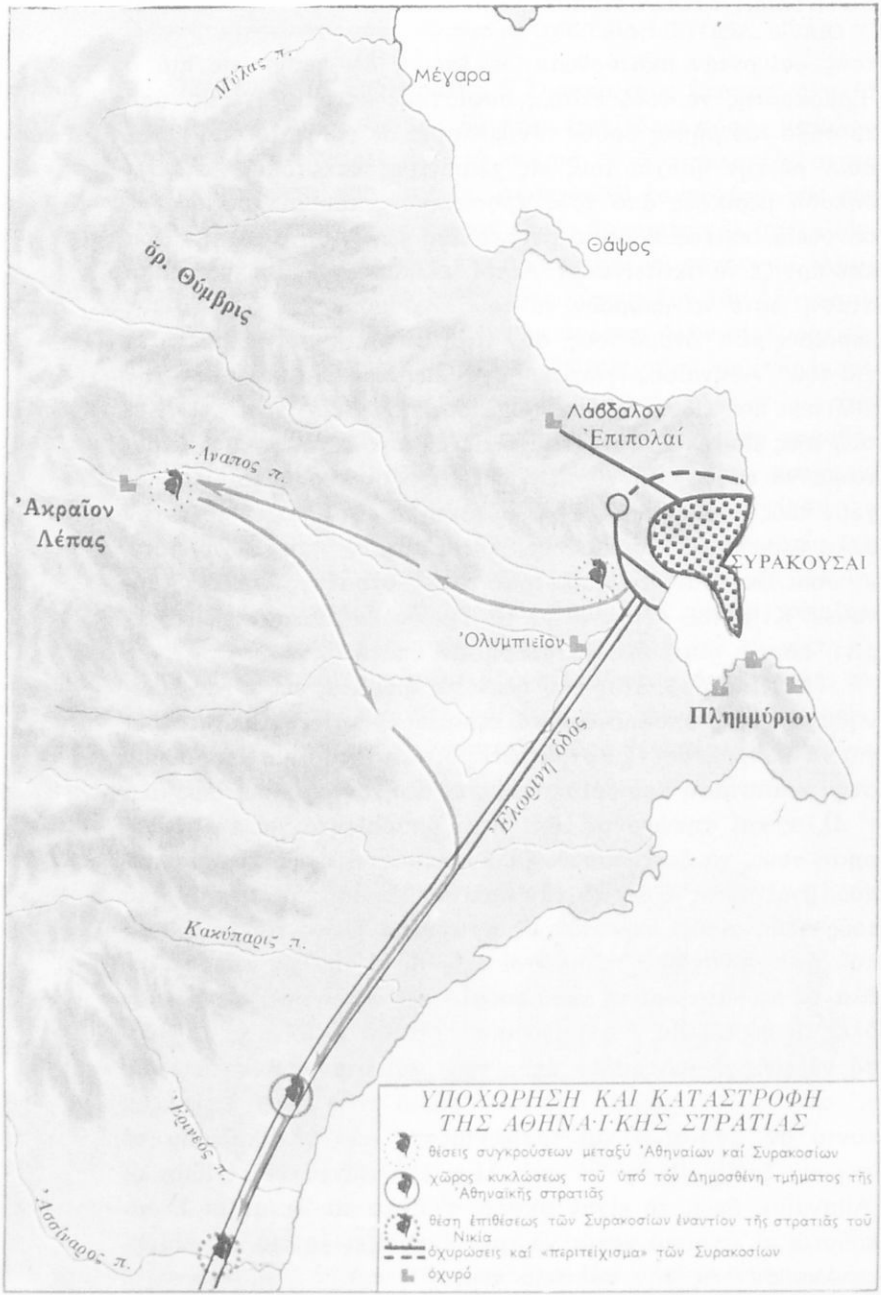
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούς φαίνονταν ἀκατόρθωτα, κι ἐπειδή δέν μποροῦσε πιά ὁ Ἑρμοκράτης νά τούς πείσει, σοφίστηκε κατόπι τό ἑξῆς, ἀπό τό φόβο του μήπως βροῦν τήν εὐκαιρία οἱ Ἀθηναῖοι καί περάσουν μέ τήν ἡσυχία τους τίς χειρότερες κακοτοπιές· στέλνει δηλαδή μερικούς ἀπό τούς προσωπικούς του συντρόφους μέ συνοδεία ἱππικοῦ πρός τό στρατόπεδο τῶν Ἀθηναίων τήν ὥρα πού ἄρχιζε νά σκοτεινιάζει. Αὐτοί, πλησιάζοντας σέ τόση ἀπόσταση ὥστε νά μποροῦν νά τούς ἀκούσουν καί φωνάζοντας μερικούς μέ τ' ὄνομά τους, σάν νά ἦταν φίλοι καί καλοθελητές γιά τούς Ἀθηναίους (γιατί ὑπῆρχαν μερικοί ἀπό μέσα ἀπό τήν πολιτεία πού εἰδοποιοῦσαν κάθε τόσο τό Νικία γιά τό τί γίνεται) τούς εἶπαν νά ποῦνε στό Νικία νά μήν ξεσηκώσει τό στράτευμα νά φύγουν τή νύχτα, γιατί τάχα οἱ Συρακούσιοι φυλάγουν τούς δρόμους, ἀλλά νά φύγουν μέ τήν ἡσυχία τους τήν ἄλλη μέρα ἀφοῦ ἑτοιμαστοῦν. Αὐτοί πού τά 'παν ἔφυγαν τότε, κι ὅσοι ἄκουσαν, τά μετέφεραν στούς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων. Κι αὐτοί, σύμφωνα μέ τό μήνυμα, ματαίωσαν τή νυχτερινή πορεία γιατί δέν τό θεώρησαν ἀπάτη [74].

Ἀποκλεισμός τῶν περασμάτων.

74. Καί ἀφοῦ, ἔτσι πού ἦταν τά πράματα, δέν εἶχαν ξεκινήσει ἀμέσως, ἀποφάσισαν νά περιμένουν καί τήν ἄλλη μέρα, γιά νά περιμαζέψουν οἱ στρατιῶτες ὅ,τι πιό χρήσιμο μποροῦσαν στήν κατάσταση πού βρίσκονταν, κι ἀφήνοντας πίσω τους ὅλα τ' ἄλλα, καί σηκώνοντας ὅ,τι ἦταν ἀπαραίτητο γιά τή συντήρησή τους, νά ξεκινήσουν. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως κι ὁ Γύλιππος, βγαίνοντας ἔξω ἀπό τήν πολιτεία μέ τό στρατό πρίν ἀπό τούς Ἀθηναίους, ἔκλεισαν μέ φράγματα ὅλους τούς δρόμους πού ἦταν πιθανό νά πάρουν οἱ ἐχθροί, κι ἔβαλαν φρουρές σ' ὅλα τά ρεύματα καί τά ποτάμια στό πέρασμά τους, κι ἔπιασαν ὅλες τίς θέσεις γιά ν' ἀνταμώσουν τό στρατό ἐκεῖνο μέ τό σκοπό νά τούς σταματήσουν ὅπου τούς φαινόταν πιό κατάλληλο γι' αὐτούς τούς ἴδιους· μέ τά καράβια τους πάλι ἀρμένιζαν κοντά στ' ἀθηναϊκά καί τραβώντας τα ἀπό τήν παραλία τά 'σερναν ξοπίσω τους· σέ κάτι λίγα ἔβαλαν φωτιά οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως τό εἶχαν σκοπό, τ' ἄλλα τά 'δεναν οἱ Συρακούσιοι μέ σχοινιά χωρίς νά τούς ἐμποδίζει κανείς καί τά ρυμουλκοῦσαν ὡς τήν πολιτεία τους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐκκίνηση τῶν Ἀθηναίων.

75. Ὕστερ' ἀπ' αὐτά, ὅταν θεώρησαν ὁ Νικίας κι ὁ Δημοσθένης πώς εἶχαν ἑτοιμαστεῖ ὅσο γινόταν καλύτερα, ξεσηκώθηκε πιά κι ὁ στρατός νά φύγει τήν τρίτη μέρα μετά τή ναυμαχία. Καί ἦταν φοβερό, ὄχι ἀπό μιά μόνο ἄποψη ἤ ἕνα περιστατικό, ἀλλ' ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις ὅτι ἔφευγαν ἔχοντας χάσει ὅλα τά καράβια κι ὅτι ἀντί γιά τίς μεγάλες τους ἐλπίδες κινδύνευε τώρα ἡ ἴδια τους ἡ ζωή καί ἡ ὕπαρξη τῆς πολιτείας, ἀλλά καί τήν ὥρα πού ἐγκατέλειπαν τό στρατόπεδο τύχαινε στόν καθένα νά νιώσει βαθύ πόνο γι' αὐτά πού ἔβλεπε κι αὐτά πού συλλογιόταν. Ἐπειδή δηλαδή εἶχαν μείνει ἄθαφτοι κι οἱ σκοτωμένοι, ὅποτε ἔβλεπε κανείς συγγενή ἤ φίλο νά κοίτεται στό χῶμα σπάραζε ἀπό λύπηση καί φόβο [75]. Κι οἱ ζωντανοί πού παρατοῦσαν, οἱ πληγωμένοι κι οἱ ἄρρωστοι προξενοῦσαν σ' ὅσους τούς ἔβλεπαν ἀκόμα πιό βαθιά θλίψη κι ἀπό τούς νεκρούς ἀκόμα, κι ἡ ὄψη τους ἦταν πιό ἀξιοθρήνητη παρά τῶν πεθαμένων. Γιατί ἅπλωναν τά χέρια ἱκετευτικά καί θρηνοῦσαν, κι ἔφερναν σέ μεγάλη στενοχώρια ὅσους ἔφευγαν, γιατί ζητοῦσαν νά τούς πάρουν μαζί τους καί φώναζαν τόν καθένα δυνατά ἄν ἔβλεπαν πουθενά δικό ἤ φίλο κι ἁρπάζονταν ἀπό τούς συντρόφους τῆς σκηνῆς τους σερνάμενοι πίσω τους ὅσο ἄντεχαν· κι ὅταν ἀπόκανε κανενός ἡ δύναμη καί τό κορμί, ἔπεφτε πίσω θρηνώντας μ' ἐπικλήσεις πρός τούς θεούς καί μ' ἀναφυλλητά, ἔτσι πού γέμισε κλάμα ὅλος ὁ στρατός· καί ἦταν ἀπρόθυμοι νά ξεκινήσουν μέ τή διάθεση πού εἶχαν, μόλο πού ἔφευγαν ἀπό ἐχθρικά χώματα κι εἶχαν πάθει κιόλας συμφορές πέρ' ἀπ' ὅσες ξεθυμαίνουν μέ τά δάκρυα, καί φοβοῦνταν γιά τά κρυμμένα μελλούμενα μήν πάθουν κι ἄλλα καί χειρότερα. Καί τούς εἶχε πιάσει μελαγχολία καί συγχρόνως κατηγοροῦσαν τόν ἑαυτό τους. Γιατί δέν ἔμοιαζαν μέ τίποτ' ἄλλο τόσο πολύ, ὅσο μέ ὁλόκληρη πολιτεία πού πάρθηκε μέ πολιορκία καί πάει νά ξεφύγει κρυφά· καί πολιτεία μάλιστα μεγάλη. Γιατί ὅσοι βάδιζαν μαζί στήν πορεία δέν ἦταν λιγότεροι ἀπό σαράντα χιλιάδες ἄντρες· κι ἀπ' αὐτούς, τόσο οἱ ἄλλοι κουβαλοῦσαν ὅ,τι χρειαζούμενο μποροῦσαν, ὅσο κι οἱ βαριά ἁρματωμένοι κι οἱ ἱππεῖς σήκωναν τίς προμήθειές τους μόνοι τους, ἀντίθετα πρός τή συνήθεια, ἄλλοι γιατί δέν εἶχαν ἀκολούθους, κι ἄλλοι γιατί

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δέν ἐμπιστεύονταν αὐτούς πού εἶχαν· γιατί πολλοί εἶχαν ἀπό καιρό αὐτομολήσει πρός τόν ἐχθρό, κι οἱ περισσότεροι τώρα τελευταῖα· ἀλλά κι ὅσα κουβαλοῦσαν δέν ἦταν ἀρκετά, γιατί τρόφιμα δέν ὑπῆρχαν κάν στό στρατόπεδο. Κι ὅλη ἡ ἄλλη τους δυστυχία, καί τό πώς ὅλων ἡ μερίδα στίς συμφορές ἦταν τό ἴδιο, πράμα πού ἔφερνε κάποια ἀνακούφιση ὅμως καί μέ τοῦτο λογαριαζόταν πολύ βαριά, καί τό περισσότερο καθώς στοχάζονταν ἀπό τί μεγαλοπρέπεια καί περηφάνεια τῆς ἀρχῆς εἶχαν φτάσει σέ τέτοιο τέλος κι ἐξευτελισμό. Γιατί τούτη ἦταν ἡ μεγαλύτερη μετατροπή στήν κατάστασή τους, πού ἔτυχε ποτέ σ' ἑλληνικό στρατό : ἀντί νά γυρίζουν ἔχοντας ὑποτάξει ἄλλους, κατάντησε τώρα νά φοβοῦνται μήν τό πάθουν οἱ ἴδιοι, ἀκριβῶς αὐτό, κι ἀντί γιά τίς εὐχές καί τά πολεμικά τραγούδια πού συνόδευαν τότε τό ξεκίνημά τους, ξανάφευγαν μέ τελείως ἀντίθετες παρακλήσεις. Στοχάζονταν συγχρόνως πώς πορεύονταν τώρα πεζῆ ἀντί ἀνεβασμένοι στά καράβια καί πώς στήριζαν τά θάρρη τους στό βαρύ πεζικό ἀντί γιά τό ναυτικό [76]. Μολαυτά σχετικά μέ τό βάρος τοῦ κινδύνου πού κρεμόταν ἀκόμα πάνω τους, καί τοῦτα ἀκόμα τούς φαίνονταν ὑποφερτά [77].

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ
(κεφ. 76 - 77)

76. Βλέποντας ὁ Νικίας τό στρατό κυριευμένο ἀπό τέτοια κατάθλιψη νά παρουσιάζει τόσο διαφορετική ἐντύπωση ἀπ' ὅ,τι ἦταν ἄλλοτε, πήγαινε ἀπό τό ἕνα τάγμα στό ἄλλο καί τούς ἐνθάρρυνε καί τούς παρηγοροῦσε ὅσο γινόταν, ἀνάλογα μέ τίς συνθῆκες πού ἐπικρατοῦσαν· καί ὕψωνε τή φωνή ἀκόμα περισσότερο σέ κάθε τμῆμα τοῦ στρατοῦ πού ἔφτανε, ἀπό τόν πολύ του ζῆλο καί τόν πόθο του νά τούς κάνει ὅσο πιό καλό μποροῦσε μέ τή δυνατή του ὁμιλία, καί τούς μιλοῦσε πάνω-κάτω ἔτσι :

Ἐλπίδες. 77. «Ἀκόμα κι ἀπό τήν τωρινή κατάσταση, Ἀθηναῖοι καί σύμμαχοι, πρέπει ν' ἀντλεῖτε ἐλπίδες [78], (κι ἄλλοι ἔχουν σωθεῖ ἀπό χειρότερα) καί νά μή λέτε μέσα σας πώς φταῖτε σεῖς οὔτε γιά τίς συμφορές, οὔτε γιά τήν κακοπάθηση πού ὑποφέρετε τώρα, πού δέ σᾶς ἄξιζαν. Κι ἐγώ ὁ ἴδιος δέν εἶμαι πιό δυνατός

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οὔτε ἀπό τόν πιό ἀδύναμο ἀπό σᾶς (γιατί βλέπετε πῶς ἔχω καταντήσει ἀπό τήν ἀρρώστια), κι ἐνῶ στήν καλοτυχιά μου ὡς τώρα δέν ἔπεφτα νομίζω πίσω ἀπό κανέναν, τόσο στήν ἰδιωτική μου ζωή, ὅσο καί στή σταδιοδρομία μου γενικά, βρίσκομαι τώρα στόν ἴδιο κίνδυνο ὅσο κι οἱ πιό ταπεινοί στρατιῶτες· μόλο πού πέρασα τή ζωή μου τιμώντας τούς θεούς μ᾽ ὅλες τίς συνηθισμένες τελετές καί κάνοντας ἀπέναντι στούς ἀνθρώπους πολλές δίκαιες πράξεις, πού νά μή δίνουν καμιά ἀφορμή στούς φθονερούς [79]. Καί γιά ὅλ᾽ αὐτά εἶναι οἱ ἐλπίδες μου γιά τό μέλλον τολμηρά ὑψηλές, κι ἄν οἱ συμφορές μέ φοβίζουν, εἶναι γιατί δέν τίς ἀξίζατε. Καί μπορεῖ σύντομα νά λουφάξουν· γιατί ἀρκετές καλοτυχιές εἶδαν ὡς τώρα οἱ ἐχθροί μας, κι ἄν ὅταν ξεκινήσαμε γιά τήν ἐκστρατεία προκαλέσαμε μέ τήν ὑπεροψία μας τό φθόνο κανενός θεοῦ, ἔχομε κιόλας τιμωρηθεῖ μέ τό παραπάνω [80]. Κι ἄλλοι δηλαδή πρίν ἀπό μᾶς πῆγαν νά χτυπήσουν ξένους τόπους, κι ἀφοῦ ἔκαναν τίς ἁμαρτίες πού εἶναι στή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἔπαθαν συμφορές, ἀλλά ὑποφερτές. Εἶναι λοιπόν φυσικό κι ἐμεῖς τώρα νά ἐλπίζομε πώς θά μᾶς δειχτοῦν πιό σπλαχνικοί οἱ θεοί (γιατί ἀξίζομε ἀπό μέρους τους τώρα περισσότερο τή λύπηση παρά τό φθόνο)· καί βλέποντας τώρα τό δικό σας στρατό, τί γενναῖοι ἁρματωμένοι πού εἶστε καί πόσοι πορεύεστε μαζί σέ παράταξη μάχης, δέν πρέπει νά νιώθετε τόσο μεγάλη ἀπελπισία, παρά νά συλλογίζεστε πώς ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θ᾽ ἀποτελέσετε ἀπό τήν πρώτη στιγμή πολιτεία ὁλόκληρη ὅπου κι ἄν ἐγκατασταθεῖτε· κι ἄλλη καμμιά ἀπό τίς πολιτεῖες στή Σικελία δέν εἶναι ἄξια νά σᾶς ἀντιμετωπίσει εὔκολα ἄν τῆς ἐπιτεθεῖτε, οὔτε ἄν ἔχετε κιόλας ἐγκατασταθεῖ, μπορεῖ νά σᾶς διώξει [81]. Καί γιά νά πραγματοποιηθεῖ ἡ πορεία σας μέ ἀσφάλεια καί τάξη, ἔχετε τό νοῦ σας καί σεῖς οἱ ἴδιοι, κι ὁ καθένας ἄς μή στοχάζε αι ἄλλο τίποτα παρά πώς σ᾽ ὅποιο μέρος ἀναγκαστεῖ νά πολεμήσει, αὐτό, ἄν νικήσει, θά τό ᾽χει καί γιά πατρίδα καί γιά φρούριο. Καί θά πορευόμαστε μέ τήν ἴδια βιάση καί μέρα καί νύχτα· γιατί οἱ προμήθειές μας εἶναι λιγοστές, κι ἄν πιάσομε σέ κανένα μέρος τῶν Σικελῶν φιλικό μας (γιατί αὐτοί μᾶς ἔχουν μείνει ἀκόμα σταθεροί φίλοι ἐπειδή φοβοῦνται τούς Συρακουσίους)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μόνο τότε νά πιστέψετε πώς εἴμαστε κιόλας σέ ἀσφαλισμένο τόπο. Τούς ἔχομε κιόλας μηνύσει, μερικοί ἀπό τό στρατό, νά μᾶς ἀνταμώσουν στό δρόμο καί νά φέρουν τρόφιμα. Καί μ' ἕνα λόγο, καταλάβετέ το καλά, στρατιῶτες μου, πώς εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νά φανεῖτε παλληκάρια, γιατί δέν ὑπάρχει κοντά τόπος ὅπου, ἄν δειλιάσετε, μπορεῖ νά καταφύγετε καί νά σωθεῖτε· κι ἄν ξεφύγετε τώρα ἀπό τούς ἐχθρούς, τόσο οἱ ἄλλοι θά κατορθώσετε ὅ,τι ποθεῖ ἡ καρδιά σας, νά ξαναϊδεῖτε· κι ὅσοι εἶστε Ἀθηναῖοι, θά ξαναστεριώσετε τή μεγάλη δύναμη τῆς πολιτείας μας, μόλο πού εἶναι τώρα πεσμένη τόσο χαμηλά. Γιατί τό κράτος εἶναι οἱ ἄνθρωποι, κι ὄχι τά τείχη ἤ τά καράβια».

ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ
(κεφ. 78 - 85)

Οἱ τρεῖς πρῶτες μέρες τῆς ὑποχώρησης.

78. Μέ τέτοια λόγια ἐνθαρρύνοντάς τους ὁ Νικίας ὁδηγοῦσε συγχρόνως τό στράτευμα, κι ἄν ἔβλεπε πουθενά ἕνα τμῆμα σκορπισμένο νά μήν προχωρεῖ μέ τή σωστή παράταξη, τό μάζευε καί τό 'βαζε στή γραμμή· κι ὁ Δημοσθένης ἔκανε τό ἴδιο στούς δικούς του, λέγοντάς τους παρόμοια ἤ σχεδόν τά ἴδια. Καί ὁ στρατός προχωροῦσε σέ σχηματισμό τετράγωνου, μπροστά πηγαίνοντας τό τμῆμα τοῦ Νικία, καί πίσω ἀκολουθώντας τοῦ Δημοσθένη· τά σκευοφόρα καί τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ὁπλων καί βοηθητικῶν προχωροῦσε στή μέση πλαισιωμένοι ἀπό τούς βαριά ἁρματωμένους. Κι ὅταν ἔφτασαν στόν Ἄναπο ποταμό, βρίσκουν τούς Συρακουσίους καί τούς συμμάχους τους παραταγμένους στήν ἐδῶθε ὄχθη του· κι ἀφοῦ τούς ἔσπρωξαν πίσω καί τούς ἀνάγκασαν νά ὑποχωρήσουν, ἔγιναν κύριοι τοῦ ρηχοῦ περάσματος κι ἐξακολούθησαν τήν πορεία τους πρός τά ἐμπρός· οἱ Συρακούσιοι τούς περίτρεχαν ἀπό τά πλάγια μέ τό ἱππικό τους καί τούς ἔριχναν ὅλη τήν ὥρα καί οἱ ἐλαφριά ὁπλισμένοι τούς ἔριχναν μέ μικρά ἀκόντια. Κι αὐτή τήν ἡμέρα ἀφοῦ προχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὡς σαράντα στάδια, κατασκήνωσαν γιά τή νύχτα κοντά σ' ἕνα λόφο· καί τήν ἄλλη μέρα ξεκίνησαν μέ τήν αὐγή καί προχώρησαν ὡς εἴκοσι στάδια καί κατέβηκαν σ' ἕνα ἴσιωμα κι ἔστησαν ἐκεῖ στρατόπεδο, θέλοντας κι ἀπό τά σπίτια ν' ἁρπάξουν λίγα φαγώσιμα (γιατί

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό μέρος ἦταν κατοικημένο) καί νά πάρουν ἀπό κεῖ νερό νά τό ἔχουν μαζί τους· γιατί μπροστά τους, στό δρόμο πού ἔμελλαν νά πάρουν, δέν ὑπῆρχε ἄφθονο νερό γιά πολλά στάδια. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως στό μεταξύ προχώρησαν μπροστά μακρύτερα κι ἔκλεισαν μέ τεῖχος τό πέρασμα· αὐτό ἦταν ἕνας ἀπότομος λόφος μέ βαθειές χαράδρες καί γκρεμούς ἀπό δῶ κι ἀπό κεῖ καί λεγόταν «ἀκραῖον λέπας»· τήν ἄλλη μέρα ξεκίνησαν πάλι οἱ Ἀθηναῖοι τό πρωί, ἀλλά οἱ Συρακούσιοι ἱππεῖς καί οἱ σύμμαχοί τους καί ἀκοντιστές πολλοί ἀπό τίς δυό πλευρές τούς ἐμπόδιζαν νά προχωρήσουν καί τούς ἔριχναν ἀκόντια καί τούς περίτρεχαν μέ τ᾽ ἄλογα. Καί πολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι πολλή ὥρα, ἔπειτα ὅμως γύρισαν πίσω στό ἴδιο στρατόπεδο. Καί δέν εἶχαν πιά οὔτε ἀρκετά τρόφιμα ὅπως πρωτύτερα· γιατί δέν μποροῦσαν νά ξεμακρύνουν ἀπό τό στρατόπεδο, κυνηγημένοι ἀπό τό ἐχθρικό ἱππικό.

Συγκρούσεις.

79. Τήν ἄλλη μέρα τό πρωί ξεσηκώθηκαν καί πῆραν πάλι τό δρόμο κι ἄνοιξαν μέ τή βία πέρασμα γιά νά φτάσουν στό λόφο πού ἦταν κλεισμένος μέ τό τεῖχος· καί βρήκανε μπροστά τους, ἀπάνω ἀπό τό τεῖχος πού τούς ἔκλεινε τό δρόμο, τό πεζικό τῶν Συρακουσίων παραταγμένο σέ βάθος πολλῶν ἀσπίδων· γιατί τό μέρος ἦταν στενό. Κι ἔκαναν ἐπίθεση οἱ Ἀθηναῖοι καταπάνω στό τεῖχος, καί τούς χτυποῦσαν πολλοί ἀπό τό λόφο πού ἦταν πολύ ἀνηφορικός (καί φυσικά σημάδευαν κι ἔβρισκαν τό στόχο τους πολύ πιό εὔκολα ἀπό ψηλά), κι ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά κυριέψουν τό φράγμα μέ τή βία, ὑποχώρησαν πάλι καί γύρισαν νά ξεκουραστοῦν· κι ἔτυχε νά ρίξει βροντές καί νά πέσει βροχή, πράμα συνηθισμένο γιά τήν ἐποχή ἐκείνη τοῦ χρόνου, πού τό γύριζε στό φθινόπωρο· μέ τοῦτα ὅμως ἔπεσε ἀκόμα πιό χαμηλά τό ἠθικό τῶν Ἀθηναίων καί νόμισαν πώς ὅλ᾽ αὐτά γίνονται γιά νά τούς ἀφανίσουν. Κι ἐνῶ αὐτοί ξεκουράζονταν, ἔστειλε ὁ Γύλιππος καί οἱ Συρακούσιοι ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ νά κλείσουν μέ τεῖχος τό δρόμο καί πρός τά πίσω, ἀπό κεῖ πού εἶχαν ἔρθει· ἔστειλαν ὅμως κι αὐτοί ἕνα μέρος τῶν δικῶν τους καί τούς ἐμπόδισαν. Ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτά ἔφυγαν ἀπό κεῖ οἱ Ἀθηναῖοι μ᾽ ὁλόκληρο τό στρατό τους καί κατασκήνωσαν σ᾽ ἕνα ἴσιωμα· τήν ἄλλη μέρα [82] ἄρχισαν πάλι νά προχωροῦν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί οί Συρακούσιοι τούς χτυποῦσαν γύρω - γύρω ἀπ' ὅλες τίς μεριές καί πλήγωναν πολλούς· κι ἄν ἔκαναν νά τούς ἐπιτεθοῦν οί Ἀθηναῖοι, ὑποχωροῦσαν, κι ὅταν γύριζαν αὐτοί νά φύγουν, τούς ἔπεφταν πάλι ἀπάνω, χτυπώντας ἰδίως τούς τελευταίους, μέ τήν ἐλπίδα πώς ἄν τούς ἀναγκάσουν νά τραποῦν σέ φυγή, ἔστω καί γιά μικρό διάστημα, θά πιάσει πανικός ὅλο τό στρατό. Καί γιά πολλή ὥρα ἄντεχαν οί Ἀθηναῖοι στόν τρόπο αὐτό τῆς ἐπίθεσης, ὕστερα ὅμως, ἀφοῦ προχώρησαν πέντε ἤ ἕξι στάδια, στάθηκαν ν' ἀνασάνουν σ' ἕνα ἐπίπεδο μέρος· ξεμάκρυναν τότε κι οί Συρακούσιοι ἀπ' αὐτούς, γυρίζοντας στό δικό τους στρατόπεδο.

Ἀλλαγή πορείας. Διαίρεση τῆς στρατιᾶς.

80. Τή νύχτα ἐκείνη, ὁ Νικίας κι ὁ Δημοσθένης, ἐπειδή ὁ στρατός βρισκόταν σέ κακή κατάσταση, τόσο γιατί τούς εἶχαν ὁλότελα σωθεῖ οί προμήθειες, ὅσο καί γιατί πολλοί στρατιῶτες ἦταν καταπληγωμένοι ἀπό τίς πολλές ἐπιθέσεις πού τούς εἶχαν κάνει οί ἐχθροί, ἀποφάσισαν ν' ἀνάψουν ὅσο περισσότερες φωτιές μποροῦσαν, καί νά πάρουν τό στρατό ἀπό κεῖ, ὄχι πιά πρός τήν ἴδια κατεύθυνση πού εἶχαν σχεδιάσει, ἀλλά πρός τήν ἀντίθετη ἀπό κείνη ὅπου παραφύλαγαν οί Συρακούσιοι, δηλαδή πρός τή θάλασσα· ὅλος αὐτός ὁ δρόμος θά 'φερνε τό στρατό, ὄχι στήν Κατάνη, ἀλλά στήν ἀντίθετη μεριά τῆς Σικελίας, πρός τήν Καμάρινα καί τή Γέλα καί τίς ἄλλες πολιτεῖες σ' ἐκεῖνα τά μέρη, ἑλληνικές καί ξένες. Ἀφοῦ λοιπόν ἄναψαν πολλές φωτιές κίνησαν μέσα στή νύχτα. Κι ὅπως συμβαίνει συχνά σ' ὅλες τίς στρατιές, καί περισσότερο στίς μεγάλες, καί σ' αὐτούς κι ἀπό ἄλλους λόγους, καί ἰδίως γιατί βάδιζαν νύχτα μέσ' ἀπό τόπο ἐχθρικό κι ἔφευγαν μπροστά σ' ἐχθρούς πού δέν ἦταν μακρυά, τούς ἔπιασε πανικός· κι ὁ στρατός τοῦ Νικία, καθώς τούς ὁδηγοῦσε αὐτός ὁ ἴδιος ἔμεινε ὅλος μαζί, καί προχώρησε πολύ μπροστά, ὁ στρατός ὅμως τοῦ Δημοσθένη, πού ἦταν ὁ μισός καί παραπάνω ἀπό τό σύνολο, χωρίστηκε ἀπό τούς μπροστινούς καί προχωροῦσε μέ μεγαλύτερη ἀταξία. Μολαυτά ἔφτασαν κατά τήν αὐγή στή θάλασσα, καί παίρνοντας τό δρόμο πού λέγεται Ἑλωρίνη ὁδός, προχωροῦσαν ἔχοντας τή θάλασσα ἀριστερά τους μέ τό σκοπό, μόλις φτάσουν στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Κακυπάρη, νά στρί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ψουν βαδίζοντας παράλληλα μέ τήν κοίτη του πρός τ' ἀπάνω, πρός τά μεσόγεια· γιατί περίμεναν πώς ἐκεῖ θά τούς ἀντάμωναν οἱ Σικελοί, ὅπως τούς εἶχαν μηνύσει. Ὅταν ὅμως ἔφτασαν στόν ποταμό, βρῆκαν κι ἐκεῖ ἕνα ἀπόσπασμα τῶν Συρακουσίων πού ἔχτιζαν φράγμα κι ἔμπηγαν παλούκια στό ρηχό πέρασμα. Τούς νίκησαν μέ τή βία καί πέρασαν τό ποτάμι, κι ἄρχισαν νά προχωροῦν πρός ἕναν ἄλλο ποταμό, τόν Ἐρινεό[83] γιατί αὐτόν τό δρόμο τούς εἶχαν συμβουλεύσει οἱ ὁδηγοί τους νά πάρουν.

Ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Δημοσθένη.

81. Στό μεταξύ, οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους, μόλις ξημέρωσε καί κατάλαβαν πώς εἶχαν φύγει οἱ Ἀθηναῖοι, ἄρχισαν οἱ περισσότεροι νά κατηγοροῦν τό Γύλιππο πώς τούς ἄφησε ἀπό σκοποῦ νά ξεφύγουν, καί καταδιώκοντάς τους γρήγορα γιατί δέν ἦταν δύσκολο νά βροῦν ἀπό τά ἴχνη τους πρός τά ποῦ πήγαιναν, τούς ἔφτασαν κατά τήν ὥρα τοῦ δείπνου· μόλις ἀντάμωσαν τό στρατό τοῦ Δημοσθένη πού βρισκόταν πιό πίσω καί προχωροῦσε πιό ἀργά καί ἀκατάστατα ἀπό τή σύγχυση πού εἶχαν πάθει τήν προηγούμενη νύχτα, ἔπεσαν πάνω τους κι ἄρχισαν νά τούς πολεμοῦν. Κι οἱ Συρακούσιοι ἱππεῖς τούς περικύκλωσαν τώρα πιό εὔκολα γιατί ἦταν χωρισμένοι ἀπό τό ὑπόλοιπο στράτευμα, καί περιτρέχοντάς τους τούς στρίμωχναν σέ ὅλο καί μικρότερο χῶρο. Ὁ στρατός ὅμως τοῦ Νικία βρισκόταν τώρα ὡς πενήντα στάδια πιό μακρυά· γιατί ὁ Νικίας τούς ὁδηγοῦσε πιό γρήγορα, νομίζοντας πώς στή θέση πού βρίσκονταν δέν μποροῦσαν νά σταθοῦν μένοντας θελληματικά καί πολεμώντας τούς ἐχθρούς, ἀλλά ὑποχωρώντας ὅσο γρήγορα γινόταν καί δίνοντας μάχη μόνο ἐκεῖ πού θ' ἀναγκάζονταν νά τό κάνουν. Ὁ Δημοσθένης ὅμως βρισκόταν τόν περισσότερο καιρό σέ πιό δύσκολη θέση καί χωρίς ἀνάπαυλα, γιατί ἐπειδή πορευόταν πιό πίσω, σ' αὐτόν πρῶτα ρίχνονταν οἱ ἐχθροί· καί σέ τούτη τήν περίσταση, ὅταν κατάλαβε πώς οἱ Συρακούσιοι τόν κυνηγοῦσαν, δέν ἐπιτάχυνε τήν πορεία, ἀλλά μᾶλλον προσπαθοῦσε νά παρατάξει κάθε τόσο τό στρατό γιά νά δώσει μάχη, ὥστε ἀπ' αὐτή τήν καθυστέρηση περικυκλώθηκαν ἐντελῶς κι ἀπομονώθηκαν ἀπό τούς ἄλλους, ἔτσι πού αὐτός κι οἱ δικοί του βρέθηκαν σέ ἐξαιρετικά δύσκολη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θέση· γιατί πιάστηκαν στριμωγμένοι ένα γύρω σ᾽ ένα μέρος πού ἦταν κλεισμένο μέ χαμηλό τεῖχος οἱ δρόμοι ἀπό τή μιά μεριά κι ἀπό τήν ἄλλη, κι εἶχε καί ἀρκετά δέντρα μέσα, καί τούς χτυποῦσαν συγχρόνως ἀπό παντοῦ. Γιατί τέτοιου εἴδους ἐπιθέσεις χρησιμοποιοῦσαν οἱ Συρακούσιοι κι ὄχι μάχες μέ παραταγμένο στρατό· καί ἦταν λογικό, γιατί ἄν ριψοκινδύνευαν τή ζωή τους σέ μάχες σῶμα μέ σῶμα πρός ἀνθρώπους πού βρίσκονταν τώρα σέ ἀπόγνωση, δέ θά ἦταν τοῦτο τόσο εὐνοϊκό γι᾽ αὐτούς ὅσο γιά τούς Ἀθηναίους· καί συγχρόνως ἄρχιζαν τώρα κάπως νά φυλάγουν τή ζωή τους μέ τήν καθαρή προοπτική τῆς ἐπιτυχίας καί τῆς εὐημερίας μπροστά τους, καί δέν ἤθελαν νά τήν ἀναλώσουν ἄδικα πρίν τούς ἔρθει· θεωροῦσαν ἀκόμα πώς καί μ᾽ αὐτή τή μορφή τῆς ἐπίθεσης θά καταχτυποῦσαν καί θά ᾽πιαναν στήν παγίδα τούς Ἀθηναίους.

Παράδοση τοῦ Δημοσθένη.

82. Ὅταν λοιπόν, ἀφοῦ τούς εἶχαν χτυπήσει ἔτσι ὅλη μέρα ρίχνοντάς τους ὁλοῦθε, εἶδαν πιά πώς οἱ Ἀθηναῖοι κι οἱ σύμμαχοί τους εἶχαν ἀποκάνει, ἐξαντλημένοι τόσο ἀπό τίς πληγές ὅσο κι ἀπό τίς ἄλλες κακώσεις, βγάζουν κήρυγμα ὁ Γύλιππος κι οἱ Συρακούσιοι κι οἱ συμμαχοί τους, πρῶτα στούς νησιῶτες [84] πώς ἄν θέλει κανείς τους, νά πάει μέ τό μέρος τους καί νά μείνει ἐλεύθερος· καί οἱ στρατιῶτες ἀπό λίγες πολιτεῖες, ἔφυγαν ἀπό τό πλευρό τῶν Ἀθηναίων· ὕστερα ἀπό ὥρα κλείσανε συμφωνία καί μέ ὅλους τούς ἄλλους πού ἦταν μέ τό Δημοσθένη, μέ τόν ὅρο νά παραδώσουν τά ὅπλα τους καί ὑπόσχοντάς τους πώς δέ θά πάθει κανείς τίποτα μήτε ἀπό ἐκτέλεση, μήτε θά φυλακιστεῖ, μήτε θά τοῦ λείψει ἡ πιό ἀπαραίτητη συντήρηση. Καί παραδόθηκαν ὅλοι τους, ἕξι χιλιάδες ἄντρες, καί τά χρήματα πού εἶχαν ἀπάνω τους τά ᾽ριξαν σέ ἀσπίδες γυρισμένες ἀνάποδα, καί γέμισαν τέσσερις ἀσπίδες. Αὐτούς τούς αἰχμαλώτους τούς πῆγαν ἀμέσως οἱ Συρακούσιοι πίσω στήν πολιτεία τους· στό μεταξύ ὁ Νικίας μέ τό στρατό του ἔφτασαν τήν ἴδια μέρα στόν ποταμό Ἐρινεό, κι ἀφοῦ τόν διάβηκαν ἔπιασαν ἕνα ὕψωμα κι ἔστησαν στρατόπεδο.

Ἄρνηση τοῦ Νικία. Ἐπίθεση τῶν Συρακουσίων.

83. Τήν ἄλλη μέρα τόν πρόφτασαν οἱ Συρακούσιοι καί τοῦ εἶπαν πώς ὁ Δημοσθένης κι οἱ δικοί του εἶχαν παραδοθεῖ, καί τόν παρακίνησαν νά κάνει κι αὐτός τό ἴδιο· ὁ Νικίας δέν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό πίστεψε, κι ἔκλεισε προσωρινή ἀνακωχή ὥς νά στείλει ἕναν ἱππέα νά ἐξακριβώσει τό πράμα· κι ὅταν αὐτός γύρισε πίσω μέ τήν εἴδηση πώς ἀλήθεια εἶχαν παραδοθεῖ, στέλνει ὁ Νικίας κήρυκα στό Γύλιππο καί τούς Συρακουσίους λέγοντας πώς εἶναι ἕτοιμος νά συνθηκολογήσει ἀπό μέρους τῶν Ἀθηναίων, τάζοντας πώς θά πληρώσουν ὅσα χρήματα ξόδεψαν οἱ Συρακούσιοι γιά τόν πόλεμο, μέ τόν ὅρο ν' ἀφήσουν αὐτοί ἐλεύθερο τό στρατό πού εἶχε στίς προσταγές του[85]· κι ὅσο νά ἐπιστραφοῦν τά χρήματα, θά 'δινε ὅμηρους, ἄντρες ἀπό τό στρατό τῶν Ἀθηναίων, ἕνα γιά κάθε τάλαντο. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως κι ὁ Γύλιππος δέ δέχτηκαν τίς προτάσεις αὐτές, ἀλλά τούς ἐπιτέθηκαν πιάνοντας θέσεις γύρω - γύρω στό στρατόπεδο, καί τούς χτυποῦσαν ὁλοῦθε ὡς πού βράδιασε. Κι ἦταν κιόλας οἱ Ἀθηναῖοι σέ κακή κατάσταση, γιατί τούς ἔλειπε τό ψωμί κι ὅλα τά χρειαζούμενα. Παρολαυτά περίμεναν νά νυχτώσει γιά καλά, καί σκόπευαν νά πάρουν τό δρόμο μές στή νυχτερινή ἡσυχία. Ντύθηκαν λοιπόν τ' ἄρματά τους, κι οἱ Συρακούσιοι τούς πῆραν εἴδηση πώς ἔφευγαν, κι ἀρχίζουν τόν παιάνα. Ὅταν κατάλαβαν οἱ Ἀθηναῖοι πώς τούς πῆραν εἴδηση οἱ ἐχθροί, ἀπόθεσαν πάλι τ' ἄρματα, ἐξόν ἀπό τριακόσιους ἄντρες ἀπάνω - κάτω· αὐτοί ἄνοιξαν δρόμο μέ τή βία μέσα ἀπό τούς φρουρούς καί προχώρησαν νύχτα ὅπου μποροῦσαν.

Ἄφιξη στόν Ἀσσίναρο.

84. Ὁ Νικίας ὅμως μπῆκε πάλι μπροστά σάν ξημέρωσε κι ἄρχισε νά ὁδηγεῖ τό στρατό του· οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους τούς ἐπιτέθηκαν πάλι κατά τόν ἴδιο τρόπο, ρίχνοντας μέσα στήν παράταξή τους πυκνά βέλη καί ἀκόντια. Καί βιάζονταν οἱ Ἀθηναῖοι νά φτάσουν στόν Ἀσσίναρο ποταμό, τόσο γιατί τούς βασάνιζε ἡ ἀδιάκοπη ἐπίθεση ἀπό παντοῦ, ἀπό τούς πολλούς ἱππεῖς καί τό ἄλλο πλῆθος τῶν ἐλαφρά ὁπλισμένων, ὅσο καί γιατί νόμιζαν πώς θά ξαλάφρωνε κάπως ἡ θέση τους ἅμα περνοῦσαν τόν ποταμό, συγχρόνως ὅμως ἀπό τό μαρτύριο τῆς δίψας καί τήν ἐπιθυμία νά πιοῦνε νερό. Καί μόλις ἔφτασαν στήν ὄχθη του, ὥρμησαν μέσα στό ποτάμι χωρίς τάξη πιά καμιά, ἀλλά θέλοντας ὁ καθένας νά περάσει πρῶτος αὐτός. Καί οἱ ἐχθροί, κυνηγώντας τους, ἔκαναν τό πέρασμα πολύ δύσκολο· γιατί ἔτσι πού ἦταν ἀναγκασμένοι νά προχωροῦν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλῆθος μαζί, ἔπεφτε ὁ ἕνας πάνω στόν ἄλλο καί πατοῦσαν ὅποιον ἔπεφτε χάμω, κι ἄλλοι χτυπιοῦνταν ἀπό τά ἴδια τους τά κοντάρια καί σκοτώνονταν ἀμέσως, κι ἄλλοι μπερδεύονταν στήν ἁρματωσιά τους ἤ σ' ὅσα κουβαλοῦσαν καί τούς ἔπαιρνε τό ρέμα μακρυά. Στό μεταξύ οἱ Συρακούσιοι φάνηκαν στήν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, καί τούς χτυποῦσαν κι ἀπό πάνω (γιατί ἦταν γκρεμός), κι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπιναν ἀκόμα χορταίνοντας τή δίψα τους, κουβαριασμένοι ὅλοι μαζί σέ μιά βαθύτερη γούβα τοῦ ποταμοῦ, μέ μεγάλο σπρωξίδι κι ἀνακατωσούρα. Κι οἱ Πελοποννήσιοι κατέβηκαν τόν ἀπέναντι γκρεμό[86] κι ἄρχισαν νά σφάζουν ὅσους βρίσκονταν ἀκόμα μέσα στό ποτάμι. Τό νερό εἶχε ἀμέσως θολώσει, ἀλλά δέν ἔπιναν γιά τοῦτο μέ λιγότερη ἀχορτασιά νερό μαζί μέ ματωμένη λάσπη, κι ἀκόμα πολεμοῦσαν οἱ περισσότεροι ἀναμεταξύ τους γι' αὐτό.

Παράδοση τοῦ Νικία στό Γύλιππο.

85. Τέλος, τώρα πού πολλοί νεκροί κοίτονταν ὁ ἕνας πάνω στόν ἄλλο μέσα στό νερό, κι εἶχε χαθεῖ ὅλος ὁ στρατός, ἄλλοι στό ποτάμι κι ἄλλοι, ἄν τυχόν ξέφευγαν μερικοί, εἶχαν σκοτωθεῖ ἀπό τό ἱππικό, παραδίνεται ὁ Νικίας στό Γύλιππο, ἔχοντας μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη σ' αὐτόν, παρά στούς Συρακουσίους· «ἐμένα, εἶπε, κάντε με, ἐσύ κι οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅ,τι θέλετε, ἀλλά πάψτε νά σκοτώνετε τούς ἄλλους στρατιῶτες». Κι ὕστερ' ἀπ' αὐτό, πρόσταξε ὁ Γύλιππος νά τούς πιάνουν ζωντανούς· κι ἔτσι συγκέντρωσαν περισσότερους[87], ὅσους δέν ἔκρυψαν οἱ Συρακούσιοι (καί δέν ἦταν λίγοι αὐτοί) ζωντανούς, καί στέλνοντας μερικούς νά καταδιώξουν τούς τριακόσιους πού εἶχαν ξεφύγει μέσ' ἀπ' τούς φρουρούς τή νύχτα, τούς ἔπιασαν κι αὐτούς. Ἔτσι λοιπόν, ὅσοι ἀπ' αὐτόν τό στρατό συγκεντρώθηκαν στό γενικό στρατόπεδο τῶν αἰχμαλώτων, δέν ἦταν πολλοί, ὅσους ὅμως εἶχαν κλέψει κρυφά ὁ ἕνας κι ὁ ἄλλος ἦταν πάρα πολλοί καί γέμισε ὁλόκληρη ἡ Σικελία ἀπ' αὐτούς, γιατί δέν τούς εἶχαν συλλάβει ὕστερ' ἀπό συνθηκολόγηση ὅπως τό στρατό τοῦ Δημοσθένη. Καί δέν ἦταν μικρό τό τμῆμα τοῦ στρατοῦ πού σκοτώθηκαν· γιατί τό φονικό αὐτό ἦταν τό μεγαλύτερο πού ἔγινε στόν πόλεμο τοῦτο, καί δέν ἦταν λιγότερο φριχτό ἀπό κανένα ἄλλο. Εἶχαν ἐπίσης σκοτωθεῖ πολλοί στίς διάφορες ἐπιθέσεις πού τούς γίνονταν ὅλη τήν ὥρα κατά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τήν πορεία. Ξέφυγαν ὅμως καί πολλοί, ἄλλοι ἀμέσως, κι ἄλλοι πού δραπέτευσαν ἀφοῦ ἔκαναν ἀρκετό καιρό δοῦλοι· αὐτοί ἔβρισκαν τέλος καταφύγιο στήν Κατάνη.

Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ
(κεφ. 86 - 87)

Οἱ αἰχμάλωτοι στά λατομεῖα. Ἐκτέλεση τοῦ Νικία καί τοῦ Δημοσθένη.

86. Ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν τότε οἱ Συρακούσιοι κι οἱ σύμμαχοί τους, παίρνοντας μαζί τους ὅσους μπόρεσαν περισσότερους ἀπό τούς αἰχμαλώτους, καθώς καί τά λάφυρα, ξεκίνησαν πίσω γιά τήν πολιτεία. Τούς ἄλλους Ἀθηναίους κι ὅσους ἔπιασαν ἀπό τούς συμμάχους τους, τούς κατέβασαν ἀμέσως στά λατομεῖα, θεωρώντας πώς ἦταν ὁ πιό ἀσφαλής τόπος νά τούς κρατήσουν φυλακισμένους. Τό Νικία ὅμως καί τό Δημοσθένη, μόλο πού ὁ Γύλιππος δέν τό ἤθελε, τούς ἔσφαξαν. Γιατί ὁ

Τμῆμα τῶν ἀρχαίων λατομείων τῶν Συρακουσῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύλιππος θεωροῦσε πώς θά ἦταν ἔνδοξο κατόρθωμα, ἄν, πρόσθετα στίς ἄλλες του ἐπιτυχίες, ἔφερνε στούς Λακεδαιμονίους καί τούς δυό στρατηγούς πού εἶχε νικήσει. Καί τύχαινε ὁ ἕνας τους, ὁ Δημοσθένης, νά τούς εἶναι ὁ πιό μισητός ἐχθρός, γιά ὅσα εἶχαν γίνει στήν Πύλο καί στή Σφακτηρία, ὁ ἄλλος ὅμως, ἀκριβῶς γιά τά ἴδια γεγονότα, ὁ πιό ἀγαπητός· γιατί εἶχε δείξει μεγάλο ζῆλο πείθοντας τούς Ἀθηναίους νά κλείσουν εἰρήνη μέ τούς Λακεδαιμονίους, ὥστε ν᾽ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατιῶτες πού εἶχαν συλληφθεῖ στό νησί. Γι᾽ αὐτό τόν τιμοῦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πολύ, κι αὐτός, ἀπό μέρους του, τούς εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη, γι᾽ αὐτό παραδόθηκε στό Γύλιππο. Ἀλλά μερικοί ἀπό τούς Συρακουσίους φοβήθηκαν, ἔτσι διαδίδεται, μήπως, ἐπειδή εἶχαν ἔρθει σ᾽ ἐπικοινωνία μαζί του, θά τά μαρτυροῦσε ἄν τόν ἐβασάνιζαν, καί θά τούς δημιουργοῦσε φασαρίες, τώρα πού εἶχαν ὅλα τελειώσει καλά· ἄλλοι πάλι φοβοῦνταν, καί περισσότερο ἀπ᾽ ὅλους οἱ Κορίνθιοι, μήπως δωροδοκήσει μερικούς, γιατί ἦταν πλούσιος [88], καί τόν ἀφήσουν νά ξεφύγει, καί κάποτε, ἐξαιτίας του, τούς γίνει κανένα ἄλλο κακό. Γι᾽ αὐτό ἔπεισαν τούς συμμάχους καί τόν σκότωσαν. Ἔτσι λοιπόν θανατώθηκε αὐτός ἀπό κάποια τέτοια, ἤ παρόμοια ἀφορμή ὑποψίας, ὁ ἄνθρωπος πού λιγότερο ἀπ᾽ ὅσους Ἕλληνες ἔζησαν στόν καιρό μου ἄξιζε νά φτάσει στήν ἄκρα αὐτή συμφορά· γιατί εἶχε φερθεῖ σ᾽ ὅλη του τή ζωή ἐνάρετα σύμφωνα μέ τά καθιερωμένα [89].

Ἀπάνθρωπες συνθῆκες στά λατομεῖα.

87. Τούς αἰχμαλώτους στά λατομεῖα τούς μεταχειρίστηκαν στήν ἀρχή ἐξαιρετικά ἀπάνθρωπα οἱ Συρακούσιοι. Γιατί καθώς ἦταν σέ βαθύ λάκκο τῆς γῆς καί πολλοί μαζί σέ στενό χῶρο, τούς ἔψηνε στήν ἀρχή ὁ ἥλιος καί τούς βασάνιζε ἡ πνιγερή ζέστη, γιατί δέν εἶχαν σκεπή γιά σκιά· καί οἱ φθινοπωρινές νύχτες πού ἀκολούθησαν ἦταν πολύ κρύες, καί οἱ ἀπότομες αὐτές ἀλλαγές τῆς θερμοκρασίας ἔφεραν πολλές ἀρρώστιες· κι ὅλα τούς τυραννοῦσαν ἀπό τή στενότητα τοῦ χώρου, ὅπου τά ἔκαναν ὅλα στριμωγμένοι ὅλοι στό ἴδιο μέρος· κι ἀκόμα χειρότερα γιατί οἱ νεκροί στοιβάζονταν ὁ ἕνας ἀπάνω στόν ἄλλο κοντά στούς ζωντανούς, ὅσοι πέθαιναν ἀπό τά τραύματα ἤ ἀπό τίς ἀρρώστιες τοῦ καιροῦ κι ἄλλους τέτοιους λόγους,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καί ἡ βρώμα ἦταν ἀνυπόφορη· ἐξόν ἀπ᾽ αὐτά τούς βασάνιζε ἡ πείνα καί ἡ δίψα (γιατί ἔδιναν στόν καθένα ἐπί ὀχτώ μῆνες ἕνα κύπελλο νερό τήν ἡμέρα καί δυό κύπελλα ἀλεύρι) [90] κι ὅλα τ᾽ ἄλλα, ὅσα εἶναι ἐπόμενο νά ὑποφέρουν ἄνθρωποι ριγμένοι σέ τέτοιο τόπο, τίποτα δέν ἔμεινε πού νά μήν τό πάθουν. Καί πέρασαν ἔτσι κάπου ἑβδομήντα μέρες ὅλοι μαζί, ἔπειτα ὅμως ἐκτός ἀπό τούς Ἀθηναίους, κι ὅσους τυχόν Σικελιῶτες ἤ Ἰταλιῶτες εἶχαν πάρει μέρος στήν ἐκστρατεία μαζί τους, ὅλους τούς ἄλλους τούς πούλησαν γιά δούλους. Εἶχαν πιαστεῖ αἰχμάλωτοι ὅλοι μαζί, ἀκριβῶς βέβαια θά ἦταν ἀδύνατο νά τό καθορίσει κανείς, ὁπωσδήποτε ὅμως ὄχι λιγότεροι ἀπό ἑφτά χιλιάδες. Ὅλη αὐτή ἡ συμφορά ἦταν ἡ μεγαλύτερη πού ἔγινε στό διάστημα τοῦ πολέμου αὐτοῦ, κι ἐγώ τουλάχιστο νομίζω καί σ᾽ ὅλες τίς ἑλληνικές πολεμικές ἐπιχειρήσεις ὅσες ξέρομε ἀπ᾽ ἀκουστά, καί πού στάθηκε τόσο περίδοξη γιά τούς νικητές καί τόσο φοβερή γι᾽ αὐτούς πού νικήθηκαν· γιατί νικήθηκαν ἀπ᾽ ὅλες τίς ἀπόψεις, καί ὁλοκληρωτικά, καί κανένα τους πάθημα δέν ἦταν σχετικό καί μικρό. Καί χάθηκαν ὅλα σέ μιά, κατά πῶς λένε, πανωλεθρία, καί τό πεζικό καί ὁ στόλος καί δέν ἔμεινε τίποτα πού νά μήν καταστράφηκε, καί πολύ λίγοι ἀπό τούς πολλούς πού ξεκίνησαν κατάφεραν νά γυρίσουν στήν πατρίδα [91]. Αὐτά λοιπόν ἦταν ὅσα ἔγιναν στή σικελική ἐκστρατεία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΧΟΛΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ 5'

1. Μετά ἀπό πρόσκληση τῶν Λεοντίνων οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν στή Σικελία τό 427 π.Χ. 20 πλοῖα μέ στρατηγούς τό Λάχη καί τό Χαροιάδη. Τό 425 π.Χ. ἔστειλαν δεύτερη ἀποστολή ἀπό 40 πλοῖα μέ στρατηγούς τόν Εὐρυμέδοντα καί τό Σοφοκλῆ. Ὅταν οἱ σικελικές πόλεις ἀποφάσισαν νά συνασπιστοῦν ἐναντίον τους, παραβλέποντας τίς διαφορές ἀνάμεσά τους, οἱ Ἀθηναῖοι ἀναχώρησαν εἰρηνικά. Φαίνεται πώς ἀπό τότε φιλοδοξοῦσαν νά ὑποτάξουν τή Σικελία: οἱ στρατηγοί πού γύρισαν ἄπρακτοι τιμωρήθηκαν μέ τήν κατηγορία πώς δωροδοκήθηκαν κι ἔφυγαν ἐνῶ «ἦταν δυνατό νά ὑποτάξουν τή Σικελία».

2. Ὁ Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος, πού ἔγραψε ἱστορία τῆς Σικελίας ὡς τό 424 π.Χ. εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἡ πιθανότερη πηγή τοῦ Θουκυδίδη γιά τόν ἀποικισμό τῆς Σικελίας. Γιά τούς Κύκλωπες καί ἄλλα μυθολογικά στοιχεῖα ὁ ἱστορικός ἀντλεῖ ἀπό τόν Ὅμηρο.

3. Ἄν καί πολλές εἰκασίες ἔχουν γίνει, δέν εἶναι γνωστό ποιός ἦταν αὐτός ὁ ποταμός.

4. Οἱ Ὀπικοί ἦταν προϊστορικός λαός πού κατοικοῦσε κυρίως στήν Καμπανία τῆς Νότιας Ἰταλίας.

5. Ἡ κυριαρχία τῶν Σικελῶν στό νησί θά ἄρχισε περίπου στά μέσα τοῦ 11 π.Χ. αἰ. ἐφόσον ἡ Νάξος, ἡ πρώτη ἑλληνική ἀποικία ἀπό τή Χαλκίδα, ἱδρύθηκε περίπου τό 735 π.Χ.

6. Οἱ Φοίνικες ἦταν κατεξοχήν ναυτικός καί ἐμπορικός λαός πού κατοικοῦσε στή Φοινίκη, στίς ἀκτές τῆς Συρίας καί τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παλαιστίνης. Γιά νά ἐξυπηρετοῦν τούς ἐμπορικούς τους σκοπούς εἶχαν ἱδρύσει πλῆθος ἀποικιῶν στίς ἀκτές τῆς Ἰσπανίας καί τῆς Ἀφρικῆς, στόν Πόντο, στή Μ. Ἀσία, στήν Κύπρο καί στήν Ἑλλάδα.

7. Ὁ Ἀπόλλων ὀνομαζόταν «ἀρχηγέτης», πολιοῦχος ὅπως θά λέγαμε, ἐπειδή προστάτευε τήν ἵδρυση μιᾶς ἀποικίας. Γι᾽ αὐτό ἐξάλλου ἡ λατρεία του στίς ἀποικίες ἦταν πολύ διαδομένη.

8. Οἱ δωρικές ἀριστοκρατικές οἰκογένειες ὑποστήριζαν πώς κατάγονταν ἀπό τόν Ἡρακλῆ.

9. Δηλαδή τήν Ὀρτυγία.

10. Περίπου τό 728 π.Χ. Δέν εἶναι γνωστό ποιοί τούς ἔδιωξαν, οὔτε φαίνεται καθαρά ὁ ρόλος τοῦ Ὕβλωνα στήν ἵδρυση τῆς ἀποικίας.

11. Ἡ Ὀπικία ταυτίζεται μέ τό Λάτιο ἤ τή σημερινή Καμπανία.

12. Τό ὄνομα αὐτό μέ τήν ἄγνωστη ἐτυμολογία ἴσως εἶναι οἰκογενειακό ἤ χαρακτηρίζει ὁρισμένη τάξη ἤ ἀναφέρεται σέ ἰθαγενεῖς.

13. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρεται σαφῶς στήν ἐπεκτατική πολιτική τῆς Ἀθήνας.

«Ὁμόφυλους» ἐννοεῖ τούς Ἴωνες Λεοντίνους πού εἶχαν ἐκπατριστεῖ ἀπό τούς Δωριεῖς Συρακουσίους τό 422 π.Χ. Ἡ διπλωματία καί ἡ προπαγάνδα, γιά νά ἐξυπηρετοῦν τούς σκοπούς τους, συχνά ἐκμεταλλεύονται τήν παραδοσιακή ἀντίθεση τῶν Ἰώνων καί τῶν Δωριέων.

14. Μετά ἀπό συμφωνία μεταξύ δύο πόλεων ἦταν δυνατό ἕνας πολίτης νά πάρει γυναίκα ἀπό ἄλλη πόλη, χωρίς νά χάσουν τά παιδιά του τά πολιτικά τους δικαιώματα. Δέν ξέρομε λεπτομέρειες γιά τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε μεταξύ τῶν Ἐγεσταίων καί τῶν Σελινουντίων.

15. Ἄν καί ὁ πληθυσμός τῆς Ἔγεστας δέν ἦταν ἑλληνικός, τόν 5 π.Χ. αἰώνα εἶχε ἤδη ἀρκετά ἐξελληνιστεῖ. Ὁ συντηρητικός Νικίας ἀναφέρει ὑποτιμητικά τήν καταγωγή τῶν Ἐγεσταίων. Ἐφόσον οἱ Ἕλληνες θεωροῦσαν κατώτερους τούς ξένους, ὁ Νικίας ὑπαινίσσεται πόσο παράλογο θά ἦταν νά ἀναλάβουν οἱ Ἀθηναῖοι μιά τόσο μεγάλη ἐκστρατεία γιά χάρη τους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

16. Ὁ Νικίας ἐξαίρει τήν προσωπικότητά του προσέχοντας συγχρόνως καί νά μή δυσαρεστήσει κανέναν καί νά κολακέψει τούς ὀπαδούς του.

17. Ὁ Νικίας ξέρει καλά τά καταχτητικά σχέδια τῶν Ἀθηναίων καί τήν ἀπόφασή τους νά τά πραγματοποιήσουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπό τή φύση τους καί οἱ ἴδιοι ποτέ δέν ἡσυχάζουν καί τούς ἄλλους δέν ἀφήνουν σέ ἡσυχία, ὅπως σωστά παρατηροῦν οἱ Κορίνθιοι στό πρῶτο βιβλίο τῆς ἱστορίας.

Ὁ Νικίας εἶναι πολύ προσεχτικός ὅταν ἀπευθύνεται στούς Ἀθηναίους. Ἡ δισταχτικότητα καί ἡ ἀναβλητικότητα πού τόν χαρακτηρίζουν ἔχουν φυσικά συνέπειες γιά τήν ἔκβαση τῆς ἐκστρατείας.

18. Πρόκειται γιά τήν εἰρήνη τοῦ Νικία τό 421 π.Χ. μεταξύ τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Λακεδαιμονίων, μέ τήν ὁποία τελείωσε ἡ πρώτη φάση τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

19. Ὑπαινίσσεται τόν Ἀλκιβιάδη ἀπό τούς Ἀθηναίους, τόν Κλεόβουλο καί τόν Ξενάρη ἀπό τούς Σπαρτιάτες, πού ἦταν ἐναντίον τῆς εἰρήνης.

20. Ἡ παράδοση κυρίως τῶν σπαρτιατῶν ὁπλιτῶν στή Σφακτηρία τό 425 π.Χ. καί ὁ θάνατος τοῦ Βρασίδα τό 422 π.Χ. στήν Ἀμφίπολη.

21. Ἡ Κόρινθος, ἡ Ἠλεία, τά Μέγαρα καί ἡ Βοιωτία δέν εἶχαν δεχτεῖ τήν εἰρήνη.

22. Ἀνοιχτό πόλεμο ἔκαναν οἱ Κορίνθιοι. Ἡ Βοιωτία, μετά τήν εἰρήνη τοῦ Νικία, σύναψε δεκαήμερες σπονδές μέ τήν Ἀθήνα.

23. Δηλαδή στή Θράκη, τή Μακεδονία καί τή Μικρά Ἀσία στίς ὁποῖες ἐπεκτεινόταν ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

24. Οἱ Ἐγεσταῖοι ἰσχυρίζονταν πώς οἱ Συρακούσιοι θά γίνουν ἀκόμα πιό ἐπικίνδυνοι ἄν καταχτήσουν ὁλόκληρη τή Σικελία. Ὁ Νικίας προσπαθεῖ νά ἀνατρέψει τό ἰσχυρότερο ἐπιχείρημα τῶν Ἐγεσταίων, ὑποστηρίζοντας πώς οἱ Συρακούσιοι ὄχι μόνο δέν εἶναι ἐπικίνδυνοι ἀλλά ἄν καταχτήσουν τή Σικελία θά γίνουν ἀκόμα πιό ἀκίνδυνοι. Τό ἐπιχείρημα βέβαια αὐτό εἶναι ἀδύνατο κι ἀντίθετο μέ τά διδάγματα τῆς ἱστορικῆς πείρας.

25. Ὁ Νικίας ἀναφέρεται στό «λοιμό» πού εἶχε ξεσπά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σει τό 430 π.Χ. στήν Ἀθήνα μέ χιλιάδες θύματα.

26. Δηλαδή τούς Λεοντίνους πού εἶχαν ἐκπατριστεῖ ἀπό τούς Συρακουσίους.

27. Ὁ Νικίας ξέρει πώς ὁ μεγάλος του ἀντίπαλος δέν εἶναι οἱ Ἐγεσταῖοι ἀλλά ὁ Ἀλκιβιάδης καί τό κόμμα του. Τοῦ ἐπιτίθεται φανερά κι ἄς μήν τόν ὀνομάζει. Τόν κατηγορεῖ γιά φιλαρχία, ἐγωισμό, φιλαρέσκεια καί ἰδιοτέλεια. Ξεσκεπάζει τά ἰδιοτελή κίνητρα τοῦ ἀντιπάλου του ἀφήνοντας νά ἐννοηθεῖ ἡ ἀντίθεση μέ τή δική του ἀγαθή προαίρεση. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ὁ Θουκυδίδης παρουσιάζει ἀρνητικά μιά ἀπό τίς πιό συναρπαστικές προσωπικότητες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

28. Φαίνεται πώς οἱ νεαροί ὀπαδοί τοῦ Ἀλκιβιάδη ἦταν ὀργανωμένοι. Ὁ Νικίας ἀπευθύνεται στούς πιό ἡλικιωμένους, πού συνήθως εἶναι καί πιό συντηρητικοί.

29. Πρόκειται γιά τόν «ἐπιστάτη τῶν πρυτάνεων» πού ἐκλεγόταν ἀπό τούς 50 πρυτάνεις μέ κλῆρο κάθε μέρα. Ἕνα ἀπό τά καθήκοντά του τόν 5 π.Χ. αἰώνα ἦταν νά προεδρεύει στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου.

30. Ὁ ἴδιος ὁ Θουκυδίδης δίνει ἕνα δεύτερο, ὄχι τόσο μονόπλευρο χαρακτηρισμό τοῦ Ἀλκιβιάδη: Δέν εἶναι ἀπό ἰδιοτέλεια μόνο πού ὑποστηρίζει τήν ἐκστρατεία· ἐλπίζει πώς οἱ Ἀθηναῖοι θά προσθέσουν στήν ἡγεμονία τους ὄχι μόνο τή Σικελία ἀλλά καί τήν Καρχηδόνα. Στήν ὑπερβολική πολυτέλεια τῆς ζωῆς του συνετέλεσαν καί οἱ πολίτες πού περίμεναν πολλά ἀπό αὐτόν κι ἔτσι τόν ἔσπρωχναν σέ ἔξοδα δυσανάλογα μέ τήν περιουσία του. Ὁ ἱστορικός ἐπαινεῖ τήν πολιτική καί στρατιωτική ἱκανότητα τοῦ Ἀλκιβιάδη, πού ὁ Νικίας φυσικά ἀγνοεῖ στό λόγο του. Ἡ ἔντονη ὡστόσο ζωή τοῦ Ἀλκιβιάδη προκάλεσε τελικά τήν ἐχθρότητα τῶν συμπατριωτῶν του, πού, μέ τήν ὑποκίνηση τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, φοβήθηκαν πώς αὐτός ἀπέβλεπε στό γά ἐπαναφέρει τήν τυραννία.

31. Εἶναι χαρακτηριστικό τοῦ Ἀλκιβιάδη ἡ αὐτοπεποίθηση μέ τήν ὁποία ἀπευθύνεται στούς Ἀθηναίους. Δέν ἀντικρούει τίς κατηγορίες τοῦ Νικία· στά ἴδια αὐτά στοιχεῖα στηρίζει τήν ἀπάντησή του: στή νιότη του, στήν ὁρμητικότητά του, στά μεγάλα του ἔξοδα, προσπαθώντας νά ἀποδείξει πώς ὅλα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτά βγαίνουν σέ καλό τῆς πολιτείας. Ὁ Ἀλκιβιάδης δηλαδή ἀμύνεται μέ ἐπίθεση.

32. «Ἰδιώτης» σέ ἀντίθεση μέ τυράννους, βασιλεῖς ἤ καί κράτη πού ἔπαιρναν μέρος στούς ὀλυμπιακούς ἀγῶνες.

33. Ἡ ὑπεροψία τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι ἄμετρη. Ὁ συλλογισμός πού χρησιμοποιεῖ γιά νά τή δικαιολογήσει εἶναι σοφιστικός καί λογικά σφαλερός.

34. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπαιξε τόν κύριο ρόλο στή συμμαχία πού σύναψε ἡ Ἀθήνα μέ τό Ἄργος, τήν Ἠλεία καί τή Μαντίνεια τό 420 π.Χ. Ἡ ἀποστολή του στό Ἄργος τό 418 π.Χ. ἀποτέλεσε τό ἔναυσμα γιά τή νικηφόρο σπαρτιατική ἐκστρατεία στή Μαντίνεια πού αὔξησε τό κύρος καί τήν πολιτική ἐπιρροή τῆς Σπάρτης: Τό Ἄργος συμμάχησε μαζί της, τό δημοκρατικό του πολίτευμα ἀντικαταστάθηκε μέ ὀλιγαρχικό, ἡ Μαντίνεια, ἡ Ἠλεία καί οἱ ἀχαϊκές πόλεις πῆγαν μέ τό μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ σοφιστεία τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι κατάφωρη, καθώς παραποιεῖ τά ἱστορικά γεγονότα γιά νά ἐξάρει τό δικό του ρόλο.

35. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ἔχει δίκιο. Ἀπό τό 461 π.Χ. ὥς τό 415 π.Χ. οἱ «δυνατοί» τῶν Λεοντίνων, πού ἐνσωματώθηκαν τό 422 π.Χ. στήν πολιτεία τῶν Συρακουσῶν, ἀποτελοῦν τίς μόνες περιπτώσεις νέων πολιτῶν σέ αὐτή τήν πόλη. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσκεμμένα παραποιεῖ τήν ἱστορία γιά νά ὑποτιμήσει τούς πολίτες τῆς Σικελίας κι ἔτσι νά δείξει στούς Ἀθηναίους πώς δέν εἶχαν νά φοβηθοῦν τίποτα ἀπό τούς «συμμείκτους» ὄχλους πού τίς κατοικοῦν.

36. Ὁ Ἀλκιβιάδης παρουσιάζει τήν κατάσταση ὅπως θά συνέφερε τούς Ἀθηναίους. Ἡ ἔκβαση ὡστόσο τῆς ἐκστρατείας ἀπόδειξε πόσο ἄδικο εἶχε ὁ Ἀλκιβιάδης νά ὑποτιμᾶ τούς Σικελιῶτες.

37. Ὁ Ἀλκιβιάδης παραγνωρίζει πώς ἡ συμμαχία τῆς Δήλου ἀπό τήν ὁποία βαθμιαῖα ἀναδύθηκε ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία, δημιουργήθηκε μέ πρωτοβουλία τῶν ἰωνικῶν πόλεων τό 478 π.Χ. ὅταν ἡ Ἀθήνα καί ἡ Σπάρτη ἦταν ἀκόμα σύμμαχοι.

38. Καί σέ ἄλλα σημεῖα τῆς ἱστορίας ὁ Θουκυδίδης τονίζει πώς ἡ ἡγεμονική θέση τῆς Ἀθήνας δέν τῆς ἐπιτρέπει νά ἀδρανεῖ:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μιά στιγμή ἀπραξίας θά ἔδινε τήν εὐκαιρία στό μίσος τῶν ὑποτελῶν συμμάχων νά ξεσπάσει ἐναντίον της.

39. Παρόλο τό κλίμα «ψυχροῦ» πολέμου, ἡ εἰρήνη τοῦ Νικία τυπικά τουλάχιστο ἴσχυε ἀκόμα.

40. Τραγική εἰρωνεία: Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν καί κατασφάφηκαν ὁλοκληρωτικά. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ξέρει μέ ποιούς ἔχει νά κάνει.

41. Ὁ Ἀλκιβιάδης προσπαθεῖ νά γεφυρώσει τό «χάσμα τῶν γενεῶν» ὅπως εἶχε παρουσιαστεῖ στό λόγο τοῦ Νικία.

42. Ἀναφέρεται στήν περιβόητη «πολυπραγμοσύνη» τῶν Ἀθηναίων.

43. Ὁ Νικίας θά προσπαθήσει νά δείξει τήν ἀνακρίβεια τῶν ὅσων ἰσχυρίστηκε ὁ Ἀλκιβιάδης γιά τούς Σικελιῶτες.

44. Παρά τήν αἰσιοδοξία, πού κυριαρχεῖ στό ἀκροατήριο, ὁ Νικίας ἔχει πλήρη συνείδηση τῶν δυσκολιῶν ὄχι μόνο γιά τήν τελική νίκη ἀλλά καί γιά τήν ἀσφαλή ἐπιστροφή τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

45. Ὁ λαός τῆς Ἀθήνας ἄμεσα ἤ ἔμμεσα εἶχε μερίδιο ἀπό τά ἔσοδα τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας: ὅσο περισσότερα τόσο τό καλύτερο.

46. Δηλαδή τό 1/5 τοῦ πεζικοῦ ἤ καί λιγότερους.

47. Ἀναφέρεται στήν πρώτη φάση τοῦ πολέμου, στό λεγόμενο ἀρχιδάμειο πόλεμο (431 π.Χ. - 421 π.Χ.).

48. Πολλοί Ἀθηναῖοι πίστευαν πώς ἄν ἕνα ἄτομο πρόσβαλλε τούς θεούς, αὐτοί ἦταν δυνατό νά τιμωρήσουν ὁλόκληρη τήν πόλη. Δέν εἶναι ὡστόσο φανερό γιατί ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν συνδέθηκε μέ συνωμοσία ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Ἴσως ἡ ὁμάδα πού διέπραξε τήν ἀσέβεια νά ἦταν ἐναντίον τῆς ἐκστρατείας καί νά ἤθελε νά τή ματαιώσει ξυπνώντας τό φόβο τῆς θεϊκῆς τιμωρίας. Ἕνα εἶναι βέβαιο: ὁ φόβος τῶν Ἀθηναίων μήν τυχόν καταλυθεῖ ἡ δημοκρατία ἀπό τούς ἐχθρούς της ἔφτανε σέ τέτοιο σημεῖο πού κάθε ὕποπτη ἤ ἀνεξήγητη ἐνέργεια τούς ξεσήκωνε.

49. Καί τόν ἀκρωτηριασμό τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν καί τήν παρωδία τῶν μυστηρίων ἐκμεταλλεύονται οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη γιά νά μειώσουν τήν ἀναμφισβήτητη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δημοτικότητά του κι ἔτσι νά ἀποκομίσουν πολιτικά ὀφέλη.

50. Ἡ ἀκριβής ἡμερομηνία γιά τήν ἀναχώρηση τοῦ στόλου ἀμφισβητεῖται. Φαίνεται πώς ἀναχώρησε πρίν ἀπό τίς 20 Ἰουλίου.

51. Τά πρῶτα σπέρματα ἀμφιβολίας κλονίζουν τήν αὐτοπεποίθηση τῶν Ἀθηναίων, ἀλλά παραμερίζονται ἀμέσως στή θέα τῶν δυνάμεων πού ἑτοιμάζονται νά ἀποπλεύσουν.

52. Ὁ Περικλῆς τό καλοκαίρι τοῦ 430 π.Χ. εἰσέβαλε καί λεηλάτησε τή ΒΑ Πελοπόννησο. Ἀργότερα τό ἴδιο καλοκαίρι ὁ Ἄγνων καί ὁ Κλεόπομπος ἐξεστράτευσαν μέ τήν ἴδια δύναμη ἐναντίον τῆς Ποτείδαιας.

53. Οἱ τριήρεις εἶχαν τρεῖς σειρές ἀπό κωπηλάτες σέ κάθε πλευρά. Οἱ «θρανίτες» στό πάνω κατάστρωμα χειρίζονταν τά μακρύτερα κουπιά, οἱ «ζύγιοι» τά μεσαῖα καί οἱ «θαλάμιοι» στό κύτος τά πιό κοντά.

54. Δέν ὑπάρχουν ἀρκετές πληροφορίες γιά τά «σημεῖα» - «γοργόνες» - στά πλοῖα. «Αἴρω τό σημεῖον» ἦταν τό σῆμα γιά νά ἀρχίσει ἡ ναυμαχία κι αὐτό προϋποθέτει πώς ἔπρεπε νά ἦταν εὐδιάκριτο.

55. Τό πολίτευμα τῶν Συρακουσῶν τό 415 π.Χ. ἦταν δημοκρατικό.

56. Ὁ Ἑρμοκράτης ὑποστηρίζει πώς ὁ σκοπός τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία εἶναι καταχτητικός.

57. Τίποτα περισσότερο δέν εἶναι γνωστό γιά τόν Ἀθηναγόρα. Στό λόγο του περιέχεται μιά ὑπεράσπιση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καί ὁ ἴδιος παρουσιάζεται ὡς ὁ προστάτης τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ἐσωτερικῶν του ἐχθρῶν. Ὅσον ἀφορᾶ τά νέα γιά τήν ἐκστρατεία, ὁ Ἀθηναγόρας λέει στό λαό, ὅ,τι θά ἤθελε ν' ἀκούσει ἐκείνη τή στιγμή - δέν ἔρχονται οἱ Ἀθηναῖοι ἀλλά ἄν ἔρθουν θά τούς νικήσουν.

58. Ὁ Ἀθηναγόρας ἀποδίδει τίς φῆμες γιά τήν ἐκστρατεία στούς ἐχθρούς τῆς δημοκρατίας, πού θά εἶχαν κάθε λόγο νά τήν καταλύσουν. Φαίνεται πώς οἱ πολιτικές διαφορές ἀνάμεσα στούς πολίτες τῶν Συρακουσῶν ἦταν ἔντονες. Ἡ τυραννία στίς Συρακοῦσες εἶχε τελειώσει ἀπό τό 466 π.Χ. Ἡ μνεία της ἀπό τόν Ἀθηναγόρα εἶναι ἄκαιρη καί ἁπλῶς τονίζει τούς κινδύνους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πού ἐγκυμονοῦν γιά τήν πόλη οἱ ἐσωτερικοί ἀγῶνες τῶν πολιτῶν.

59. Πολλές φορές οἱ ἀρχαῖοι ἀποδίνουν ἐπικίνδυνη φιλοδοξία καί βιαιότητα στούς νέους. Ὁ Ἀθηναγόρας τούς παρουσιάζει ἐδῶ ὡς ὑποστηριχτές τοῦ Ἑρμοκράτη καί τῆς παράταξης πού αὐτός ἀντιπροσώπευε.

60. Ὁ λαός πρέπει νά παίρνει τίς ἀποφάσεις γιά δημόσιες ὑποθέσεις κυρίως, ἐπειδή: μιά ἀπολυταρχική ἤ ὀλιγαρχική κυβέρνηση σχεδόν ποτέ δέν παίρνει ἀποφάσεις γιά τό συμφέρον τοῦ λαοῦ· ὅποιος μετέχει στίς ἀποφάσεις ἐξελίσσεται σέ καλύτερο πολίτη ἀπό ὅποιον ὑπακούει δουλικά· ἐφόσον ὁ λαός σηκώνει τό βάρος γιά κάθε ἀπόφαση πρέπει νά ἔχει τό δικαίωμα ν' ἀποφασίζει ἄν θά ριψοκινδυνεύσει.

61. Ὁ Θουκυδίδης παρακολουθεῖ παράλληλα τά γεγονότα στά δύο στρατόπεδα τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Συρακουσίων.

62. Ἡ Χίος ἦταν αὐτόνομη μέ μόνη ὑποχρέωση νά προμηθεύει πλοῖα στήν Ἀθήνα. Ἡ Μέθυμνα εἶναι ἀνάμεσα στίς πόλεις πού ἔδωσαν τριήρεις.

63. Οἱ φιλαθηναῖοι Μεγαρεῖς εἶχαν καταφύγει στήν Ἀθήτό 424 π.Χ. μετά τήν ἐπανάσταση πού ἔφερε στήν ἐξουσία τούς ὀλιγαρχικούς καί καθιέρωσε γιά πολύ καιρό ὀλιγαρχικό πολίτευμα στά Μέγαρα.

64. Οἱ Ἀθηναῖοι δέ βρῆκαν τήν ὑποδοχή πού περίμεναν. Ἡ ἀπειλή πού παρουσίαζαν ἔκανε τούς Σικελιῶτες νά ἑνωθοῦν, παραβλέποντας τίς διαφορές τους.

65. Ὁ Θουκυδίδης δέν καθορίζει ποιούς ἀπό τούς ἰθαγενεῖς ἐξουσίαζαν οἱ Συρακούσιοι.

66. Οἱ Καμαριναῖοι πρέπει νά ἀναφέρονται στή συνθήκη τήν ὁποία εἶχαν συνάψει οἱ Ἀθηναῖοι μέ τό Λάχη τό 427 - 425 π.Χ.

67. Ἡ «Σαλαμινία» καί ἡ «Πάραλος» ἦταν τά δύο ἱερά πλοῖα τῶν Ἀθηναίων τά ὁποῖα χρησιμοποιοῦσαν γιά σπουδαῖες κρατικές ἀποστολές.

68. Ἀπό τό 546 π.Χ. ὡς τό θάνατό του τό 527 π.Χ. ὁ Πεισίστρατος διατηρώντας τή νομοθεσία τοῦ Σόλωνα ἦταν σταθερά τύραννος στήν Ἀθήνα. Τόν διαδέχτηκε ὁ γιός του Ἱππίας ὡς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τό 510 π.Χ. ὁ ὁποῖος διώχτηκε ἀπό τούς Σπαρτιάτες μέ τή βοήθεια τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν.

Ὁ λαός τῆς Ἀθήνας ὑποπτεύονταν παντοῦ συνωμοσίες γιά τήν κατάλυση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδη ἐκμεταλλεύτηκαν καί καλλιέργησαν αὐτό τό κλίμα φοβίας μέ σκοπό νά τόν ἀνακαλέσουν γιά νά τόν ἐξουδετερώσουν.

69. Ἡ τυραννία στήν ἀρχή ἦταν προοδευτικό πολίτευμα καί οἱ τύραννοι θεωροῦνταν προστάτες τοῦ λαοῦ. Στά μέσα ὅμως τοῦ 5 π.Χ. αἰώνα ὅταν οἱ δημοκρατικοί θεσμοί ἔφτασαν στήν πλήρη ἀνάπτυξή τους, ἡ τυραννία θεωρήθηκε μαζί μέ τήν ὀλιγαρχία ἡ ἀντίθεση τῆς δημοκρατίας. Κάνει ἐντύπωση ὁ ὑπερβολικός φόβος τῶν Ἀθηναίων μή τυχόν καταλυθεῖ τό δημοκρατικό τους πολίτευμα.

70. Πρόκειται γιά τό ρήτορα Ἀνδοκίδη, πού ἦταν μέλος ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας.

71. Ἐπειδή ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε κατορθώσει νά εἶναι πολύ δημοφιλής, οἱ ἐχθροί του μποροῦσαν νά τόν διαβάλουν στή συνείδηση τοῦ λαοῦ μόνο μέ τήν κατηγορία τῆς συνωμοσίας ἐναντίον τῆς δημοκρατίας· καί τό πέτυχαν.

72. Ὁ Ἀλκιβιάδης πλέοντας στό Ἄργος τό 416 π.Χ. μέ 20 πλοῖα πῆρε ὁμήρους 300 Ἀργείους, ὕποπτους γιά φιλολακωνισμό, τούς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατάστησαν στά κοντινά τους νησιά.

Χάρτης τῶν Συρακουσῶν ὅπως εἶναι σήμερα.

73. Οἱ Ἀθηναῖοι ὄχι μόνο ἔκαναν τό σφάλμα νά ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῆς Σικελίας σέ καιρό πολέμου, ἀλλά ἀκόμα χειρότερα μέ τήν ἀνάκληση τοῦ Ἀλκιβιάδη στέρησαν τήν ἐκστρατεία ἀπό τόν ἄνθρωπο πού περισσότερο ἀπ' ὅλους εἶχε πιστέψει στήν ἐπιτυχία της.

74. Ἴσως ὁ Δάσκων ἦταν ἡ ἀκτή μεταξύ τῶν ἀκρωτη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρίων Καντερίνι καὶ Σπινάτσα (δές χάρτη τῶν Συρακουσῶν).

75. Ὁ Νικίας μιλάει στούς στρατιῶτες πρίν ἀπό τή μάχη σάν νά ἦταν ἤδη σέ ἀπελπιστική κατάσταση. Εἶναι χαρακτηριστικό ἀνθρώπου πού δέν πιστεύει στή νίκη. Ὅταν αὐτός ὁ ἄνθρωπος τυχαίνει νά εἶναι καί στρατηγός, ἡ ἐπίδραση μιᾶς τέτοιας νοοτροπίας στό ἠθικό τῶν στρατιωτῶν θά εἶναι ὁπωσδήποτε ἀρνητική.

76. Οἱ «πετροβόλοι» ἦταν ἐλαφρά ὁπλισμένοι στρατιῶτες πού ἔριχναν μεγάλους λίθους ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

77. Ἡ Χίος καί ἡ Μήθυμνα ἦταν ὑποχρεωμένες νά δίνουν πλοῖα, ὄχι φόρο στήν Ἀθήνα. Ἡ ἀνάμειξή της στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν δύο αὐτῶν πόλεων ἦταν σχετικά μικρή.

78. Δές VII 57.

79. Εἶναι δύσκολο νά τό φανταστοῦμε καί ὁ Θουκυδίδης δέν ἀναφέρει πουθενά τί συμφέρον θά εἶχαν οἱ ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων νά αὐξήσουν τήν ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

80. Ἡ ἀναβολή τῆς ἐπίθεσης ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν, ἐπειδή οἱ Ἀθηναῖοι φοβόνταν τό ἐχθρικό ἱππικό, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀπό τίς ἀποφασιστικές στιγμές στήν ἐκστρατεία.

81. Ὁ Ἀλκιβιάδης μιά καί θεώρησε τόν ἑαυτό του ἀδικημένο, ἦταν ἀποφασισμένος νά βλάψει ὅσο μποροῦσε τήν πατρίδα του. Οἱ ἐσωτερικές διαφορές σέ μιά πόλη ἐκφράζονταν καί στήν ἐξωτερική πολιτική πού ὑποστήριζαν τά ἀντίπαλα κόμματα.

82. Ὑπάρχει μαρτυρία πώς ὁ Τεμενίτης ἦταν στό δυτικό τμῆμα τῆς πολιτείας. Τό ἀρχαϊκό ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνα πού βρέθηκε δυτικά ἀπό τό θέατρο, ταυτίζεται πιθανότατα μέ τό ναό τοῦ Ἀπόλλωνα Τεμενίτη. Μέ τό περιτείχισμα αὐτό αὐξήθηκε ὁπωσδήποτε ἡ ἔκταση τῆς πόλης.

83. «Ἐπιπολές» λεγόταν ἴσως τό ὁροπέδιο δυτικά ἀπό τήν Ἁγία Παναγία.

84. Ὅπως εἶχαν κάνει οἱ Ἀθηναῖοι στήν Ἱστιαία, στήν Αἴγινα, στήν Ποτείδαια, στή Σκιώνη καί τελευταῖα στή Μῆλο. Ὁ Ἑρμοκράτης τονίζει πώς τούς περιμένει ἡ ἴδια τύχη, ἂν πειστοῦν στά λόγια τους καί τούς βοηθήσουν ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Τό συμφέρον ὅλων τῶν Σικελιωτῶν ἀντίθετα εἶναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νά συνασπιστοῦν γιά νά ἀντιμετωπίσουν τόν κίνδυνο τῶν Ἀθηναίων.

85. Ὁ Περικλῆς εἶχε καταπνίξει τήν ἐπανάσταση στήν Εὔβοια τό 448 π.Χ.

86. Ἀναφέρεται στήν ἵδρυση τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου τό 478 π.Χ. πού εἶχε ἀρχικά ἀντιπερσικό χαρακτήρα. Ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων στό Αἰγαῖο, ὅπως ἡ Ρόδος καί ἡ Λέσβος δέν ἦταν Ἴωνες. Ὁ Ἑρμοκράτης σκόπιμα δέν τούς ἀναφέρει γιά νά τονίσει πόσο περισσότερο ἐπικίνδυνοι - καί ἀσυγχώρητοι - εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι πού δέ δίστασαν νά ὑποδουλώσουν τούς ὁμόφυλούς τους.

87. Ὁ Ἑρμοκράτης δέν πιστεύει βέβαια πώς γι' αὐτόν τό λόγο ἀντιστάθηκαν καί οἱ Ἀθηναῖοι καί οἱ ἄλλοι Ἕλληνες στούς Πέρσες. Θέλει νά τονίσει μόνο - καί ἔχει βάση - πόσο ἐπικίνδυνοι γιά τούς ἄλλους Ἕλληνες εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι.

88. Οἱ Ἀθηναῖοι, κατά τόν Ἑρμοκράτη, ἀκολουθοῦν τήν ταχτική τοῦ «διαίρει καί βασίλευε».

89. Ὁ Ἑρμοκράτης σαρκαστικά λέει πώς ὅποιος γίνει «φίλος» τῶν Ἀθηναίων χάνει τήν ἐλευθερία του. Φιλία μέ μιά μεγάλη δύναμη σημαίνει ὑποτέλεια.

90. Ἀδύνατη φαίνεται ἡ οὐδετερότητα γιά μιά μικρή πόλη. Εἴτε οἱ Ἀθηναῖοι εἴτε οἱ Συρακόυσιοι νικοῦσαν, οἱ Καμαριναῖοι θά βρίσκονταν σέ πολύ δύσκολη θέση.

91. Τά ἐπιχειρήματα τοῦ Εὔφημου γιά νά ὑπερασπίσει τήν ἀθηναϊκή ἡγεμονία εἶναι ρεαλιστικά καί ὠμά: οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νά προστατέψουν τούς ἑαυτούς τους ἀπό τούς Πελοποννησίους· εἶχαν κάθε δικαίωμα νά ὑποτάξουν τούς Ἴωνες πού πῆγαν μέ τό μέρος τῶν Περσῶν· ἤρθαν τέλος στή Σικελία ἐπειδή οἱ Συρακοῦσες εἶναι ἐπικίνδυνες καί γιά τούς Ἀθηναίους καί γιά τούς ἄλλους Σικελιῶτες.

92. Στήν ἄμυνα ἐναντίον τῶν Περσῶν (492-479 π.Χ.) ἡ Σπάρτη ὡς ἡ μεγάλη δύναμη στήν ἠπειρωτική Ἑλλάδα εἶχε τήν ἡγεσία τῶν Ἑλλήνων. Μετά τά μηδικά ἡ ἀπροθυμία τῆς Σπάρτης νά ἀναλάβει ἡγετικό ρόλο στή συμμαχία τῆς Δήλου ἔκανε τούς Ἴωνες καί τούς ἄλλους Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νά προσφέρουν στούς Ἀθηναίους τήν ἡγεσία τῆς ὁμοσπονδίας τους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀπό τή συμμαχία τῆς Δήλου, πού περιλάβαινε τούς Ἴωνες καί τούς Αἰολεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τά νησιά ἀπό τή Λέσβο ὡς τή Ῥόδο, πολλές πόλεις στήν Προποντίδα καί μερικές στή Θράκη, τίς περισσότερες Κυκλάδες καί τήν Εὔβοια ἐκτός ἀπό τήν Κάρυστο, ἐπρόκειτο νά ἀναδυθεῖ ἡ ἀθηναϊκή ἡγεμονία.

93. Τό ἐπιχείρημα αὐτό γιά νά δικαιολογηθεῖ ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων εἶναι καινούργιο. Συνήθως λέγεται πώς τήν ἡγεμονία τήν πρόσφεραν στούς Ἀθηναίους οἱ Ἴωνες καί οἱ νησιῶτες, μετά ἀπό τήν ἀπροθυμία τῆς Σπάρτης νά τή δεχτεῖ.

94. Ὁ Θουκυδίδης δέν ἐμφανίζει τούς Ἀθηναίους νά καταφεύγουν σέ ὡραιολογίες ἤ ἠθικολογίες γιά νά δικαιολογήσουν τή θέση τους. Στηρίζουν τά ἐπιχειρήματά τους στό συμφέρον τους καί τά δικαιώνουν μέ τή δύναμη πού ἔχουν νά τά ἐπιβάλλουν στούς ἄλλους.

95. Ἡ Μήθυμνα μόνο ἔμεινε αὐτόνομη ἀπό τίς πόλεις τῆς Μυτιλήνης μετά τήν ἀποστασία τους τό 427 π.Χ.

96. Ἡ Κέρκυρα, ἡ Ζάκυνθος καί ἡ Κεφαλληνία πρέπει νά ὑπαχθοῦν σ᾽ αὐτήν τήν κατηγορία· οἱ Ἀθηναῖοι φέρθηκαν μέ ἤπιο τρόπο στούς κατοίκους τῶν Κυθήρων ἀκριβῶς ἐπειδή γειτόνευαν μέ τήν Πελοπόννησο.

97. Ἡ Καμάρινα ἦταν ἀνάμεσα στούς συμμάχους τῶν Λεοντίνων πού ζήτησαν βοήθεια ἀπό τούς Ἀθηναίους τό 427 π.Χ. ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν, ὑπογραμμίζοντας πόσο ἐπικίνδυνη γιά τούς Ἀθηναίους ἦταν ἡ αὐξανόμενη δύναμη τῆς πόλης.

98. Ἡ Ἀθήνα ὡς μεγάλη δύναμη μποροῦσε νά ἐφαρμόσει τήν πολιτική τοῦ ἐπεμβατισμοῦ στίς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων γιά νά διατηρήσει τό συσχετισμό δυνάμεων πού τή συνέφερε.

99. Οἱ Καμαριναῖοι θά ἤθελαν - χωρίς αὐτό νά εἶναι δυνατόν τούς ἀφήσουν ἥσυχους, ἔξω ἀπό τό παιχνίδι τῶν μεγάλων δυνάμεων.

100. Ὁ Ἀλκιβιάδης θέτει τόν ἑαυτό του ἀδίσταχτα στήν ὑπηρεσία τῶν Λακεδαιμονίων καί τούς προτείνει στρατηγικά σχέδια πού εἶχαν ὀλέθρια ἀποτελέσματα γιά τήν πατρίδα του.

101. 420 Σπαρτιάτες παραδόθηκαν στούς Ἀθηναίους στήν Πύλο τό 425 π.Χ. Ἀπό αὐτούς 292 ἐπιβίωσαν καί μεταφέρθηκαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὡς ὅμηροι στά γειτονικά νησιά τῆς Ἀθήνας. Κατά τό Θουκυδίδη (ν. 43) ὁ Ἀλκιβιάδης περιποιόταν πράγματι τούς ὁμήρους μέ σκοπό νά ξαναγίνει πρόξενος τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀλκιβιάδης τό ἀναφέρει γιά νά κερδίσει τήν εὔνοια τοῦ ἀκροατηρίου του, πού θά εἶχε λόγους νά εἶναι ἐναντίον του.

102. Οἱ Σπαρτιάτες διαπραγματεύτηκαν τούς ὅρους τῆς εἰρήνης μέ τό Νικία καί τό Λάχη, πράγμα πού ὁ Ἀλκιβιάδης, φιλόδοξος καθώς ἦταν, ἔφερε βαρέως.

103. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνῆκε στήν οἰκογένεια τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν πού ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν πτώση τῆς τυραννίας στό τέλος τοῦ 6 π.Χ. αἰώνα. Στόχος τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι νά προκαλέσει καλή ἐντύπωση στούς Σπαρτιάτες πού πάντοτε ἦταν ἐχθροί τῶν τυράννων.

104. Οἱ ὀλιγαρχικοί κατηγοροῦσαν φυσικά τή δημοκρατία γιά «ἀκολασία».

105. Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν ἀπευθύνεται σέ Ἀθηναίους ἀλλά σέ Σπαρτιάτες πού εἶχαν ὀλιγαρχικό καθεστώς κι ἔτσι ὅλες οἱ μειωτικές ἀναφορές στό δημοκρατικό πολίτευμα τῆς Ἀθήνας εἶναι προσαρμοσμένες στίς ὀλιγαρχικές προτιμήσεις τους. Σκοπός τοῦ Ἀλκιβιάδη εἶναι νά κερδίσει τήν εὔνοια τοῦ ἀκροατηρίου του προκειμένου νά ἐκδικηθεῖ τήν πατρίδα του.

106. Τό σχέδιο πού ἀναλύει ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι πιό φιλόδοξο ἀπό ὁτιδήποτε εἶχαν στή σκέψη τους οἱ Ἀθηναῖοι. Πρέπει ὅμως νά ξυπνήσει τό φόβο τῶν Σπαρτιατῶν γιά νά τούς ἀναγκάσει νά δραστηριοποιηθοῦν καί νά ἐφαρμόσουν τά σχέδια πού πρόκειται νά τούς προτείνει.

107. Κανένας ἀπό τούς ἐχθρούς τῆς Ἀθήνας δέν ἔχει τήν ὀξυδέρκεια τοῦ Ἀλκιβιάδη ὅταν μάχεται τήν πατρίδα του.

108. «Ἀπό μόνους τους» ἐννοεῖ τούς δούλους πού θά αὐτομολοῦσαν στούς Σπαρτιάτες.

109. Σύμφωνα μέ μιά ἄποψη, ἡ ἀπώλεια τῶν κερδῶν ἀπό τά δικαστήρια σημαίνει πώς ἄν ἕνας μεγάλος ἀριθμός πολιτῶν ὑπηρετοῦσε στό στρατό - πράγμα πού θά συνέβαινε ἄν οἱ Σπαρτιάτες ὀχύρωναν τή Δεκέλεια - θά ἦταν δύσκολο νά βρεθοῦν δικαστές γιά τά δικαστήρια· συνεπῶς ὁ ἁπλός πολίτης θά ἔχανε τά ἔσοδα ἀπό τήν ὑπηρεσία του σ' αὐτά. Ἄν δεχτοῦμε αὐτή τήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἑρμηνεία, τότε ὁ Θουκυδίδης ἐννοεῖ πώς θά χαθοῦν πηγές εἰσοδήματος γιά τούς πολίτες. Μιά ἄλλη θεωρία ὑποστηρίζει πώς οἱ Ἀθηναῖοι θά ἔχαναν τά ἔσοδά τους - πρόστιμα - ἀπό τά δικαστήρια, ἐπειδή οἱ ἀγρότες τῆς Ἀττικῆς θά ἐμποδίζονταν νά ἔρχονται στήν Ἀθήνα.

110. Μέ σοφιστικά ἐπιχειρήματα ὁ Ἀλκιβιάδης προσπαθεῖ νά δικαιολογήσει τήν προδοτική του στάση γιά τήν ὁποία βέβαια δέν ὑπάρχει δικαιολογία.

111. Ἡ κυριαρχική θέση μιᾶς μεγάλης δύναμης συνεπάγεται βία γιά νά διατηρηθεῖ. Ὁ Ἀλκιβιάδης κολακεύει τούς Σπαρτιάτες ὑποβάλλοντας τήν ἰδέα μιᾶς δικῆς τους ἡγεμονίας πού θά ἦταν «εὐεργετική» γιά τούς ὑπηκόους της.

112. Δηλαδή τό 414 - 413 π.Χ.

113. Δές VI. 4.

114. Ὁ Εὐρύηλος πρέπει νά ἦταν στή θέση τοῦ σημερινοῦ Μπελβεντέρε.

115. Δέν εἶναι γνωστή αὐτή ἡ τοποθεσία. Ὁ κύκλος θά γινόταν ἡ βάση τῶν Ἀθηναίων γιά νά ἐπεκτείνουν τόν πολιορκητικό τους τειχισμό.

116. Ἡ ἀκριβής τοποθεσία τοῦ Τρωγίλου δέν εἶναι γνωστή. Πιθανόν ἦταν τό φαράγγι καί ὁ ὅρμος τῆς Ἁγίας Παναγίας.

117. Ἡ πηγή Ἀρέθουσα στήν πόλη τῶν Συρακουσίων ἐξουδετέρωσε τά σχέδια τῶν Ἀθηναίων.

118. Δές VI 75.1.

119. Δέκα πλέθρα εἶναι περίπου 300 μέτρα.

120. Ὁ Νικίας ἔχασε τήν εὐκαιρία νά συνάψει εἰρήνη μέ δικούς του ὅρους. Ἴσως φοβήθηκε νά γυρίσει πίσω χωρίς νά ἔχει πραγματοποιήσει τήν κατάχτηση τῆς Σικελίας. Ὑπῆρχε καί τό προηγούμενο τῶν στρατηγῶν πού εἶχαν τιμωρηθεῖ γιά τόν ἴδιο λόγο. Ἡ κατάσταση γιά τούς Ἀθηναίους ὅλο καί ἐπιδεινώνεται γιά νά καταλήξει στήν τραγική τους ἥττα.

121. Ὁ πατέρας του ὁ Κλεανδρίδας, ἀφοῦ ἐξορίστηκε ἀπό τή Σπάρτη, ἔγινε πολίτης τῶν Θουρίων.

122. Ὁ Νικίας δέν κατάφερε νά ἀντιληφτεῖ τή σημασία πού θά εἶχε γιά τήν ἐξέλιξη τῆς ἐκστρατείας ἡ ἀποστολή τοῦ Γύλιππου στή Σικελία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟ Ζ΄

1. Μετά τά ἐνθαρρυντικά νέα τοῦ Γογγύλου γιά τήν ἄφιξη τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ θέση τῶν Ἀθηναίων ὅλο καί ἐπιδεινώνεται.

2. Δές σχεδιάγραμμα σελ. 93.

3. Πρόκειται μᾶλλον γιά τό διπλό τεῖχος πού κατέβαινε πρός τά νότια, ἀνατολικά τῆς πολιτείας.

4. Πρέπει νά ἐννοεῖται τό μικρό λιμάνι τό ὁποῖο ἔλεγχαν οἱ Συρακούσιοι, ἐνῶ στό μεγάλο κυριαρχοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀπό τό Πλημμύριο μποροῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά παρακολουθοῦν καλύτερα τούς Συρακουσίους στό μικρό λιμάνι.

5. Δές VI 104. 1.

6. Ἡ φυλετική παραδοσιακή ἀντίθεση μεταξύ τῶν Δωριέων καί τῶν Ἰώνων ἐπανειλημμένα γίνεται ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ἀπό τούς ἡγέτες γιά νά ἐξυπηρετήσουν τούς ἑκάστοτε σκοπούς τους.

7. Ὁ Γύλιππος στρέφει ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων τήν κατηγορία πού εἶχε ἐκτοξεύσει ὁ Ἀλκιβιάδης ἐναντίον τῶν Σικελῶν (VI 17. 2), δηλαδή πώς οἱ πόλεις τους ἀποτελοῦνται ἀπό «ἀνάμεικτους ὄχλους».

8. Τό ἀξίωμα τοῦ γραμματέα τῆς πολιτείας πρέπει νά ἦταν τό ἴδιο μέ τό ἀξίωμα τοῦ γραμματέα τόν 4 π.Χ. αἰώνα τοῦ ὁποίου μόνη ἁρμοδιότητα ἦταν νά διαβάζει δυνατά ἐπίσημα ἔγγραφα.

9. Δές VI 62. Φαίνεται πώς ὁρισμένοι δοῦλοι ἀπό τά Ὑκκαρα, πού ὁ Νικίας εἶχε πουλήσει στήν Ἔγεστα, ἦταν ἀκόμα διαθέσιμο ἐμπόρευμα στήν ἀγορά.

10. Οἱ ἀντικειμενικές δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν οἱ Ἀθηναῖοι σ' αὐτή τήν περίπτωση δέν ἔχουν σχέση μέ τό χαρακτήρα τους. Ὁ Νικίας ὡστόσο δίνει τήν ἐντύπωση πώς θά εἶχε ξεπεράσει ὅλα τά ἐμπόδια ἄν μποροῦσε νά βασίζεται περισσότερο στούς στρατιῶτες (Δές καί VI 9). Ὁ Νικίας ρίχνει τίς εὐθύνες σέ ὁποιονδήποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τόν ἑαυτό του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

11. Τίποτα ἀπό ὅσα ἔχουν προηγηθεῖ δέ δικαιολογεῖ τήν ἀπόγνωση πού δείχνει τό γράμμα τοῦ Νικία. Ὁ ρόλος του εἶναι παθητικός. Δέν ἀντιμετωπίζει τήν περίπτωση νά ἀναλάβει πρωτοβουλία ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐπειδή δέν πιστεύει στή νίκη. Ἡ ἡττοπάθεια τοῦ Νικία καθορίζει ὅλες του τίς πράξεις καί κατ' ἐπέκταση ἀντανακλᾶ καί στό ἠθικό τῶν στρατιωτῶν, τό ὁποῖο δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ ψηλά, ὅταν ξέρουν πώς ὁ στρατηγός τους θεωρεῖ τήν ἥττα ἀναπόφευκτη.

12. Ὁ Εὐρυμέδων, μέ τήν κατηγορία τῆς δωροδοκίας, εἶχε τιμωρηθεῖ ἀπό τούς Ἀθηναίους μέ πρόστιμο μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Σικελία τό 414 π.Χ. Ὁ Δημοσθένης ἦταν ἱκανός στρατηγός πού εἶχε παίξει σπουδαῖο ρόλο στά γεγονότα τῆς Πύλου τό 425 π.Χ.

13. 22 Δεκεμβρίου.

14. Πιθανότατα ἀναφέρεται στά 20 πλοῖα πού ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι στήν Πελοπόννησο. Ἡ βάση τῆς Ναυπάκτου ἱδρύθηκε τό 450 π.Χ. ἀπό τό Φορμίωνα γιά νά ἐλέγχει τήν εἴσοδο στόν Κορινθιακό κόλπο.

15. Δηλαδή στήν πρώτη φάση τοῦ πολέμου ἀπό τό 431 π.Χ. - 421 π.Χ.

16. Ἡ εἰσβολή τῶν Θηβαίων στήν Πλάταια τό 431 π.Χ. ἔγινε ἀπό δική τους πρωτοβουλία. Ἐφόσον ὅμως ἡ Θήβα ἦταν σύμμαχος τῆς Σπάρτης καί ἡ Σπάρτη εἶχε ἠθική εὐθύνη γιά τήν παραβίαση τῆς συνθήκης.

17. Δηλαδή στίς τριακονταετεῖς σπονδές τοῦ 446/5 π.Χ.

18. Οἱ Ἕλληνες πίστευαν πώς οἱ θεοί τιμωροῦσαν τήν παραβίαση τῶν ἔνορκων συνθηκῶν.

19. Οἱ Ἀθηναῖοι μέ τά 30 πλοῖα πού εἶχαν στείλει τό 414 π.Χ. γιά νά βοηθήσουν τούς Ἀργείους ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, λεηλάτησαν τήν Ἐπίδαυρο καί τίς Πρασιές κι ἔτσι παραβίασαν τήν εἰρήνη τοῦ Νικία.

20. Ὁ Ἀρχίδαμος εἶχε πεθάνει τό 427 π.Χ.

21. Ἡ ἀπόσταση ἀπό τή Βοιωτία εἶναι μικρότερη, ἴσως ὅμως τήν ὑπολογίζει μέσω Ὠρωποῦ ὁ ὁποῖος ἀνῆκε στήν Ἀθήνα ὡς τό τέλος τοῦ 412 π.Χ.

22. Πιθανότατα πρόκειται γιά τό Χαρικλῆ πού μετά τήν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παράδοση τῆς Ἀθήνας στούς Σπαρτιάτες τό 404 π.Χ. ἔγινε ἕνας ἀπό τούς «τριάκοντα τυράννους».

23. Τό Ἄργος, πού εἶχε διατηρήσει τήν οὐδετερότητά του στόν ἀρχιδάμειο πόλεμο (431 - 421 π.Χ.), σύναψε συμμαχία μέ τήν Ἀθήνα τό 417 π.Χ.

24. Δηλαδή τούς ὑποτελεῖς στήν Ἰωνία, τόν Ἑλλήσποντο καί τή Θράκη πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νά προμηθεύουν καί ἱππικό ἄν τό ζητοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι.

25. Μέ τήν παρακίνηση τοῦ Θεμιστοκλῆ ἡ Ἀθήνα δημιούργησε στόλο τήν ἐποχή τῶν μηδικῶν πολέμων κι ἔγινε ναυτική δύναμη.

26. Ὁ Γύλιππος καί ὁ Ἑρμοκράτης ἔχουν τό χάρισμα - πού ὁ Νικίας δέν ἔχει - νά ἐμψυχώνουν τούς στρατιῶτες ἔστω κι ἄν ἡ ἀντικειμενική κατάσταση εἶναι ἐναντίον τους.

27. Ἡ χωρητικότητα τοῦ πλοίου ἦταν 10.000 μονάδες ἀπό κάποιο ἐμπόρευμα. Δέν εἶναι γνωστές οὔτε οἱ μονάδες οὔτε τό ἐμπόρευμα.

28. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν καταλάβει τά Κήθυρα τό 424 π.Χ.

29. Δηλαδή τό διπλό ἀπό τό συνηθισμένο μισθό τοῦ ὁπλίτη. Ἡ οἰκονομική πίεση τοῦ πολέμου ἄρχισε πιά νά φαίνεται στήν Ἀθήνα.

30. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν μεταφέρει τό 431 π.Χ. τά ζῶα τους στήν Εὔβοια καί στά γειτονικά νησιά γιά νά τά προστατέψουν ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν Σπαρτιατῶν στήν Ἀττική.

31. Ὁ φόρος ἀναφέρεται σέ ὅλες τίς εἰσαγωγές καί τίς ἐξαγωγές στήν ἀθηναϊκή ἐπικράτεια.

32. Ἡ σημερινή Ριτσώνα.

33. Οἱ νίκες τῶν Συρακουσίων πέτυχαν ὅ,τι δέν εἶχαν κατορθώσει νά πετύχουν τά ρητορικά ἐπιχειρήματα. Οἱ σικελικές πόλεις συντάσσονται τελικά μέ τό νικητή κι ἔτσι οἱ προβλέψεις τοῦ Ἑρμοκράτη καί τοῦ Ἀθηναγόρα πραγματοποιοῦνται.

34. Οἱ «Χοιράδες» πρέπει νά εἶναι τά δύο νησιά ἔξω ἀπό τό λιμάνι τοῦ Τάραντα.

35. Δέν εἶναι γνωστό πότε εἶχε συναφθεῖ αὐτή ἡ συμμαχία.

36. Ἡ πανελλήνια ἀποικία τῶν Θουρίων εἶχε ἱδρυθεῖ τό 444 π.Χ. μετά ἀπό πρωτοβουλία τῶν Ἀθηναίων μέ ἀπώτερο σκο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πό νά γίνει κέντρο τῆς ἀθηναϊκῆς ἐπιρροῆς καί τοῦ ἐμπορίου στήν Ἰταλία.

37. Ὁ διωγμός τῶν μελῶν τῆς ἀντιαθηναϊκῆς παράταξης ἔκανε δυνατό νά συναφθεῖ ἀμυντική καί ἐπιθετική συμμαχία.

38. Κωμόπολη ἀνατολικά τοῦ Ρίου.

39. Δηλαδή ἀπό τήν Ἀχαΐα, πού ἀφήνοντας τήν οὐδετερότητά της πῆγε μέ τό μέρος τῶν Σπαρτιατῶν τό 417 π.Χ.

40. Ὁ Λύσανδρος ἔκανε κάτι ἀνάλογο στούς Αἰγός ποταμούς τό 404 π.Χ.

41. Κουρασμένοι σωματικά καί ψυχικά οἱ Ἀθηναῖοι δέν ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἀσφάλειά τους. Θέλουν νά τελειώνουν τό γρηγορότερο μέ τή ναυμαχία.

42. Δέν εἶναι γνωστό ποιός ἔδωσε τό πρόσταγμα. Ὁ Νικίας πάντως σέ αὐτή τήν κρίσιμη ναυμαχία δέν ἦταν πάνω σέ κανένα πλοῖο.

43. Τά δελφίνια ἦταν μεγάλα βαρίδια τά ὁποῖα πέφτοντας ἀπό ὁρισμένο ὕψος στά πλοῖα μποροῦσαν ἀκόμα καί νά τά βυθίσουν.

44. Ὁ Θουκυδίδης κατηγορεῖ τό Νικία ἐπειδή δέν ἔκανε ἀμέσως ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν κι ἔτσι ἔδωσε καιρό στό Γύλιππο νά φθάσει στή Σικελία.

45. Φαίνεται πώς πρόκειται γιά τό ἐγκάρσιο τεῖχος. Τά κεφάλαια 4 - 7 αὐτοῦ τοῦ βιβλίου περιγράφουν τό βιαστικό χτίσιμό του.

46. Φαίνεται ἀπίθανο νά πῆρε ὅλο τό στρατό μαζί. Ἴσως οἱ ἐλαφρά ὁπλισμένοι στρατιῶτες ἔμειναν πίσω γιά νά προστατεύουν τούς ὁπλίτες ἀπό τίς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

47. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρεται στίς δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε γιά νά ἐξακριβώσει τήν ἀλήθεια, ἀκόμα καί ἀπό αὐτόπτες μάρτυρες.

48. Ὁ παιάνας ὡς πολεμική κραυγή εἶναι δωρική μόνο συνήθεια. Γι᾽ αὐτό προξενοῦσε φόβο στούς Ἀθηναίους καί στούς Ἴωνες, ἀκόμα κι ὅταν τόν τραγουδοῦσαν σύμμαχοί τους Δωριεῖς.

49. Στρατηγός τῶν Συρακουσίων.

50. Ἄρχιζε τό φθινόπωρο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

51. Ὁ Δημοσθένης προσπαθεῖ νά περισώσει ὅ,τι ἦταν δυνατό νά σωθεῖ. Καταλαβαίνοντας τήν ἀναβλητικότητα τοῦ Νικία, ἐπιμένει νά ἀναχωρήσουν ὅσο ὑπῆρχε ἀκόμα καιρός.

52. Ἀναφέρεται βέβαια στήν κατάληψη τῆς Δεκέλειας ἀπό τούς Σπαρτιάτες.

53. Ὁ Νικίας γιά νά σώσει τή ζωή του προτιμᾶ νά θυσιάσει χιλιάδες στρατιῶτες, νά ρίξει στήν καταστροφή τό στόλο καί νά βάλει σέ κίνδυνο τήν πατρίδα του. Τώρα πού ἡ ἐκστρατεία πῆρε τή χειρότερη τροπή, πού μποροῦσε νά πάρει, φοβᾶται νά τό ὁμολογήσει δημόσια καί νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες του γιά νά σωθοῦν τουλάχιστο οἱ στρατιῶτες.

54. Ἐξαιτίας τῆς ἀναβλητικότητας τοῦ Νικία οἱ Ἀθηναῖοι χάνουν πολύτιμο χρόνο.

55. Ἡ σημερινή Βεγγάζη.

56. Στίς 27 Αὐγούστου 413 π.Χ.

57. Οἱ ἐκλείψεις τοῦ ἥλιου καί τῆς σελήνης θεωροῦνταν δυσοίωνες μόλο πού ἀρκετοί ἀπό τήν ἐποχή ἤδη τοῦ Νικία τίς ἔβλεπαν ὡς φυσικά φαινόμενα. Ἡ δεισιδαιμονία τοῦ Νικία, ὅπως καί ἡ ἀναποφασιστικότητά του προηγουμένως, γίνεται αἰτία νά χάσουν οἱ Ἀθηναῖοι πολύτιμο χρόνο.

58. Στό VI 103 ἀναφέρεται πώς εἶχαν ἔρθει μέ τρία πλοῖα τῶν πενήντα κουπιῶν γιά νά βοηθήσουν τούς Ἀθηναίους.

59. Ἡ τελευταία σανίδα σωτηρίας γιά τούς Ἀθηναίους ἦταν τά πλοῖα. Στήν ἀπελπισία τους βρίσκουν τή δύναμη καί τήν ἐφευρετικότητα νά τά διαφυλάξουν ἀπό τόν ἐμπρησμό.

60. Καθώς ἡ δύναμη καί ἡ ἱκανότητα τῶν Ἀθηναίων ἦταν κατεξοχήν στή θάλασσα, ἡ ἥττα στή ναυμαχία κορυφώνει τήν κατάθλιψή τους.

61. Δές VI 43.

62. Γιά τήν κατάσταση στούς Θουρίους δές VII 33. Γιά τήν ἐσωτερική πολιτική στό Μεταπόντιο δέν ἔχει μιλήσει ὁ ἱστορικός.

63. Ἡ ἀπελπιστική θέση τῶν Ἀθηναίων τονίζεται ἀκόμα περισσότερο ἀπό τά ἐπιχειρήματα πού ἐπικαλεῖται ὁ Νικίας γιά νά τούς ἐμψυχώσει: κι ἄν ὅλα ἔχουν χαθεῖ, μένει ἀκόμα ἡ τύχη νά δίνει ἐλπίδες γιά τή νίκη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

64. Ὁ Νικίας ὅπως καί σήμερα πολλοί πολίτες μεγάλων κρατῶν θεωροῦν τόν πολιτισμό τους ἀνώτερο καί ἄξιο νά θαυμάζεται ἀπ᾽ ὅλους.

65. Ὁ Νικίας θεωρεῖ τούς ναῦτες ξένους πού εἶχαν γλωσσικά καί ἐκπολιτιστικά ἐξαττικιστεῖ. Πιθανότατα ἦταν μισθοφόροι.

66. Ἐφόσον οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθαν γιά νά καταλύσουν τήν ἐλευθερία τῶν Συρακουσίων, δέ θά πρέπει νά περιμένουν οἱ ἴδιοι ἔλεος σέ περίπτωση ἥττας.

67. Ἡ ψυχολογική κατάσταση τῶν Ἀθηναίων τούς δημιουργεῖ ἀδικαιολόγητη ἡττοπάθεια.

68. Τό νά πάρει κανένας ἐκδίκηση ἀπό τούς ἐχθρούς του ἦταν δεχτό καί ἀπό τά ἔθιμα καί ἀπό τήν ἠθική τῆς ἐποχῆς.

69. Ὅπως συνέβη στή Μῆλο καί σέ ἄλλες πόλεις, ἄν νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι θά θανάτωναν τούς ἄντρες, θά ὑποδούλωναν τά γυναικόπαιδα καί θά ἔπαιρναν τή γῆ.

70. Ὁ Νικίας στήν κρίσιμη ὥρα ἐπικαλεῖται τό παρελθόν καί τό πολίτευμά τους γιά τά ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν περήφανοι.

71. Ἡ ταύτιση τῶν στρατιωτῶν στήν ξηρά μέ τά πληρώματα τῶν πλοίων πού μάχονται εἶναι ἀπόλυτη. Ξέρουν πώς τά πάντα θά ἐξαρτηθοῦν ἀπό τήν ἔκβαση τῆς ναυμαχίας.

72. Ψυχολογικά ἡ κατάσταση τῶν Σπαρτιατῶν πού παραδόθηκαν στήν Πύλο ἦταν ὅμοια μέ τήν τωρινή κατάσταση τῶν Ἀθηναίων. Στήν Πύλο ὅμως οἱ ἀπώλειες τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν πολύ μικρότερες ἀπό τίς ἀπώλειες τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία.

73. Τώρα πού ὁ Νικίας ἐπιτέλους δέν εἶναι δισταχτικός, τά πληρώματα δέν ὑπακούουν.

74. Οἱ στρατηγοί τῶν Ἀθηναίων θά ἔπρεπε νά εἶναι πιό προσεχτικοί στίς πληροφορίες πού ἔδιναν τάχα οἱ φίλοι τους Συρακούσιοι. Εἶναι ὀδυνηρό νά βλέπει κανένας πῶς οἱ Ἀθηναῖοι χάνουν τόν τελευταῖο πολύτιμο χρόνο.

75. Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιναν μεγάλη σημασία στήν ταφή τῶν νεκρῶν. Ὁ φόβος προέρχεται ἐν μέρει ἀπό τό δέος τῆς τιμωρίας γιά τήν παράλειψη τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ καθήκοντος, ἐν μέρει ἀπό τήν ἀγωνία μήπως καί οἱ ἴδιοι μείνουν ἄταφοι, ἄν ἔχαναν τή

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζωή τους στήν ὑποχώρηση.

76. Ἡ καταστροφή τῶν πλοίων ἦταν τό κορύφωμα τῆς συμφορᾶς τῶν Ἀθηναίων. Δέν ἦταν καλός οἰωνός γιά τούς στρατιῶτες τῆς θαλασσοκράτειρας Ἀθήνας νά στηρίζουν τίς ἐλπίδες τους στό πεζικό.

77. Οἱ δραματικές ἱκανότητες τοῦ Θουκυδίδη στήν περιγραφή τῶν τελευταίων φάσεων τῆς ἐκστρατείας εἶναι ἀνυπέρβλητες. Ὅσο κι ἄν οἱ σκοποί τῶν Ἀθηναίων ἦταν καταχτητικοί, δέν μπορεῖ κανείς νά μή νοιώσει οἶκτο γιά τή συμφορά τους, ὅπως τή ζωντανεύει ὁ ἱστορικός.

78. Εἶναι τραγική εἰρωνεία νά τούς συμβουλεύει νά ἐλπίζουν ἀκόμα ὁ Νικίας πού εἶχε ἀφαιρέσει μέ τή στάση του κάθε ἐλπίδα σωτηρίας. Φαίνεται ὅτι, ὡς τό τέλος, δέν ἔχει συνειδητοποιήσει τίς εὐθύνες του γιά τή συμφορά τῶν Ἀθηναίων.

79. Ὁ Νικίας δέν ἔχει ἀντιληφτεῖ πώς στίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις οἱ σωστές ἀποφάσεις καί πράξεις μετρᾶνε περισσότερο ἀπό τήν ἐκπλήρωση τῶν τυπικῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων.

80. Ἦταν κοινή πίστη τῶν Ἑλλήνων πώς μιά μεγάλη ἐπιτυχία μποροῦσε νά προκαλέσει τό φθόνο τῶν θεῶν.

81. Ἐνῶ ὁ Νικίας πίστευε ὡς τώρα πώς ἡ εὐσέβεια στούς θεούς εἶναι ἀρκετή γιά νά προφυλάξει κάποιον ἀπό τήν καταστροφή, τά γεγονότα στή Σικελία τόν ἀνάγκασαν, ἐπιτέλους, νά ἀναγνωρίσει τό ρόλο πού παίζει ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας στήν πορεία τῶν γεγονότων.

82. Δηλαδή τήν πέμπτη μέρα τῆς ὑποχώρησης.

83. Δέν εἶναι γνωστή ἡ θέση τοῦ Ἐρινεοῦ.

84. Αὐτό συμβαίνει ἐπειδή θά περίμενε κανένας πώς οἱ νησιῶτες θά ἦταν προθυμότεροι νά ἐγκαταλείψουν τούς Ἀθηναίους, μιά καί οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς ἦταν ὑποτελεῖς καί ἀναγκαστικά τούς ἀκολούθησαν στή Σικελία.

85. Οἱ Ἀθηναῖοι εὕρισκαν χρήματα ἀπό τούς ὑποτελεῖς· τούς ἀνθρώπους ὅμως δέν ἦταν εὔκολο νά τούς ἀντικαταστήσουν.

86. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξαντλημένοι πιά, δέν ἦταν σέ θέση νά ἀντιμετωπίσουν τούς Πελοποννησίους σέ μάχη σῶμα μέ σῶμα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

87. Ὑπολογίζεται πώς περίπου 1000 ἄντρες τοῦ Νικία ἔφταναν ζωντανοί στίς Συρακοῦσες ἀπό τούς 20.000 πού ὁδηγοῦσε.

88. Μαρτυρεῖται πώς ὁ Νικίας εἶχε 1000 δούλους στά μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου.

89. Ἡ καθιερωμένη ἀρετή, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ζοῦσε ὁ Νικίας, δέν τόν ἐξασφάλισε ἀπό τά σφάλματα πού τόν ὁδήγησαν - μέ χιλιάδες ἄλλους Ἀθηναίους - στό τραγικό του τέλος. Ἡ εὐθύνη τῆς ἡγεσίας ἀπαιτοῦσε στρατηγικές ἱκανότητες, τίς ὁποῖες ὁ Νικίας στή Σικελία τουλάχιστο δέν ἔδειξε. Ἡ δισταχτικότητα, ἡ ἀναβλητικότητα, ἡ δεισιδαιμονία, ὁ ἐγωκεντρισμός του δέν ἦταν δυνατό νά συμβάλλουν στήν ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας.

90. Τό μισό ἀπό τήν κανονική μερίδα ἑνός δούλου.

91. Ὁ Πλούταρχος στό *Νικία* 29 ἀναφέρει τή γνωστή ἱστορία, πώς δηλαδή μερικοί Ἀθηναῖοι κέρδισαν τήν ἐλευθερία τους ἀπαγγέλλοντας χορικά ἀπό τίς τραγωδίες τοῦ Εὐριπίδη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ..... σελ. 6
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Ϛ' ..... » 19
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Ζ' ..... » 101
ΣΧΟΛΙΑ ..... » 178

Ἡ φωτογραφία τοῦ ἐξώφυλλου εἰκονίζει τόν πάπυρο τῆς Ὀξυρρύγχου ἀριθ. 16 μέ κείμενο τοῦ Θουκυδίδη (Πανεπιστήμιο τῆς Πενσυλβάνιας).

Οἱ εἰκόνες καί οἱ χάρτες εἶναι ἀπό τήν «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» τῆς «ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε.»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τά ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο, γιά ἀπόδ
ξη τῆς γνησιότητας αὐτῶν.

Ἀντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυ
πο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτό διώκεται κατά τίς δι
τάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ
Κυβ. 1946, Α΄ 108).

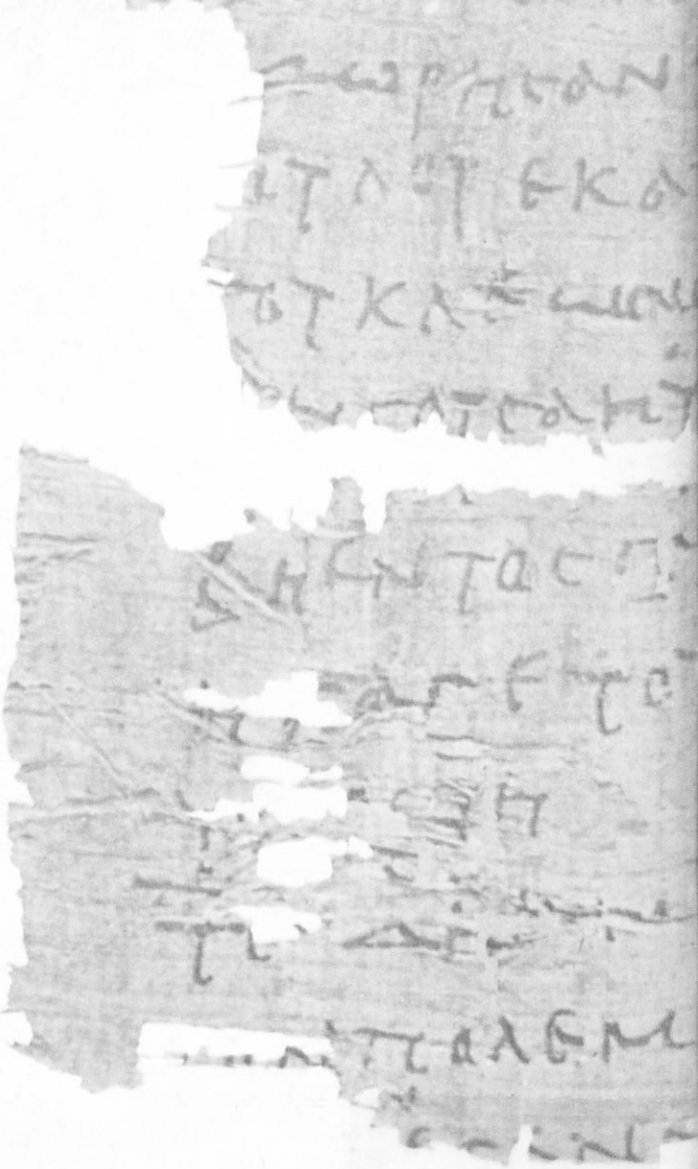
0020556483
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Ε΄ 1981 (ΙΙ) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 170.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 3570/10.3.81

ΕΚΤΥΠΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΑΝΑΣ Α.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΕΔΒ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής